

AUTOR O KN

*Nesmrtelný p
siamským dv
románu Siam
Zatímco vypr
příběhu vzpo
setkání, které
poznamenal
hrdinka Nesr
vypráví o ne
setkání s něl
po celý život
zvířecích po
pohádkové l
a zvířeti). Ta
jsou jen dvě
téhož příběh
je možná or
ženskou by
příběhu a v
příběhu běh
cestami Ne*

Čestmír Růžnový

Jiří Kratochvíl

NEŠMRTELNÝ
PRÍBĚH
ANEŽ
ŽIVOT SONI TROCKÉ-
-SAMMLEROVÉ
ČILI
ROMÁN KARNEVAL

ATLANTIS

© Atlantis, spol. s r. o.
ISBN 80-7108-139-6

Kniha první

Šimpanz

1/ Hlas mého pána 2/ Z rodové historie 3/ V Egejském moři
4/ Kdy se narodil Edison? 5/ Mystický žár 6/ Lanškrounská
zvířata 7/ Skandál koedukačního gymnázia 8/ Divadlo světa
9/ Soňo, láska moje! 10/ Reinkarnační pouť 11/ Výstřely
v Sarajevu 12/ Stavitelkou paláců a chrámů 13/ Vzhůru do
Vidně! 14/ Bolestné zakňučení 15/ Plukovník Redl
a Mariahilfer Strasse 16/ Wien, Wien, du Stadt meiner
Träume 17/ Ranní a večerní frau Schratt 18/ Projímadlo

Kniha druhá

Jelen

19/ Pohádka máje 20/ Milostný tanec 21/ Zemětřesení
v Syrakusách 22/ Učím Alžbětku 23/ Pohřbíváme Alžbětku
24/ Na Podkarpatskou Rus 25/ Audience 26/ Alžbětka
rediviva 27/ Dvanáct let v Alžbětčiných službách
28/ Skvostná drsnice 29/ Hříčky vědra

Kniha třetí

Vlci

30/ Filip Sličný 31/ Krvavá svatba 32/ Kulhavý ďábel
33/ Charón 34/ Ďábel táhne střelcem, koněm a hned potom
věží 35/ Ich melde gehorsam 36/ Brunovská vsuvka
37/ Chytrost i blbost mimozemšťanů 38/ Život se Lv
39/ Návrat nultého Lva 40/ Britové shazují majora Rujbra
41/ Akce Winstona Churchilla 42/ Aktéři 43/ Život s vlky
44/ Soňo, Soňo, jediná ty moje 45/ Panychida za milované
vlky 46/ Kruh v obilí

Kniha čtvrtá

Slon

47/ Domácí učitel 48/ Důkaz věty Pythagorovy 49/ Peklo
lásky a ráj neřesti 50/ Poselství prezidenta Eisenhowera
51/ Konec Barucha Spinozy 52/ V zahradě jednorozčově
53/ Chci tě, Mlocku! 54/ Dělnický kádr 55/ Dobrý den,
majore Gagarine! 56/ Něco jako kukla

AUT
Nes
siar
rom
Zat
přít
setl
poz
hrd
vyp
set
po
zví
pol
a z
jso
tér
je
že
při
při
ce

Knihna pátá

Pardál

57/ Soňa žil spáť 58/ Kratochvílný klobouk 59/ Vánoční
Lazem 60/ A žerů růže 61/ Rozhovor syna s matkou aneb
Pomocníci 62/ Pokračování rozhovoru syna s matkou aneb
Otáčka palermity 63/ Lef, myšlenka, na zlatých kůžech
64/ Hrdý bastard 65/ Ažbátka semper vive 66/ Dovětek

Knihna prvá

Šimparů

1/ Hlas mého pána

Narodila jsem se, pánové, jestli to opravdu chcete poslouchat, narodila jsem se v noci z 31. prosince 1899 na 1. ledna 1900 a můj tatínek byl syn ruského pravoslavného popa a maminka Němka (jejím rodičům a pak jejímu bratrovi patřil velký statek v Lanškrouně, v podhůří Orlických hor). Narodila jsem se doma, tenkrát se to tak ještě dělávalo. Porodní bábou mi byla Magda, Maďarka z Prešpurku. Porodním městem Brno. Místem pak postel, betla ve třetím poschodí velikého činžáku na Ferdinand-Strasse (později Masarykově, ještě později Hermann-Göring-Strasse a ještě později znova Masarykově a ještě později třídě Vítězství a potom krátce opět Masarykově a potom dlouze znova třídě Vítězství a dnes zase Masarykově).

Každý porod je, drazí moji, jestli to nevíte, vždy pro všechny zúčastněné i cirkusem emocí. Porodní bába mě držela a vykřikovala cosi maďarsky a slovensky. Maminka se na mě pokoušela podívat, a přestože jí v tom zbraňovali a tlačili ji mermomocí zpátky na postel, zvedala se na loktech a vztyčovala jak kobra a rychle něco drmolila, chvíli česky a hned zas německy. Tatínek klečel na zemi, a on, dosud vlažný ve víře, modlil se teď rusky, a v tom velkém pravoslavném proudu, který se z něho dral, pluly i české věty jako ostrůvky vegetace utržené povodní. A kolem postele stáli i naši američtí hosté, kteří se k tomu náhodně přinatrefili, neboť právě připluli z Niagara Falls

14 a přicestovali z hamburského přístavu železnicí a přivezi nám medvědí a bizoní kůže a teď tam stáli jako tři králové z Nového světa, a taky to opravdu byli králové, tři indiánští náčelníci (to vám za chvíli vysvětlím), a drmolili zas cosi indiánsky. A do té směsice jazyků doráželo ještě z ulice bujné veselí průvodu masek, běžícího právě po Ferdinand-Strasse. Uprostřed nočního Brna vybuchovalo šampaňské, vyhrávala vířkavá kapela a hořely a poletovaly čtyři tisíce světél jako oči dvou tisíc sov a lidé převlečení za zvířata vrčeli, štékali, mňoukali, chrochtali, řehтали, hýkali, mečeli, bečeli, kokrhali a bučeli. Začal můj život a začalo se nové století.

Ale nemíním samozřejmě opomenout to nejdůležitější. Ve chvíli, kdy jsem se rodila, jsem i přes všechn ten hluk kolem zřetelně uslyšela hlas někoho, kdo mě už netrpělivě očekával. A ten hlas jsem, holoubkové, mohla slyšet jenom já a byl jak napnutá udice, která mě úporně táhla ven z dělohy, hlas mého pána, a jen co jsem se prodrala ven, odpověděla jsem mu toužebným křikem a věděla jsem o něm už hned v těch prvních okamžicích, jako on teď kdesi daleko, předaleko (no, abych to zas nepřehnal, ne zas tak daleko) věděl, že se právě rodím.

Na rozdíl ode mě byl na světě už dvanáctý rok a zpozvdáli sledoval přípravy k mému početí (a lezl mým rodičům do tělesných choutek a pořád je na tu dálku hecoval a pořád jim do toho kibicoval: Tak si to už zas rozdejte! na co čekáte? a co to hergot děláš! nevytahuj to teď z ní! teď to tam musíš nechat! to jsi syn pravoslavného popa, když ani nevíš, že je hřích přerušovat?! tak, ještě přiraž, vidíš! ááá, to je blaho, co?), a když k početí nakonec došlo, natahoval pak zas z té dálky neviditelný stetoskop, nasazený na dlouhém naběráku, a naslouchal, jestli je mě už slyšet, a když jsem se konečně narodila, zaradoval se strašlivě a popadl krejčovskou pannu (byl synem dvorního krejčího) a kroužil s ní po dílně, zatímco jeho rodiče se v tom samém čase zúčastnili na vídeňském dvoře (v Hofburgu) císařsko-královského plesu na uvítání nového století.

Až sem, pánové, šlo tedy všechno přenáramně. Naše setkání nesmrtelných milenců nadcházejícího století

(Petrarky a Laury atomového věku, Tristana a Isoldy času kuchyňských robotů, sputníků, computerů a holocaustů) bylo tedy slavnostně připraveno. Na jedné straně našim strašlivým pudovým vybavením, schopným rytmicky otřásat i kosmickou rampou těsně před startem rakety. A na druhé láskou až za hrob. Od počátku jsme o sobě věděli a mocná vzájemná přitažlivost, srovnatelná jen s mohutným tahem Golfského proudu, měla zajistit naše včasné setkání, tu ohromující událost, porovnatelnou jen s objevem struktury molekuly DNA.

Ale náhoda je vůl, jak už tušíte. Tři dny po mém narození se vracel dvanáctiletý Bruno Mlock z návštěvy strýce Mošeho Bajlese, vracel se do Leopoldstadtu, a místo aby šel hezky až k Reichsbrücku, chtěl to vzít zkratkou přes zamrzlý Dunaj, ale protože už byl pozdní večer a pánbů vysoko a vídeňské pouliční osvětlení ještě daleko, spadl v té tmě do díry, kterou si v ledu vysekali vídeňští lovci štik. A hned ho strhl proud a slyšela jsem, jak se zalyká vodou, zazděný už pod ledem, do něhož zespodu škrabaly jeho nehty jak do víka skleněné rakve, slyšela jsem uvnitř své hlavy to děsivé škrabání, jako kdyby se mi tam otáčel Edisonův fonograf, ale ležela jsem bezmocná, zabalená do plenek a peřinek a ještě sešněrovaná povijanem, a za chvíli pak Brunovo zoufalé škrabání v mé hlavě dočista zmlklo, jako když kostelník pozhasíná všechny svíčky na hlavním oltáři, a byla tma a ticho, ticho a tma.

A tak skončilo vše dříve, než stačilo začít. Pudové vybavení se rázem minulo účinkem a řádilo pak už jen jak pominuté, z lásky až za hrob zůstal jenom ten hrob (v jehož studených a mokrych hlubinách se štiky jak vztekli psi rvaly o Brunovy stříbrné knoflíky) a právě začínalo století, jež mi už mělo navždy být jen dlouhou Brunovou panynchidou.

Ale pak se náhle stalo něco zvláštního.

A o tom je taky, zlatouškové, mé následující vyprávění.

Značnou část dětství jsem prožila v Lanškrouně, kde měl strýc Helmut Sammler velký statek s rozsáhlými polnostmi a lesy, kterými člověk mohl jít a ještě pořád jít a ještě pořád jít a dvě tři hodiny jít a zabloudit a nedojít nikdy konce.

Maminčini rodiče (Walter a Alma Sammlerovi) odkázali velký rodinný majetek prvorozenému synovi, strýci Helmutovi, který pak své tři sourozence (a mezi nimi i mou maminku) vyplatil přesně propočtenými podíly, činícími rovnomocné procento z rodinného jmění. To se tenkrát běžně dělávalo, majetek se nesměl trhat a statek tak převzal prvorozený a maminka si svůj podíl v hotovosti uložila do banky. A kromě toho nám strýc Helmut každý měsíc – až do roku 1945, kdy přišel o statek, polnosti i lesy – posílal z Lanškrouna velký koš plný jídla, takže jsem až do svých pětácti let nepoznala, co je to nouze, co je to hlad.

Zato ze strany tatínkových příbuzných nám nekynulo naprosto nic, ba míň než nic: *ničtožestvo i niščenskaja niščeta, jesli ponimajetě*. Tatínek byl totiž synem chudého pravoslavného popa, jenž po smrti své ženy propadl mystickému běsnění, které ho mohlo přivést do některé z tehdejších sekt, k *chlystům, bessmertníkám nebo skopcům*, ale nepřivedlo, nýbrž místo toho se dal, pohledme, svou vlastní cestou, náhle sbalil svůj popí krámek a táhl přes Ukrajinu a Halič a dále na jih rakousko-uherským mocnářstvím až do Terstu a odtud pak do Itálie. Táhl s maringotkou, na níž byl vymalován obrovský Kristus *Pantokrator, Vseděžitěl, Pán veškerenstva, přísného, pronikavého pohledu*, před nímž nebylo úkrytu, a s pravící žehnající a s levicí třímající otevřený kodex, a uvnitř maringotky, za Kristovými zády, křičely dědečkovy hladové děti. A tak se z dědečka stal pop-cikán, táhl za vidinou pravoslavné Ameriky a cestou přes Evropu trousil své děti (mezi Prosměřicemi a Oleksovicemi vytrousil mého tatínka) a v Itálii se i s maringotkou nalodil a přepravil do kýženeho Nového světa. Blesky malovaly po obloze muří nohy a symboly tarokových karet i nad vodami vztyčeného mendeského

kozla, Ancikrista, ale i Nebeský žebřík, z něhož padali mniši do chřtánu mořského draka, *Bythiose Drakóna*, a z moře se vynořovali vodní démoni a mořské obludy, připraveny na čísi rozkaz pohltnout tu italskou kocábku i s dědečkovou maringotkou, ale rozkaz byl zas vždy zavčas odvolán, takže můj dědeček doplul do Ameriky a tam už spěchal oslovit původní obyvatele církevní slovanštinou a opravdu se stal prvním pravoslavným biskupem všech severoamerických a kanadských indiánů, od Aljašky až po mexickou hranici, a z jeho popudu přijela v roce 1897 do Petrohradu indiánská delegace (přijeli na saních a připutovali na sněžnicích přes zamrzlý Finský záliv) složit hold pravoslavnému carovi a přivezla mu nejen zas ty obligátní medvědí a bizoní kůže, ale i nabídku, aby se stal velkým náčelníkem všech pozůstalých a osiřelých indiánských kmenů, zvláště pak Dakotů, Delavarů, Šošonů, Apačů, Irokézů, Omahů, Navahů, Šaunů a Odžibvejů, o Čerokézích nemluvě, ale car báťuška opovrhl tou velkolepou nabídkou, a tak zůstal připlácnutý svým romanovským zadkem k carskoselské homoli a přivolal tím pádem na sebe všechny pohromy, které si ho tam přišly v následujícím dvacetiletí vyhledat. Včetně vlády Ancikristů, z nichž jeden – Lev Davidovič Bronštejn – měl dokonce tu cynickou a rouhačskou drzost, že si přivlastnil naše rodové jméno Trockij a začal ho používat jako svého revolučního přídomku.

Na mém tatínkovi nebylo však už vůbec nic popskeho, ledaže bych za něco takového pokládala jeho zbožštění techniky. Byl nadšeným edisonovcem a po celý život potřeboval být blízko čehosi, co jiskřilo, hlučelo a dýmalo. Začínal sice jako zámečník – na vývěsním štítě měl nasedlaný klíč, na kterém seděl jezdec jak na divokém mustangovi – ale velice rychle přesedlal na ohnivého oře a ostruhy si vysloužil na Severní železně dráze císaře Ferdinanda, kde dlouho jezdil se slavnou lokomotivou Komet II. (Ano, pánové, tenkrát se lokomotivy ještě křtily a pojmenovávaly!) S mou maminkou se ovšem setkal až na trati Praha–Olomouc, když jela do Brna se svým bratrem Joachimem, který už v té době byl kapucínským mničem v alpském horském klášteře nedaleko Salcburku

2570308280

18 (svou úhradu z lanškrounského majetku, a to vás bude zajímat, převedl celou na kapucínský řád a do horského kláštera tak putoval každý měsíc i lanškrounský koš s proviantem a strýc Joachim z něho nikdy neviděl ani maličkou smaženou koroptvičku).

Ale ještě než se můj tatínek setkal s maminkou, setkala se maminka a její bratr Joachim s anarchistou známým pod přizviskem Radek-kolportér. Rozdával ve vlaku osmé číslo anarchistické *Matice dělnické*, ale sotva uviděl mého strýce kapucína, zaplál mu v očích žár, protože si zřejmě vzpomněl na čtvrté přikázání *Anarchistického desatera* knížete Kropotkina (Klérus všeliký po hubě bítí budeš!) a odložil balík novin a vrhl se na mého strýce s úmyslem stáhnout mu kapuci přes oči a ještě jinak ho promyšleně ponižít. Ale se zlou se potázal, protože přítomný konduktér se okamžitě rozběhl za mým tatínkem a oznámil mu, že v druhém vagoně, ve třetím kupé je Radek-kolportér a surově tam ponižuje nějakého mnicha bez ohledu na přítomnost dam. A tatínek udělal to, co se v takových případech zcela samozřejmě dělávalo. Zastavil stroj (totiž udělal několik základních úkonů nezbytných k jeho zastavení, ale „brzdná dráha“ lokomotiv byla tenkrát dlouhá jak ty ocasy komet, takže zodpovědnost po ten čas přebíral topič) a vyzbrojil se železnou tyčí a šel do druhého vagonu, do třetího kupé. Ale jen ho Radek-kolportér uviděl, pustil mnicha, vyhodil z vagonu svůj balík novin a obratně vyskočil za ním a sledován cestujícími vykloněnými z oken kutálel se vzhůru do železničního náspu, jakoby hnán anarchosyndikalistickou silou. Tatínek řekl ještě pár omluvných slov Joachimovi (cítil se totiž zodpovědný i za pořádek v celém vlaku), galantně se usmál na maminku a také s ní neopomenul prohodit pár slov, a teprve pak se vrátil zpátky na lokomotivu a kývl na topiče a ten velký, těžký stroj s trychtýřovitým komínem a dlouhou šňůrou vagonů se zas pomalu rozjel.

A toho dne se už nic důležitého nestalo. A co se pak na trati Praha–Olomouc přihodilo v následujících týdnech a co posléze vedlo i k mému narození, je už nabílední, takže si to mohu odpustit.

3/ V Egejském moři

První vzpomínka, kterou mám, je z mých tří let. A je to vzpomínka podmořská.

Takže, drahouškové, jak jsem už zmínila, byli jsme hospodářsky dobře zajištěni, a to zásluhou maminciných rodičů, lanškrounských Sammlerů. A možná taky, že by se z toho našeho podílu na Sammlerovic jmění, podílu uloženého v solidním bankovním domě, dalo, slyšíte, docela slušně vyžít, aniž bychom třeba pohnuli jen palcem u nohy. Zvlášť když ještě vezmeme v úvahu lanškrounské potraviny koše. Jenže z toho také plyne, že bylo naprosto zbytečné, aby tatínek jezdil jako strojvůdce a vykonával právě tuhle tvrdou a nesmlouvavou službu, otrockou práci, jež podléhala té nejtvrďší kázni a žádala si, jak tatínek říkával, schopností tura, orla i tasemnice. Tura pro tu herkulovskou sílu, kterou bylo nutné na trati osvědčit, vždyť už třeba i ovládání všech šoupátek, táhel i spřáhel, ručních i sacích brzd dalo zabrat a občas něco přestalo fungovat a bylo třeba použít náhradních mechanismů, jestli mi rozumíte, miláčkové, a což teprve, když na tratích lehávaly balvany, vrhané tam fanatickými nepřáteli technického pokroku, to pak tatínek musel sáhnout na tendr pro obrovský sochor, s nímž zacházel obratně jak dirigent s taktovkou, a občas bylo třeba postavit už převrácenou lokomotivu zas zpátky na kolečka. Ale nemohl se obejít ani bez schopností orla, totiž vidět stále celičkou trať jakoby z obrovské výše a přitom, pozor, i se všemi detaily, zvláště tam, kde se prudce stáčela za nějaký skalní převis. A to jsem ještě nepromluvila o schopnostech tasemnice, když bylo třeba vklouznout do jícnu parostroje a prosmýknout se jeho kovovými střevy za nějakou hlomozivou vnitřní závadou.

A tím chci říct, přátelé, že tatínek by si klidně mohl dopřát nějakého docela pohodlného zaměstnání, například sedět v kontoáru velkého c.k. rakouského úřadu, čistit tam kliky, plivat do erárních plivátek a chodit domů jen s úřednickým platem. Ale nejenže by ho to k smrti nudilo, což snad nemusím vysvětlovat, ale taky by to považoval za nemravné. Ano, slyšíte správně, za nemravné. Jmění

20 Sammlerů tady totiž podle jeho přesvědčení nebylo proto, abychom se mohli poflakovat životem, ale bylo celé obřáceno do budoucnosti, jako egyptská sfinga k východu slunka. A mělo taky posloužit pro případ, že by se něco zlého přihodilo. A samozřejmě bylo míněno i jako věno pro mě.

Jenže já zůstala svobodná a po celé století ani jednou nepomyslela na svatbu. Totiž pomyslela, abych vám nehala, ale vždycky jen na svatbu se svým mrtvým Brunem Mlockem. Avšak příležitostných milenců, pokud se ptáte na tohle, příležitostných jsem měla nepočítaně. Mohla bych z nich sestavit celou armádu, i když podivnou armádu zajisté, jejímž generálem by byl opravdický generál (jenž si získal frčky a medaile v československých legiích za první světové války) a nejposlednějším vojákem třeba mrzáček Toníček, který byl ovšem mrzákem ne snad proto, že by mu něco chybělo, ale protože mu naopak něco navíc narostlo, kulhal se světem o třech nohách, jež si navzájem překážely, zakopávaly o sebe, a jedině když Toníček někde nehybně stál, tak pak stál tak, jak nikdo na světě už stát neuměl. Ale o armádě příležitostných milenců se skoro nic nedozvíte. Zmíním jen občas některého, pro jeho dobrou povahu anebo jiný výstřední rys. Stydím se totiž za své strašlivé pudové vybavení, které se bez Bruna dočista minulo účinkem a jenom se vztekla a naprázdno vybíjelo s příležitostnými milenci (aby se občas přece jenom s Brunem nakrátko setkala, však za velice prazvláštních okolností, ale nic se nebojte, o to nepřijíde, o tom je přece mé následující vyprávění).

A tak protože jsem se nikdy nevdala, jmění Sammlerů se nikdy nestalo mým věnem a v klidu přečkalo první i druhou světovou válku, ale pak, v roce 1945, se nakonec přihodilo něco zlého, něco osudového, na co to jmění, zdá se, celé půlstoletí nehybně čekalo, aby se pak během několika dnů dočista rozprášilo. V červnu 1945 byli totiž moji rodiče zařazeni do „divokého odsunu“ Němců, což byl samozřejmě děsivý omyl, protože nebyli žádní nacisti a tatínek byl přece Rus. A až přijde čas, tak vám vyličím, jak jsem udělala, co bylo v mých silách a v silách Sammlerovic jmění, abych ten omyl napravila, a jak to na-

konec dopadlo. Ale teď je to ještě daleko, zatím na to nemysleme, teď jsou mi tři roky a tatínek se poprvé a zároveň naposledy rozhoduje sáhnout do té hromady Sammlerovic zlaťáků.

Nesáhne ale nijak hluboko, to se nebojte, rozhodně se tam neponoří až po loket, nýbrž tam jen tak po povrchu hrábne. Jeli jsme totiž až do Terstu rakouskou železnicí (po slavné Sídbánce, Jižní státní dráze Vídeň–Terst) a tu jsme měli, jako rodina mašiníry, docela zadarmo. A když jsme překročili hranice mocnářství, zamířili jsme do Egejského moře a na řecký ostrov Krétu.

A proč zrovna na Krétu? Tatínek se totiž rozhodl, že mě ve třech letech naučí plavat v moři. A Egejské považoval za důstojnou náhradu Černého moře, kde se to zas v tomtéž věku naučil on. Nemluvě už o tom, že obě moře jsou přes Bospor a Dardanely propojena (jen se, broučkové, podívejte do atlasu).

Jednou mi tatínek vyprávěl, že když jemu byly tři roky, vzal ho jeho otec do Sevastopolu a příštího dne ho brzy, ještě hluboko za tmy, probudil a vedl kamsi za město a tam pak na břeh Černého moře. Tříletý tatínek cupital vedle obrovitého otce, a když začala daleko v moři hořet rudá kaňka, došli na bílou pláž a tatínkův otec si kus po kuse svlékl svou popskou strůj, sutanu, fialový pás, popskou čepici, a pak vzal malého tatínka za ručičku a šel s ním stále blíž k velkému mořskému jazyku olizujícímu bílý písek.

Z Terstu jsme zřejmě jeli italskou a pak snad i řeckou lodí. Bylo to dlouhé putování, ale z té cesty si nepamatuju nic, má paměť se rozžehuje až pod mořskou hladinou v jakémsi zálivu na Krétě a rozsvěcuje se vstříc oku nějaké veliké mořské ryby, které na mě uzasle, vyjeveně a překvapeně hledí, když je mjíjím a klesám jak zfetovaný mořský koník do hlubin, zatímco tatínek mě drží přivázanou za nohu a dívá se za mnou tím způsobem, že přiklekne k mořské hladině a dlaní si ji stíní před egejským sluncem. Učil mě totiž nejen plavat, ale jedním vrzem i potápět se, a tak přivázaná za nohu sestoupila jsem až na dno a tam zapadla jak ježovka, jak hvězdice do barevných koberců, z nichž vyrůstaly rozkošatělé hrady s drúzami věžiček

2 2 a cimbuří, a šla jsem tím setmělým a zároveň podivně rozsvíceným světem neuvěřitelně dlouho a v té vzpomínce se mi teď zdá, že jsem šla celé měsíce, tatínek povolal šňůru a já se prosekávala podmořským pralesem a nahoru vypouštěla bublinky jak pravá a řádně patentovaná třebíčská zonka. Když máte to štěstí, že už ve třech letech se před vámi otevře obrovská podmořská lastura schraňující celý vesmír i se všemi galaxiemi a božstvy, pronikavě páchnoucími rybinou, když máte tohle štěstí, pak ať už odjedete kamkoliv, až do konce života to zůstane s vámi, bude vás to ruku v ruce provázet, protože Egejské moře je nekonečný, nehasnoucí, pohyblivý svátek.

Ale moment, moment, ještě nekončím. Ve skutečnosti je to tak, že jediné, co si opravdu pamatuju, je to udivené, překvapené, užaslé rybí oko, co jsem je potkala cestou do hlubin. A v tom oku se všechny ostatní vzpomínky jen zrcadlí, jsou v něm jak v panoramatickém kukátku. Vzpomínky na mořský záliv, pobřeží i celou Krétu, ale taky na krétské hory, pozůstávající z pohoří Dikté, Idé, Kedrosu a Bílých hor (pohoří, která jsem přitom nikdy nemohla vidět, protože jsme na Krétu nepřiletěli avionem, balonem ani vzducholodí, nýbrž připluli, a to už prosím ani ne lodí, jak jsem si zajisté přála vás přesvědčit, ale ve skořápce z vajíčka nějakého mytologického ptáka, kterého Řekové sestřelili a vybrali pak jeho hnízdo, dřív než se stačily vyklubat další obludy s těly ptáků a hlavami lišek), ale i na celou rozlohu ostrova, obrostlého z jedné strany olivovníky a cesmínovými křovisky a z druhé zas platany a skrývajících vysoko v pohoří Idé přísný a tajný klášter, pečlivě vytesaný do skalních stěn, veliký skalní klášter i se všemi náležitostmi, s konventem, mnišskými celami i dormitářem, s ambitem, rajským dvorem i lavoriem, s refektářem, klášterní knihovnou i mohutnou chrámovou lodí, velebně proplouvající skalními masivy. (A až teď mě, podržte se, holoubkové, až teď mě totiž napadá, že když jsme už byli v těchto končinách, když už jsme zapadli do těch končin, vypravil se možná tatínek i na svatou horu Athos, kde se možná stavoval i jeho otec, dříve než vyplul za svou indiánskou misí.)

Z velkého odstupu let se mi podařilo najít v jakési anglické přírodopisné encyklopedii onu hlubinnou rybu středomořskou, již jsem tříletá hleděla do oka. Jmenuje se *Regalecus Banksii* a je asi tři metry dlouhá, nápadně žíhaná a plochá, podobná vlnící se šále, na hlavě jí trčí chocholka z velmi dlouhých paprsků a hned pod ní oko, trvale udivené, vyjevené, užaslé.

4/ Kdy se narodil Edison?

Jednoho krásného zimního dne někdy v únoru 1905 (ale to už mi bylo pět roků a Ruskem právě zmítaly nepokoje po petrohradské Krvavé neděli, během níž dědečkův vzdálený příbuzný a můj ještě vzdálenější prastrýc, pop Georgij Gapon, vedl mohutný průvod těch, kteří chtěli předat caru Mikuláši II. prosebnou petici, ale Zimní palác je uvítal střelbou a strašlivým masakrem, při němž zahynulo přes tisíc lidí, a leželi tam přes sebe a mezi nimi pravoslavné korouhve a ikony, taky prostřílené a pomazané krví, bohorodice s děravýma očima, archanděl Gabriel s rozstřílenou hrudí a vzkříšený Lazar, piščíci jak podřezávané prase, a nad náměstím se vznášelo chroptění umírajících jak temný sborový zpěv) jsem pokojně cupitala s maminkou po zimním břehu řeky Svatky až do vesnice Kníničky (až do vesnice, kterou jednou, v daleké budoucnosti, zatopí obrovské jezero, totiž Brněnská přehrada, a já pak v té daleké budoucnosti půjdu po skořápce ledu, po té zamrzlé hladině přehrady, a bude mi, představte si, jednašedesát roků a na jednom místě pokleknu na led a podívám se ledovým okénkem dolů a uvidím hluboko na dně přehradního jezera, ale taky v hlubině času, tu dávno, potopenou vesničku Kníničky s domečky v té hloubce podobnými rozsypaným veverčím zoubkům a taky s běloučským kostelíčkem, pokleknu v té daleké budoucnosti na led, bude mi jednašedesát roků, a podívám se dolů a uvidím na dně jezera sebe samu pětiletou cupítat vedle maminky po zimním břehu řeky Svatky, v tom dávném čase, kdy Ruskem právě zmítaly nepokoje po Krvavé neděli v Petrohradě) a spěchaly jsme s maminkou do Kní-

2 4 niček, protože nám napsali Horáčkovi, že si máme přijít pro zabijačku.

Vám se, pánové, samozřejmě může zdát, že nač ještě nějakou zabijačku, když jsme každý měsíc dostávali lanškrounské koše s proviantem! A vidíte, rozhazuju trochu bezradně rukama: jistě, maminka byla poněkud šetrná a hospodárná, ale vy byste ovšem řekli shánčlivá. Tak či onak, vězte, že lanškrounské koše se vůbec nijak nepovadily s kníničskou zabijačkou.

Byly jsme vyzbrojeny konvičkou na černou zabijačkovou polívku (tu jsem nesla já) a velkým košem na maso a jitrničky. Krásný zimní den, ale to jsem už myslím řekla, a všude ještě ležely zbytky sněhu, však slunce už shromáždilo svou palebnou sílu. Sundala jsem si palčáky a strčila je do kapes.

Kolik je tři a čtyři? zkoušela mě cestou maminka, protože jsem už příští rok měla jít do školy a tatínek s maminkou usoudili, že je na čase mě připravovat, neboť jak tvrdil Švéd Gustav Olof Martinson v tenkrát velice moderní a populární *Gymnastice mozkových závitů*, už v předškolním věku je třeba mozkové hemisféry pravidelně masírovat.

Sedm, odpověděla jsem správně, ale ouha, každá má správná odpověď vyvolala vzápětí ještě náročnější otázku.

Jak se jmenuje hlavní město Dánska? pokračovala maminka, zatímco jsme přecházely lávku na druhý břeh Svratky a vysoko nad námi se z pocukrovaného chlumu zvedal hrad Veveří.

Kodaň, odpověděla jsem a zase správně.

V kterém roce se narodil Tomáš Alva Edison? zeptala se mě právě v okamžiku, kdy jsem poprvé uviděla obrovský stín, jak se sune po zemi, a zvedla jsem hlavu a pohlédla do tváře vzducholodí, té matce pokroku, jak se tenkrát říkalo těm bezkřídlým bestiím, které právě ovládly (i když jen na krátko) vzdušný oceán. A za prvou vzducholodí připlula hned i druhá a třetí.

Nečum po vejrech, okřikla mě maminka. Tak v kterém roce se narodil geniální vynálezce, ten Kolumbus techniky, nazývaný také Leonardem da Vinci moderního věku?

2 5 Sklonila jsem hlavu a podívala se na zem před námi a napočítala hned pět, šest, sedm a možná ještě osm nebo devět a deset stínů vzducholodí, stínů sunoucích se nám přes cestu. A pak jsem podle manévrování těch stínů poznala, že zadní vzducholodě už dohnaly ty přední a řadí se vedle nich a řadí se před ně i za ně a objevují se zase další a další, a jak se tak ukázněně rovnají do několika řad za sebou i vedle sebe, začínají postupně překrývat celou oblohu. A stále jich přibývalo, až ta nejposlednější zapadla do poslední ještě volné mezery, a sotva se tak stalo, rázem se snesla tma jak při úplném zatmění slunce.

Pozor! vykřikla maminka, Achtung! Ostorožno! Ostorožno!

Ale to už bylo pozdě, to už nás tma roztrhla. I zůstala jsem tam nehybně stát, jista si tím, že právě tohle je to nejsprávnější počínání, protože až se zas rozední, najde mě svět tam, kde mě zanechal. Ale jak jsem tam nehnutě a potmě stála, najednou se mě cosi dotklo. Každý jiný by se asi notně polekal, ale nezapomínejte prosím, že jsem byla, ano, už v pěti letech, srdnatou mladou dámou, jak mě k tomu vedl tatínek, když mi vykládal o děkabristech, Rylejevovi, Pestěloví, Muravjovi-Apostolovi, Bestuževovi a Kachovském (musela jsem jejich jména znát z paměti, jako když bičem mrská), statečných šlechticích, bojujících s bezuzdnou tyraníí, šlechticích, které pak car Mikuláš I. přikázal oběsit.

(To sem teď, miláčkové, vůbec nepatří, ale cítím, že bych to přesto měla říct: v tatínkovi bylo v tom ohledu leccos rozporného. Na jedné straně tenhle obdiv k děkabristům a nenávisť k samodurovi Mikuláši I., ale na druhé zas taková úcta k Mikuláši II., kterého tatínek bůhví proč považoval za toho laskavého a spravedlivého cara, a když z jeho korunovace v roce 1896 pořídili bratři Lumírové filmový záznam a když se pak promítal ve Vídni, v jednom obskurním kinátku, tatínek ho tam zhlédl osmnáctkrát a vždycky v tmavém obleku a s naškrobeným límcem. Ale popravdě je třeba také říct, že obdiv k Mikuláši II. nepřechkal Krvavou neděli, nepřechkal masakr před Zimním palácem. To ovšem vůbec neznamená, že se snad přenesl na protivníky cara, na marxistické revolucio-

26 náře. Naopak, když jsme se v létě 1914 konečně vypravili do Vídně, jak o tom ještě uslyšíte, zavedl mě tatínek do Café Central, aby mi tam ukázal toho nactiurhače, co nám ukradl naše rodové jméno, Lva Davidoviče Bronštej-na–Trockého, ale místo něho jsme tam tenkrát zastihli jen Vladimíra Iljiče Uljanova–Lenina, hrajícího šachy s budoucím mistrem světa, mladičkým Alexandrem Alexandrovičem Alechinem. A tady vidíš, ukázal mi tatínek varovným prstem, prašivého psa Uljanova, vlastně ještě mnohem prašivějšího než prašivý pes Bronštejn.)

A vzpomněla jsem si na děkabristy taky proto, že když se mě tam potmě cosi dotklo a já hned poznala, že to cosi visí z oblohy, vybavily se mi také oprátky, na kterých děkabristy pověsili. Ale to vůbec neznamená, pánové, že by snad ten dotek byl tak nepříjemný. Bylo v něm cosi laskavého, hedvábného. Ale protože to dál vytrvale viselo (mezitím jsem se už domyslela, že to visí z některé z těch vzducholodí) a pořád nic, osmělila jsem se, a aniž bych si to pořádně uvědomila, přidržela jsem se napřed jednou a potom i druhou rukou. Ale sotva jsem se takhle zachytila, hedvábný žebřík, neboť to byl hedvábný žebřík, se dal lehounce do pohybu, a byl to hned dvojí pohyb, zároveň nahoru a zároveň dopředu. I odrazila jsem se špičkami a postavila se na první příčku žebříku.

Rychle jsme se odlepili a žebřík mě táhl tmou vzhůru a nesl tmou dopředu, a to už jsem taky slyšela, jak maminka dál dole křičí, jak mě tam hledá: Komm hea, Mädlein! Sjuda, sjuda, děvočka! Ozvi se, Soničko! A nevím, proč jsem se neozvala, proč jsem mlčela jak zařezaná a rychle se vzdalovala od toho hlasu, ztraceného tam ve tmě pode mnou.

Ale tak tomu není! Jak to ztraceného? Ztracená jsem byla přece já! A vidíte, tenhle pocit jsem vůbec neměla! Nic takového jsem tenkrát nezakoušela.

A pak mě i s žebříkem vytáhli na palubu jedné z těch vzducholodí, co překryly oblohu nad údolím řeky Svratky, nad údolím, z něhož bude jednou velké přehradní jezero.

Na palubě vzducholodí mě už všichni očekávali. Byla to vzducholod' veliká jak brněnský Grosser Platz (dnešní náměstí Svobody), takže mě zas tak moc nepřekvapilo, že

27 uvnitř bylo korzo a že se tam dokolečka proměňovaly dámy se slunečníky, zavěšené do elegantních pánů s cvikry. Všichni mě hned přátelsky zdravili, pánové nadzvedávali klobouky a dámy se zas lehounce ukláněly. Ale stačila jsem si také povšimnout, že nikdo tam už nebyl zrovna nejmladší. Ale to se mě už ujal jakýsi průvodce a odvedl mě do kajuty na přídi, za kapitánem vzducholodí.

Kapitánem byl velebný stařec s řídkými bílými vlasy a napuchlou tváří, v níž jedno víčko bylo trvale spuštěné a druhé zas nadobyčej zvednuté. Ale ihned jsem pochopila, že obě oči jsou slepé. A vedle sedícího slepého kapitána stál další staroch, který zatím ještě nebyl slepý, kdepak, to ne, dokonce mu oči rejdlily jak rybky v akváriu a měl dost husté, i když rovněž bílé vlasy, však pečlivě sčesané dozadu, takže se na první pohled podobal hudebnímu skladateli Ferenci Lisztovi, jehož oduševnělý portrét visel v bytě na Augustinské ulici, u madam Benátky, k níž jsem od svých čtyř roků chodila do hodin klavíru.

Můj průvodce mě přivedl k slepému kapitánovi vzducholodí a řekl mu něco anglicky. Stařec zvedl hlavu a oslovil mě německy: Vítám tě, chlapče. Ale průvodce se k němu hned sklonil a šeptal mu cosi do ucha. Stařec vrtěl hlavou: Takže holčička... holčička... to mně nikdo neřekl. A pak si mě chvíli prohlížel slepýma očima a natáhl ruku a můj průvodce mě přistrčil blíž a ještě blíž a staroch tápal před sebou, až se jeho natažená dlaň, klesající stále níž, dotkla mé hlavičky, jen metr nad podlahou, a to jsem se ještě postavila na špičky. A bylo hned vidět, že slepec je na rozpacích, že by něco tak malého, sotva metrového, mohlo splnit tak veliký úkol, jaký mu teď chce svěřit. Ale můj průvodce se, pánové, znova sklonil až k starochově uchu a domyslela jsem se, že kapitánovi vysvětluje, že ještě vyrostu.

Máme o vás zjištěno, řekl velebný stařec, že ze všech lidí na zemi se s největší pravděpodobností právě vy dožijete nejdelšího věku, totiž toho věku, který budeme potřebovat k tomu, abyste mohla předat naše poselství do třetího tisíciletí. Zvolili jsme si vás, abyste byla naším nataženým prstem, jímž se jednou dotkneme jednadvacátého století a třetího tisíciletí.

28 Bylo to poprvé, co mi někdo vykal. A byla jsem ochotna předat cokoliv kamkoliv, jen když mi ještě chvíli bude vykáno.

A pak se slepec rozpovídal o tom, jak ti nejlepší a nejmoudřejší z devatenáctého století, vědci, filozofové, romanopisci, básníci i vynálezci, sestavili text poselství, jímž se století devatenácté, století víry v lidského ducha, obrací k tomu tak dalekému a zároveň tak blízkému lidstvu z počátku třetího tisíciletí, lidstvu, které už bude šťastno a svobodno poletovat na motýlích křídlech od planety k planetě, od sluneční soustavy k sluneční soustavě, od galaxie ke galaxii, lidstvu, které už bude součástí velkého bratrství vesmírných civilizací, bratrství miliardy srdcí spřahajících se k velkým galaktickým úkolům v průvodu gigantických jar a do kleneb závratných, jež nad lustry hvězd se vznesly...

Dlouhá a nudná řeč. Ale rozhodla jsem se ji vydržet, přestože jsem už byla taky hodně neklidná, protože jsem známý neposeda a maminka mi taky někdy říká *wetzteufel* nebo *rutschpeter*, zatímco tatínek spíš *čuděsnaja molnija*, takže jsem se už taky trochu (anebo chcete-li hodně) vrtěla, a kdyby to ještě chvíli trvalo, provrtala bych jak nebozíček podlahu kapitánské kajuty a podtlak by vysál kapitána a vzducholoď by šla ke dnu. Ale dlouhá řeč už chválabohu směřovala ke konci. A hned potom přikročili k akci.

Nic se nebojte, nebude to vůbec bolet, spěchal mě ujistit slepec.

A teď konečně přišla řada na toho druhého starocha. Cože, vy jste už mezitím na něho zapoměli? Ale přece toho, co měl bílé vlasy tak pečlivě sčesané dozadu, že vypadal jako hudební skladatel Ferenc Liszt, jehož oduševnělý portrét jsem vidala u madam Benátky, na Augustinské číslo devět. Ale ve skutečnosti, a teď poslouchejte, to byl slavný neurolog, internista, psychiatr a hypnotizér, doktor Jean Martin Charcot, jehož hypnóza měla teď posloužit jako vařečka, pomocí níž bude do mě – jak krmné šišky do husího jícnu – vpraveno poselství moudrých starců minulého století.

Kdosi kamsi odskočil a přinesl cosi, co vypadalo jako dvě veliké splasklé ropuchy, a hned přiklekl k jedné z nich

a začal ji nafukovat, až z ní pomalu vyrostlo velké starožitné křeslo ve stylu Ludvíka XVI., zázrak nafukovací techniky. A nafoukl i druhé křeslo a já pochopila, že ani v tak veliké vzducholodi, jakou byl *Jean-Jacques Rousseau* (cože, já jsem vám ještě neřekla, jak se vzducholoď jmenovala? takže teď už to víte a vyvodte z toho všechny strašlivé důsledky), tedy že ani v tak obludné vzducholodi nebylo nazbyt místa, aby se tam mohla skladovat starožitná křesla *in natura*. Posadili mě do jednoho z nich a do druhého naproti se zas posadil doktor Charcot. A křesla přisunuli tak blízko k sobě, že kdybych do toho svého sakumprásk celá nezapadla, dotýkali bychom se s Charcotem koleny.

Uvolněte se, milé dítě, řekl mi Charcot neohrabanou němčinou. Ničemu se ten akademický hlupák nepříučil od Sigmunda Freuda, pomyslela jsem si nevrle, protože jsem byla toho názoru, že když už se ti dva setkali (v letech 1885 až 1886 žil totiž Freud v Paříži a byl tam Charcotovým žákem), mohl Charcot od Freuda pochytit aspoň elegantní vídeňskou němčinu.

Vás něco hněte, milé dítě? pokračoval Charcot tou svou sebevražednou němčinou. Vypudte to prosím ze sebe! Protože pakliže nevypudíte, nemůžem vás hypnotizovat. Tak ven s tím! Puďte to! Puc! Puc!

Trápí mě jen to, že nevím, kdy se narodil Tomáš Alva Edison.

Charcot se rozhlédl po přítomných.

Stačí mi jen rok narození, víc nepotřebuju, upřesnila jsem.

Ale protože nikdo tady taky nevěděl, sáhl slepý kapitán po domácím telefonu a zavolal jeho rourou do všech poschodí vzducholodi.

A můžem také vyslat depeši Edisonovým telegrafem až přímo do New Jersey, můžem se zeptat přímo Edisona, navrhl Charcot.

Ne, ne, nebude zapotřebí, třepal rukou mrtvolný staroch, už to mám! A odložil telefon. Thomas Alva Edison se narodil v roce 1847!

Slyšijou to, děvče, a tak si to hezky zapamatujou, 1847! opakoval Charcot. Už je nic netrápí a tak se nám tady teď uvolníjou!

30 Co bych teď dala, miláčkové, za to, kdybych tak mohla vidět sama sebe, jak tam sedím, pětileté děvčátko, a proti mně ctihodný Charcot a oči mu hoří jak jaguárovi. A co bych teď dala, zelení mí hájové, potěšení moje, kdybych teď mohla vidět, jak tam spím hypnotickým spánkem a jak se nade mnou, nad kočičím klubičkem odloženým v křesle, tyčí hadí hlava starého Charcota a jak mi do mého hypnotického snu diktuje poselství, které mám přenést přes celý náš věk, přes celé dvacáté století, a jak je pak ve mně zamyká na tři západy.

Samozřejmě neznám obsah toho poselství a nic nevím o klíči, kterým se odemýká. Však samo se odemkne, až nadejde čas! A čas nadejde, až se setkám s někým ze století jednadvacátého, s někým ze třetího tisíciletí. A představuji si, a teď mě fakt sledujte, představuji si, že to zas nejspíš bude nějaké pětileté děvčátko. A v roce 2005. Dřív sotva.

A možná – a nechci vás jednou zklamat, jestli se toho dožijete – možná je obsahem toho poselství jen bezvýznamná zdravice lidí z konce devatenáctého století lidem z počátku jednadvacátého, jen nějaké ahoj, ahoj a čau, čau. Ale taky může jít o závažné sdělení, o něco, co zatím nelze vyslovit nahlas a čemu mohou porozumět až vnučkové našich vnuků. Někdy jsem samozřejmě v pokušení se toho poselství dobrat. Ale marná lásky snaha. Takže mi nezbyvá než doufat, že se přece jenom dožiju okamžiku, kdy poselství samo vyhlení a vysliní a kdy škytne ze mě jak špunt ze šampaňského, puc! puc!, jak by řekl doktor Charcot.

(Ale ty, Bruno, víš, ty jediný víš, Bruno Mlocku, že celým stoletím běžím vstříc jenom tobě! A že to poselství na mě jen zavěsili jak číslo na závodního koně!)

Celý den, celý večer a celou noc mě maminka s tatínkem hledali a pak už mě taky, ti moji malí hlupáčci, nechali hledat c.k. strážníky s chocholatými přilbami. A odpoledne příštího dne jsem přišla domů s černou zabijačkovou polívkou a s košem plným jitric a jelítek, ale přišla jsem taky s vyplazeným jazykem, vždyť valit se s tím vším do schodů nebyla žádná sranda.

A sotva mi maminka otevřela, nadechla jsem se a řek-

31 la: Edison se narodil 1847. Ale obávám se, že mi ani moc neporozuměla. Když mě tam uviděla stát s konvičkou vonavé (hodně kořeněné!) zabijačkové polívky a s košem vrchovatým jitricemi a jelítky, poroučela se a šla k zemi, ale tatínek jako vždy v jejím životě (jako skoro vždy v jejím životě) zavčas přiskočil a zachytil ji do náruče.

(Zabijačka nebyla od Horácků, to vám ještě spěchám prozradit. Než mě zas propustili ze vzducholodi, zabili tam ještě na mou počest prase! A jak už tak všechna prasata na vzducholodích mají svoje vysoké hodnosti, tohle bylo prase plukovník. Jelítka z něho měla podobu salutujících praviček.)

(Ale ano, ještě jeden dodatek. Totiž ten slavný neurolog a hypnotizér, Jean Martin Charcot! Zemřel bohužel už v roce 1893, a tak mě sotva mohl hypnotizovat ve vzducholodi plující nad Brnem v roce 1905. Takže to byl někdo za něho převlečený. Jak dojemné! Poselství mi měl zřejmě předat výkvět vzdělanců devatenáctého století, a tak v něm Charcot nesměl chybět. Ale proč tam pak asi chyběl Thomas Alva Edison? Nerozumím tomu a nepokoušejte se tomu rozumět ani vy. Pořád opakuju, snaha vždycky všemu rozumět je žalostná a opovrženihodná.)

5/ Mystický žár

V roce 1908, u příležitosti jubilejních oslav 70 let trvání Severní dráhy císaře Ferdinanda, byl tatínek pozván do Vídně a na vídeňském nádraží fotografován se skupinkou strojvůdců před lokomotivou slovného jména Ajax (vyrobenou anglickou lokomotivkou *Jones Turner a Evans* v anglickém Warringtonu v roce 1841). V pozadí pak stála tehdy nejmodernější Gölsdorfova čtyřválcová lokomotiva se sušičem páry řady 210 a právě konfrontace Gölsdorfy a Ajaxu obdařila fotografií živoucí dramatickosti. Tatínek si foto zarámoval a pověsil na zeď vedle olejomalby vjezdu do železničního tunelu v alpském průmysku Semmeringu.

Ale tady je třeba upřesnit, že tatínek s lokomotivou Ajax

32. nikdy nejezdil, protože prostě nemohl jezdit: byla vyřazena už v roce 1874. Dávno předtím než se stal strojuvůdce. Byl stále ještě nejmladším z celé té fotografované skupinky strojuvůdců.

Když na počátku osmdesátých let minulého století odcházela můj dědeček Lev Konstantinovič Trockij do Ameriky, odcházela tam za misijním posláním díky hlubokému náboženskému zanícení, které dominovalo celému jeho životu a smrti jeho ženy se změnilo v mystické blesnění. Tatínek po něm zdědil stejně mohutné mystické vybavení, jaké jinak znají jen vizionáři, proroci a svatí mučedníci, ale v jeho případě se celé obrátilo na lokomotivy. Jakmile poprvé uviděl vlak (ještě jako klouče a kdesi v ruské stepi, takže chcete-li na poušti, v místě náboženských prozření), jeho dětským tělíčkem zatřepal mystický žár a nebylo už na světě síly, která by ho odvrátila od rozhodnutí stát se strojuvůdce. A stal se jím už v jednadvaceti (pět roků před mým narozením), což bylo tenkrát na železnici něčím naprosto neslýchaným, když uvážíte, že budoucí strojuvůdce si musel absolvovat léta tovaryšská jako zámečník a pak teprve směl na lokomotivě topit, dlouhá léta být jen topičem, a pak zas jen posunoval a sestavoval vlaky, než mohl začít jezdit, a napřed pouze s nákladními vlaky, a teprve když se osvědčil, přešel na osobní a až mnohem později byl připuštěn i k rychlíkům (nemluvě o dlouhé vojenské službě). Rozumějte tomu, stát se v jednadvaceti mašinfírou bylo totéž jako v pětadvaceti armádním generálem, s tím rozdílem, že to druhé se občas přece jenom stávalo, kdežto jednadvacetiletý strojuvůdce byl v historii rakousko-uherské železnice jen jeden. Tak rychlý služební postup byl možný jen zásluhou přímo zázračných schopností, uvedených do chodu tatínkovým až mystickým zanícením. Všem, ale naprosto všem bylo jasné, že je pro strojuvůdcovství stvořen. Což se naplnilo i v tom, že v pozdějších letech nikdy neusiloval o žádnou kariéru na železničních úřadech, ale držel se své lokomotivy. To ona byla jeho alfou i omegou, vůlí i osudem.

Ale stejně jako tatínek byl stvořen pro lokomotivy, já byla stvořena pro Bruna a šla v dědečkových i tatínkových šlépějích, hořic mystickým žářem. A jestli se má hla-

dová touha občas jen zoufale a smutně vybíjela, mé sny zůstaly napěchovány Brunem. A proč neřeknu rovnou našlapány? 33

6/ Lanškrounská zvířata

Prožila jsem v Lanškrouně, na statcích svého strýce Helmuta Sammlera, dlouhou řadu šťastných letních měsíců, dlouhou řadu prázdnin mezi léty 1904 až 1914, a teprve až válka mě, cvik cvak, odstříhla od Lanškrouna. A po válce mně najednou bylo, přátelé, už osmnáct roků a dětství zmizelo jak mantl, kterej vám někdo ukradne v čekárně u zubaře, a když jsem se pak ještě dozvěděla, že na statku jsou prý už docela jiná zvířata, už úplně jiná zvířata, ztratila jsem chuť se tam ještě někdy podívat. A taky opravdu, už jsem se do Lanškrouna nikdy nevrátila a rukama nohama bych se vzepřela každému, kdo by mě tam chtěl násilím odvléct. Vždyť jak já ta zvířata milovala! A jak jsem se, chlupáčci moji, nedokázala smířit s tím, že je někdo jak ponožky vyměnil za nová, čerstvě vypraná zvířata!

Maminčin starší bratr, strýc Gerhard Sammler, který byl profesorem na prvním královéhradeckém koedukačním gymnáziu (na jednom z prvních v mocnářství: koedukace se tenkrát stala planoucí pochodní pokroku, jedním z pilířů chrámu moderní doby), byl i nadšeným přírodovědcem a nějaký čas uvažoval o tom, že si na lanškrounských statcích, samozřejmě s požehnáním svého bratra Helmuta, zřídí přírodovědnou stanici. A tak tam k domácím zvířatům přibyla i zvířata, která se na statcích běžně nechovají. Dalo by se říct exotická, ale i poloexotická, anebo aspoň čtvrtexotická. A upřesním to. Může se vám zdát, že výr není dost exotický? A viděli jste ho někdy, když jste vylezli v noci z domu a směřovali přes dvůr k budce s vyřezaným srdcem, viděli jste ho sedět na staženém stříšce zaparkované bryčky a mžourat do tmy velkýma žlutýma očima? Ty můj hrdý ptáku, navlečený do peří jak do královského hermelínu! Kdo ti zakroutil krkem, až tvé srdce puklo jak pečený kaštanek?

34 Ale žila zde i úplně ochočená liška, která když líně ležela roztažená v okapové rýně a nad hlavami se nám klimbal její huňatý a zrzavý ocas, působila taky pěkně vypečeně. A což teprve kuna, o níž jsem se v Brehmově Životě zvířat dočetla samé krvavé historky, a tady jsem teď v obavách hleděla, jak se hbitě zavěsí na nohavici anebo na sukni, švihem vyběhne člověku až na ramena a tam se špacíruje a celým svým klobáskovitým tělíčkem se otáčí kolem hrdla a tře se hlavičkou o člověčí ohryzek a zas se hned spouští kamsi níž. A byla jsem svědkem i toho, jak jedné z děveček zmizela mezi řadry a kdesi se jí tam rtuťovitě zmítala. A zřejmě ten kousek provozovala často a pravidelně, takže děvečka jenom pobaveně pištěla, a když se pak rozhlížející se kuní hlavička zas vynořila v děveččině výstřihu, pištěli jsme už všichni. Ach, co ti udělali, má ubohá Lízo (Lízo čízo, kuní mízo!), anebo ses stačila zavčas mrsknout po šindelích velké stodoly?

Žádné z mých milovaných lanškrounských zvířat nepřežilo první světovou válku, protože strýc Helmut je nabídl jako rekvizici armádě, přičemž mimořádných schopností opičáka Flika (jež mohl nevidět jen opravdový hlupák) bylo využito ke špionážnímu poslání. A zahynul jak většina špionů, před úsvitem a bez zpovědníka. A rakouská armáda si bohužel nedokázala vážit toho, že zrekvírovala pravděpodobně nejlepší divadlo světa, a naložila s ním jak s obyčejnými dobytčaty a drůbeží: podřízla, oškubala, vyvrhla.

Ale nepředbihejme událostem.

7/ Skandál koedukačního gymnázia

Na opičáku Flikovi, nádherném šimpanzím exempláři, chtěl původně strýc Gerhard demonstrovat tenkrát ještě velice pobuřující Darwinovu myšlenku o mezičláncích mezi světem zvířat a lidí a dále pak to, že soustavným, soustředěným a vytrvalým výcvikem můžeme z opičáka udělat tvora lišícího se od běžného a loajálního vídeňského

35 daňového poplatníka jen větší obratností v lození po kandelábrech na Ringstrasse.

Ale nic ze strýcových velkolepých zvířecích experimentů se nakonec neuskutečnilo. Jenom shromáždil na lanškrounském statku zvířata a připravil si půdu pro své zvířecí pokusnictví, jež mělo například prohloubit znalosti o soužití zvířat ve větších nesourodých skupinách, ale pak se bohužel zapletl s jednou svou nezletilou žačkou a na královéhradeckém gymnáziu propukl děsivý skandál, jaký posud gymnázia mocnářství nepamatovala, zvláště když strýc Gerhard nakonec svou žačku unesl a kamsi s ní zmizel.

Byl na něho vydán zatykač, ale slehla se po nich země. Říkalo se, že se uchýlil na Antarktidu a tam si se svou žačkou postavili iglú a žili tam šťastně až do smrti. A že jenom jedenkrát byla jejich idyla ohrožena, a to když v lednu 1912 objevil jejich stopy anglický polárník, kapitán Robert Scott, na své výpravě k jižnímu pólu, a že proto musel zahynout (strýc Gerhard na něho nalíčil past jak na mamuta). Podnes prý žijí na jižním pólu děti strýce Gerharda a jeho nezletilé žačky a taky děti jejich dětí a jsou to v každém ohledu krásní lidé, porostlí hustou bílou srstí, protože ani v ledových pustinách neopustilo strýce Gerharda jeho přírodovědné pokusnictví.

Avšak pozor, strýc Helmut se octl v nesmírně komplikované právní situaci kvůli Gerhardovu podílu na lanškrounských naturáliích, potravinových koších. Prohlásit někoho nezvěstným byl totiž tenkrát obtížný úřední akt a tak strýc raději shromažďoval Gerhardovy lanškrounské potravinové koše ve velkém a dobře vychlazeném sklepě, který nechal za tím účelem vykopat (správně, pánové, hned mě napadlo, že vás to taky napadne: sklep, který vykopal anebo nechal vykopat strýc Helmut, se možná příliš nelišil od jámy na mamuty, do které strýc Gerhard chytil anglického polárníka, a obávám se, že kapitána Roberta Falcona Scotta pak se svou žačkou snědl, neboť teplé maso v Antarktidě je vždycky nezmrhatelný boží dar). A teprve vypuknutím první světové války se prohlášení nezvěstnosti prakticky přes noc zjednodušilo a úřední akt mohl být proveden. A strýc Helmut pak pravidelně

36 rozděloval Gerhardův koš mezi moji maminku a jejího bratra kapucína (totiž posílal jeho díl do alpského kláštera) a přidal k tomu i podíly z těch šesti roků, kdy se Gerhardovy koše ještě shromažďovaly ve sklepech. A tak jsme se po celá válečná léta měli jak prasata v žitě, a zatímco zuřila například bitva o Verdun, my jsme se zrovna v tom čase strašlivě nacpali paštičkami a zuřila v nás jiná bitva.

Ale to jsem už odběhla příliš daleko od opičáka Flika a tak mi teď dovolu s pokorným funěním naklusat zpátky.

8/ Divadlo světa

Poté, co se strýc Gerhard nenapodobitelně vytratil a přestal se tak starat o svou pokusnou lanškrounskou zvířecí farmu, ujal se opičák Flik, a třeba říct, že po jistých rozpacích, toho, čeho se ujal.

A vím to náhodou docela přesně: nikdo v Lanškrouně si vůbec nevšiml, co se to tam vlastně se zvířaty děje. Pouze já, protože jsem o prázdninách trávil nejen dlouhé hodiny, ale celé dny pozorováním zvířat a jejich pohybů a pohyby ty se mi pak na větší ploše poskládaly v docela srozumitelný výsledný obraz.

Ale k tomu musím, pánové, nezlobte se, také ještě něco říct, také trochu něco říct o lanškrounských statcích, o majetku strýce Helmuta, na němž se všechny zvířecí pohyby odehrávaly.

A nejvíc strýcův majetek charakterizovalo to, že měl zvlášť obytný a zvlášť hospodářský blok, rozumíte, dva přísně oddělené světy, jak tomu bývá jen na statcích největších vesnických boháčů, o jejichž hospodářství se starají správci se svými rodinami, zatímco sám statkář si žije jak anglický lord trochu stranou, na jakési vesnické rezidenci. A vskutku, honosná vila strýce Helmuta byla postavena v anglickém víkendovém slohu a obklopena velkou zahradou, jen letmo se dotýkající komplexu hospodářských stavení, otvírajících se pak do Sammlerových polností, lesů, luk a honiteb. A vlastní hospodářský provoz, těch osm nebo devět zčásti vydlážděných dvorů, byl pak obstoupen půlkruhem sýpek a stodol, v nichž se

skladovalo všechno možné, od zemědělských plodů, píce a krmiva přes zemědělské stroje, kočáry a selské povozy až po stavební materiál na další rozšiřování statků.

Už zřejmě tušíte, co se vám chystám povědět. Nebo ne? Ale ano, je to tak. Ten vlastní hospodářský provoz, do sebe poskládané dvory, obklopené půlkruhem stodol, sýpek a skladů, měl vlastně podobu (i když jistě neúmyslnou) Shakespearova divadla *The Globe*. S tím rozdílem zajisté, že slavná alžbětinská divadelní aréna byla přec jen menší téhle lanškrounské scény. A stačilo, když jsem se vyšplhala na střechu jedné ze stodol a měla jsem celý ten amfiteátr, měla jsem ho před očima.

Opičák Flik byl režisérem i hlavním aktérem všech těch zvířecích her, odehrávajících se v běžném denním provozu. Jasně, byl tam někdy nerozlišitelný zmatek. A těžko oddělit hru od každodenního života na statku, ale i to mělo svůj půvab. A hrálo se tím způsobem, že každé představení bylo zároveň zkouškou i generálkou i premiérou i derniérou a kdovíještě čím. A Flik někdy jen lhostejně přihlížel, jak se mu tam zvířecí herci motají a vrážejí do sebe a padají jak hadroví panáci, a z toho vám ti najednou zpozorněl, přetrhl představení třeba někde uprostřed a zabezčil se na jednom místě a do večera do zblbnutí opakovali jediný výstup. Takový byl Flik. Občas flink a občas perfekcionista. A o čemže to hráli? Hned se k tomu dostanu.

Dokázala jsem celá dopoledne a celá odpoledne sedět na střeše stodoly a jen jsem si sem tam odskočila pro krajíc chleba se sádlem. Strýček Helmut a tetička Helmutice byli napřed znepokojeni, jakým to způsobem trávím čas a v jakých nebezpečných výškách, ale když mě pak viděli, s jakou přímo mrštností se pohybuju po střechách, utrousil strýček, že můj otec je Rus a tím se to vysvětluje. Dlouho jsem tomu nerozuměla, až pak mnohem později jsem uviděla obrazy jakéhosi slavného ruského malíře a na těch lidé létali nad střechami jak aeropláni. A tak mě tam nechali, když už jsem tam chtěla být (aniž ovšem tušili, proč tam jsem), a jen mi občas podali nahoru krajíc se sádlem anebo borůvkový koláč, mou oblíbenou pochoutku.

Trochu jinak bylo se zvířaty. Napřed totiž předstírala, že vůbec nevědí o tom, že je pozoruju, ale postupně mi začala vyjevovat svou přízeň. A pak jsem se už rychle stala jejich milovaným publikem. A jako by to nestačilo, začala se mnou navazovat i jakýsi kontakt. Občas na mě některé ze zvířat zamrkalo a jiné i zasalutovalo či aspoň zapánáčkovalo. Až jednoho krásného prázdninového dne... ale ne, nepředbíhejme zas.

Kdysi, drazí moji, jsem se jela s tatínkem podívat na pašijové hry v Mimoni. Poté, co tatínek odpadl od pravoslavi, byl vlažný katolík, ale o tom už víte svoje, dny sváteční světil, však jeho srdce planulo jinde. Přesto ale jeho vztah k liturgii (aspoň formálně) zůstával pravoslavný. A na pašijových hrách bylo právě to, co přece jenom postrádal na katolických obřadech. A mimoňské pašijové hry byly navíc zajímavé i tím, že se tam tenkrát hrávaly ve dvojím provedení, česky i německy, hrávali je jak čeští, tak němečtí osadníci. A třeba na to ještě jednou přijde řeč, teď jsem chtěla o něčem jiném. S čerstvou zkušeností z Mimoně jsem si totiž při každodenním pozorování zvířat uvědomila, že také ona provozují pašijové hry a že opičák Flik v nich hraje Krista.

A nikdy v životě jsem pak už nebyla svědkem působivějšího zobrazení Kristovy postavy. Žádný módní ideál krásy, robustní kýč pro teenagery, rocková superstar, jak to dnes vidíme na divadelních plakátech! Tohle byl docela jiný spektakl! Něco přes metr vysoký šimpanz Flik, vlekoucí na hřbetě jakýsi obrovský rozsochatý pařez, ten děsivý kříž, se pohyboval vlastně po třech (jednou přední končetinou si přidržoval kříž a druhou se po opičím způsobu opíral o klouby nestvůrných prstů), lezl, zmítal se a každou chvíli padal a zas se obtížně zvedal, ve tváři ten opičí škleb. A cítila jsem, že právě tenhle výjev se mě osobně týká. A když zvířata lemující Flikovu křížovou cestu dávala všemožně najevo, jak jím pohrdají a jak ho nenávidí, chtěla jsem, přestože jsem moc dobře věděla, že to jen hrají, že tu nenávisť jen hrají, chtěla jsem křičet: Néé, proboha néé! Zastavte to! Ale cesta už nezadržitelně stoupala na golgotu horu a vše se stále víc přibližovalo okamžiku, kdy se chrámová opona roztrhne ve dvě a Flikova opičí tvář

pod trnovou korunou lžicovitě vysune tlustý spodní pysk a bude jím šhubavě pohybovat ze strany na stranu! Flik hrál Krista ponížených a zohavených, Krista mrzáků a vozíčkářů, Krista ochrnutých a zkurvených, Krista lidských zrůd a trpaslíků, Krista těch, co když vyběhli z dělohy, vyvolali výkřik hrůzy a hnusu v hrdlech svých matek. Ale ať už jsem tenkrát pochopila cokoliv, nemohla jsem ještě vědět, že právě tohle je ten pravý Kristus mého století, Kristus yperitu, šrapnelů, min a napalmu, Mengeleho ukřižovaný židovský král, Kristus Hirošimy a Černobyli, ne, promiňte, to jsem tenkrát (v létě 1908) nemohla ještě ani tušit.

Ale lanškrounská zvířata nehrála jen pašijové hry. Měla svůj dosti obsáhlý repertoár a teprve zpětně a z odstupu a po celá další léta svého života jsem si uvědomovala, že to tenkrát bylo skutečné **divadlo světa**. Hry-výjevy z lidských dějin a kapitoly z historie, o nichž jsem se pak učila ve škole. A teprve až z hodně dalekého odstupu mi došlo, že sehráli taky několik obrazů budoucnosti, či jak bych to nazvala. A teprve když se pak během mého života obrazy budoucnosti stávaly mráкотnou přítomností, začínala jsem jim zpětně rozumět a to, čím svět žil, jsem už dopředu znala a věděla jsem taky ledasco o tom, jak to dopadne. Takže zásluhou svého lanškrounského dětství mezi Flikovými zvířaty jsem byla připravena daleko lépe než kdo jiný na všechno, co nás v tomhle století čekalo. Ale ne, tak to není. Nikdo nemohl být připraven na to, co nás čekalo. Znala jsem jen pár náhodných obrázků, z nichž se nedalo nic poskládat a ničemu porozumět. Ale i kdybych všechno dopodrobna znala, pěkně obraz za obrazem, nebylo by mi to nic platné. Nevěřila bych! Žádné divadlo světa nemohlo nikoho z nás zachránit před tím, do čeho jsme svorně běželi jak šťastná selátka do rozervené tlamy.

Seděla jsem na svém oblíbeném místě na střeše stodoly, co nejdál od hromosvodu, jak mě strýček zapřísahal, ukusovala jsem z borůvkového koláče a najednou vidím, jak si Flik zavolal jedno ze zvířat, aniž by přitom přerušil hru (ostatně jen nějakého bezvýznamného králíka, který beztak hrával jenom podřadné štěky a sloužil jen jako holka pro všechny a pro všechno), zavolal si králíka a ukázal mu na mě. Králík rezignovaně přikývl, přešel ohradu jednoho a hned pak druhého dvora a po přistavené hranici dříví se drápal za mnou na střechu.

Očekávala jsem ho s přátelským zaujetím, což mu mohlo být povzbuzením, protože tohle byl, hádám a myslím, že se nemýlím, jeho první důvěrný kontakt s lidmi. Ale když vyšplhal až nahoru a byl už na mé úrovni, takže se čumákem skoro dotýkal mého kolena, bylo na něm okamžitě znát, že bohužel nedokáže překročit tu tajemnou hranici dělící zvířata od lidí, že nedokáže se mnou nějak lidsky zakomunikovat.

Ale žádný strachy, Flik ho v tom nenechal. Z dálky mu dodával odvahy, jednak takovým povzbudivým opičím vřeštěním a jednak divokým máváním všemi opičími končetinami. Králík sice to mávání vidět nemohl, vždyť byl k Flikovi zády, ale nějakým způsobem o něm věděl, to rozhodně jo. Ale tím to neskončilo. K Flikovu povzbuzování se spontánně přidala všechna ostatní zvířata, asi tak jako fanoušci na nějakém mači, také vřeštěla a také mávala tlapami a ocasy, cenila povzbudivě zuby, samým zaujetím se zježila a roztřepala jak sulc (s právě probíhajícím představením byl teda konec, to se dočista přetrhlo a rozsypalo jak perlový náhrdelník) a vřeštění mísila s vrčením a mručněním, s mlaskáním, sykáním a krkáním a králík stál přede mnou na zadních a měl zvednuté tlapky, ale byl chudák celý znehybnělý a upnutý k tomu ze sebe cosi vyrazit, ale nedařilo se mu to, jako by měl v hrdle (ale možná i v duši!) špunt! A opičák Flik hned stupňoval své vřeštění a křepčení a taky všechna ostatní zvířata dělala, co mohla, znásobila své mávání, poskakování a hekání, a tak jsem se nakonec přidala i já a přiblížila jsem hlavu a žár

svých očí do těsné králíčí blízkosti, dřepěla jsem, kývala se a celá houpavě předkláněla a rukama sevřenými v pěstičky ty povzbudivé pohyby dirigovala (vidíte to, pánové? vidíte, jak tam zvířata skákají a vřeští a já dřepím proti králíkovi, oči zabodnuté do jeho očí, a povzbudivě se pohupuju?), až se konečně společným úsilím nás všech něco v králíkovi pohnulo, a protože jsme nepolebovali a tlačili to teď z něho ven, jako by nějaká obrovská společná ruka, vzešla z naší vůle, mačkala králíka jak střívkno naplněné zaječí paštikou, proběhlo mu to nakonec hrdlem a vyletělo z něho a králík vykřikl: Ten šimpanz Flik, to jsem já, tvůj Bruno! Soňo, láska ty moje!

A v té chvíli Flik uprostřed dvora bláznivě poskočil, rozpřáhl svým směrem svou opičí náruč a zabubnoval si na chlupatou hruď chlupatými pěstičkami!

A králík, ten poslíček lásky, zvald jak lilium a skutálel se ze střechy.

10/ Reinkarnační pouť

Však vidím vás tu zachmuřené sedět a zdá se, že si nestíráte slzy dojetí. Milostné setkání šimpanze a osmiletého děvčátka vás tuším uvedlo do rozpaků. Ovšem, přiznám se, že i mě by to pohoršilo, kdybych zrovna tou holčičkou nebyla já a tím šimpanzem zrovna Bruno. A taky Bruno dlouho váhal, než se rozhodl předstoupit přede mě v šimpanzí podobě. Měl strach, jak to přijmu, a proto si mě dlouho jen obhlížel a byl moc potěšen, že jsem se usadila právě na střeše, kde mě měl pořad na očích. Ale protože si vůbec nebyl jist, jak to s ním bude dál pokračovat a v jaké se příště objeví podobě, napadlo ho, že ta šimpanzí ještě docela ujde. Vždyť registr netvorů a katalog zvířecích podob je vskutku objemný.

Ale okamžik, teď mi došlo, teď si uvědomuju, že jsem vám to ještě neřekla. Opravdu jsem vám to ještě neřekla? Po Brunově smrti, poté, co se (4. ledna 1900) utopil v Dunaji, zbývala už jen jediná možnost, jak jsme se tady na zemi mohli setkat. A byla to zároveň dlouhá cesta zpět k lidské podobě. Ale kdy se zas stane člověkem, kdy ta

- 4 2 reinkarnační pouť skončí, o tom jsme bohužel neměli po-
něti. A tak jsem byla šťastná, že se s ním vůbec smím
setkávat. Ale i to sblížování mělo svůj přísný řád, jak ještě
uslyšíte.

11/ Výstřely v Sarajevu

Hned na druhý den po našem sblížení mě Bruno přijal do své divadelní grupy jako první naivku a sám teď pravidel-
ně hrál roli prvního milovníka. Ale jestliže lanškrounské zví-
řecí hry, jak jsem už upozornila, buď předbíhaly součas-
nost, anebo se za ní naopak opožďovaly (jestliže to byly
buď historické obrazy, anebo naopak obrazy budoucnos-
ti), v jednom jediném případě tomu bylo jinak. Když jsem
přijela na své poslední lanškrounské prázdniny (ale ten-
krát jsem ještě neměla tušení, že jsou to moje poslední
prázdniny v Lanškrouně), bylo mi už čtrnáct. A s prázdni-
novým příjezdem jsem se, už nevím proč, opozdila. Bylo
28. června 1914.

Mezi zvířaty vládlo mimořádné vzrušení a Bruno už ho-
řel netrpělivostí. Tentokrát však nehrál roli prvního milovní-
ka. Než jsem se nadála, všechno se dalo do pohybu a po
mém boku se objevil statný vysoký kozel (který si už v ja-
kémsi Brunově kuse s úspěchem zahrál Abrahama Lin-
colna) a prásk! prásk! uslyšela jsem Brunovu kapslovku
a kozel se vzepjal na zadních a mrskl sebou a Bruno mi
dal znamení, abych sebou sekla i já. A chvíli jsme tam do-
jemně leželi jak ctihodné mrtvolky. A příštího dne jsem si
přečetla v novinách, že v ten samý čas, kdy jsme to se-
hráli, práskly výstřely v Sarajevu a že srbský student
Gavrila Princip zastřelil následníka habsburského trůnu.
A došlo mi, že jsem si v tom divadelním obraze ze sou-
časnosti zahrála manželku následníka trůnu, hraběnku
Žofii Chotkovou, tu přísnou krasavici. A dlouho jsem pak
(ve svém lanškrounském pokojíku) seděla před zrcadlem.
Ano, pánové, nebylo pochyb, vyrovnala jsem se hraběnk-
ce. Už ve svých čtrnácti letech jsem měla tvář (a když
jsem se pak prošla před zrcadlem, i postavu) přísné aris-
tokratické krasavice.

12/ Stavitelkou paláců a chrámů

4 3

Už jsem vám vyprávěla o cestě na ostrov Krétu v Egej-
ském moři a nadejde čas, kdy vám povyprávím také
o cestě na Podkarpatskou Rus. Ale moc nerada bych,
uslyšíte, opravdu nerada, abychom zapomněli zrovna na
cestu do Vídně, cestu, k níž málem nedošlo, přestože Ví-
deň je tak blízko, že z oken okrajových domů jižní části
Brna se můžeme dorozumívat křikem s Vídeňáky v ok-
nech okrajových domů nejsevernější vídeňské periferie.
Ale upřímně řečeno, tak je tomu přece vždycky. Když
bydlíte například v Praze a přímo naproti Národnímu di-
vadlu, může se vám klidně stát, že v životě nevidíte Pro-
danou nevěstu, kdežto když žijete kdesi, kde lišky dávají
dobrou noc, jste ve zlaté kapličece jako doma a divadelní
biletářky vás už z dálky vítají radostným liščím štěkotem.

Snad vám, drahouškové moji, nemusím vysvětlovat,
čím pro mě byla Vídeň. Ano, drahá mi byla, srdci blízká
a drahá. Zvláště pak Leopoldstadt, kde se narodil a rané
dětství prožil Bruno Mlock. A to už nemluvím o Dunaji,
Brunově hrobě, kde se pod ledovou krustou hladové štíky
porvaly o jeho vyzáblé tělo. A Vídeň se taky jednou měla
stát, jak jsme se v Lanškrouně s Brunem dohodli, naším
svatebním městem. Až se totiž na své reinkarnační pouti
doklopýtá zas zpět, až se zas proklube do své lidské po-
doby.

Takže z cesty do Vídně každým rokem z nějakého dů-
vodu scházelo. V tom čase mě ještě doma drželi zkrátka,
na velice krátké oprati, jak ostatně tenkrát bývalo zvykem.
Kdepak do Vídně jinak než s rodiči! Nedostala jsem se dál
než na prázdniny do Lanškrouna, kde se počítalo s tím,
že budu pod dohledem evangelicky přísných Sammlerů.
A to ještě přes Lanškroun vedla trať, po níž tenkrát jezdí-
val tatínek, který sice nikdy neměl čas zajít se za mnou
podívat (vlak stál ve stanici jen dvě minuty), ale zato já se
vždycky musela ukázat na peroně, rozpažit, roznožit, po-
skočit, otočit se, předvést se tatínkovi, že jsem v pořád-
ku, že mě pes neporval, husa nepoškubala a bejk neotělil.

A když jsem tedy pochopila, že se musím zařadit po svém a jinak, zašla jsem si do velké drogerie a lékárny na tehdejší Schmerlingově ulici (pozdější třídě Legionářů) a odtamtud si přinesla plný pytel prázdných obalů a krabic a krabiček od všelijakých projímadel, mastiček, medikamentů a lektvarů a pustila se do práce. Rozhodla jsem se vystavět si město svých snů z odpadového materiálu.

Bývala jsem vždy tou nejpozornější posluchačkou tatínkova vyprávění o Vídni. A co ten se o ní napovídal! Severní dráha císaře Ferdinanda, propojující Vídeň s Haličí, byla totiž jeho první strojuvčcovskou trasou (ale to jsem už říkala, napomeňte mě, prosím, když se opakuju), právě z Vídně poprvé vyjel jako mašinfira, když předtím pendloval po různých tratích jako topič a strojuvčce-náhradník. A z toho důvodu byla Vídeň jeho městem svátečním (stejně jako jednou bude mým městem svatebním!), ale zároveň taky městem nejvšednějších dnů, protože tady často začínaly i končily jeho turnusy.

A tak když jsem neměla naději se do města svých snů v nejbližších letech dostat, pustila jsem se do jeho stavby, podobná v tom tak trochu vystěhovalcům, kteří si v Americe znova postavili svá evropská města, když ztratili naději někdy je ještě uvidět. S tím rozdílem ovšem, že já stavěla jen z papírových krabic a krabiček a z tatínkova vyprávění.

A bez potíží jsem si tak poskládala z apatykářských krabic, krabiček a obalů budovy Dvorního divadla i vídeňské Státní opery, ale i dva barokní zámky Belvederu s rozsáhlým francouzským parkem, novogotickou radnici, univerzitu, přírodovědné muzeum, justiční palác, ale i paláce Kinských a Esterházyů, aniž bych přitom zapoměla na celou řadu chrámů, Votivní kostel, s jehož novogotickým filigránstvím jsem si, přiznám se, pohrála, dóm svatého Štěpána, Kapucínský kostel s císařskou kryptou anebo chrám svatého Karla Boromejského i s triumfálními Trajánovými sloupy a mohutnou kopulí, a užila jsem si při stavbě hradu Hofburgu i zámku Schönbrunn, ale nepominula ani supermoderní dům na Michalském náměstí, dílo architekta Adolfa Loose, které tolik rozčillovalo samého císaře. To všechno opravdu nebyl žádný problém pro mé

álkovně ručičky, lepila jsem z papírových krabic chrámy i paláce, barokní, klasicistní, novogotické i secesní budovy, jak jsem je do detailů znala netoliko z tatínkova povídání, ale i z vídeňských pohlednic, z balíku vídeňských pohlednic, které nám vždycky z Vídně posílal. Ale horší to bylo s těmi bezejmennými a anonymními budovami, jakých je vždycky v každém městě nejvíce.

13/ Vzhůru do Vídně!

Až jsem přiváděla tatínka v úžas tím nekonečným vyptáváním. Najednou mě zajímala každá maličkost, fasády vídeňských budov, detaily parteru, ale i každé škrábnutí v omítce.

Tatínek měl pravda fantastickou paměť, vytrénovanou, jak u každého řádného strojuvčce, každodenním sledováním tratí. Věděl nejen o každém stromě, domku, bouďdě, louce, lesíku či řepném poli podél železničních náspů, ale ze všech tratí, po nichž kdy jezdil, si pamatoval všechna stébla trávy, jak šla na těch stovkách kilometrů jedno za druhým, a co se s každým z nich dělo v chodu dní, týdnů, měsíců a let, celý nekonečný film těch tratí by mohl ze své paměti na požádání promítnout, kdyby někoho náhodou zajímalo, jak každé vteřině jízdy a každé čárce v jízdním řádu odpovídá jiný detail na trati. A snad jsem tedy směla doufat, že tahle přilnavá paměť okopírovala a srolovala i celou Vídeň a že se nám ji teď podaří rozvinout jak velký koberec, po němž budem běhat, šťastná kartografická zvířata, žijící hvězdným prachem měst.

A teď si představ, tati, že jdeš po Mariahilfer Strasse k Západnímu nádraží, a pokus se popsat jednu po druhé všechny budovy, které míjíš po levé ruce. Zajímá mě všechno, na co si vzpomeneš, každá maličkost, které třeba i nepřikládáš významu, ale rozumíš, já jsem už taková, že mě to zajímá.

A zbláznila ses, holka, víš ty vůbec, jak je Mariahilfer dlouhá?

Tatínek měl ještě mnohem víc důvodů pro své sympatie k Vídni. Vždyť je to císařské město, a proto i příbuzné car-

46 skému Petrohradu, kde sice na rozdíl od Vídně nikdy nebyl (totiž ano, narodil se tam a pobýval tam v prvních měsících dětství, ale to se ještě velký agregát jeho paměti nedal do pohybu), ale zato Petrohrad dokonale znal z velké obrazové publikace *Prelesti Petěrburga*, takže si troufl mluvit o nápadné podobě některých vídeňských a petrohradských ulic. Bez váhání jsem toho využila a doplňovala vykousnutá místa v tatínkově vídeňské paměti chutnými kousky z petrohradského koláče.

Avšak práce na podrobné maketě Vídně, kterou jsem bez vší okázalosti zahájila na jaře roku tisícího devítistého třináctého (aniž bych do ní dala nahlédnout svým rodičům, stejně jako jsem je nezasvětila do svých snů o Brunovi), nebyla ještě zdaleka hotova ani koncem června 1914, kdy jsem odjížděla na své poslední lanškrounské prázdniny (a poslední setkání s Brunem v jeho šimpanzí podobě). V Lanškrouně jsem pak (jak jsem už zmínila) byla účastna atentátu na následníka trůnu a jeho choť z hraběcí rodiny Chotků, atentátu, jehož echo pak zaznělo až kdesi v dalekém Sarajevu. A když jsem se v druhé polovině července vrátila z Lanškrouna, pustila jsem se s termíním úsilím do další výstavby Vídně a dalšího drancování tatínkovy paměti. Ale jestliže tatínek vykazoval dosud nemalou trpělivost, která, dlužno říct, patřila k jeho profesionální výbavě, tentokrát už nevydržel nápor své malé repetilky a 26. července 1914 se náhle rozhodl, že tedy ano, že pojedeme do Vídně, a to prosím okamžitě (měl právě tři volné dny mezi turnusy), a ať si tam všechno na vlastní oči prohlídnu, a jen když mu závazně podepíšu, že se ho pak už konečně nebudu vyptávat.

A tak jsme hned následujícího dne, 27. července, vyrazili, k velkému překvapení nás všech a možná nakonec i tatínka.

14/ Bolestné zakňučení

47

Byl nádherný den, jako stvořený k výletu – to nezapomenutelné léto 1914! – a všichni jsme měli výbornou náladu (takže se mi to nakonec přece jenom podařilo, a to už jsem prosím rezignovala a uchýlila se k náhradnímu řešení, mějte proto všichni na paměti, že náhradní řešení může být leckdy tím beranem, který nakonec prorazí cestu původním záměrům!) a měli jsme dokonce takovou náladu, že už když jsme vyjžděli z Břeclavi, dostal tatínek chuť rozezpívat celé kupé, ale maminka ho zavčas koplá do kolenku, takže první slova písně převalo bolestné zakňučení. Ale když teď, pánové, pomíneme celou cestu tím veselým letním dnem a zastavíme se až před prvními domky vídeňské periferie, uslyšíte zas moje bolestné zaskučení.

Stalo se totiž cosi, co mě naprosto zmátlo. Na zadním traktu jednoho z těch periferních domů, přivrácených svým ošklivým pozadím k železniční trati, jsem uviděla něco moc zvláštního a řekla bych zlověstného.

Ze zdi domu vyhřezávala obrovská papírová krabice, z níž byl zřejmě ten dům poskládaný, vyhřezávala i se zřetelně čitelným nápisem: *Peterkovo projímadlo – mír vašim vnítnostem!*

Polekala jsem se přímo děsivě, protože mi okamžitě došlo, co to znamená. Nepřijížděli jsme totiž do žádné skutečné Vídně, nýbrž jen do té mé, vyrobené z krabic a krabiček a lékárnických obalů a zastrčené doma pod postelí.

Jednak jsem vůbec nerozuměla tomu, co se vlastně stalo, a jednak mi bylo jasné, že v tom případě jedeme valdic ošklivé katastrofě. Vždyť má Vídeň je nehotová a jsou v ní celé čtvrti, celé ulice a celé domy, které ještě nejsou. Transcendentní trhliny, z nichž fučí vesmírným prouvanem.

Ale k mému úžasu nikdo z mých rodičů nevěnoval ani tu nejmenší pozornost podivnostem a podivnůstkám, jež lady všude na nás číhaly. Tatínka teď především zajímalo, kde se ubytujem, protože nepřipadalo v úvahu, že by nás vzal do Vídně jen tak na otočku. Když už jsme konečně byli v císařském městě, tak aspoň na jednu noc.

15/ Plukovník Redl a Mariahilfer Strasse

A tady bylo nutné, abych rychle zasáhla. Měla jsem totiž vybavené pouze dva hotely (z ostatních stály jen fasády). Slavný hotel Sacher, v němž tatínek kdysi přespal, a tak mi o něm mohl zasvěceně povídat a zásobit mě přesnými popisy židlí, křesel, stolků, gaučů, divanů, taburetů, longchaisů a lombardských polokřesel, jež najdete v Sachrovi, a jež jsem proto rozmístila i ve své papírové miniatuře. Sacher byl proslulý tím, že jeho současná majitelka odmítla ubytovat třeba i miliardáře, který se jí nelíbil, však jestliže jste byl žebrák s dobrými způsoby a stará dáma našla ve vás zalíbení, dostal jste vše nejlepší a nominální účet. Tak takový hotel přála jsem si ve své Vídni mít. Ale do našeho příjezdu jsem ještě také stačila připravit hotel Klomser, který nedávno novináři (v souvislosti s aférou plukovníka Redla) důkladně vykuchali, takže jsem o jeho interiéru také věděla vše. A teď jsem se tedy nenápadně snažila vnutit tatínkovi Klomsera nebo Sachera.

No, myslím, že bychom se měli podívat do hotelu Klomser, pravil tatínek mlsně, protože vždy dával přednost pamlskům politických skandálů před Sachrovými dorty. A nám s maminkou nezbývalo než souhlasit.

A když nás hotelový sluha zavedl na náš pokoj, zazvonil tatínek zlatými rakouskými mincemi, aby bylo jasné, že to nechce zadarmo, a zeptal se, kde je tady ten pokoj, v němž se zastřelil plukovník Redl.

Tak poslouchají, vašnosto – řekl sluha a ukázal na naše dveře –, tady před těmito dveřmi čekala vojenská policie do dvou v noci, zatímco tady vevnitř seděl Redl s pistolí v ruce. Pak konečně třeskl výstřel a policie vnikla dovnitř a na koberci našla plukovníkovo sebevražedné tělo.

Néé! zaradoval se tatínek.

Koberec jsme samozřejmě dali vyčistit, upozornil sluha a nasypal si do kapsy tatínkovy zlaťáky a odporoučel se.

Po jeho odchodu postál tatínek u dveří a naslouchal, až uslyšel zabuzení hotelového liftu. Pak opatrně přiklekl ke koberci a po drobném zaváhání se na něj s potěšením sva-

lil, napodobuje předpokládanou polohu Redlova mrtvého těla, až se tam nakonec s hravostí štěněto otočil na záda a vymrštil vzhůru končetiny, čímž zřejmě vyslovil radost nad zaslouženým koncem nejvyššího šéfa špionážní služby rakouské armády, který zrádně prodal do zahraničí nejtajnější rakouské vojenské informace. Ale zároveň tak vyjádřil i potěšení nad tím, že smí být aspoň prostřednictvím koberce účasten klíčových momentů vysoké politiky. Skrývalo to ovšem jeden háček. Plukovník Redl prodával totiž nejtajnější vojenské informace především Rusům, carskému generálnímu štábu. Ale nezlobte se prosím, já bych v tom zas neviděla takový rozpor. Tatínek prostě považoval každého vlastizrádce za špinavce, ať už prodává komukoliv. Nemluvě o tom, ale to jsem už zmínila, že po masakru o Krvavé neděli ztratil k caru Mikuláši II. veškerou úctu a jeho sympatie se teď upřely na císaře Františka Josefa I.

Tatínek se zvedl z koberce, zvalený jak mrcha, a teprve teď přišel do rozpaků, když viděl, jak na něho hledíme.

Půjdeme trochu ven, holky, protáhnu vás Vídni, a hnal nás k liftu.

A toho jsem se nejvíc obávala.

Vzal nás na promenádu na Mariahilfer Strasse. To byla ulice, které jsem věnovala nejvíc péče a na ni jsem byla hrdá jak na své malé mistrovské dílo, takže to vypadalo, že tady jsou mé obavy liché. Všechno zde bylo jak vysostružené a fasády jak od cukráře a střechy, beránkové moji, střechy jak od perníkáře. Nepočítaně obchodů, krámků a krámků po obou stranách ulice a vývěsní štíty všech tvarů a velikostí a barevné slunečníky nad stolky pouličních kaváren. Ale něco mě, poslouchajte, přece jenom znepokojovalo. A teď jsme u jádra pudla čili u pěkné čertoviny. V blýskavých výkladních skříních všude kolem nás se totiž zrcadlily davy korzujících, většina lidí oblečena jako z módních pařížských žurnálů, ale někteří stále ještě v šosatých kabátcích a cylindrovitých kloboucích a dámy pak v korzetech, líbaných paprsky už dávno zapadlého slunce *belle époque*. Ale na rozdíl od tatínka a maminky, kteří se pokojně brali tím korzujícím proudem, já se měla stále na pozoru u vědomí, že zde něco není v pořádku a že je zde právě to čertovo kopýtko. A taky skutečně,

50 když jsem se otočila, uviděla jsem v hrůze, jak se ten elegantní korzující dav, sotva nás minul, vrhá za našimi zády na zem a jak tam všichni po sobě loží, i v těch svých šosatých kabátcích, cylindrech a korzetech. A co jsem tak asi čekala jiného? Vždyť pod postelí, kde jsem měla uschovánu maketu Vídně, nebylo samozřejmě nic jiného než všelijaký čiperný hmyz. I když mě, popravdě řečeno, přece jenom trochu zaskočilo, že jsou tam toho hmyzu, můj Bože, takové tuny!

Ale důležité teď bylo, aby se tatínek s maminkou neohlédli a nezahlédli, co se to děje za jejich zády. Ale stejná pohroma, co si budem povídat, mohla následovat, kdyby tatínek dostal nápad vejít náhodně do některého z těch domů, co nás obklopovaly, do některého z těch nevybavených, stiskl by kliku a uviděl uvnitř jen tu zívající prázdnotu. Nebylo prostě v mé moci vybavit je všechny, otapatovat, vyméblovat a snad i vyštafírovat. Většina domů zůstala prázdných jak srdce lichvářů a kuplířek. Za ten krátký čas, co jsem k tomu měla, jsem stačila stvořit jen malé torzo Vídně a právě v tom torzu jsem musela tatínka s maminkou vodit pěkně dokolečka a přísně dbát, abychom nikde nepřekročili jeho hranice. A zároveň to všechno zařídit tak, aby mí rodiče, chocholoušci chocholátí, nepoznali, že je vodím na provázku.

16/ Wien, Wien, du Stadt meiner Träume

Na Mariahilfer Strasse jsme zatím pominuli odbočku k Západnímu nádraží a pomalu došli až k parku před Schönbrunnem, kde právě, tož pohledme, osmdesát tisíc vídeňských školáků, rozestoupených po širokém zeleném Wiesenplanu, dojemně zpívalo Haydnovo:

Zachovej nám, Hospodine,
Císaře a naši zem.
Dej, ať z víry moc mu plyne,
Ať je moudrým vladařem.

51 A zatímco zpívali, císař František Josef I. sestupoval po velkém schönbrunnském schodišti a jsa obklopen svou suitou a jenerály přijímal hold oddanosti toho zástupu školáků.

Tatínek tam stál nesmírně dojatý, protože ten císařský stařec byl tak nápadně vetčný a právě tím naplňoval tatínkův sen o dobrotivém panovníkovi, jehož vetčnost je přece právě puncem ryzí císařské dobroty. A tak propadlý svému dojetí, tatínek vůbec nevzal na vědomí, že jsou vlastně školní prázdniny, a že tedy není Boha, který by takhle sehnal dohromady školáky rozběhlé po vlastech rakouských a uherských.

A sotva hymna skončila, císař se suitou a jenerály nacouval zpátky do Schönbrunnu, ale jen se tak stalo, znova zazněla Haydnova dojemná píseň a císař se okamžitě zas vynořil a školáci znova zapěli. A když skončili, císař se suitou a jenerály zase zacouval do Schönbrunnu, aby vzápětí znova zazněla hudba a císař znova sestoupal po schodišti. Bylo to jak v nějakém zcvoklém automatu, který do zblbnutí opakuje stále tutéž rokokovou scénku, provázenou stále toutéž melodií z otáčejícího se kovového válečku. I pochopila jsem, že lesk dojetí v tatínkových očích elektrizuje celý ten výjev, a že pokud tady budem takhle trčet, císař bude donekonečna vylezát a zas couvat a školáci dojemně ječet.

Myslím, tati, že zas půjdeme, navrhla jsem a maminka se ke mně přidala a každá z jedné strany jsme uchopily dojetím ztopořeného tatínka a otočily zády k Schönbrunnu.

Tati, prosím, neohlížej se, řekla jsem s líbeznou naléhavostí, u mě neobvyklou, a proto i působivou. A taky sotva jsme tatínka obrátily, hudba a zpěv okamžitě zmlkly a místo toho jsem uslyšela přitlumený hluk a chvat a věděla jsem bez ptaní, že kdybych se teď ohlédla, uvidím, jak vetčný císař padá mrštně na všech šest a stejně tak i jeho suita a jenerálové i osmdesát tisíc vídeňských školáků a všichni jak švábi letí do nejbližších děr.

Když jsme pak večer obcházeli Ringstrasse, uslyšeli jsme z pootevřených dveří jakési kavárny anebo snad kabaretu, jak někdo zpívá *Im Prater blühen die Bäume*, a za-

52 stavili jsme se a maminka se napřed potichu a pak už i nahlas přidala, a když o chvíli později zazněla píseň *Wien, Wien, du Stadt meiner Träume*, přidali jsme se už všichni a tentokrát jsem si zaslzela i já, takže jsem se v závěru musela otřepat jak mokrý kokršpaněl.

Večer nás pak tatínek vzal do cukrárny za rohem hotelu Sacher, tedy Sacherovy cukrárny, kde nám samozřejmě objednal ty nejlahodnější kousky sachr dortů, na nichž stála vysoká vrstva šlehačky, bílé vrcholy rakouských Alp, a když jsem stříbrnou lžičkou projela ledovci a věčnými sněhy, otevřely se čokoládové propasti jak černé útroby Všehomíra.

Ale večerní Vídně jsme si už nijak moc neužili. Tatínek nás totiž nahnal brzy do postelí v tom dvojlůžkovém pokoji s přistýlkou, pod jehož stropem v noci plul – jak plynem naplněný barevný balonek z Prátru – duch plukovníka Redla s prostřeleným spánkem.

17/ Ranní a večerní frau Schratt

Tušila jsem – ne, ne, nebudu vám lhát: věděla jsem – proč nás tatínek nahnal tak brzy do postelí a kam nás za svítání zaveze drožka, kterou na ráno objednal.

Vstávali jsme s ranním šíráním a tatínek probudil drožkáře schouleného na kozlíku, nasedli jsme a cvak, otevřely se v tatínkově dlani strojvůdcovské cibule a posvítil si na ně sirkou a drožka se s mlasknutím rozjela liduprázdňnou ulicí a její klapot zněl, jako když maminka natlouká nedělní řízek, a na fasádě jednoho z domů vápnem nenávistně zasvítilo heslo *Austria delenda est!*, noční práce nějakých anarchistů či jiných nepřátel Rakouska.

Bylo krátce před pátou ranní. Zastavili jsme nedaleko žlutého domku se žlutými žaluziemi, znovu tváří v tvář schönbrunnským zahradám. Vystoupili jsme a drožka se ukryla ve stínu. Samozřejmě jsem moc dobře věděla, co ten žlutý domek tají. Vždyť jsem ho sama vyrobila z krabičky, v níž se v drogerii ve Schmerlingově ulici prodávaly gumové prostředky pánské ochrany.

Nečekali jsme dlouho. Osm minut před pátou se dveře

domku otevřely a objevila se ženská postava, celá zahalená do pláště, z něhož daremně vyklouzl jen jeden mocný pramen dlouhých černých vlasů. Rozběhla se k schönbrunnským zahradám a tam už byla očekávána, někdo jí otvíral a pouštěl rychle dovnitř. Pohybovala se s jistotou svědčící o tom, že tuhle cestu má už desítky let vyšlapanou, že tudy chodí denně a vždy přesně v tentýž čas, podřízena železné zákonitosti. A tomu tatínek rozuměl: ctil pravidelnost a přesnost co posvátný jízdní řád všeho vesmíru. A v tuto chvíli už není co tajit: byla to herečka vídeňského Dvorního divadla frau Kateřina Schratt a pospíchala na svou každodenní schůzku s císařem, schůzku, která pozůstávala ze snídaně s Jeho císařskou a královskou Výsostí, a tatínek teď namířil prst na schönbrunnský palác a na jeho prodloužené přímce se, ťuk, rozsvítilo okno, za nímž teď právě Kateřina a Franz Josef usedali k prostřenému stolu, a zároveň začaly hodiny z blízkých i vzdálených vídeňských kostelních věží odbíjet pátou, císař právě zahájil svůj pracovní den krátkou snídaní se svou přítelkyní, družkou a důvěrníci a začínal se tak den i pro celé město Vídeň, tu *pokusnou stanicí zániku světa*.

(Tatínek ovšem neměl tušení – to jsem věděla jen já, tajná stavitelka Vídně – že jak den začínal, tak také končil: znova s herečkou Kateřinou Schrattovou. Postavila jsem totiž také, z krabičky od čaje léčícího prostatu, proslulý čtyřposchodový hodinový hotel Orient, za jehož bílou fasádou se mezi pětadvaceti vynalézavě stylizovanými pokoji skrývalo i císařovo hnízdečko lásky, v němž Kateřina každíčkého večera konejšila pod rozpuštěnými černými vlasy zvadlého ptáčka-pojebáčka, žel, už tak dávno nepodobného hrdému císařskému orlovi, zatímco venku zhasínal den, ve Vídni, té *pokusné stanicí zániku světa*.)

Ale dál už jen rychle:

Dopoledne jsme pak ještě stihli Císařskou hrobku v Kapucínském kostele na Novém trhu, v níž Habsburkové odpočívají o věčném spánku a kde už má rozestlané lože i František Josef I. Však si je také přichází každý týden ozkusit, položiv vždy na okamžik, ach, ten sladký *augenblick*, pravou dlaň na neúprosný mramor, na tu studenou tlamu Nicoty, z které už kapají sliny, kdykoliv císaře zavětrí.

5 4 A jak se dalo čekat, pospíšili jsme si také do vídeňského Železničního muzea, kde je od roku 1911 vystavována lokomotiva Ajax (vystřihla jsem ji věrně podle tatínkovy skupinové fotografie), nejstarší parní lokomotiva evropského kontinentu.

Ale nebudu vás už prohánět celou tou cestou, kterou jsme si ještě stačili absolvovat, jen znova zopakuju, že jsem si stále pečlivě hlídala, abychom na žádný způsob nepřekročili hranici jsoucího světa, nevykročili z torza Vídně a neoctli se tak v chundelatém prachu pod mou postelí, kde navíc ještě číhala nalíčená pastička na myši, vzhledem k našim proporcím teď velká jako most přes Dunaj.

Čímž jste mi, drahouškové, připomněli, že něco vám ze své vídeňské cesty přece jen nepovím, i kdybyste na kolenu prosili, něco si nechám jen dočista pro sebe, a sice svou výpravu k Dunaji, v místa, kde se to před čtrnácti lety stalo Brunovi. To je, jak zajisté chápete, má nejtímnější věc, do níž vám nic není, a tak dopřejte mi tam chvílečku o samotě postát, oči upřené na hladinu řeky, jež omývá břehy našich snů, zanechávajíc na nich lehce narůžovělý sliz naší bolesti (ve Vídni, té *pokusné stanici zániku světa*).

18/ Projímadlo

Když jsme se pozdě odpoledne 28. července 1914 vraceli domů, oprávněně jsem trnula, jestlipak vjedem zase na tu správnou výhybku, která nás znova navrátí do toho našeho nejlepšího z možných světů, ale to břemeno ze mě odpadlo, sotva jsem znova uviděla fasádu periferního domu s vyřezávající olbřímí papírovou krabicí *Peterkovo projímadlo – mír vašim vnitřnostem!*

A když jsme vystoupili v Brně na nádraží, bylo už město plné jakýchsi vylepených vyhlášek, kolem kterých se kupili lidé. Tatínek šel k jednomu z těch hloučků a svým ostržím strojučcovským zrakem četl i daleko přes hlavy lidí.

5 5 Císař vyhlásil válku, oznámil nám pak v rozpacích. Nerozuměl tomu. Jaktože začala válka a ve Vídni nebylo ještě vůbec nic znát? Jaktože tam ještě o ničem nevěděli? Jestli snad Brno hlásnou troubou Vídňě?

Nakonec byl ovšem tatínek moc rád, že jsme to s tou Vídni tak pěkně stihli. Protože kdoví, jak to teď bude s vlaky do Vídne. Válka je velké projímadlo dějin, vzpomněl si najednou, jenomže teď zrovna nevěděl, jestli tohle řekl Bismarck, Clausewitz anebo ten kavárenský povaleč Uljanov–Lenin, kterého jsme ještě včera zastihli nad partií šachu v Café Central. Ano, to mi přišlo logické: *Peterkovo projímadlo – válku vašim vnitřnostem!* Projímadlo je spíš válka než mír.

Než jsem šla spát, vytáhla jsem si zpod postele maketu Vídne a hleděla jsem na ni v zadumání. Teď ji už nikdy nedokončím. Protože Vídeň, kterou jsem si tady rozestavěla, přestala už dnešním dnem existovat. O tom jsem nepochybovala. *Austria delenda est!* Došlo mi, že až tam příště pojedu, totiž až tam jednou skutečně pojedu, bude to už jiné Rakousko a jiná Vídeň.

Když pak vypukl školní rok, zuřila už válka naplno a každého dne před začátkem vyučování nás všechny nahnali na školní dvůr a tady jsme museli pronikavými dětskými hlásky zapět to, co tenkrát vídeňští školáci před Schönbrunnem:

Zachovej nám, Hospodine,
Císaře a naši zem...

A na konci vyučování jsme znova naklusali na dvůr a už zase pěli jak mourovatí. A tak se naše hlásky denně prodíraly hustými korunami stromů, mraky a atmosférickými poruchami, až maličko oškubané stanuly před tváří Hospodina. Ale přestože to byly hlásky nevinných dětí, Hospodin na ně, zdá se, moc vlídně nepohlédl a do čtyř roků prohrál císař pán a jeho rodina a jeho jenerálové válku a tatínek přijel z haličské fronty s rozsekanou lokomotivou, zlými sny a už provždy vyléčený z obdivu ke všem dobrotivým monarchům.

19/ Pohádka máje

Ve svých devatenácti letech jsem byla (jak dokládaly oválné i obdélníkové fotografie v mamčině sametovém albu, ale kde je dnes albu konec? ve chvíli, kdy vám tu vyprávím, nemám už v ruce nic, žádné tretky ze své minulosti, všechno jsem cestou poztrácela a všechno se kamsi propadlo, a taky o tom vám samozřejmě povyprávím, ale nespěchejte na mě, chce to svůj čas a pořádek) docela hezká dívka a studentka Učitelského ústavu. Předtím jsem si ovšem absolvovala brněnskou rodinnou školu Vesnu, kde mě naučili všem ženským pracem a dovednostem a udělali ze mě – a bůhví, že ve znamení Světlohoše, jehož nadživotní reliéf dodnes zdobí průčelí bývalé školy – vynikající kuchařku, pro niž vařečka a naběračka byly vzácnými insigniemi jejího stavu, a navíc mě v té Vesně naučili i několika baletním krůčkům, jimiž jsem zřejmě měla jednou nakročit ke svatebnímu loži, a k mé němčině a ruštině přidali ještě základy francouzštiny, tak nepostradatelné u necek a valchy, a k hodinám klavíru u madam Benátky ještě několik hodin hry na loutnu, takže, miláčkové, když mi pak Učitelský ústav vštípil některé myšlenky světového pedagoga Komenského, žily v mé hlavě v dobrodružném konkubinátu se společenským katechismem Gutha-Jarkovského a osvětově-kulinárním evangeliem vlastenecké kuchařky Magdaleny Dobromily Rettigové.

A toho léta, první rok po válce, jsem taky měla svou první vážnou známost. A jak už tak všechno mívá svůj

60 přirozený běh a spád a jedno se odvíjí od druhého, ani mě nijak nepřekvapilo, že první vážnou známostí nebyl nikdo jiný než ten, koho jsem vídala už od dětství, Lubomír Horáček z vesničky Kníničky, za jehož rodiči jsme před válkou chodívali pro zabijačku. Pak jsem se s Lubošem dlouho neviděla a po letech jsme se setkali až na velké vlastenecké události té první zimy svobodné Republiky československé, na učitelském plese v brněnském Besedním domě. Luboš byl v té době učitelským mládenkem, tedy učitelem *in spe*, jenž zatím jen vypomáhal a suploval, avšak s nadějí, že i on už má v tornistře maršálskou hůl a jednou se třeba stane i řádným gymnaziálním profesorem.

Začal k nám tedy pravidelně docházet a mamince pohříchu nějaký čas trvalo, než se zbavila návyku mluvit o něm jako o „jelítkovém Luboškovi“, tak hluboko v ní utkvěla vzpomínka na to, jak ho jednou, ještě co malého chlapečka, zastihla u Horáčků, aň využil nepřítomnosti rodičů a vlezl do velkého hrnce s prejtem a nahoučký se tam bahnil.

A to léto jsem taky snila o tom podlehnout nejvábnějšímu pokušení svého života, totiž přijmout docela obyčejný lidský úděl a vysmeknout se tak svému osudovému předurčení a být jako všichni kolem. Dokončit Učitelský ústav a učit pak buď na Vesně, anebo třeba i někde na obecné (prvňáky až páťáky) a provdat se za „jelítkového Luboška“ anebo třeba nějakého „jitrnícového Matěje“ a mít s ním tři až pět dětí a z lanškrounského věna si koupit vilku někde v Masarykově čtvrti a být šťastna tím nejobyčejnějším způsobem a na všechno ostatní rychle zapomenout. A toho léta se mi taky zdálo, že nebude nic snadnějšího.

Ale ještě jsem se, pánové, nezmínila o tom, že z Kníniček nebylo daleko do míst, v nichž se odehrává Mrštíkova Pohádka máje, ten Lubošův oblíbený román lásky. A tak jsme bloudili v lesích stopami románových hrdinů a Luboš toho využíval k tomu, že říkal Vidiš, tady opřel Ríša Helenku o kmen a trýznivě líbal, a hned to také jak na názorné školní pomůcce předvedl na mně. A nebyl v tom sám. Propadlost Mrštíkově Pohádce máje byla v tom čase

stádná. Potkávali jsme mnoho dalších dvojic, které taky bloudily po Ríšových a Helenčiných stopách a přizdobeny trikolorami braly svou románovou lásku jako velký vlastenecký úkol. A představovala jsem si hned, jak bude „jelítkový Lubošek“ reagovat, až po dlouhém žebříčku svých názorných demonstrací sešplhá až dolů, až k mé kapličce lásky, a sezná, že už tam byl kdosi před ním. Víš, Lubo, kamaráde, jmenoval se Flik a byl to šimpanz, největší láska v mých osmi až čtrnácti letech. Ve skutečnosti ovšem Bruno Mlock, ale to bych ti těžko vysvětlovala. Pak se ovšem stalo cosi, co odložilo mé přiznání a dalo událostem úplně jiný spád.

Jednou jsme totiž šli lesem k ostrovačické hájence, k jednomu z kultovních míst, kam táhly dvojice Mrštíkových čtenářů, a tu jsem pocítila cosi, co mě rázem vydalo v plen mým dávným vzpomínkám. Ale kdyby zůstalo jen u vzpomínek: okamžitě jsem věděla, že je to zas tady! Jemně jsem se vytrhla Luboškovi a rozběhla se doprostřed paseky a pomalu se tam otáčela hledajíc, kde toho zdroj. A pak jsem se jak náměsíčná vydala tím směrem, až jsem došla k jakémusi stromu, zastavila se těsně u něho, vytáhla na špičky, zvedla obě ruce a dotkla se stromové kůry, až kam jsem dosáhla. Luboš napřed jen zíral. Pak šel za mnou. Sundala jsem ruce ze stromu a prohlížela si dlaně.

20/ Milostný tanec

Poček, řekl překvapeně a šel také až těsně k tomu stromu, položil ruce tam, kde jsem je předtím měla já, a také si pak prohlížel dlaně.

Tohle byl jelen. O ten strom si vytloukal parohy a tomu, co po sobě zanechal a co máme teď na dlaních, se po myslivecku říká lýčí a je to takový povlak z parohů.

A co máš proti jelenovi?

Nemám nic proti jelenům, naopak jsem jejich velký příznivec, protože jsem členem spolku *Ad cervinos vivere in annos*. Ale zaráží mě jedna věc. Tady v těch končinách je hojně srnců, ale volně se pohybující jelen tu nemá pamět-

62 níka. Jeleni jsou na Moravě ještě tak v Jeseníkách a Beskydech, ale tady, na dostřel od průmyslového centra, to by mě zajímalo, co sem toho jelena přitáhlo, uvažoval ten vzdělaný učitelský mládenec.

(Ach, to kdybys věděl, kamaráde, pomyslela jsem si, ale samozřejmě neřekla nahlas, to kdybys věděl, upaloval bys ode mě, až by se ti učitelský fráček zapaloval.)

Jaks to říkal? Ad cervinos vivere? zeptala jsem se honem, abych to zamluvila a aby se nezeptal, co přitáhlo mě k tomu stromu.

Však tím dnem se v mém životě něco zlomilo a navždy skončil se můj pokus vymknout se svému osudu.

Už jsem nepřijala žádnou Lubošovu nabídku putovat po stopách románových hrdinů a trvala jsem na schůzkách jedině ve městě a zvláště jsem si oblíbila hlučné a zakouřené kavárny a hospody.

Takhle nežijem vůbec zdravě, naříkal Luboš. Co se to s tebou stalo? Vždyť byli jsme už tak blízko moderního ideálu homeostázy, v němž vyrovnány všechny duchovní i tělesné parametry, stěžoval si učitelský mládenec.

Chodila jsem dál s „jelítkovým Luboškem“, ale už jen proto, abych ho ještě víc znechutila. A ve skutečnosti jsem už jen čekala na Brunovo zavolání. Ani na okamžik jsem totiž nepochybovala, že je to on. Až jsem se tedy dočkala. Jednou v noci mě probudilo jeho jelení trubení. A vypadalo to, že je zde blízko, na dosah.

Vylezla jsem z postele, opatrně otevřela dveře do kuchyně, okamžik postála (tatínek si sem někdy v noci chodíval vypít sklenici vody) a pak se už rozběhla na balkon.

Když se znova ozvalo jelení trubení, otočila jsem hlavu po směru Brunova hlasu a už bezpečně poznala, že volá ze Špilberku, a že si tedy vybral mohutný chlum přímo uprostřed města a že teď nejspíš stojí až nahoře u hradeb kamenné vojenské pevnosti a natahuje krk a potřásá mohutnými parohy. A snad nečeká, že mu budu odpovídat taky trubením!

A příští noc mě znova probudilo Brunovo roztoužené volání a znova jsem podle směru i vzdálenosti (tentokrát bylo přitlumené sordinou větší vzdálenosti a taky tím, že už nepadalo na město z vrchu, nýbrž se muselo namáha-

63 vě prodírat přes bloky domů, bachratou hmotou činžáků nadívaných napuchlými spáči) bezpečně poznala, odkud ten trýznivec volá. Vytruboval z parku Lužánky.

A další noci zase volal z Wilsonova lesa, jenž odděluje Masarykovu čtvrť od Žabovřesk. A pak se zas ozval z parčíku na Lažanského náměstí a hned poté z Denisových sadů pod Petrovem. A pak zase z husovického parčíku a pak zase z parku na Kolišti. A tak se Brunovo volání otáčelo v kruhu, jako kdyby kolem mě tančil milostný tanec, a slyšela jsem nejen jeho ryk, ale zdálo se mi, že dokonce slyším i zběsilý dusot těch tančících kopýtek.

21/ Zemětřesení v Syrakusách

Učitelský mládenec se dlouho domníval, že mě má v hrsti a že on, pán tvorstva, dá jenom najevo zrníčko úmyslu opustit mě a slepice Trocká za ním zoufale poběží mávajíc oddanými křídly. Místo toho jsem na něho vyplázla tak ledovou lhostejnost, až mládenci zamrazilo a s pláčem přiběhl za mými rodiči. A tím si to samozřejmě zavařil i u nich. S útrpností jsem pak hleděla sama na sebe, jak jsem si jen vůbec mohla s něčím takovým (i když jen ve vší nevážnosti) začít. I zastyděla jsem se studem hlubokým jak studna.

Následovala další dlouhá série Brunova vytrubování. To jsem už ale věděla, že se s ním chci, musím setkat.

Ale znamená to snad, že se mám v noci vypravit do některého z těch parků? Asi jo, znamená.

A tak jsem si příští večer pečlivě připravovala, v čem se chci s Brunem setkat. Meteorologové předpověděli na noc patnáct stupňů, okluzní frontu.

Rozložila jsem si ve svém pokojíku (po posteli, židlích, stole a komodě) všechno, co jsem měla, od jakéhosi bezmála stejno kroje, který jsem nosila do Učitelského ústavu, až po plesové šaty z velkého vlasteneckého bálu v Besedním domě, tedy od saténu až po mušelínový batist, a postupovala pak metodou vylučovací. Nakonec nezůstalo nic. Vůbec nic se nehodilo! A tak znova! A to jsem už pochopila, že se připravuju jak na setkání se skuteč-

6 4 ným ženichem. Ale k čemu to „jak“? Připravovala jsem se na setkání se skutečným ženichem!

Převlékla jsem se do mušelínového batistu a způsobně se v něm usadila na postel a čekala, odkud se tentokrát ozve jelení troubení. Čas se nekonečně vlekl, ve zdi se přemísťovaly jakési obrovské armády, kamsi se chystala invaze, ze stropu někdo visel na hrazdě a zpytavě mě pozoroval, každou chvíli zaprskala za oknem létavice. Teprve krátce před třetí ranní se ozvalo Brunovo troubení. Ale z takové blízkosti, že jsem si v první chvíli myslela, že snad stojí za dveřmi mého pokojíku. A skutečně nebyl daleko. Když jsem vešla do kuchyně, uviděla jsem ho přes prosklené dveře na balkoně. Rozložitý a hrdý jelení kus s lehce načervenalou srstí a opravdu mohutným paroží, jehož klenba upomínala na oblouky mostů, jestli ne lodi katedrál.

Napřed jsme tam dlouho jen tak stáli a hleděli na sebe přes prosklené dveře. On, a to se nedalo popřít, stejně zaujat. Když jsme se viděli naposledy, byl ještě opičákem Flikem a já jen děcko, čtrnáctiletý žabec, ale teď už hledme žena, tvor, který se svou aristokratickou vznešeností v lecčems vyrovnal i tomu jelenovi. Takže jsme tam, přátelé moji, ještě chvíli stáli a ještě chvíli hleděli. Pak jsem otevřela dveře a Bruno chtěl, jak se sluší, udělat ten první krok, ale to už jsem mu vyběhla v ústrety. Objala jsem ho kolem mohutné jelení šije a přimáčkla se ke kosmatému tělu. Což okamžitě rozproudilo jeho krev tak, že jestli nás někdo v tom přítmí viděl, jestli se na nás někdo díval z protějších temných oken, měl z toho na celý život šok. A z mých plesových šatů zůstaly jen mušelínové pentle na Brunových parozích.

Stalo se, co se mělo stát. Noc výbuchu hvězd i mořské smrští, noc zemětřesení v Syrakusách. Zbývalo říci si pár slov. Chtěla jsem vědět, kdy příště? Neměl potuchy. Čím budeš v dalším životě? To kdybych znal! Nemám ponětí, kdy se zas objevím, vůbec ne. A přestože moc dobře vím, že má podstata je jinde, lpím bohužel i na své zvířecí kůži a bojím se smrti, docela jako by to byla smrt lidská. Musím zemřít, abych se mohl znova objevit, ale nechce se mi myslivcovi pod ránu a nechat se roztrhat medvědem

6 5 anebo stádem vlků není zrovna můj vkus. A v jeleních turnajích mám vždycky královskou převahu a jsem tak mrštný a obratný, že mi nehrozí, že bych se někam zřítíl a zlomil si vaz. A přece vím, že pracovat k smrti je mou povinností, abychom se jednou směli setkat i v našich lidských podobách. Buď sbohem, milko má, netruchli a nezapomínej! A z balkonu se vyšvihl na střechu a pak slyšela jsem, jak kluše tmou, jen tašky odletují.

Příštího dne, sotva jsem přišla ze školy, ukázal mi tatínek něco moc zvláštního. Držel to opatrně mezi palcem a ukazováčkem. Býval kdysi členem Dobrovolné myslivecké korporace Předlitavska (sdružující myslivecké spolky v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Dolních a Horních Rakousích, Salcbursku, Štýrsku, Korutanech, Kraňsku, Tyrolsku a Vorarlbersku, Gorici, Gradišku, Istrii a Terstu, v Haliči, Bukovině a Dalmácii), a přestože nikdy neměl čas zúčastňovat se honů, ani mysliveckého bužirování, o myslivosti věděl ledasco.

Tohle je klasický výmět jelena evropského, *Cervus elaphus*, a ukazoval mi hovínko na jednom konci nápadně zašpičatělé a na druhém zas jakoby rovně odseknuté a opatřené malou prohlubeninkou. A taky má rozměr jeleního výmětu – pokračoval vzrušeně – a všechny jeho v literatuře popsané atributy. Jenže, pověz mi, Soničko – ptal se hluboce otřesen – kde by se na našem balkoně vzal jelení výmět?

Och ne, Bruno, povzdechla jsem si, tohle sis snad mohl odpustit! A hned potom mě taky napadlo, že každý tatdy, tatínek i „jelítkový Lubošek“, rozumí jelenům, jen já vím o nich jelení výmět!

Brunovo hovínko posloužilo pak tatínkovi jako amulet. Nechal si ho speciálním mysliveckým lakem impregnovat, provlékl jím režnou nit a nosil ho na krku jako ochranu proti všem pohromám, ústrkům, ranám a plivancům osudu. A amulet taky pilně plnil svou funkci, až do roku 1942, kdy nehnul prstem, když byl tatínek odvečen do černovického blázince. Ale o tom, pánové, opravdu až později, až budete mít šanci trochu tomu ze všech vyličených souvislostí porozumět.

Po absolutoriu Učitelského ústavu jsem si našla místo ve škole na Antonínské ulici. Škola byla přímo naproti jednoho z menších, dnes už dávno zrušených městských hřbitovů, ale přitom nedaleko středu města, šest minut od Lažanského náměstí. A měl mě snad pohled z oken mé třídy na kříže a náhrobky za nízkou hřbitovní zdí zavčas odradit? Nevím. Ale spíš si myslím, že ne. A řekla bych, že všechno, co jsem prožila, se nakonec muselo stát, a kdybych se tomu záměrně vyhnula, čekalo by mě to stejně o kus dále, i když třeba v trochu jiné podobě.

Zahájení školního roku se odehrálo ve velké školní tělocvičně a shromážděné děti zazpívaly Kde domov můj a pak prezidentovu oblíbenou písničku Ach, synku, synku, doma-li jsi, tatíček ptá se, oral-li jsi. A já děti doprovázela na klavíru. Jak vidíte, hned tam podchytili moje vlohy a schopnosti a všechno, co do mě natloukla madam Benátky, se teď rozlilo nad hlavami dětí jak velká louže hudebního mléka. A po slavnostním zahájení, dřív než jsem se stačila zvednout od klavíru, vylezl na pódium kolega Sitenický a přátelsky mě oslovil: Už vám někdo řekl, jak krásně umíte hrát? Jenže se zlou se potázal, protože mně se po ještě ne tak dávno zkušenosti s učitelským mládencem nechtělo do žádných kantorských pletek. Odmrštila jsem ho. Sklapl a odporoučel se.

A přiznám se vám hned, že jsem si vlastně nebyla jista ani svým povoláním. Vystudovala jsem Učitelský ústav na mamínčino přání, stejně jako předtím na tatínkovo absolvovala Vesnu, ale to bylo taky všechno. Když si nás ředitel svolal do sborovny, aby k nám pronesl otcovskou řeč staršího pedagoga, dívala jsem se po celý ten čas na velikou zarámovanou fotografii prezidenta T. G. Masaryka, který tam po celý ten čas seděl vzpřímený a elegantní na koni, a bylo mi jasné, že tenhle syn panského kočího je hrdostí národa a je si téhle své hrdé povinnosti vědom a nikterak ji nemíní zanedbat. Kdežto já nevěděla pořádně, proč jsem se octla zrovna tady, proč zrovna ve škole.

Ale už v prvních školních dnech se to všechno blahodárně proměnilo. A to zásluhou roztomilé holčičky, již

jsem si okamžitě zamilovala. Ale malou Alžbětku si museli zamilovat všichni.

Když jsem poprvé přišla do třídy (byla jsem třídni v 1. C), prvňáci se nahnuli kolem mě a nedokázala jsem je během hodiny udržet v lavicích, a nebyť malé Alžbětky, musela bych i já nakonec pozvednout hlas, tak jak to dělají všichni mí kolegové a kolegyně, když chtějí zvládnout tu hlučící drobotinu, která ještě netuší, která ještě neví, že život není nic jiného než malý dvůr a velký bič. Ale právě tehdy Alžbětka zasáhla. Řekla něco těm nejdivočejším, a když ti se zklidnili, ostatní se už automaticky přidali. Přestože byla nejmenší ze třídy, měla obrovskou autoritu (později ještě uslyšíme, jak fantasticky velikou), aniž ji jakkoli prosazovala. A něčím mi ta malá Alžbětka připomínala má vlastní dětská léta, i když jsem nedokázala říct, čím asi, čím. Jenže to byl právě omyl, nebyla mi ničím podobná, nýbrž (jak jsem pak už rychle pochopila) Alžbětkou zas vstoupila do mého života jedna z podob mého osudu. Byla to holčička fátum, jež mě měla přivést, obrazně řečeno, na jednu z důležitých cest v mém životním příběhu.

O které si hlavní přestávce těch prvních školních dnů jsem zastihla Alžbětku, jak rozdává svým spolužačkám a spolužákům barevné obrázky, připomínající hrací karty.

Můžeš mi dát taky jeden obrázek? požádala jsem ji. Usmála se a podala mi hned dva a čekala, jestli nebudu chtít ještě další, anebo vyměnit ty, co mi dala, za jiné. Byly to kartičky s pohádkovými výjevy, které rakovnická továrna na výrobu mýdla (Rakona) přibalovala ke svému zboží. A o několik dnů později jsem se dozvěděla, že Alžbětčin otec, inženýr Tomáš Pařízek, byl ještě nedávno vlastníkem rakovnické továrny a několika jejích filiálek, ale že všechno prodal a přestěhoval se z Rakovníka do Brna, kde zas naopak koupil jakousi textilku a celý její provoz začal převádět na výrobu vojenského sukna pro uniformy právě vyzbrojované československé armády. Ale skutečným důvodem k přestěhování nebyly prý zájmy podnikatelské. Říkalo se, že se přestěhoval především proto, že jeho žena, kterou bezmezně miloval a která bezmezně milovala jeho, pocházela odtud z Moravy (z Ivančic) a měl pocit, že v Čechách strádá.

Alžbětko, vím, že je to předčasná otázka, ale čím byste jednou chtěla být? A Alžbětka, která mi pomáhala nést z kabinetu nějaká vycpaná zvířata, se na mě nahoru překvapeně podívala a přitom zakopla o práh dveří.

Pozor, Alžbětko, nemusíte odpovídat hned, jestli nechcete.

Nemusím odpovídat vůbec, paní učitelko, neboť vy už to stejně víte. Ne čím bych chtěla být, protože to je irelevantní, ale čím jsem. Jsem vaše fátum. Jsem osudová holčička, která se vám připlétla do cesty.

Bylo nesmírně dojemné slyšet Alžbětku, jak tohle říká a drží přitom v náručí vycpaného sysla a vycpaného jezevce, přičemž ten druhý mohl být co do velikosti jejím strejcem. Tohle setkání jsem si samozřejmě odbyla jen ve snu. Ve skutečnosti jsem se celou dobu chystala, že si s Alžbětkou popovídám, ale nikdy to jaksi nevyšlo. Až jsem pak promázla svou šanci.

Krátce před Vánoce se to stalo.

23/ Pohřbíváme Alžbětku

Rodina inženýra Pařízka bydlela v Masarykově čtvrti, tedy tam, kde jsem si přála koupit si jednou z lanškrounského věna vilku a žít tam, nikoliv ovšem s učitelským mláďencem (za ten zoufalý nápad se pořád ještě hluboce stydím), ale s Brunem Mlockem, až se proklube ke své lidské podobě. Pan inženýr si tu vilku dal postavit, dřív než se přestěhoval z Rakovníka, a čtvrt roku předtím jezdil s plánky a šuplerou kontrolovat, jak vilka vzkvétá a roste. Ale jak se už brzo dozvíte, nakonec si v ní dlouho nepobyl.

Tenkrát byla Masarykova čtvrť zeleně prostřený chlum, z něhož každý nový rodinný domek dostal do vinku (odkrojil si) i nádherný sad. Čtvrť se právě čerstvě zalidňovala, moderní vilové a zahradní město, a každý, kdo přišel, zvolil si parcelu, zabodl tyč a mohl začít stavět. Ani Pařízkovi si nemohli vybrat líp, ale ten kvetoucí chlum, který je přivítal na konci léta, se pak do konce roku změnil v chmurnou mohylu, takže není divu, že si pan inženýr zas

sbalil kufry a co nejrychleji zmizel. Ale moment, nespěchejme tak, i když tentokrát je to opravdu obtížné, protože události se pak najednou začaly valit v takovém tempu, že můj život málem převálcovaly.

Krátce před Vánoce napadla štedrá porce sněhu a parta děcek z těch nových rodinných domků v Masarykově čtvrti sáňkovala na tzv. amerických sáňkách. To byla tenkrát obrovská móda, a jestlipak si ji ještě vůbec někdo pamatuje? A dnes už vlastně ani nevím, v čem spočívala. Co bylo na těch sáňkách tak zvláštního, tak amerického, jestli nějaký jejich aerodynamičtější tvar anebo materiál, z kterého byly vyrobeny, snad aluminium místo dřeva, anebo třeba jenom to, že měly vpředu přimontovaný opravdový automobilový klakson? Už si to nepamatuju a skutečně už nevím. Víم jenom tolik, že Alžbětka vletěla s těmi sáňkami pod nákladní auto, projíždějící právě na silnici pod Masarykovou čtvrtí.

Byla na místě mrtvá. A my se to dozvěděli až s jednodenním zpožděním, vysvětlitelným tou vzdáleností Masarykovy čtvrti od školy na Antonínské. Až teď si uvědomuju, že vlastně neexistoval žádný důvod, o němž bych věděla, proč vlastně Alžbětka chodila právě na naši školu, až na druhý konec města. Ale jestliže neexistoval žádný důvod, o němž bych věděla, existoval nepochybně stále ten jeden, o němž jsem vědět nechtěla.

Kolik dnů chybělo do vánočních svátků? Snad něco málo přes týden. Chodila jsem po městě a sháněla ještě nějaké dárky pro tatínka a pro maminku, lehounce sněžilo a ranní sněhovou nadílku ještě chodci nestačili proměnit v ošklivou městskou břečku. Dívala jsem se na chodník, jak se tam sníh stále ještě drží jako třpytná dortová poleva, a najednou jsem zvedla hlavu a uviděla inženýra Pařízka. Setkali jsme se zatím jen na školní schůzce s rodiči našich žáků, ale jeho živá a ušlechtilá tvář mi přesto spolehlivě utkvěla.

Ale minul by mě, kdybych ho neoslovila, a nevypadalo to, že mě poznává, a když jsem vyslovila svou otázku, jen po mně přešel nepřítomnými očima. A když jsem pak v rozpacích svou otázku zopakovala, když jsem se ho ještě jednou zeptala, jestli není Alžbětka nemocná, že se

70 dnes neobjevila ve škole, jako by si teprve teď uvědomil, že se ho na něco ptám, ale stále se díval kamsi mimo mě a odpověděl, že Alžbětka nepřišla z toho důvodu, že se stěhují zpátky do Rakovníka. A pak ještě řekl Promiňte a odstrčil si mě z cesty a rychle odkráčel. Bezděčně jsem se za ním obrátila, vždyť jeho chování bylo prapodivné a jeho odpověď ještě prapodivnější. Teď před Vánoce mi se někdo stěhuje zpátky do Rakovníka, místo aby jako já sháněl vánoční dárky a připravoval se na příchod svátků lásky a míru, na příchod jezulátka!

A příštího dne jsem se pak dozvěděla, co se s Alžbětkou stalo, a hrůza mi sevřela hrdlo. A teď už jsem si taky dokázala vysvětlit podivné chování páně inženýrovo. Byl dozajista tím vším ještě tak ochromený, že to ani nedokázal pojmenovat a vyslovit. Řekl tedy, co mu v té chvíli slina přinesla na jazyk, jen aby se mě zbavil, jen abych mu uhnula z cesty, a za okamžik poté už snad ani nevěděl, že mě potkal. Ale pak mě taky napadlo, že ta slina mu to mohla přinést z podvědomí, správně, byla to slina z podvědomí a dala se přeložit například takto: kdybychom se neodstěhovali z Rakovníka, byla by moje dcera ještě naživu!

Alžbětčin pohřeb byl v sobotu. Sešli jsme se v kostele svatého Michala na Dominikánském náměstí. Po levé straně oltáře katafálek, zaplavený květinami a věnci, a malá bílá rakvička. Kostel byl plný dětí, celá škola z Antonínské. A když zmlkly varhany a slova kněze, uslyšela jsem tiché šumění, jak si děti šeptaly a jak se bavily a nikdo je nenapomínal. Vypadalo to, že ještě nepochopily, co se vlastně stalo, a že jim to ještě nedošlo, vždyť pro většinu z nich to bylo úplně první setkání se smrtí. Ale mýlila jsem se. Pochopily a věděly, jen to – stejně jako pan inženýr, když jsem ho potkala v den Alžbětčiny smrti – jen to ještě nedokázaly pojmenovat a vyslovit. A tak tam zatím jen zástupně brebentily. Ale pak už rychle dostaly příležitost přesně pojmenovat a přesně vyslovit!

Zažila jsem něco, na co dodnes v úzkostné hrůze vzpomínám jako na obrázek z Dantova pekla. Přestože se to odehrálo v kostele.

U oltáře nehybně stála žena pana inženýra, Alžbětčina maminka, zabalená do smutečního flóru jako nějaká černá kukla, přesně tak, kukla obrovského černého hmyzu. A když znova zmlkly varhany, bylo chvíli slyšet jen to tiché a nepřetržité brebentění dětí a pak se to náhle, bez varování stalo. Alžbětčina maminka vykřikla, propukla v pláč a padla na kolena a už se celá položila na dlažbu. Ale to už nebyl pláč, ale hysterický křik. A děti, které byly dosud zdánlivě zcela netečné, naprosto bez zájmu o to, co se tady děje, se teď rázem změnily. A jako by se hysterickým nářkem Alžbětčiny maminky utrhla divoká, všepohlcující lavina. Jedno dítě za druhým se přidávalo, až se rychle celá kostelní loď zaplnila pláčem a zběsilým křikem.

Ale nevíte o tom nic, pokud jste to neslyšeli.

A zdálo se, že to nikdy neskončí. Kněz se obrátil od oltáře a rozpráhl ruce, ale hrozný pláč a křik neustával, zato kněz, který s tím zoufale zápasil, sebou několikrát škubl, pak poskočil a už se vznesl, prudkým obloukem vzlétl nahoru a letěl do klenby chrámu jak stéblo slámy hnané fukarem mlátičky, a tam vysoko zůstal nehybně trčet s rozpráženými rukama a vlajícím ornátem jak přišpendlený dlouhým kopím dětského křiku.

Podívala jsem se na malou, maličkou bílou rakev, utopenou v květech a věncích, a věděla jsem, bezpečně jsem věděla, že jen tam a nikde jinde je ta strašlivá síla, která rozpoutala křik, a rázem by ho také dokázala zastavit, jako když vypneš sirénu. Ale taky jsem věděla, že by teď stačilo, kdybych jen šla kousek blíž k té bílé rakvičce a zašeptala: Alžbětčko, pro lásku Boží, zmlkni, přestaň, moc tě prosím! a divoká vichřice by rázem zmlkla. Ale pak jsem zaklonila hlavu a uviděla kněze přišpendleného vysoko v klenbě a pochopila jsem, že kdyby teď křik náhle ustal, kněz by se z té výšky roztránil o kostelní dlažbu.

Až konečně kdosi dostal nápad a otevřel obě půlkry chrámových dveří a začal vyhánět děti do mrazu a do sněhu. A měla jsem pocit, že jich je tak obrovské množství, tak nekonečný dětský zástup, že zaplní teď celé Dominikánské náměstí a povalí se dál Zámečnickou ulicí až na náměstí Svobody. A jak se kostel pomalu vyprazdňoval a jak děti, co se už dostaly ven, přestávaly křičet, kněz

7 2 se zvolna snášel z klenby, padal dolů v pomalých, soustředných kruzích, rotoval po zdobné spirále jak osamělé ptačí pířko.

A pak už zavládlo ticho a inženýr Pařizek poklekl vedle své ženy, ležící dosud na kostelní dlažbě, sklouil se k ní, obejmul ji shora, zvedl k sobě a držel ji tak nehybnou a tichou, a my všichni, co jsme dosud zůstali v kostele, jsme se teď otočili k východu a nechali uvnitř jen inženýra s jeho ženou a jejich holčičkou.

Však jestli si myslíte, že tím se všechno skončilo... Čekalo mě ještě jedno, no jak to nazvat, překvapení. Černý průvod aut, který nás potom všechny odvážel od kostela svatého Michala, projel přes náměstí Svobody, kolem vánočního stromu republiky, a pokračoval na Lažanského náměstí a odtud Kounicovou, a dříve než jsem si stačila uvědomit, že to přece není cesta k Ústřednímu hřbitovu, zahnulí jsme doprava a spustili se prudce dolů, a to jsem už uviděla budovu školy na Antonínské.

Napřed mě napadlo, že se pan ředitel rozhodl zavézt už děti raději do školy, vystřihat je už pohřebních obřadů. Jenže asi chudák zapomněl (zmátořený z toho, jak se mu škola vymkla), že je sobota odpoledne, a navíc vánoční prázdniny a že už tady nemají co dělat. Ale ne, bohužel jsem se mýlila, všichni jsme tady ještě měli co dělat.

Vozy zastavily před školou. Inženýr Pařizek šel za mnou a řekl mi: Víím, že jste měla naši Alžbětku ráda.

Nejen já, celá třída ji měla ráda. Všichni ve škole ji milovali.

Ano, kývl a ukázal na hřbitov naproti škole. Právě proto zůstane tady s vámi. Když totiž zůstane tady, budu mít pocit, že se nic nestalo a že chodí dál k vám do třídy a že jste dál její třídni učitelkou.

Néé! chtěla jsem vykřiknout, ale nevykřikla, protože dneska už bylo křiku dost. Věděla jsem, že na hřbitově se už nepohřbívá. Ale také jsem věděla, že bohatí lidé mohou všechno. Anebo abych se opravila, skoro všechno.

Měsíc po pohřbu (toho dne taky sněžilo) dal pan inženýr vztyčit na Alžbětčině hrobě moc podivný kříž a postavil tam velice zvláštní pomník. Ale teprve když jste přišli blíž, viděli jste, co je na tom kříži tak podivného, nevisel tam Kristus,

ale ukřižované dítě, maličký andílek. Nebyla jsem si jista, jestli se něco takového vůbec smí, rozumíte mi, jestli liturgické předpisy připouštějí umučit na kříži místo Krista dítě. Ale znovu jsem si uvědomila, že bohatí lidé mohou všechno (anebo skorem všechno). Ale stejně jsem nechápala, proč pan inženýr chtěl, aby jeho dítě (neboť ten ukřižovaný andílek byla nepochybně Alžbětka) viselo takhle všem na očích. A jednu chvíli mě dokonce napadlo, že svou dceru snad tajně nenáviděl a že ji takhle, ještě po smrti, vystavil na pranýř. Ale samozřejmě jsem tu myšlenku okamžitě zas zapudila a dostalo se mi ještě příležitostí přesvědčit se, že Alžbětku naopak velice miloval. Na jejím pomníčku bylo vyryto cosi jako rokokový obrázek: tři malé dovádivé smrtky spolu tančily a jedna z nich, držící se s ostatními za ruce v tom tanečním reji, obracela hlavu přes rameno a hleděla vám do tváře moc zvláštním kostlivým úšklebkem.

Z oken třídy jsme viděli na Alžbětčin kříž i pomníček, jako by tady opravdu zůstávala stále s námi, a během vyučování se mi často stalo, že jsem se obrátila od tabule, na níž jsem dětem předpisovala krasopisná písmena, a zastihla jsem své žákyně i žáky s hlavami otočenými k oknům, jak dychtivě hledí na zasněžený hřbitov. Tohle bylo vaším úmyslem, pane inženýre? Ale kupodivu jsem mu tu otázku nikdy nepoložila, přestože jsem k tomu měla, jak ještě uslyšíte, nesčetněkrát příležitost.

Vždyť to, co vám chci o Alžbětce vyprávět, teprve teď právě začínalo.

24/ Na Podkarpatskou Rus

Uplynul můj první rok ve škole na Antonínské a začalo léto, o němž měl tatínek velice přesnou představu. Chtěl nás totiž vzít na výlet na Podkarpatskou Rus, do vesničky za Mukačevem, totiž do Ščoru, kde žil Vasilij Ďurij, tatínkův dávný kamarád a topič, který s ním nějaký čas jezdil po Ferdinandově severní železné dráze, než Ďurka, jak mu tatínek říkal, předsedal na Dráhu uhersko-karpatskou a jezdil prý až daleko do Bukoviny a Sedmihradska, do království vlkodlaků a upírů.

Ale tatínek samozřejmě nemínil vlaku, co nás měl vézt na Podkarpatskou Rus, strojvůdcovat, protože to by na nás neměl čas, jel s námi jako pasažér, však byli jsme vystaveni neskonale starostlivosti železničního personálu, od strojvůdce a vlakvedoucího až po konduktéra, protože všichni tatínka moc dobře znali a měli ho rádi, byla to jedna ajznbnohácká rodina ještě z těch časů c.k. rakousko-uherských drah. Nakonec se všichni na celé trase domluvili, že přednostové a výpravčí se na tatínkovu počest navlečou do slavnostních uniforem s naleštěnými zlatými knoflíky.

A tak jsme na svatého Prokopa, 4. července, nasedli do vlaku, který nás pak po mnohém putování a provázen zlatými záblesky na uniformách, jako cestičkou vysypanou dukáty, přivezl až do kraje podkarpatských polonin, kde žili Rusíni čili Rusňáci, jeden ze svobodných národů československých.

Đurka už teď netopí na dráze, vysvětloval nám tatínek cestou, ale dělá práci dosti podobnou, pálí dříví na milířích, což je – řekl obraceje se zvláště ke mně, neboť předpokládal, že takové vědomosti budou mně jako učitelce nápomocny – výrobní postup, jakým se ještě dnes v Karpatech získává dřevěné uhlí. Zavčas jsem Đurkovi napsal, že přijedeme, ale on nebyl nikdy moc na psaní, takže mi neodpověděl. Ale jak ho znám – dodal obraceje se tentokrát k mamince – už nás netrpělivě očekává.

A ukázalo se, že měl pravdu. Když jsme kousek za Mukačevem zastavili v horské stanici, vzdálené od Ščoru ještě dobrých dvacet kilometrů, Vasilij Đurij nás už tam čekal. Totiž chruněl na kládách a jednu z nich měl oloupanou a na ní uvítací nápis térem a velkými písmeny azbuky: **Аť žyje Trockij!** (Tak vida, na psaní sice moc nebyl, ale když bylo třeba napsat, tak napsal!)

Lev s Vasilem (tatínek s Đurkou) se objali a Rusínův plnovous se hned přechoťně ovinul tatínkovi kolem krku. Pak se ukázalo, že Vaska má s sebou silného horského koníka, kterým se stahovalo dříví k milířům. Přivázali jsme na něho zavazadla a ještě tam usadili maminku a vydali se na cestu.

Tatínek s Rusňákem si v jednom kuse povídali, ale moc jsem jim nerozuměla, protože mluvili jakousi svéráznou

maloruštinou, prostoupenou hojně maďarskými, rumunskými, ale i hebrejskými slovy, řečí, kterou si můj jazykově nadaný tatínek osvojil ještě v časech, kdy s Đurkem jezdili na Ferdinandově severní dráze.

Žiješ bez ženský, starej kocoure? zajímal se tatínek, když uviděl Rusínovu boudu, stranou vesnice. Ale Đurka cosi zabrbal, že má tam ve Ščoru jednu zrzavou čarodějnici.

A napřed to vypadalo, že budeme mít smůlu, protože se příští den nad ránem rozlila po kraji mlha, a když jsme postupovali po cestě nahoru k hřebenům, viděli jsme než Vaskova záda.

Moc topíš, safra, upozornil ho tatínek, uber trocha páry. A Rusín vytáhl na řetízku topičské cibule, zblízka se na ně podíval a slíbil tatínkovi, že do dvaceti minut pára polehne. A po čtvrt hodině se skutečně začaly mlhy trhat a otvíraly se nám průhledy jak ve snách:

Obří zvlněné svahy, zarostlé lesy tak hustými, že jsem nabyla jistoty, že pod jejich příkrovem musí být tma tmoucí, obývaná slepými zvířaty. Horské vesničky, shromážděné kolem vysokých dřevěných zvoníc se zvony zavěšenými v jednoduchých rozsochách, podobných obrovským zabodnutým pastýřským holím. Rozlehlé poloniny, na nichž ležely tisíce povalených a oloupaných kmenů, které (když se na ně člověk chvíli upřeně zadíval) se začaly pohybovat jak septiková jáma velkých bílých červů. Potoky, říčky, vodopády, jezírka, jezera, území rašelinišť a třasovisk a z toho zas prudké srázy a skály, stráně se stády ovcí, které nikdo nepásl, a vzdálená stezka po hřebeni, po níž husím pochodem běželo stádo vlků. Osamělé dřevěné kostelíky, cerkve se zvláštními báními a pravoslavnými kříži, a kousek od nich stejně osamělí zubři, nehybně nad čímsi přemýšlející.

Samozřejmě že mě, pánové, napadlo, že právě tady bych mohla znova potkat Bruna v jeho jelení podobě, a opravdu jsme viděli i jeleny, statné karpatské kurfiřty a plemeníky, jejichž mohutné parohy, hádala jsem, vážily i čtvrt metráku, Bruna však nikde žádného, což bylo jen v pořádku, protože jsem přece moc dobře věděla, že se s Brunem v každé jeho podobě mohu spářit jen jedenkrát, ach, a **víckrát ne**.

Postupovali jsme dál po hřebenech i soutěskami, podél nejdivočejších potoků i uzounkými stezkami mezi černými lesními masivy, stojícími tam jak pohádkově veliké monastýry, z nichž jsme chvílemi slyšeli táhlý sborový zpěv, a bylo neuvěřitelné, že je to jen skučení větru.

Kam nás to ženeš? staral se tatínek, když jsme už začínali padat na hubu a kolem pořád jen lesy, lesy, lesy, lesy, lesy, obrovské plachty luk a pastvin, potoky a řeky a horské hřebeny.

Mám pro vás dárek, usmíval se Ďurka a táhl nás pořád neúprosně dál.

A o dvě hodiny později (nemůžeme se ztratit, uklidňoval nás Rusín, protože tady všude jsem prožil dětství a mám tady všechno přečtený), když jsme šli po cestičce tím nejčernějším lesem, provázeni jen hlasitým křikem ticha, položil se nám náhle přes cestu světelný pruh.

Vidíte, tam je schovaný ten dárek – smál se Rusňáček a ukázal na světelný pruh – a to je prosím stužka od toho dárku! A hned jsme šli zvědavě blíž, už abychom si mohli dárek rozbalit.

Světelný pruh vybíhal z lesa. I byl tam průsek v lesní tmáni a neprostupném hvozdu, průsek naplněný světlem, drahouškové, a když jsme do průseku vstoupili, napřed jsme neviděli zhora nic, jen to jasné a v první chvíli oslnující světlo, a teprve po několika krocích jsme uzřeli – a maminka polekaně couvla, přestože to, co jsme uviděli, nebylo samo o sobě žádná hrůza, ale naopak mír a pohoda – uzřeli jsme na konci toho dlouhého několikakilometrového průseku skrze nejčernější les, ano, pohled pootevřenými dveřmi do pokoje. Ale i přes tu obrovskou dálku tubusem průseku byl každý detail za pootevřenými dveřmi jasně zřetelný a výstražně zvětšený.

Nuže (a teď mě prosím chvílečku pozorněji sledujte, tohle je důležité!), viděli jsme výřez jakéhosi pokoje, totiž kout za těmi pootevřenými dveřmi a tam perský koberec a na koberci pohozené dámské pantofle s růžovými bambulkami (správně: pantofle s růžovými bambulkami!) a hned vedle nich lahvičku nějakého parfému (zřetelně lahvičku parfému!) a plyšového medvídku.

Co to hergot je?! řekl tatínek a natáhl ruku tím směrem. A pak už se za tou rukou rozběhl. Po maličkém zaváhání jsme se s maminkou rozběhly taky, ale sotva jsme se pohnuly, průhled do pokoje s perským kobercem a na koberci pohozenými dámskými pantoflemi, lahvičkou parfému a plyšovým medvídkem, průhled do pokoje zmizel. Tatínek udělal pár kroků zpět a my s ním a hned se zas objevily pootevřené dveře do pokoje, ale když jsme udělali ještě další krok dozadu, znova to zmizelo. Takže pootevřené dveře byly vidět jen z určitého místa v průseku. Ale odtamtud zřetelně a nesmlouvavě.

Je to tady pořád, vysvětloval Vasil, a já to například pamatuju už od svých klukovských let. Našel jsem to tady, už když jsem do těchhle míst poprvé zabloudil, už když jsem tady jako pětiletý prcek poprvé kladl železa na vlky. Takže je to tady, moment – a Vaska počítal na prstech – už dobrých dvašedesát roků, pokud to nebylo už i předtím. Nedá se totiž vyloučit – pokračoval – nedá se vyloučit, že je to tady už od počátku světa a bude to tady, panstvo (a damstvo, dodal s úklonou směrem k mé mamince), bude to tady až do skonání věků. Každý rok se vždycky chodím kouknout.

Ale co je to, pověz, Ďurko, čí pokoj, čí dámské pantofle, čí lahvička parfému a čí plyšový medvídek? zeptal se tatínek.

Kdyby bylo možné se tam dostat, snad bychom se dozvěděli. Ale sami vidíte, je to plaché jak srnka. Když se jen trochu přiblížíte, mizí to.

Eh, Vasko, uzavřel tatínek, víš, co mě napadá? Nejspíš je to jenom fata morgána. Vůbec to tady není, ve skutečnosti je to někde úplně jinde a tady se to pouze odráží.

Tak jo, kývl Rusín. Můj tatínek byl pro něho autorita. Už se o tom nemluvilo a krátce poté jsme se vrátili do Ščoru a odtud zas sestoupili dolů k železniční stanici, srdečně se rozloučili s Vasilem a odjeli domů.

Zbytek prázdnin pak utekl, jako když švihneš bičem. Ale na konci prázdnin nás přece jenom ještě cosi čekalo.

Když tatínkovi (na konci léta 1922, nějaký čas poté, co jsme se vrátili z Podkarpatské Rusi) přišel dopis s pečeti Kanceláře prezidenta republiky, nemohl se dlouho odhodlat pečeť zlomit. A když ji konečně už lámal, ještě stále trnul, že jde o nějakou velice špatnou zprávu. Po přečtení však pochopil, že se právě splnil jeho dávný sen: je pozván na audienci k „osvícenému carovi“.

Náhled na instituci „osvíceného cara“ prošel u tatínka dlouhým vývojem. Ale to jsme si už povídali. Už jsem se zmínila o zklamáních, která mu způsobil car Mikuláš II. a později i císař František Josef I., říše zahubitel. Ale protože tatínek nebyl ochoten se svého snu jen tak vzdát, odhodlal se nespojovat ho nadále s monarchiemi a obrátil svůj vyčkávající a nadějeplný zrak i k československému prezidentovi. A našel si k tomu zajisté dostatek důvodů, mezi nimiž například i ten, že prezident Masaryk otevřel republiku utečencům ze Sovětského svazu, zvláště pak Rusům a Ukrajincům, kteří měli u nás své školy, dokonce i univerzitu a možnosti, jak už nikde v Evropě.

Ale dříve než vás, pánové, vezmu na to setkání do lánského zámku a parku, je na místě povědět vám upřímně, že pozvání mého tatínka bylo přece jenom nedopatřením a omylem.

Pan prezident ve snaze udržet si stále co nejširší, ale zároveň co nejživější kontakt s různými společenskými vrstvami i skupinami přišel na několik neformálních i neobvyklých způsobů, jak se setkávat s lidmi. Pozvánky do zámku v Lánech byly jedním z nich. Ale kandidáty na lánské audience nevybíral nikdo z personálu prezidentské kanceláře, nýbrž byl tím pověřen kdosi mimo Hrad a jeho byrokratické struktury, žádný úředník, ale prý snad dokonce někdo z úplně jiného než politického světa, jakýsi operní pěvec anebo možná hudební skladatel, kterému dal prezident naprosto volnou ruku (koho ten pěvec nebo skladatel vybral, toho prezident s naprostou důvěrou přijal), ale o němž se nevědělo nic, nikdo neznal jeho totožnost, aby se nepokoušel lánský výběr ovlivnit. A mnohem později jsem se dozvěděla, miláčkové, že v tom výběru

byl přece jenom nějaký systém. Když se například na setkání s prezidentem dostavil básník, dalo se čekat, že příště bude vybrán nějaký podnikatel, a když přišel někdo z maďarské menšiny, dalo se čekat, že příště přijde zas někdo z menšiny německé. Takhle se to střídalo a pravidelný rytmus, kterým to bylo neseno, napovídal, že vyběrajícím byl opravdu asi hudebník. A tatínek měl nejspíš v tom výběru reprezentovat ruské emigranty, v Československu žijící společenství ruské emigrace. Ale protože ten, kdo vybíral, měl k dispozici u nás žijící ruské filozofy, vynikající jazykovědce i básníky a básnířky, ruské malíře, hudebníky, ale i matematiky, chemiky a entomology, ruské národohospodáře, historiky, sociology, ale i diplomaty a vysoké důstojníky z někdejší carské armády, elitu ruské šlechty i duchovenstva, tedy obrovské množství vynikajících osobností předrevolučního Ruska, které si Československo zvolily buď za svůj nový domov, anebo jen jako mezistanici na útěku před bolševiky a čekou (stejně jako pak němečtí intelektuálové třicátých let na útěku před nacisty a gestapem), tedy měl-li ten, kdo vybíral z ruské emigrace, takové možnosti a tak bohatou nabídku, a přesto si na audienci v Lánech vybral právě mého tatínka, bylo to vysvětlitelné opravdu jenom tím omylem, tím nešťastným, anebo snad v tomhle případě šťastným tatínkovým trockistickým jménem.

Mezi dnem, kdy přišla pozvánka, a dnem audience nezbyvalo mnoho času a tatínek si ho ještě ukrátil tím, že tak dlouho váhal nad prezidentskou pečeti, takže ve chvíli, kdy pečeť zlomil, nepřipadalo už vůbec v úvahu, že by stihl dát si ušít nový oblek, a musel jít v obleku, co měl na sobě při té naší podivné předválečné cestě do Vídně (v létě 1914), a maminka ho jen důkladně vyžehlila a přikázala tatínkovi, aby mě vzal s sebou, protože pro kantorku to mohla být vzácná příležitost, z níž pak bude hojně těžit při hodinách vlastivědy a občanské výchovy, tak to aspoň tatínkovi zdůvodnila, ale ve skutečnosti si přála, abych tam na tatínka dohlédla a šlápla mu na jazyk, kdyby s ním příliš vrtěl.

Nad zámkem v Lánech se třepetala vlajka, oznamující, že prezident není v této chvíli v přísném a důstojném sídle

80 českých králů, na Pražském hradě, nýbrž v této své veselé letní rezidenci. Sotva jsme se objevili, strážný u vchodu zatelefonoval prezidentovu tajemníkovi (tatínek honem utrl lopuchový list a otřel si jím boty) a ten si pro nás přišel. Byl trochu zaskočen mou přítomností, jež se zrovna neslučovala s běžným audienčním řádem (ten počítal jen s jedním hostem), ale pak přikývl, že by změna nemusela být v tomto případě na závadu, a už nás vedl po cestičce sypané štěrkem k průčelí zámku, kde se v té chvíli oddělil od zdi (s níž dosud splýval zásluhou letního obleku a bílého rejtarského kníru) náš hostitel a dlouhými kroky nám šel vstříc.

To je pan Lev Trockij a jeho dcera Soňa, představil nás tajemník a pan prezident se na mě se zálibením zadíval, podal mi ruku a pak tatínkovi, který si ale najednou nebyl jist, jak se při takové příležitosti zachovat, a propukl u něho mužický syndrom a málem by se svezl na kolena, kdyby ho prezident v poslední chvíli nezachytil.

No, no, zlobil se Masaryk, to mi nedělejte, člověče, já nejsem žádné *prevoschoditělstvo*, jsem jen váš demokraticky zvolený prezident. A položil nám ruce na ramena a už si nás odváděl do zámeckého parku, na vyvýšené místo se zahradním stolkem a proutěnými křesílky. Tajemník přinesl mísu povídlových koláčů a šálky s kávou a panu prezidentovi jeho velký kafáč zdobený růžičkami.

Tož jezte, jezte a nežinýrujte se! a máchaje velkýma kostnatýma rukama odháněl z koláčů vosy a občas nám na něco ukázal do korun buků, ale když jsme se otočili, už to tam nebylo, bylo-li kdy vůbec, a zahlídlí jsme jen přeludné jiskření letního dne. Trpělivě čekal, až si na něho trochu zvykneme, a teprve pak položil svou zvědavou otázku.

Vy jste, pane Trockij, bratr nebo snad bratranec ruského revolucionáře téhož jména?

Takže takhle to je, pomyslel si tatínek trpce (aspoň tak jsem si to z jeho tváře přečetla), polkl a pak už odpověděl zcela klidně: Trockij je mé rodové jméno a ne přízvisko, nejmenuju se Bronštejn.

Správně, omlouvám se, hloupá otázka, řekl Masaryk, a tož vy jste ruský básník, filozof anebo snad nějaký platněj nebo pasíř...

81 Ale to se už tatínek rychle zvedal rozhlížeje se, kde nechal tesař díru: Nezlobte se, pane prezidente, ale stalo se strašný nedorozumění! Já totiž nejsem žádný básník, ani filozof, ale jen obyčejný ajznboňák, strojuvůdce na Československých státních dráhách.

Ale to už taky pan prezident vyskočil a cpal zas tatínka zpátky do proutěného křesílka: Jen sedte, sedte, člověče! Kdepak nedorozumění! Vždycky jsem se těšil, že mě jednou navštíví taky nějaký strojuvůdce! A že to bude strojuvůdce a navíc ještě Rus... ne, pane Trockij, o tom jsem se neodvažoval ani snít! Jen sedte, prosím vás! Něco vám povím.

Jen sedte, něco vám povím. Je tomu už víc než čtyři roky. Jel jsem z Moskvy Sibiřskou magistrálou do Vladivostoku. Jel jsem sanitárním vozem III. třídy. V Moskvě se koupila jakás takás matrace, na které jsem v noci spával na lavici. Časté bylo dlouhé čekání na stanicích i kdesi mimo stanice. Když strávíte několik týdnů ve vlaku, sžijete se s ním. Dlouho jsme stáli na sibiřské stanici Amarak. Vyrozuměli nás, že před námi došlo ke srážce vlaků a že je trať poškozena. Vystoupil jsem z vagonu a šel za strojuvůdce, který si tam balil už pátou papirosku. Dívali jsme se na blízky les a zeptal jsem se, jestli tam žijí medvědi a vlci. Teď ne, zavrtěl hlavou a ukázal na vesnici, teď v zimě žijí tam. Lidé jim musí uvolnit nějaká stavení a stodoly a po celou zimu se o ně starat, zásobovat je ovce a kozami. Protože pány jsou tu medvědi a vlci, a kdo tady chce žít, naučí se s nimi vycházet. A tam – a strojuvůdce mávl rukou směrem k severu – tam žije ještě třetí vladař, sibiřský tygr. A ten taky jednou přijde až k lidským obydlím. Žádný bolševik a žádný Kolčak, ale medvěd, vlk a tygr. A Masaryk se zamyslel a zadíval se na svou nataženou ruku a záhýbal prsty. A vy, pane Trockij, vy jste někdy byl na Sibiři?

Tatínek zavrtěl hlavou. Kdepak, ani ve vyhnanství, ani jako lovec kožešin. V Rusku se sice narodil, ale prožil tam jen rané dětství. A dnes ho s Ruskem spojuje už jen ta ruština a ruské romány. Nejraději má Tolstého, protože v jeho knížkách jezdí nejvíc vlaků. A například Anna Karenina je vlaky, nádražími a peróny úplně prošpikovaná.

Já si myslím, řekl zas Masaryk, že Tolstoj byl úplně první, kdo si uvědomil, že dneska už nepřevážejí do podsvětí převozníci, ale vlaky. Však ho také na poslední cestu vezl vlak.

Ano, souhlasil tatínek, Charónovy vlaky. Lidí stojí namáčkaní v tmavých uličkách vagonů, konduktér jim svítí karbidkou do obličejů a na jízdenky a v ruce drží takové kleště, jakými se tahají hlavičky novorozeňat.

Prezident neodpoví a překvapeně se na tatínka zadívá. Pak se zvedne a všichni se zvedáme a chodíme křížem krážem parkem a Masaryk si vzpomene na své povinnosti hostitele a rozpovídá se o tom parku a zámku a také o svém vzácném příteli, slovinském architektu Josipu Plečnikovi, který se ujal nejen úprav Pražského hradu, ale má lví podíl (správně, lví podíl, holoubku Lve Lvoviči!) i na současné podobě lánského zámku. Jen pohledte – ukazuje nám prezident – jak se mu podařilo skloubit barokní část zámku z druhé poloviny 17. století s jeho pseudobarokní dostavbou ze století devatenáctého.

A pak nás prezident zavede hluboko do parku, až tam, kde přechází v oboru, a tady se zastavíme před sousoším jelena a laně a Masaryk mě najednou vezme za ruku a položí ji na bronzovou jelení šjí. Jak tomu mám rozumět? myslím si zděšeně a v prezidentových očích se šibalsky zableskne, ale okamžitě zas pohasne.

A stejně zasvěceně jako o zámecké architektuře nám teď povídá o stromech v parku, o habrech, bucích, kaštanech, dubech, platanech, ale také o cedrech libanonských, o všech těch stromech, jejichž koruny se tady navzájem dotýkají a proplétají se nad našimi hlavami tvoří obrovské město, plné ptačí dovádivosti i veverčí ostražitosti, prosmýkávajících se kožíšků i věrolomných úskoků.

Nakonec nás uvede do zámku a tam se usalašíme v zámecké knihovně, která Masarykovi slouží i jako pracovna. Sem nám nechal přinést malé pohoštění a ještě jednu silnou kávu a vlastně jsem si ani nestačila všimnout, v kterém okamžiku vklouzl do ruštiny a kdy jsme tam všichni začali mluvit jako postavy z Čechovova Strýčka Váni. Pan prezident mluvil rusky velice dobře, by-

lo znát, že už jako študák býval zdatným čtenářem ruské literatury a že se po Rusi nepotloukal zbůhdarma. Když se na konci války musel dohadovat s bolševickými i bělogvardějskými potentáty, aby naše vojáky provedl bezpečně Ruskem, stal se z jeho ruštiny spolehlivý nástroj, jímž obratně vládl, i když mu tam asi občas vklouzlo i nějaké moravské či slovenské slovíčko, jak zrovna teď, když mluvil s námi.

Abych se vám přiznal, ten váš jmenovec, ten Bronštejn-Trockij, mě přece jenom dost znepokojuje. Má v ruce sovětskou armádu, pořád sní o celosvětové diktatuře proletariátu a v loňském roce dal příkaz ke strašlivému masakru v Kronštadtě. Měl jsem s ním v Rusku také konflikty. Nesnášel naše legie a nejradši by je odzbrojil. Ještě chválabohu, že tam byli takoví lidé jako komisař Stalin –

Stalin? zeptal se tatínek, kterému to jméno nic neřikalo.

No, Stalin, takový mužík, který se na rozdíl od Trockého a Lenina nikdy nepoflakoval po švýcarských a rakouských kavárnách a nenačichl tam evropským titanismem. Komisař Stalin zatelefonoval 26. března 1918 místním sovětům na Sibiři, že Čechoslováci tam nejedou jako jednotky bojové, nýbrž jako svobodní občané, a že jim proto má Sovět lidových komisařů přispět na ruské půdě vší pomocí. Takových Stalinů kdyby bylo v Rusku víc, a nám tady v Evropě nezbyvá než doufat, že mužík Stalin zavčas klepne Trockého přes prsty a bolševická revoluce se tak nepřeleeje z Rusi až někam k nám, do střední Evropy.

Pak se náhle objevil tajemník s nějakým vzkazem a pan prezident se nám omluvil, rychle se rozloučil a tajemník nás zas odvedl až k bráně lánského zámku. A když jsme se ohlédli, uviděli jsme, jak po stožáru rychle sjíždí prezidentská vlajka a k hlavnímu vchodu někdo spěšně přistavuje prezidentské auto.

Začal nový školní rok ve škole na Antonínské, ale pro mě tentokrát neměl dlouhého trvání. Hned prvý zářijový týden navštívil školu inženýr Tomáš Pařízek a o přestávce mě očekával před sborovnou. Zeptal se, jestli bych měla chvílečku čas, a když jsem ho doprovodila před školu, z doslechu svých žáků i kolegů a kolegyně, řekl mi, že hledá domácí učitelku. A v té chvíli jsem si uvědomila, jak málo o lidech vím. Žila jsem totiž v přesvědčení, že pan inženýr už nemá žádné další děti. Ale mou nevědomost ospravedlňovalo snad to, že na Alžbětčině pohřbu nebyli přece žádní její sourozenci.

Zaplatím vám třikrát tolik, než vám může nabídnout jakákoliv škola. Ale nechci po vás, abyste se rozhodla teď okamžitě. Samozřejmě vám taky dám čas na rozmyšlenou. Ale nebude ho moc. Bohužel dosti spěchám.

Domluvili jsme se, že se sejdem ještě dnes večer v Bellevue. A tam se dozvím všechno, co potřebuju vědět, a vyslovím se ano či ne.

Bellevue byla (a stále ještě je) rohová kavárna a restaurace s nádhernou vyhlídkou na Lažanského (dnešní Moravské) náměstí. Před Bellevue mě čekal elegantní gentelman s kyticí růží a uvnitř rezervovaný stolec. Servírka se ujala růží a číšník vykazoval divy servilnosti.

Lpíte na té škole? Nedokážu vás zlákat?

Nelpím na ničem, ale přiznám se, že jsem neměla tušení, že... že máte ještě další děti.

Ale ne, zavrtěl hlavou, nemám. Alžbětka byla jedináček.

Na Lažanského náměstí se rozsvítila světla a v tu samou chvíli zaznělo píáno z kulečnickového salónku vzadu v restauraci, donekonečna prodlužovaná ragtimová melodie. Pan inženýr si prohlížel láhev, kterou mu právě přinesli, a ukázal mi její vinětu, přikývla jsem a dal pokyn číšníkovi. Vypadalo to na dlouhý večer. Kytice růží voněla tak, až mě z ní lehounce rozbolela hlava.

Jsem vám, slečno Trocká, dlužen vysvětlení. Nuže, dejme se do toho. Ve Vídni, milá slečno – začal pan inženýr – ve Vídni žije takový skandální doktor. Jmenuje se Sig-

mund Freud. A právě jsem se vrátil z návštěvy u něho. Kdosi mi totiž poradil, že jedině on mi může pomoci. Ale neumíte si představit, jak bylo obtížné se k němu dostat. Jeho klientelu tvoří zástupy bohatých hysterických ženských. Rozbil jsem ve Vídni stan na dlouhé dva měsíce, ano, na celé léto, a denně chodil leštit kliku Freudových dveří. A cítil bych ji tam dodnes, kdyby mě najednou nenapadlo dovolat se Freudova moravanství. Ten slavný vídeňský doktor se totiž narodil tady na Moravě, v maličkém městečku Příboře, v městečku jako klícce, a raná vzpomínka z dětství má na něho dosud mocný vliv. Ohlásil jsem se tedy jako Moravan, a taky když jsem konečně směl vstoupit do jeho pracovny, okamžitě jsem zamířil ke stěně, kde mezi skupinovými fotografiemi z mezinárodních psychoanalytických konferencí visel drobný obrázek, pohled na náměstí v Příboře s falickou věží kostelíka v pozadí. Šel jsem blíž k tomu obrázku a nestál jsem tam ani minutu, když jsem uslyšel, jak starý Freud odstrkuje židli od stolu. A pak jsme tam stáli oba dva a dlouho se dívali na náměstí v moravském Příboře. A pak jsem mu vyličil, co se stalo s mou ženou po Alžbětčině smrti. K jak podivné proměně u ní došlo a že zapoměla číst a psát i počítat. A její mentalita, zeptal se mě Freud, její myšlení odpovídá věku vaší dcery z toho roku, kdy zemřela? Ale pak je to jasné, drahý pane. Vaše žena se vám pokouší nahradit mrtvou dceru, přijala její roli a ztotožnila se s ní. A všechno je to samozřejmě podvědomý proces, máme co činit s hlubinnými silami, proti nimž jsme bezmocní. A existují vlastně jen dvě možnosti: buď přetrhnout pouta lásky, která jí k vám váží, a tak vaši ženu vysvobodit, vyvázat z povinnosti nahrazovat vám mrtvou dceru, anebo se smířit s její rolí a brát ji, drahý pane, jako dítě ve věku vaší zvěčnělé dcery. Ale protože ji samozřejmě nemůžete posílat do školy, najměte jí domácího učitele.

Po Lažanského náměstí projížděla tramvaj a vyzváněla. V kostele svatého Tomáše skončila večerní mše a lidé se vyhnuli na náměstí. Z kulečnickového salonku zněl stále ještě ragtime.

A tak skončila se moje kariéra ve službách ministerstva školství a osvěty a začala se nová, ta ve službách rodiny

86 Pařízkovy. Do týdne po schůzce v Bellevue jsem se nastěhovala do inženýrova bytu. Ale možná jsem vám ještě nestačila říct, ano, jasně, ještě jsem vám neřekla, že se inženýr Pařízek přestěhoval z Masarykovy čtvrti, protože nedokázal dále žít poblíž místa, kde zahynula jeho dcera, a bydlel teď v Černých Polích, což byla tenkrát stejně nabobská čtvrť jako ta Masarykova. A ten první den mého pobytu mě provázal po svém novém domě.

Má žena právě spí, protože převzala po Alžbětce i tu dětskou potřebu co nejvíc spát, ale nahlédneme aspoň do její ložnice. A přestože jsem důrazně protestovala, otevřel dveře a já uviděla perský koberec a na koberci pohozené dámské pantofle s růžovými bambulkami a hned vedle nich lahvičku nějakého parfému a plyšového medvídka.

Pardon, řekl a šel do pokoje a shýbl se a chtěl zvednout plyšového medvídka i lahvičku parfému.

Ne! vykřikla jsem, nezvedejte to!

Proč? zajímal se. Ale protože jsem nedokázala odpovědět, klidně to zvedl a položil někam na komodu. Pak zavřel dveře a šli jsme dál.

Proč jsem to neměl zvedat? zeptal se mě znova, když jsme seděli ve společenském salonku, dokolečka ověšeném portréty páně inženýrových grüunderských předků, samých rakovnických mydlářů.

Tak na to vám neodpovím, řekla jsem bezradně. Ně- které věci se nedají vysvětlit, i kdyby se člověk zbláznil.

To moc dobře znám, slečno Trocká, přiznal se. Některé věci se opravdu nedají vysvětlit. I kdyby se člověk zbláznil.

27/ Dvanáct let v Alžbětčiných službách

Sáva Pařízková byla, drazí moji, nádherná žena a vlastně jsem ji tady poprvé spatřila bez černého závoje (předtím jsem ji viděla jen na Alžbětčině pohřbu), ale ihned jsem si přitom uvědomila, že tu tvář vlastně odněkud znám, a nej- spíš z obálky časopisu *Mondénní svět*. A navíc se teď

v jejím obličejí rozprostřelo cosi roztomile dětského, něco z tvářičky její dcery, což jejímu dospělému zjevu dodávalo tajemný půvab.

S výukou jsme navázaly přesně tam, kde jsem přestala u Alžbětky. Sáva už uměla psát všechny samohlásky a zvláště si oblíbila dlouhé á, ze souhlásek pak zvládala ty nejzákladnější, takže jsme mohly písemně procvičovat věty jako: Láska s námi mává! anebo: Fenka se už hárá! Sáva se učila rychle a chápala bystře, ale nebyla schopna osvojit si jiné dovednosti než ty odpovídající Alžbětčině věku.

Když jsem ji učila, učila jsem ji jako dítě, to mi nečinilo nejmenších potíží, natolik jsem už propadla pedagogické rutině, ale když hodina skončila, přišlo mi přece jen nepatřičné mluvit s dospělou ženou jako s děckem, i zkusila jsem to jinak, ale daleko jsem se nikdy nedostala. Paní Sáva reagovala totiž vždycky jen dětským způsobem a taky její hlas byl den ode dne stále výrazněji hlasem dítěte.

Á až o něco později (a uvědomte si, pánové, že teď v mém vyprávění utíkají léta, sypou se tam jak zrnka rů- žence, běží tam jak ovečky) jsem pochopila, že další tra- gedií pro inženýra bylo, že mu jeho krásná žena, když z lásky k němu přijala roli jeho dcery, odpírala manželský styk. Vždyť pro ni by teď byl strašlivým incestem! A vznikla tak absurdní situace, že horoucí láska inženýrovy ženy by- la vlastně příčinou toho, že mu upírala to, co bylo dosud jejich lásky květem. A tak se Sáva-Alžbětka z květu pro- měnila v plod, ale jsouc plodem tam, kde měla být jen květem, o to divočeji probouzela inženýrova touhu, aniž ji mínila utiшит. I byla to muka, o nichž jsem napřed neměla nejmenšího tušení, dokud se inženýrova touha nepřelila na mě jako náhradní objekt.

Stala jsem se tedy nakonec nejen učitelkou inženýrovy ženo-dcery, ale jeho i vždy povolnou metresou, takže když jsem čtrnáctého každého měsíce přebírala výplatu, nemohla jsem si být jista, za co vlastně ty peníze přijímám. Ale byl zas natolik pozorný, že to okamžitě pochopil, a na- bídl mi, abychom náš vztah legalizovali: se Sávou se rozvede a vezme si mě, když budu zároveň ochotná při-

8 8 jmout svou žačku i jako nevlastní dceru. Jen obtížně bych mu vysvětlovala, že něco takového nepřípadá vůbec v úvahu, protože jsem už zadaná, a neprovdat se je právě tou podmínkou, na níž stojí můj tajnosnubný vztah s Brunem Mlockem. A tak jsem to zkusila raději jinak. Upozornila jsem ho, že je tady přece stále ještě možnost, že se Sáva jednou ze své duševní poruchy vyléčí a vrátí se zaskrolu roli jeho ženy a že svou svatbou bychom té možnosti přibouchli dveře. Ale další vývoj si prudce přirazil ty dveře sám.

Prakticky přes noc změnila totiž Sáva Pařízková i svou fyzickou podstatu. Stalo se totiž, že kteréhosi večera usínala ještě jako žena, ozvláštňená jen tím roztomilým dětským úsměvem, ale ráno se už probudila docela jako Alžbětka, vymotala se ze Sávinu obřího ženského prádla a vyběhla z postele jako malá holčička.

A tak přestože jsem svůj vztah s Tomášem Pařízkem nikdy nelegalizovala, jak čas dál plynul, přestala jsem být pouhou učitelkou paní inženýrové a byla jsem chtě nechtě čím dál víc i její nevlastní matkou. Až nakonec role Alžbětčiny-Sávinu matky zcela převážila. Už také z toho důvodu, že Učitelský ústav mě už nekvalifikoval pro výuku na gymnáziu a inženýr Pařízek si dal musel přizvat celou sadu domácích gymnaziálních profesorů, zatímco mně připadl úkol daleko obtížnější, vzdělávat Sávu v tom, v čem obvykle matky své dcery vzdělávají.

Oslovovala jsem ji samozřejmě Alžbětko (byla jí podobná jak moucha mouše a jen nějaký odborník specializovaný na Alžbětky by je snad dokázal navzájem rozlišit) a vedly jsme například takovéto rozhovory:

Alžbětka: Proč se tak bojíš svatby s mým otcem?

Já: Víš, Alžbětko, to vlastně není strach, nýbrž jsou tu dva závažné důvody. A ten první se týká přímo tebe a ten ti zatím, nezlob se, nepovím. A ten druhý vypadá tak, že se nesmím vdát, protože jsem kdysi slíbila komusi, že na něho počkám, svatební šat si schovávám pro něho.

Alžbětka: A proč tedy kohabituješ s mým otcem, když už jsi zadaná?

Já: Někdy se taky na to ptám. Ale Bruno je chválabohtolerantní a povoluje mi občas se s někým zaplést.

Alžbětka: Jmenuje se Bruno?

Já: Bruno Mlock, když už to musíš vědět.

Alžbětka: Myslím, že to není běžné jméno.

Já: Však to taky není žádný běžný cápek, Alžbětko. Rozhodně to není žádnéj hejpočkej.

Alžbětka: Tak proč se s panem Mlockem nevezmete okamžitě? Na co, to mi, mami, pověz, na co vlastně čekáte?

Já: A nejsi ty tak trochu drzá, Alžbětice-šaratice? A víš co? Taky se tě na něco zeptám. A teď už to není žádná předčasná otázka, takže mně můžeš klidně říct, čím bys vlastně chtěla být. Ale pozor, Alžbětko, nemusíš odpovídat hned. Tedy, jestli nechceš.

Alžbětka: Nemusím odpovídat vůbec, neboť ty už to stejně víš. Ne, čím bych chtěla být, protože to je irelevantní, ale čím jsem. Jsem tvoje fátum. Jsem osudová holčička, která se ti na dvanáct roků připletla do cesty, a teď, slyšíš, Soničko, teď už tě v pokoji propouští. Běž už, kam tě povede tvé srdce..., maminko.

A tak jsem dvanáct roků sloužila v rodině Pařízků (vidíte, uteklo to jak voda, hošánci!), napřed jako domácí učitelka, pak už i páně inženýrova metresa (protože jak jinak nazvat náš nikým nepožehnaný vztah?) a posléze i nevlastní matka Alžbětky. A když pak Alžbětce udeřilo osmnáct, odmaturovala a krátce poté se i provdala, považovala jsem, drazí moji, ještě za svou povinnost zúčastnit se její svatby, která se konala v chrámu svatého Petra a Pavla, jehož měšťácká nádhera hověla i čím dál výstřednějším choutkám inženýra Pařízka, jenž mezitím notně rozšířil svůj kapitál při výrobě uniforem pro Československou armádu a zakoupil si také rozhodující podíl akcií brněnské Zbrojovky.

Během Alžbětčina svatebního obřadu se na mě inženýr Tomáš Pařízek znova obrátil s návrhem, abychom teď ještě uspořádali také svoji svatbu, a znova jsem ho rázně odmítla: Nejenže si tě nevezmu, Tomáši, ale dokonce teď od vás navždy odcházím. Vychovala jsem Alžbětku a dovedla ji až k oltáři, ale teď už mě tady neudržíš ani volským sprežením.

A nebýt toho, že se náš rozhovor odehrál během Alžbětčina svatebního obřadu, kdy se Tomáš musel ovlá-

90 dat, byl by se strašně rozlítil. Právě mu totiž došlo, že vlastní žena ho nakonec pěkně vypekla, ano, Sáva ho pěkně vypekla, protože teď od něho odchází s jiným, mnohem mladším mužem (ovšem, trochu útěchou mu bylo, že jeho nastávající zeť je synem zástupce ředitele vlivné vídeňské banky Creditanstalt), a že taky já ho v ten samý den opouštím.

A jak se už tak cítil zhrzen naprosto vším a naprosto všemi, přidal se pak inženýr Tomáš Pařízek k českému fašistovi generálu Radolu Gajdovi a dal značnou část svého nemalého majetku k dispozici České národní obci fašistické. Ale to už je historie, která se mě nijak netýká, a tak z toho rychle vycouvávám, pánové.

Ale něco bych přece jen ráda dodala. Rovnou ze svatební hostiny jsem se první tramvají svezla na Lažanského náměstí a odtud zamířila ke škole na Antonínské. A vás už samozřejmě nepřekvapí, že cílem mé cesty byl hřbitov naproti škole. A když jsem pak stanula nad Alžbětčiným rovem (kříž se zmučeným děvčátkem, tančící rokokové smrtky), byla jsem v pokušení promluvit, oslovit Alžbětku, ale nedostala jsem ze sebe ani bů. A bála jsem se snad toho, že by mi mohla odpovědět? Anebo víc toho, že mi už odpovědět nemůže, protože už v tom hrobě dávno neleží? A po chvilce jsem se otočila a rychle odcházel. Ale vy se prosím ještě neotáčejte k Alžbětce zády. To ve vlastním zájmu nikdy nedělejte! Protože její příběh bude, to vám slibuju, po delší prodlevě dále pokračovat.

28/ Skvostná drsnice

Pochopitelně jsem si vědoma toho, jak málo se v mém vyprávění objevuje maminka a jak je zatlačena až kamsi na okraj a do pozadí. Takže o ní málem nic nevíte. A přitom to byla nepochybná krasavice a je už dost na čase to říct. Dlouhé vlasy barvy akátového medu, vázané nejčastěji do uzlu, ale někdy taky marnotratně rozpuštěné. Maminčin synovec Günter (takže můj bratranec Günter, o němž už brzo uslyšíte častěji, než vám bude milé) ji přímo zbožňoval a po svém přestěhování z Lanškrouna do

Brna k nám i dolezal a vždycky s obrovskými kyticemi, jejichž vůně u nás vybuchovaly jak peruánské sopky. A když se tatínek vrátil z turnusu, už ve dveřích zavětil: Čichám, čichám güntrovinu, kohopak tu, ženo, máš? Ale nejpodivnější na mamince bylo, že nevyjevovala něhu úměrnou své kráse, naopak, byla to, pánové, drsnice, jako by se snažila být hodna svého jména Gudrun. Tatínek jí říkal Runo, Runičko.

Maminka mluvila velice dobře rusky, živým, spontánním, veselým, přesně tak, veselým jazykem, ale byla to ruština s dost omezeným použitím, jazyk intimního soužití s tatínkem a jazyk naší domácnosti, ruština našeho snového rodinného ostrova. Takže když k nám tatínek jednou přivedl nějakého ruského emigranta a maminka tak poprvé uslyšela, že rusky mluví i někdo, kdo nepatří k našemu rodinnému kruhu, měla z toho málem šok. A šokem také bylo, že značné části tatínkova povídání s tím Rusem kakabusem (nařikal nad nešťastným osudem ruského národa) vůbec nerozuměla, a to znamenalo, že existuje ještě i jakási jiná ruština, než jen ta živá, spontánní a veselá, kterou se u nás doma někdy repetilo. A když už jsem si s tím začala, tak pokud jde o jazyky, byla maminka proměnlivá jak počasí. Splétala ty tři dohromady jak slunečný den s letní bouřkou a kroupami, přičemž nikdy nebylo jasné, z kterého dneska zahřmí a který nám přinese pohodu. Maminčinou mateřštinou byla němčina, ale dala si práci, aby mě naučila především česky, ale jakmile jsem začala chodit do školy, ta starost z ní spadla a propukl u nás jazykový karneval, v kterém si maminka libovala.

Maminka byla velká čtenářka, stejně jako tatínek. Sportřebovala úděsné množství příběhů v té své samotě, když tatínek jezdil turnusy, dlouhé někdy jak karanténa po choleře, a já už v tom čase sloužila u Pařízků a Günter se ještě poflakoval někde po Lanškrouně. Četla, ale jen německé a české knížky, na ruské si přece jenom netroufala, i když si vzpomínám, jak jsem ji jednou přistihla, jak drží v ruce Tolstého *Voskresenije*, tiše a pomalu pohybuje rty (azbuka jí činila potíže, bloudila mezi těmi kubistickými písmeny jak v nějakém šíleném městě), nad něčím se za-

92 mýšlí a pak zas knihu odkládá zpátky, na tatínkovu poličku nad houpacím křeslem a teprve pak mě zahlídne.

Jednou, když byl tatínek zas na nějakém dlouhém turnuse, přišel Günter s kytkou krokusů a ještě s něčím, co už zřejmě dlouhý čas nosil v hlavě. Byla jsem tenkrát ještě u Pařízků a maminka mi o tom napsala. Nemám už ten dopis, protože jak ještě uslyšíte, v jedny svy životní etapě jsem se nepřetržitě stěhovala, totiž nepřetržitě snad ne, ale rozhodně víc než dostkrát, a nějaký čas jsem byla dokonce pobudou bez domova, takže jsem poztrácela nejen dopisy. Ale nejsem tu teď od toho, abych se nad sebou rozlítostňovala, nýbrž abych vám odvyprávěla ten ztracený maminčin dopis.

Bylo to pár měsíců po založení Sudetoněmecké strany (ale tenkrát se ještě jmenovala nějak jinak, možná *Sudetendeutsche Heimatfront* nebo tak nějak) a Günter se dlouho neukázal, protože byl plně zaměstnán svým stranictvím, a když teď konečně naklusal s těmi krokusy, přišel zároveň s podivným návrhem.

Najednou mu totiž začalo vadit jméno Trockij (ale nejspíš mu vadilo vždycky, jenže dřív neměl odvalu se o tom zmínit) a vysvětloval mamince, že si zjistil, že oba manželé se mohou jmenovat stejně tak podle nevěsty jako podle ženicha, a že dokonce ještě v průběhu manželství lze jméno změnit z Trockých na Sammlerovy a že úřady jsou prý k tomu za určitý poplatek svolné.

Vy si asi, Gudrun, dostatečně neuvědomujete, že jméno Trockij je v obecném povědomí spojováno s bolševismem a se židovstvím, i když on, Günter, samozřejmě moc dobře ví, že je to náramná blbost, protože ten židobolševický revolucionář Lev Davidovič Trockij se ve skutečnosti jmenuje Bronstein. Jenže tohle už není obecně známo a povězte, Gudrun, máte vy zapotřebí, abyste se kvůli jakýmsi nedopatřením vystavovala obecnému opovření? A já si ostatně myslím, pokračoval čiperně Günter, že je pravděpodobné, dokonce silně pravděpodobné, že když váš muž pochází odněkud ze severu Ruska, může ve skutečnosti být i nordické rasy, vždyť se narodil v Petrohradě, na dosah Skandinávie, a Petrohrad je samozřejmě dávno nordické město.

93 A nechceš ty tak náhodou nakopat do tvý nordický prdele? řekla maminka, ta drsná krasavice, ta skvostná drsnice s medovými vlasy a hvězdnými očima.

Vytáhla z vázy ty krokusy, co přinesl, a mokré mu je strčila do ruky a vyprovodila ho ke dveřím a Günter se proměnil ve spráskaného psa, překotně se omlouval a tady si myslím docela přesně pamatuju závěrečné věty maminčina dopisu: On se ti, Soničko, najednou choval, jako by mi tam udělal loužičku. No, víš, asi je to docela hodnej kluk, jen je ho třeba držet pevnou rukou.

Tatínek se o té příhodě nikdy nedozvěděl. A Günter pak chvíli sekal dobrotu. Než nadešly dny, kdy nezmohla nic ani maminčina nejpevnější ruka (ani její medové vlasy a hvězdné oči).

29/ Hříčky vedra

Někdy v polovině třicátých let byl, zlatouškové, červenec horký jak rozžhavená plotna. Totiž jen po několik dnů, ale ty se pak rozlily po Evropě, jako když z kastroly uteče spálená krupičná kaše. A uprostřed těch vedrů jsem se octla v jakési lovecké chatě kdesi na Třebíčsku. Ale nelekejte se, miláčkové, nikdo tam nikoho nelovil, tím méně mého Bruna dvanáctáka. A napřed to bylo tak, že jsem podezívala tatínka, že tam sezval výkvět železničářů, aby mě konečně dostal pod čepec (a nejlíp samozřejmě čepec ajznboňácký), když jsem se k tomu sama neměla a byla mi už hrůza let. Ale pak se ukázalo, že mu křivdím.

Chlouba československého železničářstva se tam totiž sešla služebně. Měli tam kousek za chatou velice důležitý úkol. Drželi tam vlastně stráž. Ta chata byla, rozumějte, jakási provizorní strážnice a každou chvíli se nějaký ten ajznboňáček vytratil, aby vystřídal jiného, jenž už zas spěchal z toho vražedného znoje zpátky do chaty, která byla přece jenom v účinném stínu přítulných dubů drnáků. A mě k tomu tatínek přizval jen jako kantorku kantorčici, abych uzřené začerstva předala po poznání bažící československé mládeži. A nic už chudák nedbal na to, že jsem se po návratu od Pařízků s kantořinou navždycky rozlou-

94 čila. A tak se všichni železničáři těšili, že až ta bestie vedro lehne, zavedou mě tam, kam mě chtěli zavést, a uvidím věci, o nichž bylo rozhodnuto, že je musím uvidět.

Ale vedro místo aby polevilo, lezlo stále nahoru, až nakonec zkulminovalo, dostoupilo neblahého vrcholu, následkem čehož se začali vypařovat železničáři, až se vypařil i tatínek a zůstala jsem jen já a se mnou mladičkový konduktér, jenž byl rovněž hustší konzistence, a tudíž taky zatím nevypařitelný.

Počkejte prosím tady a za žádnou cenu nikomu neotvírejte, požádal mě a sám kamsi odběhl (strážit ten železničářský objekt, jak jsem pochopila). A hned po jeho odchodu začalo vedro jak jeskyňky škrábat na dveře, ale já mu ani na prstíček neotevřela, ač prosilo a kňučelo. Až těsně nad ránem znoj aspoň trochu ochabl a v tu ránu se objevil mladičkový konduktér.

Chtěl bych vám teď něco ukázat.

Svou sbírku motýlů?

Ale ve své panické nevinosti vůbec neporozuměl mé, ostatně hloupé narážce a zavrtěl hlavou, že motýly teda ne.

Hvězdy ještě plály jak dychtivé oči nočních šelem, a když jsme vylezli před chatu, všude kolem nás vysoké snopy, mandele a stohy toho vedra, stínící nám výhled na blízký městys Budkov a budkovický zámek. Ale tam jsme se nedali, ani do města, ani k zámku, nýbrž zabočili rázně za chatu, k blízkému lesíku. A tu jsem uviděla, že na zemi jak žhavé pruty leží koleje.

Tudy vede nějaká trať?

Jen místní lokálka, slečno Soňo. Ale v těchto dnech je odstavena a hned pochopíte proč.

Na kolejích nás čekala dvojmístná drezína. Nasedli jsme, a zatímco mladiček šlapal jak na kole, dívala jsem se, jak se na obloze pomalu sbírá k svítání a jak lesk hvězd zvolna couvá před něčím, co zatím ještě není vidět. Dojeli jsme k lesíku, minuli jeho cíp a najednou se vynořil vlak: za lesíkem stála dlouhá vlaková souprava, něco, co jsem ani já, dcera strojvůdce, dosud nikdy neviděla.

A taky jste vidět nemohla, neboť tohle je Orient expres, na našich tratích dost vzácná zvěř. Ale než jsem stačila

něco namítnout, pokračoval: Spousta lidí to obvykle neví, ale všechny tratě jsou navzájem propojeny a tvoří tak jakýsi cévní systém, kde jsou ty nejdůležitější železniční trasy tepnami, zatímco koleje nejzapadlejších lokálek vlásečnicemi, takže je možné se z hlavních tratí dostat i na nejposlednější lokálku. A má to, slečno Soňo, spoustu předností, ale taky bohužel jednu nevýhodu – jakýkoliv vlak může totiž omylem skončit v té nejzapadlejší díře.

Šla jsem blíž, natáhla ruku a dotkla se lokomotivy. Byla vyrobená z nejušlechtilejších kovů, a pokud to, pánovče, nevíte, tak od roku 1883, kdy Orient expres poprvé vyjel, procházela lokomotiva (ale i celá souprava) četnými proměnami, jako ta kráska z módního žurnálu, která stále mění frizuru a přizpůsobuje jí tajl i figuru, byla to lokomotiva vlaku uhánějícího našimi sny a plněného jak rozinkami a oříšky samými císaři, šejky, maharádži, princeznami a hochštaplery, prezidenty, miliardáři, špiony a krásnými vyzvědačkami, gentlemany, falešnými hráči a hollywoodskými hvězdami. Teď byl ovšem vlak jak vylopnutý lusk a svítil do tmy okny prázdných kupé. Můj průvodce vylovil z kapsy stříbrný klíček, odemkl dveře prvního vagonu a na můj překvapený pohled odpověděl: A proč myslíte, slečno, že jsme se tady všichni sešli? Výkvětu československých železničářů se dostalo té cti, že smí hlídat Orient expres až do okamžiku, kdy ho zas někdo navrátí na jeho trať. Jak vidíte, zůstal jsem na to nakonec sám a mám tady kromě toho ještě jednu povinnost. Přáním vašeho otce, dřív než se vypařil, bylo, aby vás někdo provedl Orient expresem a ukázal vám ho vagon po vagonu.

A konduktér Jan mi podal ruku (no prosím, Jan se jmenoval! a už jsem si myslela, že jsem to zapoměla, a zatím chovám v hlavě každou žmolku, každou pilinu či drobek svého života) a vystoupala jsem po schůdkách, po nichž mě předešli Rodolpho Valentino i Mary Pickfordová, Mata Hari i Sarah Bernhardtová, ruské kněžny i německé baronky, a když jsme pak prolézali celou soupravou, Jan mi ukazoval, co kde k vidění, a zároveň vysvětloval, co postihlo tu pýchu světových železnic, toho elegantního bonvivána dlouhých tratí.

Jsou to všechno jen hříčky toho nešťastného léta, slečno Soňo. V tom přízračném vedru se strojuvůdci rozvařil mozek, a tak místo aby jel z Paříže Simplonským tunelem přes Miláno a Terst do Beogradu a potom dál přes Athény do Cařihradu, proklestil si cestu výhybkami a hradly a zamířil sem k nám, do Budkova na Třebíčsku. Někteří pasažéři opouštěli expres už během jízdy, vyhazovali z oken kufry a vyskakovali za nimi, jisti si tím, že vlak je unesen bolševickou sotňou a všichni skončí v *tjurmách* na Sibiři. Malér je ale v tom, že je teď třeba provést složitý sled výluk na tratích, po nichž pojedje zpět, jinak by se srazil s celou řadou vlaků.

A jaktože sem to šlo bez výluk?

Protože vlak řídil šílenec s rozvařeným mozkiem a šílení mají vždycky kliku.

A nevyplatilo by se tedy najmout zas nějakého šílence i na cestu zpět?

Asi jo, připustil mladíček, ale bohužel to odporuje dopravním předpisům.

Procházeli jsme vagony, které se od sebe výrazně lišily i tím, jak byly vybaveny. A zdaleka nešlo jen o rozdíl mezi I. a II. třídou, anebo třeba jídelním vozem a kuřáckým salonkem, nýbrž například i o rozdíly slohové. Vždyť jednotlivé vagony se od sebe odlišovaly i jako pokoje na nějakém reprezentativním zámku, barokním, empírovým, secesním či biedermeierovým mobiliářem, a zasluhovaly by si nepochybně nějakého opravdu zasvěceného průvodce a odbornou prohlídku. A právě jsme si prohlíželi spací vagon, když se objevily první sluneční paprsky a rázem překryly mdlé stropní světlo (z polovybitých vlakových baterií) a začaly slídit v každém koutě těch útulných vlakových ložnic, v nichž zůstalo rozeseto intimních drobností, napovídajících, jaká zde vládla pohoda ještě krátce předtím, než vypukla panika. Zvedla jsem New York Times, ležící na polštáři, a nahlédla do jeho burzovního zpravodajství, otočila jsem kartu na taburetě a hle, byl to hercový kluk a z koženky na stěně jsem odlepila lísteček, na němž mě kdosi francouzsky zval na schůzku do římské kavárny Eco na předvěčerejší odpoledne.

A pak jsme vstoupili do chodbičky vagonu, jehož jedině,

impozantní kupé však bylo zamčeno a na dveřích obrázkem dvou andílků miliskujících se ve velkém květu orchideje.

To je svatební vagon, vysvětlil mi mladíček, vagon určený pro novomanžele na svatebních cestách. Tady strávili svou svatební noc i Zelda a Scott Fitzgeraldovi (no, tos mě dojal, chlapče, co všechno skrýváš pod tou svou konduktérskou čepicí!). A obřadně odemkl (tentokrát zlatým klíčkem) i tohle svatební kupé.

Vzápětí se ukázalo, že to rozhodně neměl dělat. Uvnitř bylo totiž vše uzpůsobeno k explozi smyslu a smyslnosti. A netoliko velké ocelorytiny, obrázky z Pamětí Giacoma Casanovy nebo repliky reliéfů z indických chrámů, ale na-prosto všechno zde hořelo zvláštní bakchantskou dychtivostí a svatební lože bylo rozestláno a ve vzduchu stála vůně těžkých afrodiziak a lascivních parfémů a rokokoví andílci po sobě lezli jak mouchy, v očích svit zavilí vilnosti, a na stropě, ne, stydím se vám jen zmínit, co bylo na stropě, a taky jsem se pokusila mladíčkému konduktérovi zabránit, aby viděl, co mu ještě nepříslušelo viděti, ale chtějte růžím zbránit kvést! a chtějte slavíků umlčet zpěv! takže v nestřeženém okamžiku zvedl můj mladícký průvodce hlavu ku stropu a okamžitě byl infikován tak mocným nárazem obscénnosti, že se ten panický tvor zapotácel, sundal si konduktérskou čepici a s omluvným povzdechem Prosím, nezlobte se, slečno Soňo, se začal rychle rozepínat, aby mi tak konečně ukázal svou sbírku motýlů.

Ale všechno dopadlo ještě hůř, než jsem se obávala: místo mladíčkova bezuzdného útoku následovalo to, že se tak prudkým záchvatem lásky (právě ve chvíli, kdy také slunce zahájilo svou vzestupnou dráhu) rozpálil nad kriticou míru, takže ho už tentokrát neochránila ani jeho hustší tělesná konzistence. Shýbla jsem se a zvedla to jediné, co tam po něm zůstalo, a nasadila si to na hlavu, štítkem dozadu, a spěšně opustila Orient expres, nasedla na šlapací drezínu a rozjela se směrem k Budkovu.

V Budkově jsem přesedla z drezíny na autobus do Třebíče a v Třebíči zas na další do Jihlavy a v Jihlavě konečně na autobus do Brna. Ale než jsem to všechno absolvovala, vedro náhle povolilo, splasklo jak žhavá bublina a na kraj se snesl úlevný déšť.

98 **Knihy třetího tisíciletí** kniha, která má být
dávno doista vypařila, to nebyly ani jiné, než
zůstalo cosi jako lehký výdech, jak psal
nějakou berlínskou starostku, která
konala Adolfa Hitlera.

Světlo. Ráno, říká zrovna maminka, když
přece musí být jasno, že texty, které
votřela, což je jako tomu nešťastnému
s Orient expresem. Tak děkujeme Bohu, že
vědro opadlo a všechno se teď zas
konečně

Na své koleje se vrátí i Orient expres, kterého krátce
poté, co skončily vedliny, užáhl na jeho trať Paříž-Milán-
teraz-Bělehrad-Athény-Istanbul.)

102 **Knihy třetího tisíciletí** kniha, která má být
dávno doista vypařila, to nebyly ani jiné, než
zůstalo cosi jako lehký výdech, jak psal
nějakou berlínskou starostku, která
konala Adolfa Hitlera.

Knihy třetího tisíciletí kniha, která má být
dávno doista vypařila, to nebyly ani jiné, než
zůstalo cosi jako lehký výdech, jak psal
nějakou berlínskou starostku, která
konala Adolfa Hitlera.

V dubnu a v květnu 1936 se několikrát
že táhne šel pro tmu se naplňoval
fádní opotřelá, která

30/ Filip Sličný

Promiňte, jestli se opakuju, ale teď si opravdu nejsem jista, jestli jsem vám už říkala, že odnepaměti jsem vybavena velice ostrým sluchem a že je tu od toho, abych snad nepřeslechla Brunův hlas, až se zas jednou ozve, ať už bude mít podobu štěkání, vytí, mňoukání, rochtání, troubení, pištění, bučení, kňourání anebo vrčení. Ale pokud jsem vám to už řekla, což, jak vidíte, nevyklučuju, stejně to ještě budu muset doplnit zjištěním, že tenhle velice zostřený sluch mě občas přiváděl do obtížných situací.

A tak jsem například kteréhosi listopadového večera roku 1941 zaslechla, jak maminka vede v koupelně (kde si natáčela vlasy) jakousi samomluvu. A přestože jsem její hlas slyšela naprosto jasně, jako kdybych tam stála vedle ní a podávala jí natáčky, nerozuměla jsem ani slovu a teprve po chvíli jsem pochopila, že tohle je hlas bolesti.

Ale nestála jsem vedle ní, vůbec ne, nýbrž slyšela jsem maminčin hlas z obrovské dálky, totiž přes několik ulic a náměstí, i nechala jsem tam, kde jsem zrovna byla, všechno plavat a rozběhla jsem se na nejbližší zastávku tramvaje, dokodrcala se do středu města (prožívali jsme právě jedno z nejhorších období a peklo, v které se měnil svět, doléhalo na nás děsivou silou) a utíkala na naši ulici a vyběhla schody za tím hlasem, ale sotva jsem zasunula klíč do našeho zámku, hlas hned zmlkl, uslyšel ten klíč a zmlkl, a když jsem se maminky ptala, o ničem nevěděla.

Slýchávám samozřejmě i spousty dalších bolestných hlasů, svět je nepřetržitě sténání, nářek a pláč, ale člověk si z toho musí vybírat jen hlasy svých blízkých, protože víc stejně nedokáže unést.

Ale to už se vám omlouvám, pánové, že zas předbírám. Jsme teď teprve v roce 1936 a příhodu s maminciným hlasem z listopadu 1941 jsem zmínila jen proto, že chci vyprávět o jiném svém zostřeném smyslu, stejně bdělém a citlivém, i když nepojmenovatelném. Smyslu, který mě zavčas upozornil na nebezpečí, jemuž jsme jen tak na poslední chvíli uhnuli.

V dubnu a v květnu 1936 se několikrát po sobě stalo, že tatínek šel po turnuse napřed do hospody, což dříve dělával opravdu jen výjimečně a vlastně tam chodíval jen na schůzi železničářských odborů. Tentokrát tam ale sedával s jistým, prý velice zajímavým, chlapíkem, s kterým se seznámil čirou náhodou. Však už nám ho taky brzo představí, sliboval.

Ale když ho poprvé přivedl, věděla jsem okamžitě, že s tímhle člověkem není něco v pořádku. A jak jsem to věděla? Tady právě zapracoval ten můj další zostřený smysl. A dohodneme se na tom, že ho budu nazývat čichem, protože čich, to je srozumitelné (i když v tomto případě hrubě nepřesné). Takže dejme tomu, dejme tomu, že jsem z toho chlapíka ucítila cosi nelahodného. A pak jsem se taky dozvěděla, že tatínkovo seznámení s ním vůbec nebylo tak náhodné.

No, jak to vezmeš. Přinatrefil jsem ho na náměstí Svobody. Seděl tam na zemi pod morovým sloupem a žebrol. Ale když jsem mu dal do čepice pětikorunu, překvapil mě. Poděkoval, zvedl se a s úklonou se představil.

Jmenuju se Filip Sličný, zrovna jako ten francouzský král. To je trest za to, když máte rodiče vzdělaný v historii. A podal mi ruku. Ve skutečnosti samozřejmě není žádné žebrol. Žebrání je jen figl, kterého používá, když se chce seznámit s lidmi dobrého srdce. A pozval mě do hospody.

Počkej, vždyť on si tě, tati, vlastně otestoval. Podrobil tě čemusi, co je svým způsobem jakési test na dobrotivost srdce. Na tvou lidskost, ale možná i měkkotu, chápeš?

Ozkoušel si mě, říkáš? No, nevidím na tom zas nic tak špatného. Svět je plnej podrazníků a nelze se s každým jen tak bratříčkovat.

Tak to se ti povedlo. A prosil ses ho ty snad, aby se s tebou bratříčkoval? Aspoň si, prosím tě, všimni, že zájem vzešel z jeho strany! Víš, s testováním se původně začalo v Americe, na amerických vojenských školách. Ale testováním se taky vybírají lidi, když se například sestavuje parta pro nějaký hodně zvláštní úkol. Za testováním je vždycky úmysl, který nekončí jen v hospodě.

Jasně, rozumím, řekl tatínek, který ve mně stále respektoval kantorku.

31/ Krvavá svatba

Jenže kantorkou jsem nebyla už drahý čas. Poté, co jsem zběhla ze školy na Antonínské, abych dělala guvernanku Sávě Pařízkové, neměla jsem už nejmenší chut začínat si znova s kantořinou. A tak jsem si našla místo v Městské knihovně, v katalogizačním oddělení. A tam mě také – několik dnů poté, co k nám tatínek poprvé přivedl svého nového známého – zastihl ředitel knihovny znehybnělou nad rozloženými katalogizačními lístky. Právě jsem intenzivně přemýšlela, co mi tak nezavání na tatínkově hostovi, a byla bych nad tím přemýšlela dodnes, kdyby mě ředitel, jenž byl navíc i básníkem, neoslovil:

Spící krasavice, povězte mi,

kde v zahradách Semiramidiných

dlí vaše duše levitující?

Drobně jsem sebou škubla, vytržena ze svých úvah, ale místo odpovědi jsem se ho překvapivě zeptala: Slyšel jste, prosím, že by se někdo jmenoval Filip Sličný?

Ale samozřejmě, slečno Trocká. A když i pomineme francouzského krále Filipa IV., řečeného Sličný, je zde stále ještě brněnský švec Filip Sličný, jenž sehrál tak ošklivou roli na krvavé svatbě v Domašově. Copak jste o tom neslyšela? Jsou tomu teprve čtyři roky.

Neslyšela, protože před čtyřmi roky jsem ještě sloužila v rodině inženýra Pařízka, kam nikterak nedoléhaly hluk

104 a vřava vnějšího světa, neboť pan inženýr trval na tom, že výchova jeho dcery nesmí být narušována hovadnostmi života. A tak v celém domě nebyly nikdy k dispozici žádné noviny a z rádia jsme směli naslouchat jen promenádním koncertům a každý, kdo vstoupil do domu, byl inženýrem vlastnoručně prošacován a všechno, co přinášel, podrobena přísné cenzuře.

Fuj, to jsou mi moresy, řekl básník a ředitel v jedné osobě. Tak to vám tedy povyprávím pěknou hovadnost o krvavé svatbě v Domašově.

A tak jsem se dozvěděla, že před čtyřmi roky se v Domašově odehrála svatba, na níž si nejlepší kamarád Filipa Sličného bral jeho snoubenku a zhrzený a dvojnásob zrazený snoubenec si počíhal na svatebčany, když se vrátil z kostela v Domašově do nevěstina domu v Říčkách, počíhal si na svatební kočár na skále za Domašovem, vedle sebe dvě nabitě opakovačky, a když se svatba objevila, pohodlně je z té výšky postřílel, ženicha a nevěstu a všechny, co byli v kočáře, a ten se pak přičítal do Říček nafasovaný čerstvým masem a s koňmi zacákanými lidskou krví.

A co se stalo s Filipem Sličným?

Spáchal na místě sebevraždu.

A jak vypadal? Neměl tak náhodou nos jako bramboru a tady pod levým okem mateřský znamínko?

Šli jsme do skladu a našli tam vyvázaný ročník těch čtyř roků starých novin a v nich fotografii vraha. Ředitel a básník se na mě překvapeně zadíval.

Když jsem přišla domů, seděl tam už zase a teprve teď jsem si všimla, že navíc má ještě oči jak ústí dvojhlavňovky. A jen mě tatínek uviděl, radostně mi oznamoval, že tady Filip nás všecky zve na svatbu, a ne tak ledajakou, protože se vdává jeho bývalá snoubenka a bere si jeho nejlepšího kamaráda. A on tam bude jako host a s ním my všichni, jeho dobří kamarádi. A pak si tatínek vzal džbán, a že skočí ještě do hospody pro pivo a pro viržinka. Maminka v kuchyni připravovala večeři, a tak jsem zůstala s naším hostem sama.

A teď mě dobře poslouchejte, pane Sličný. Jestli jste si třeba nechal od ďábla nakukat, že když tu krvavou svatbu

ještě jednou zopakujete, že když uděláte krvavý repete, dostane se vám za to v pekle zvláštních úlev...

Mlčky se zvedl a poroučel se. Co po mně ještě chcete? řekl vztekle, když jsem ho vyprovodila na ulici, ale tam si ho ještě přidržela za křídlo.

Dovedete mě k tomu vašemu ďáblu.

Pokrčil rameny a zavedl mě jen o dvě ulice dál, do obyčejného domu na Jánské.

Třetí poschodí, hned první dveře naproti schodišti. A moc pěkný pořízení přeju.

Když mi přišel otevřít, páchl kysaným zelím a okamžitě věděl, kdo jsem. Vzal z hřebíku klíč.

32/ Kulhavý ďábel

Vyjeli jsme výtahem až do posledního poschodí a tím klíčem odemkl dveře na půdu a tam jsme se chvíli motali v rozvěšeném prádle. Do prdele, stěžoval si ďábel, když se mu něčí ještě mokré spodky nalepily na ksicht a zakopl o trám. Víkřem jsme vylezli z půdy a ze sedlové střechy přešli na plochou. Byl odtud nádherný rozhled, celé Brno v hrsti.

Nezatančíme si? nabídl mi střešní taneček, a když jsem nereagovala, sám se zatočil vysoko nad městem. A teprve teď jsem zřetelně viděla, že je to kulhavec. Ještě stále mi nebylo jasné, co tady vlastně hledám a co mě za ďáblem přivedlo, ale zato jeho netrápily žádné pochyby.

Račte se podívat na tamten dům, ukázal a hlasitě luskl a střecha se odklopila a uvnitř hemžení lidského hmyzu.

Vidíte tu rodinku, jak sedí v dojemné pohodě u večeře? A toho nenápadného človíčka v čele stolu? Na první pohled nic moc, a přece se právě díváte na vykřičeného protektorátního kolaboranta a udavače, na něhož bude po válce vyhlášeno celostátní pátrání.

Válce? Jaké zas válce? O čem to mluvíte?

Tam se dívejte! a mrskl paží nahoru a ukázal mi mrak na obloze, který se okamžitě začal vařit jak povídla, a jak se vařil, tak se hned tvaroval a modeloval a vynořovaly se z něho lidské hlavy, vlnící se moře hlav, a uviděla jsem

106 zástupy valící se přes obrovské náměstí a všichni měli v rukách hořící pochodně a z mraku hřmělo jak z megafonu. A pak se mrak začal znovu vařit a proměnil se v armádu, velkou povídkovou armádu, ženoucí kamsi své tanky, obrněné vozy, kanony, po zuby vyzbrojenou pěchotu a perutě stíhaček a bombardérů označených cejchy zkurvených křížů. A z mraku zas dunělo jak z megafonu. A pak jsem uviděla města rozlamující se v půli a propadající se do temnot a uprostřed vřely hořící trychtýře a bobtnaly a zvětšovaly se, až se jeden z nich zvedl a začal rychle stoupat a zakryl všechno pod sebou a z mraku se jak z megafonu ozývalo dlouhé, protivné pískání...

Ale to už ďábel ukázal zas dolů, na další střechu, a luskl prsty a střecha se odklopila a uviděla jsem další rodinku, tentokrát se spoustou dětí a příbuzných, asi na nějaké rodinné slavnosti, všichni se smáli a radovali, dětem hořely v očích šťastné ohýnky, ale to už zas mrskl paží nahoru a znova jsem zvedla hlavu k obloze a mrak začal zase vařit a vyvřely postavy a hned jsem poznala, že to jsou tíž lidé a tytéž děti jako v té místnosti pod odklopenou střechou. A tak jsem je viděla zároveň v jejich šťastném domově a zároveň zvětšené na obloze, ale zatímco tam dole byla v jejich tvářích radost a ohýnky štěstí, tam nahoře, v mracích, všichni klečeli, sražení do těsného kruhu, a v očích zvířecí děs a na kabátech a šatičkách Davidovy hvězdy a z mraku jak z megafonu dunění dobytčích vagonů, dunění dobytčích vagonů, dunění dobytčích...

Ale ďábel už nadzvedl další střechu a položil mi ruku na rameno a otočil si mě správným směrem a uviděla jsem osvětlenou místnost, uviděla jsem pokoj v našem bytě a stál tam tatínek a právě přinesl džbán piva a právě přinesl viržinka a marně se teď rozhlížel po svém hostovi a marně se rozhlížel po mně a pak šel vedle do kuchyně a to už jsem uviděla taky maminku.

A tu ďábel ukázal na oblohu.
I šel tam dlouhý zástup lidí, mužů, žen a dětí, přidržovali se navzájem a padali a ze všech stran – jak vlci na stádo – doráželi muži s puškami, holemi, klacky a vidlemi

a pak jsem uprostřed zástupu uviděla obrovsky zvětšené detaily tváří, oba k smrti zestárlí, Lev a Gudrun, a maminka měla na krku pověšenou ceduli *Germánská svině!* a v té chvíli do někoho před ní vrazil kdosi vidle jak do snopu, vykřikla jsem...

Chcete vidět, co se stane s vaším otcem a s vaší matkou?

Nebyla jsem mocna slova. Chvilí čekal a pak sbalil krámkem. Luskl prsty a střecha se přiklopila a výjev nad našimi hlavami rozplynul a plul tam už jen špinavý mrak.

Kdyby vaši rodiče, kdyby zahynuli na krvavé svatbě v Domašově, totiž na tom krvavém repete, udělali by mnohem líp, protože co je krvavá svatba proti tomu, co je takhle čeká. A co jsou všechny krvavé svatby proti tomu, co vás všecy čeká! Mohl jsem posloužit. Ale jak je ctěná libost. Ale kdybyste si to přece jenom ještě rozmyslela...

Chvilí čekal a pak škulil hlavou. Sama jste rozhodla a šmytec!

Sestoupili jsme vikýřem, sjeli výtahem, a když jsem přišla domů, vysvětlila jsem tatínkovi, že jsem doprovodila jeho hosta na nádraží, protože si najednou vzpomněl, že musí ještě dneska někam odjet, a že se moc omlouvá, ale že se zas jednou vrátí a určitě dá o sobě vědět.

Tatínek kroutil nad jeho zmizením hlavou. A jednou, už nějaký čas poté, mi řekl pobaveně: Vzpomínáš si ještě, Soňo, na toho chlapíka, co jsem ho k nám párkrát přivedl? A co nás zval na svatbu? Jmenoval se totiž úplně stejně jak ten vrah na krvavé svatbě v Domašově, jestli se na to ještě pamatuješ.

Kdepak, zavrtěla jsem hlavou, na žádnou krvavou svatbu se nepamatuju. Ale mohlo se to klidně stát v době, kdy jsem ještě dělala domácí učitelku v rodině inženýra Pařízka. Tam se totiž nesměly číst žádné noviny, nesmělo se tam poslouchat rádio a každý, kdo přišel zvenčí, byl panem inženýrem vlastnoručně prošacován, jestli nepřináší nějakou zlou zprávu.

Ale prosím tě, polekal se tatínek, tohles mi nikdy neřekla. A proč to ten inženýrské dělal?

Nepřál si, aby výchova jeho ženy, promiň, chci říct jeho

108 dcery, byla narušována hlukem a vřavou našeho zkaženého světa.

A poslouchej, Soničko, zamyslel se tatínek, a není to ten samej inženýrskéj, co teď financuje generála Gajdu a jeho český fašisty a co má prsty ve fašistickým útoku na kasárna v Židenicích?

Nic se mu nedokázalo, tati, a dobře víš, že celý ten útok na kasárna byla jen taková trapná záležitost, která český fašisty leda zesměšnila.

No, já bych to nepodceňoval.

Už pár měsíců po právě vylíčených událostech mi to přece jenom nedalo a znovu jsem si zašla na Jánskou ulici a pokusila se najít ten dům a v tom domě ten byt (třetí poschodí, hned první dveře naproti schodům). A nebyla jsem vlastně překvapena, když jsem nenašla ani jedno, ani druhé. Stejně to byla blbost myslet si, že ďábel bydlí zrovna uprostřed Brna. I spadl mi kámen ze srdce, protože tím pádem jsem nemusela brát vážně ani to všechno, co mi řekl a ukázal. Byl jeden hloupý, chromý car a zbyl z něho jen mlhy cár!

(Ale ve skutečnosti jsem samozřejmě moc dobře věděla, že měl pravdu. Vždyť všechno, co mi ukázal, jsem nakonec už dávno znala z lanškrounského zvířecího divadla. Takže napřed jsem to viděla na divadle: ze střechy lanškrounské stodoly, a pak ještě v kině: na obloze nad brněnskými střechami, a pak se to teprve stalo. Ale tak jsme na tom všichni. Než se něco skutečně stane, stokrát to vidíme, stokrát to slyšíme anebo čteme, ale nic nám to není platné! Nechceme pochopit, že všechny příběhy jsou pravdivé! Slyšíte, pánové, všechny příběhy jsou pravdivé! A dřív anebo později se všechny stanou!)

33/ Charón

Od naší návštěvy u pana prezidenta v Lánech ubíhaly roky a tatínek si po celou tu dobu přál ještě jednou se s ním sejít, ještě jednou si s ním povyprávět, ale nikdy pro to nic nepodnikl, nechtěl se mu nijak připomínat, protože věděl, že prezident je zavalen státnickými povinnostmi, a že kdy-

by každému občanovi věnoval tolik prezidentského času, co tenkrát jemu, nedělal by po tři sta roků nic jiného, než přijímal na audiencích občany.

Nesetkali se už tedy, ale svým způsobem byl tatínek svému prezidentovi stále poblíž. Vím například, že louskal jeho knihy. Tmavočervenou vazbu Masarykovy *Světové revoluce* jsem vidala na policičce nad houpacím křeslem, kde měl tatínek knihy, po nichž sahal nejčastěji. A pak taky ta jejich společná záliba: ruské romány!

Jednou mi o tom tatínek řekl: Představ si, že když čtu třeba (po kolikáté už?) Dostojevského *Zločin a trest* a bloudím s Raskolnikovem petrohradskými ulicemi, stane se mi, že najednou vidím, jak se někdo k němu přidá, a hnedka ho poznávám, je to Masaryk v té své legionářské furažce, a Raskolnikov se po něm polekaně otáčí, ta prezidentská vojenská uniforma ho mate, ale starý pán se pokojně usmívá, promluvíme si, říká a vede Raskolnikova k lavičce na nábreží Něvy. Nenápadně se k nim přitočím a naslouchám, jak mu náš prezident povídá o moderním titanismu a touze po nadčlověctví, která rozmilá duši na prach a ze všeho skutečného, co je v člověku, dělá jen kobylence, a že ve skutečnosti jsme velicí právě svou schopností milovat bližního. Ježíš, a ne Napoleon! říká Masaryk Raskolnikovovi, a když se po dlouhé promluvě zvedá, zůstane tam Raskolnikov ještě chvíli sedět a pak jde rychle domů. Jeho duše je zachráněna! Jenže román je zkažený! Protože když teď už Raskolnikov nezabije starou lichvářku, co z toho románu zůstane? A tak honem běžím za panem prezidentem, dřív než se mi ztratí v petrohradských ulicích, doženu ho a povím mu to: Vždyť vy jste vlastně románokaz! Kdybyste takhle vlezl do všech hlavních románových děl a takhle si tam pěkně povykládal se všemi zápornými postavami, co by pak zůstalo ze světové literatury a co bychom pak četli? A oba dva se tomu smějeme.

Když se pak tatínek v polovině třicátých let dozvěděl, že Masaryk už nemůže číst, že jeho oči se už nesmějí tak namáhat a že je mu předčítáno, měl hned starost, jestli mu tam někdo taky předčítá jeho milované ruské romány a jestli mu je tam předčítá rusky a jestli dobrou ruštinou?

110 Protože to je, říká tatínek, moc důležité. A přišel taky okamžitě na nápad, že by během své dovolené, ale třeba i několikadenního volna mezi turnusy, že by sám mohl panu prezidentovi jezdit rusky předčítat, Gogola, Tolstého a nejnovějšího Merežkovského. Ale ostych mu bohužel nedovolil, aby své služby nabídl.

Drahý příteli!

Piši už jen špatně a s obtížemi, ale právě proto jest nevyšší čas, abych Vám tento list napsal. Po našem setkání v Lánech jsem často na Vás myslel. Přál jsem si Vás ještě nejdnou vidět, ale chtěl jsem si na to najít čas, takový den plný pohody, ale tož takový se mi už neurodil. Jestli pak o tom víte, milý Lve Lvoviči, holoubku Lve Lvoviči, že jste nádherný člověk? A nezlobte se, prosím, že Vám to takto přímo říkám. Vždycky jsem si představoval, že by v naší krásné zemi mohli žít bez problémů lidé rozdílných národností a náboženských konfesí, stmeleni však jediným mravním přesvědčením. Jakési bratrství hlav a srdcí, přáteli. Vaše rusko-německo-česká rodina jest mi chemickým vzorcem takové budoucnosti, jestli se nebudete zlobit pro ta slova. Chtěl jsem s Vámi taky mluvit o Vašem jmenovci. Sám nyní nahlížím, jak hluboce jsem se tehdy mýlil! Z Vašeho jmenovce, ideologa revoluce, kterého jsem Vám pohaněl, se teď stal vyhnanec, běželec, Ahasver myšlenky, a z komisaře Stalina, kterého jsem Vám vychválil, je dnes hloupý a krutý samodur. Ale kvůli tomu nepiši. Mám k Vám velikou prosbu. A abych měl jistoty, že bude správně doručena, vložím tento list do svých papírů, které se budou otvírati až po mé smrti, a budou mít tudíž charakter posledního přání a závěti. A vysvětlím tam také, kdo jste, aby Vaše jméno nevzbudilo třeba rozpakův a nezabránilo tak v doručení listu. Zajisté si ještě vzpomenete, že jsme mluvili také o tom, že teď převáží na onen svět vlak, a ne převozník. Moc mi záleží na tom, abyste poslední cestu se mnou vykonal právě Vy. A protože se prostě nemohu vyhnouti okázalejšímu pohřbu, chtěl bych alespoň, aby trochu odpovídal mé představě: smutečným vlakem z Prahy na lánské nádraží, na lánský hřbitov. Uděláte to pro mě, drahý příteli? Budete strojvůdcem toho

mého posledního vlaku? A omluvte mě, že už končím. Už i psaní dopisů je pro mě obrovskou námahou. Srdečně pozdravuji Vás a taky Vaši krásnou dceru (Soňu, jestli se nemýlím) a přijměte, prosím, mé poděkování.

Váš

Tomáš G. M.

111

34/ Đábel táhne střelcem, koněm a hned potom věží

Po Masarykově smrti vzalo už všechno ošklivý švunk. S mamincinými příbuznými, se Sammlery z Orlických hor a podhůří, se taky stalo něco neblahého. Bylo děsivé vidět všechny ty dobrácké lanškrounské, opočenské i rychnovské strejčky, tetičky, synovce a neteře, jak se dočista pominuli. A přes noc se pak celá Evropa změnila v past a všechny únikové cesty se rázem ucpaly těmi, co se ještě na poslední chvíli pokoušeli o útěk. A do nordické pasti vlít i Istivý samodur Stalin a na pokyn z Berlína povraždil své nejlepší generály a gestapu prodal německé antifašisty poschovávané v SSSR a už se těšil, že si za odměnu smlsne na Polsku. A malé Československo si dal Hitler naservírovat Francouzama a Angličanama (a nakrájené a posolené) rovnou do huby. Kdyby žil Masaryk, řekl tatínek, Angličani a Francouzi by nás neprodali. A kdyby nás i prodali, sami bychom se ubránili. A kdyby i neubránili, na kolenou bychom nežili.

Pravda byla ovšem taky ta, že tatínek měl štěstí, že ho po okupaci neodvleklo gestapo. A že to štěstí se ovšem jmenovalo Günter Sammler a právě se v Brně stalo zastupcem velitele gestapa. A navštívilo nás čtrnáct dnů poté, co tatínkovo jméno škrtlo ze seznamu.

Byl to samozřejmě omyl, vysvětloval mamince Günter, jenže každá velká doba přináší bohužel i nepočítaně omylů. A může se stát, že se jeho jméno znova objeví a na nějakém jiném seznamu, na jehož sestavování nemám vliv. Takže kdyby přišla nějaká podezřelá předvolánka, dejte mi, Gudrun, okamžitě vědět. Protože manželstvím

1 1 2 s vámi se z vašeho muže snímají hříchové mnozí. Ovšem jen s podmínkou, že už nebude dál provokovat tím žido-bolševickým jménem.

Tentokrát maminka neřekla nic a taky nic nenamítala, když Günter podnikl patřičné kroky. Žili jsme dnes v úplně jiném světě, než když kdysi přišel s tím nápadem poprvé. A samozřejmě neprotestoval ani tatínek. Bylo mu jasné, že nás tím jménem ohrožuje.

Ale jak už to tak chodí, v tom samém čase, kdy se tatínek vzdal svého jména, zmizel ze světa i ten druhý Lev Trockij, neboť Stalin najal vraha (Španěla Ramona Mercadera), který konstruktéra Říjnové revoluce ubil v jeho mexickém exilu, utloukl Trockého cepínem ve vile, obehnané vysokou zdí a hlídané Trockého dobře vycvičenou speciální ochrankou.

Kteréhosi vlahého letního večera jsme šli – už jako Lev, Gudrun a Soňa Sammlerovi – do kina Kapitol na nějaký film s Vlastou Burianem. A před tím filmem běžely protektorátní filmové aktuality a v nich se Hitler procházel po čerstvě dobyté Paříži. A příští den jsme ho už měli v Brně. V té době byl Hitler jak epidemie slintavky a kulhavky, objevoval se náhle a prudce na několika místech zaráz.

Bratranec Günter ho v Brně provázel na každém kroku a pokoušel se přesvědčit maminku, aby se také zúčastnila velkého shromáždění na Lažanského náměstí (vzápětí po Vůdcově projevu přejmenovaném na Adolf-Hitler-Platz), ale maminka věděla o Hitlerovi svoje. Takovej člověk, říkala, kdyby prodával kosti do polívky a v celým Brně by nebyl jinej krám, kde by se prodávaly kosti do polívky, tak radši jezdím až do Prostějova, než abych nakupovala u něho.

Kvůli Hitlerovu projevu se zatarasil provoz na celém náměstí, tribunu rozkeclí přímo doprostřed křižovatky a přišla obrovská spousta lidí a nejen Němci z Brna a širého okolí (a s nimi i hysterické ženštiny, které jen čekaly na Führerova prvá slova a hned se začaly divoce zmlát a padaly v milostných křečích, podrážejíce svým orgasmem všem v okolí nohy, takže na mnoha místech davu se tvořily poskakující hromady), ale i Češi, kteří tak chtěli demonstrovat svou loajalitu k Říši, například dělníci brněn-

ské Zbrojovky (jejímž majitelem byl v tom čase inženýr Pařízek) napochodovali s transparentem Ať žije Vůdce, nejlepší přítel českého dělníka! (a aby hned po válce ten transparent účinně smazali, vynutili si už v červnových dnech 1945 prvý „divoký odsun“ Němců, ten, co v něm zahynuli moji rodiče), ale přišli také ti, co se potřebovali ujistit, že likvidace brněnských Židů je nezvratná, a že tedy mohou dál pokojně rozkrádat majetek, co tady po nich zůstal, ale přišli i zvědavci, například já, kteří chtěli prostě jen vědět, kdo to ten Führer je a čím tak uhranul Goethův a Beethovenův národ.

Zúčastnila jsem se tedy z bohapusté zvědavosti. Ale se zlou jsem se ptázala. Stála jsem tam totiž jen nějakých deset minut, když Vůdcův zrak, těkající během projevu volně po náměstí, mě náhle vyhmátl, a jako by Hitlerovi zaskočilo. Uřal uprostřed věty a pokynul komusi, kdo okamžitě přiskočil, a Hitler se k němu naklonil a poskok se podíval mým směrem a přikývl. A možná to ani shromážděné zástupy nestačily vzít na vědomí, protože Vůdce pak zase čiperně navázal tam, kde uřal, ale ke mně se už začaly davem přibližovat ostré ploutve na žraločích hřbetech a bratranec Günter, který stál na tribuně poblíž Führera, honem odvrátil hlavu. Propadla jsem panice, jež mě ovšem ochromila tak, že jsem nebyla s to se pohnout. A v té chvíli ploutve dorazily a udeřily. Na mého souseda bleskově zaútočili dva maníci v kožeňácích, přetáhli mu přes hlavu smyčku (zřetelně jsem viděla, jak tu smyčku utahují a můj soused koulí očima a vypouští duši) a odvěkli ho jak pytel.

A sotva žraločí ploutve se svou obětí zmizely, věděla jsem, že mé zvědavosti je učiněno zadost (můj Bože, slibuju Ti, že už v životě nebudu zvědavá), a rychle jsem vycouvala.

Führer zřejmě řečnil dlouho do noci, protože ještě když jsem usínala, slyšela jsem i přes tlustou zeď činžáku, jak se jeho hlas tam ve tmě mrská jako strašlivý mongolský pouštní červ *olgoj chorchoj*.

Ve snu jsem znova potkala dábla z brněnských střech. Tak co, zeptal se, ještě jste si to nerozmyslela? Šli jsme po nějaké dlouhé ulici, možná po Cejlu, a dábel se kaž-

1 1 4 dou chvíli s někým zdravil. Byl na roztrhání, lidi se kolem něho cpali a kňučeli blahem, a tak to vypadalo, že na mě třeba zapomněl. Ale vždycky se zas nakonec ke mně obrátil a řekl mi něco povzbudivého. Pamatuju si z toho jenom jedině: Něco vám na sebe prozradím. Dábel vždycky táhne napřed střelcem, pak koněm a hned potom věží.

35/ Ich melde gehorsam

Günter se už, pazneht, ochočil natolik, že k nám lozil prakticky denně a v červenci 1941, krátce po přepadení Sovětského svazu, oslovil nakonec i tatínka:

Budem teď potřebovat lidi s perfektní znalostí ruštiny, Ruska a ruské kultury, protože co nevidět k nám poteče velká řeka ruských zajatců, slyšíte, Lve Lvoviči, poteče k nám Volga, Volga! A vy přece chcete být nápomocen při demontáži bolševické vlády a návratu cara na ruský trůn?

Ale tatínek jen odsekl: A nebude se ten car náhodou jmenovat báťuška Adolf?

Řekněte tatínkovi, obrátil se bratránek na mě, řekněte mu, aby nám trochu víc důvěřoval.

Takže takový byl Günter Sammler, zástupce šéfa brněnského gestapa, muž, který v Brně řídil nemilosrdnou likvidaci jakéhokoliv protinacistického odporu a zároveň držel ochrannou ruku nad rodinou pochybného Rusáčka. A nedal se odradit ani tatínkovou nevolí a všemožnými provokacemi, kterými ho Rusáček častoval. Poslouchal například v jeho přítomnosti zahraniční rozhlas, štvavou londýnskou vysílačku, a s maminkou před ním mluvil jen rusky.

Když bylo tatínkovi osmašedesát, byl ještě při plné síle a zdravý a nikdo by mu neřekl ta léta. Už sice nějaký čas nejedil, ale chodíval ještě do heršpického lokomotivního depa, už ne jako strojvůdce, ale spíš strojní zámečnick, co stále doladuje ty nejlepší mašinky jak mistr Hanuš orloj, a také ještě v Heršpicích posunoval a sestavoval vlaky (učil mladé strojvůdce sestavovat vlaky tak, aby se nepřetrhly: těžší vagony hned za lokomotivu, mládenci, a ne

proboha na konec, ale taky ne doprostřed soupravy, a když už, tak to musíte vyvážit), ale tím hlavním důvodem, proč tam ještě chodil (peníze nepotřeboval, strojvůdcovská penze byla slušná a lanškrounské potravinové koše na tu protektorátní bídu stále štědré a bohaté), bylo, že se už neobešel bez rámusu kolejiště a lokomotivního depa, potřeboval v sobě přehlušit to, na co nechtěl myslet. Nedokázal se totiž smířit s tím, že nad námi drží ochrannou ruku vlivný brněnský gestapák. Přijal to jen kvůli nám, ale v skrytu duše tím, moji milí, nepředstavitelně trpěl. Stejně jako tím, že se zřekl svého jména. A nešlo jen o ruskou hrdost, tu strašlivou ruskou hrdost, o níž maminka pravila, že vyvrací z kořenů věkovité cedry a obrací řeky proti proudu. Tuhle parádní ruskou hrdost by tatínek nakonec dokázal v sobě potlačit.

Když bylo tatínkovi osmašedesát, psal se rok 1942 a v létě toho roku vypálili němečtí okupanti Lidice (184 mužů zavraždili a 196 žen a 96 dětí odvěkli do koncentračních táborů). Když se o tom tatínek dozvěděl, rozhodl se prakticky přes noc, a protože právem očekával, že s jeho rozhodnutím nebudeme souhlasit a uděláme všechno, abychom mu v něm zabránili, raději se s námi ani nerozloučil (a neumíte si vůbec představit, jak to nerozloučení bylo pro něho obtížné) a místo toho nechal na stole dopis, v němž nás prosil, abychom mu odpustili, ale že nemohl jinak, nesměl jinak. Vyvraždění a vypálení Lidic, to byl signál, že už nemá právo zběhnout ze svého osudu a že patří tam, kde jsou jeho lidé, Rusové, Ukrajinci, ale i Židé, Cikáni a nepřátelé Říše.

A tak si tajně sbalil věci, ten ubohý raneček, o němž věděl, že si ho smí vzít do transportu, položil nám na stůl rozlučkový dopis a metl z domu, dřív než se probudíme.

Už jsem vám myslím říkala, že naše ulice se v té době jmenovala Göringova třída (Hermann-Göring-Strasse), a tatínek tedy šel po Göringově třídě a pilně se rozhlížel hledaje, komu by mohl prásknout sám sebe.

Napřed oslovil nějakého německého vojáka, ale ten nic nevěděl o koncentračních táborech (na rozdíl od nás, kteří jsme o koncentracích věděli od Güntera všechno, anebo, abych zas nepřeháněla, skoro všechno) a pak tudy

116 projížděla hlídka SS v bavoráku a tatínek na ně německy zakřičel: Stůjte, stůjte sakra, chci se udat! Bavorák se strmým obloukem otočil, vrátil se zpátky a vletěl na chodník, na doraz před tatínka. Jeden z esesáků se přes řídítko k tatínkovi vlídně naklonil a zeptal se: Schvalujete atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha? Anebo snad skrýváte lidi, kteří se nějakým způsobem podíleli na atentátu? Tatínek moc dobře věděl, že za schvalování atentátu by byla popravena celá rodina, a proto rychle zavrtěl hlavou.

Tak co nám chcete na sebe udat?

Patřím do koncentračního tábora. Jsem Rus, ruský emigrant.

Zběhl jste z transportu?

Zapomněli na mě. Omylem mě tady nechali. Poslušně hlásím, že chci nastoupit do svého koncentráku.

Esesák se na tatínka okamžik zmateně díval. Měl pocit, že si tady z něho někdo šeredně střílí. Ale to je přece blbost. Není na světě ten, kdo by takhle hazardoval se svým životem. A řekl: Snadná pomoc, zajděte si na nejbližší úřad a tam nahlaste, co jste nahlásil nám.

Bojím se, že nejsem v seznamech, že mě zapomněli zapsat do seznamů povolanců do koncentračního tábora.

Tak vy se bojíte? (Esesák si nemohl pomoci, ale cítil, že ho ten drzej zmetek, hlásící se do koncentráku, začíná srát.) Když nejste v seznamech... rekrutů do koncentračního tábora, tak my vás tam tedy zapíšem. Takže Rus? Rusáček? Ivan? Máte nějaké doklady?

Tatínek mu podal své „pocitivé papíry“, ty, v kterých ještě nebyla provedena změna příjmení, a esesák si je chvíli prohlížel a pak šťouchl loktem do druhého esesáka a všechno mu to přistrčil.

Lev Trockij? zeptal se ten druhý.

Ano, to jsem já.

Druhý esesák přešel ze sajdkáry na zadní sedadlo bavoráku a uvolnil tak přívěsný vozík tatínkovi a jeho koncentračnickému ranečku. Už bez otálení ho zavezl na gestapo, do budovy bývalé Právnické fakulty na Eichhorner Strasse (Veveří ulici). A tak se tatínek zas octl přesně tam, kde se octnout nechtěl (představoval si snad, že ho

117 esesáci povevou rovnou do Buchenwaldu?), a nešťastný zástupce šéfa gestapa se dozvěděl, že má dole Lva Trockého, který se dožaduje transportu do koncentračního tábora.

Odpoledne nás pak Günter navštívil a vysvětlil nám, že udělal to jediné možné, dal tatínka převést do blázince v Černovicích, protože tam má šanci válku přežít, v koncentráku samozřejmě ne.

Černovice byly v čase našeho vyprávění nejchmurnější brněnskou čtvrtí, kde blázinec přebýval pohromadě s velkou městskou skládkou odpadků, anebo aspoň v takové vzájemné koordinaci, že uprchlíci z blázince zákonitě končili na nebetyčných hromadách z popelářských svozů a tam už je stačilo jen posbírat, jako se sbírá smetana z mlíka. A byl to, upozorním ještě, raplhauz promaštěný sny bláznů a šilenců tak důkladně, že za příznivého počasí se zdály jeho stěny dočista průhledné. Ale svým způsobem se taky dá říct, přátelé, že tatínek měl štěstí, že padl zrovna do téhle klece. A skutečně, již samo uvitání předčilo všechna jeho očekávání. Napřed ho svlékli do naha, pak mu dali nějaký chalát a vedli pod sprchu, vzavše ho důvěrně pod paží, přičemž jeden z ošetřovatelů bavil tatínka vypravováním nějaké anekdoty o židech, které taky odvedli osprchovat, ale místo vody jim tam ze sprch pustili plyn.

A když pak tatínkovi představili to, čemu se tady opováživě říkalo společenská místnost, všiml si, že jeden z pacientů mu věnuje mimořádnou pozornost, zatímco ostatní ho prakticky ignorovali, zavinutí do toho, čemu se tady po domácku říkalo „autistní světy“. A příští den u snídaně přisedl ten pacient k tatínkovi, a zatímco popíjeli z potlučených plechových hrnků cikorkovou kávu, oslovil ho: Vítám vás do našeho spolku. Já se jmenuji Ctirad Dobrman a jsem tu za epileptiky. Však dostanete příležitost uvidět mě zmítat se na zemi s pěnou u huby.

Tatínek mu podal ruku a představil se, že je Lev Trockij a že sem vlastně nepatří a že ho sem strčil jeho synovec, zástupce šéfa brněnského gestapa, aby mu tak zabránil v nástupu do koncentračního tábora. A jen to epileptik vyslechl, rychle vycouval mezi své autistáky a vyložil jim,

118 že tomuhle fakt haraší na salaši. Blázni pohlédli na tatínka se svrchovanou úctou.

Jednou si Günter mamince odvážně postěžoval, že ta kamarila kolem Vůdce nemá bohužel k sudetským Němcům ten nejlepší vztah, protože v jejich očích je prý sudetský Němec (tedy Němec z příhraničních oblastí bývalého Československa a vystavený prý většímu riziku „rasového znečištění“) vždy o něco míň než Němec z centra Říše, a proto se prý také Konrad Henlein musel spokojit jen s funkcí župního vedoucího v sudetské župě v Liberci, zatímco kdejaký říšský esesáček se už dnes vypracoval na vysoký mocenský post, ať už v Berlíně, anebo Praze. Nám sudetským Němcům, vysvětloval mamince, kteří jsme v Masarykově židobolševické republice museli bojovat o holou národní existenci, se jen zcela výjimečně dostalo zasloužené odměny. A tím Günter myslel svůj post v *Geheime Staatspolizei*, ale hned spěchal dodat, že závistivci už jen čekají na každé jeho klopýtnutí. Ale to klopýtnutí už bohužel nastalo a není třeba chodit daleko.

A klopýtnutím samozřejmě mínil svého strýce Lva Trockého, tu ošklivou kaňku v rasové čistotě rodu. Takhle to sice mamince nikdy neřekl, ale hádám, že několikrát už byl tomu blízek. A tak přestože Günter měl odedávna maminku moc rád, o tom nebylo pochyb (o vlastní matku přišel ještě v nemluvněčím věku a nevlastní, druhá žena strýce Helmuta, byla na něho jak rasice, takže se hladově upnul na tu moji), pokušení zbavit se jejího muže už z něho začínalo pomalu smrdět. A po porážce u Stalingradu nám už bylo jasné, že doba tatínkova hájení minula a Günter už teď každým dnem může povolit jeho odstřel. A když jsme se pak náhodou dozvěděli, že v kterémsi německém blázinci likvidují smrtícími injekcemi „méněcennou rasu“ duševně nemocných, došlo nám, jak pochybným azylem je pro tatínka černovická léčebna. A tehdy jsem přišla na nápad dát tatínka z blázince unést.

Ale teď musím na chvíli odbočit, vrátit své vyprávění o několik měsíců zpátky, anebo chcete-li, dát sem brunovskou vsuvku.

36/ Brunovská vsuvka

119

Krátce poté, co k nám vtrhly Hitlerovy armády, spáchal můj šéf (básník a ředitel knihovny) sebevraždu. Přesvědčený o tom, že nacistickou okupací navždy končí šťastná éra svobodného Československa, oběsil se na půdě svého domku na Gomperzově ulici. Ale má přílnavá představitost ho každý den dál potkávala na chodbách knihovny. Za trest za svou *malověrnost v kostižerném čase*, za trest za své zoufalství, byl totiž básník Jiří Mahen po smrti odsouzen až do skonání věků vymýšlet rýmy ke slovu *naděje* a nosil mi teď ty rýmy v kufrech, kabelách, pytlech, krabicích a kornoutech. Ale protože mi úplně stačilo, že mám na krku Bruna (to není nic, Bruno, proti tobě, promiň), rozhodla jsem se nezaplétat se ještě s Mahenovým duchem a odešla raději z knihovny. A abych se po létech strávených v prašných knihovnických skladech zas pořádně nadechla, našla jsem si místo v Údržbě brněnských parků a veřejných zahrad, jak se tenkrát ta instituce jmenovala. A někdy v květnu 1942 jsem se jak zahradnice činila na záhoncích v parku uprostřed města, na Kolišti.

Byl teplý jarní den, poledne. Odložila jsem rýč i hrábě a položila se vedle záhonů do trávy a zavřela oči. Kolem mě, po cestičce v parku, přešlo pár lidí, slyšela jsem, jak si povídají. Pak na věži nedalekého Tomáška zvonily polední zvony. Pak jsem slyšela už jen občas nějaký vůz projíždějící ulicí pod parkem. Pak už jen zpívali ptáci a bzučel hmyz. Pak i to zmlklo. Nejspíš jsem na chvíli usnula. Když jsem znova otevřela oči, slunko mi už nestálo přímo nad hlavou. Ale zato jsem na obloze uviděla nějaké típytivé vlákno.

Jestliže je nad vaší hlavou rozsocha nějakého stromu a jestliže je tak velká, že nevidíte její větve, ale jen pavučinu nataženou mezi nimi, můžete mít pocit, že ta pavučina je upředena přímo na obloze. A tak jsem si byla jista, že kdybych teď pootočila hlavou doleva a pak hned doprava, uvidím vlevo i vpravo větve té rozsochy. Však byla jsem líná udělat víc než jen zatřepat víčky. Ale pak jsem si čím dál víc uvědomovala, že s tou pavučinou není něco v pořádku. Takhle přece pavučina nevypadá! Pavouk,

120 který zapomněl všechny svoje slavné grify! Takže jsem přece jenom otočila hlavou doleva i doprava. A žádná větev! Stříbřitá síť upředaná přímo na obloze!

Ale dál jsem tam pokojně ležela. Až jsem na jednom z vláken zaznamenala černý bod, který se začal zvětšovat. Ale to už jsem si uvědomila, jak rychle se zvětšuje a spouští s vláknem přímo na mě! Chtěla jsem vyskočit, ale hlas shůry mě přibodl k podložce: To jsem já, Bruno! Otvírej komůrku srdce svého!

Bruno pleskl do trávy, zvedl se, stáhl z oblohy své stříbřité vlákno, sroloval je do velikosti tečky za větvou a tu si pečlivě schoval do peněženky. Hned potom mi vysekl poklonu a předvedl se v celé své ostudnosti. Roztáhl paže, tenké jak prázdná střívka, a z hlavičky na dlouhém krčku vystřelil ještěřčí jazýček. Vykřikla jsem, štiplavě zasažena přímo mezi oči.

Proboha, Bruno, ty moc dobře víš, že tě přijmu v jakémkoliv podobě, ale tentokrát jsi to přece jenom přehnal!

Však tentokrát nejsem ve zvířecí kůži, tentokrát nejsem ani trochu zvíře. Nenašla bys mě ve stájích, ani kravínech, ale ani v džunglích, pralesích nebo buších, ale nenašla bys mě ani ve zvěrokruhu.

Tak kde bych tě našla?

Ale dřív než jsem tu otázku stačila položit, položil Bruno mě a našel komůrku srdce mého a odtáhl si mě pod dub, jehož nejspodnější větve ležely tak nízko, že jsme se pod ně nábožně zasunuli a celý dub se pak natřásal jak chocholka na hlavě lipicána, kroužícího po manéži.

Před dávnými věky bloudil naší galaxii kosmický koráb hledaje ovaria příštích civilizací, aby je jak vesmírný bejk oplodnil a pak se k nim v různých epochách vracel a chránil je před rozpoutanými silami zla a nehostinností časů.

Tenkrát (v květnu 1942) jsem ovšem ještě nemohla tušit, že mi tu Bruno vypráví nejpoblárnější story našeho věku. A tak jako staletí předchozí přinesla do pokladnice lidstva například epikureismus, stoicismus, taoismus, buddhismus, křesťanství a descartovský racionalismus, tak století dvacáté přineslo myšlenku *blízkých setkání třetího druhu*, triumf kosmického humanismu, jenž šířený

121 v milionech sešitků s pestrými obálkami a hollywoodskou továrnou na sny a computerovou továrnou na informace, stal se vpravdě nejjidovějším náboženstvím, a Bruno, aniž po té poctě zrovna prahl, byl teď jedním z prvých apoštolů.

Takže ty jsi teď příslušníkem toho kosmického národa? Tak to mi pak pověz, na co ještě čekáte? Vám nestačí válečné hekatomby, hořící města, koncentrační tábory, ženy a děti vražděné v plynových komorách? Kdy už konečně zasáhnete?

Bruno rozhodil rukama: Mě se neptej, já jsem v téhle kůži jenom host. A oni si myslí, že ještě není nejhůř. A že byste si to mohli zvládnout sami.

Uplynuly měsíce, znova jsem se s Brunem setkala a znova udeřila: Víš, co se stalo s tatínkem? A víš, co mu tam teď v raplhauzu hrozí? Günter je schopnej všeho.

Počkej, to by snad šlo. Tohle snad s nima dohodnu. Tím spíš, že se to dá zařídit tak, že až se ti tatínek zas vrátí, nebude vůbec o ničem vědět. Probere se jak ze spánku beze snů a v paměti mu neuvízne ani zrnko mezihvězdného prachu.

Ale musíš mi taky slíbit, že tam s ním mimozemšťani nebudou dělat žádný pokusy. Protože kdyby pokusy, tak to by mohl rovnou do lágru.

Zbláznila ses? Pokusy! Budou si ho považovat. A budou tam s ním zacházet jak gentlemani s gentlemanem. A ještě něco: nebude se tam nudit. Vystoupí jako první člověk na měsíční povrch, dotkne se prstenců Saturnových, proletí mraky Magellanovými a dozví se všechno o velkém třesku, ale taky například o tom, nakolik je rozměr i tvar černé díry určen její hmotností a rychlostí rotace. Akorát, že mu to bude prd platný. Protože až se zas vrátí, všechno zas zapomene.

37/ Chytrost i blbost mimozemšťanů

A pak už šlo všechno ráz na ráz. Mimozemšťané tatínka odchytili v zahradě černovického blázince (spal tam pod moruší), a aniž si jich kdo všiml, naložili ho na svůj kosmický koráb a na jeho místo okamžitě vysadili pět dokonalých tatínkových replik. A pět proto, že si nejspíš mysleli, že jen jedna kopie by nebyla dost přesvědčivá, a že když ho nahradí pětkrát, bude taky pětkrát míň pochyb o jeho totožnosti!! Sami vidíte: chytrí jak opice, až na to, že blbí jak troky!

Pokusila jsem se ihned zkontaktovat s Brunem, aby v té věci něco podnikl a aby se zavčas napravilo, co mimozemšťané zmrvili, ale kde už zas byl Brunovi konec! Už zas kvaltoval ku další své reinkarnaci, aby se zas mohl objevit v jiné podobě! Cválal zběsilý běh tímhle stoletím, dlouhý běh zpátky do své lidské podoby, a jednotlivé zvířecí zastávky sloužily jen k tomu, abychom se mohli na chvíli setkat, na sedm minut spářit a prohodit přitom pár důvěrných slov a na víc už nikdy nezbyl čas.

Když se ze zahrady vrátilo pět tatínkových replik, přijali to blázní jako samozřejmost, ale zato ošetřovatelé v hrůze hleděli, jak se trousí jeden Lev za druhým. Podali zprávu Günteru Sammlerovi a zástupce šéfa brněnského gestapa se okamžitě přijel podívat. Stál za dveřmi a špehýrkou pozoroval, jak jeden Lev pojídá krajíc válečného chleba z otrub namazaný kunerolem, zatímco druhý Lev si čte *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* a třetí Lev si čte Goethův román *Die Wahlverwandtschaften* a čtvrtý Lev si čte Gogolovy *Zapiski sumasšedšego* a pátý Lev, ano, pátý Lev, nevěda, že je střežen špehýrkou, nevěda, že je špehýrkován, ponořil právě svůj levý malíček do pravé nosní dírky a dělal tam, eh, pravé divy důkladnosti.

vůku. A tak jako stáli předchozí přinejmenším do pokročilých věkových kategorií: epikureismus, stoicismus, léonismus, buddhismus, křesťanství a dostojevskij racionalismus, tak stáli dvacáté přineslo myšlenku bezgrišného trpění druhu, trpění kosmického humanismu, jenž šířeny

38/ Život se Lvy

Günter odtáhl oko od špehýrky, znechuceně si ho promnul a usoudil, že nejlíp bude přepravit všech pět Lvů co nejrychleji domů, neboť ať už k nim blázinec přišel jakoukoliv cestou, doma budou míň na očích. A když uvážíme, přátelé, že mohl teď Lvům napíchat *dosis letalis* a protáhnout je komínem, tak se zachoval docela fešácky a možná, že jsem mu nakonec křivdila.

Maminka byla tvor se vzácnou schopností přijímat všechno prakticky a tatínkovu ruskou jurodivost odedávna vyvažovala svou nejdůkladnější německou střízlivostí. Takže když u nás Günter mlčky vysypal všech pět Lvů, pochopila okamžitě, že z ložnice se musí teď především udělat noclehárna s palandami nad sebou jak ve vojenských ubikacích.

Napřed jsme mezi Lvy nijak moc nerozlišovaly, všichni nám připadali nepředstavitelně stejní. Jistě to byl také původní záměr. Ale úzké soužití s nimi přivedlo maminku postupně k poznání, že některé vlastnosti jejího muže, tak jak je důvěrně znala, se vyjevovaly výrazněji u jednoho Lva, zatímco druhé zas u jiného. S jistými věcmi se za jistých okolností bylo lépe obracet právě na tamtoho Lva, zatímco s jinými a za jiných okolností zase právě na onoho. A tak dále. A nebudete se zlobit, pánové, ale nemíním to tady už důkladněji rozebírat.

(Maminčino soužití se Lvy znám většinou jen z jejich stesků, jako bych ho už sama nebyla účastna. Ale vždyť já opravdu nebyla! A už brzo se dozvíte, kde a jak jsem trávila poslední léta války. Ale občas jsem se doma přece jenom zastavila, potěšit se s pěti tatínky, z nichž jeden každý ke mně lnul způsobem, pro nějž nejsou slova, jen kdesi v dáli, slyšíte, tichá zní hudba. Samozřejmě jsem dobře věděla, že jsou to jen falešní tatínkové, a kdo by to už měl vědět, když ne já, ale v těch válečných letech jsme si nakonec zamilovali i náhražky, místo másla ten kunerol a pak taky jakýsi umělý med. A taky celá má cesta k Brunovi byla lemována náhražkami, milovanými náhražkami.)

Samozřejmě jsem maminku okamžitě do všeho zasvětila, to, co mi řekl Bruno, měla právo znát i ona, ale pár

1 2 4 maličností nám unikalo oběma. Nějaký čas například trvalo, než se maminka dovtípila, že všech pět Lvů žije doslova ze vzduchu a že není třeba je ničím krmit. Jedli totiž, pouze když se to po nich chtělo, když dostali na talíř, nedokázali odmítnout, byli naprogramováni na maximální poslušnost, ale zkrmené pak museli vevnitř bez užitku spalovat a znicotňovat, byla to jen zátěž, která jim nedodávala energie, ale naopak ji spotřebovávala. Jakmile maminka zjistila, jak to s nimi je, nedala jim už ani žbrdol a spadl jí kámen ze srdce. Protože krmit pět Lvů byla zabíračka i pro lanškrounské potravinové koše, a dokud nic nevěděla a krmila je, měla se co ohánět v té mizérii proktorátních let.

Ale na druhé straně je třeba říct, že s příchodem Lvů nepříbylo jen žaludků, o něž se maminka omylem starala, ale taky se zmnožily tatínkovy šikovné ruce. Jeden ze Lvů se objevil s tatínkovou pracovní knížkou (tedy jako Lev Sammler) v depu v Horních Heršpicích a zastal tam tatínkovu práci, druhý začal doma vyrábět všelijaké užitečné předměty denní potřeby, o které teď za války byla na trhu nouze (od vařeček po kukačkové hodiny), a třetí se čtvrtým se rukou společnou a nerozdílnou pustili do všech těch údržbářských oprav (od vodovodních kohoutků po okenní těsnění), na něž se tatínek doma už dávno chystal, ale nedostávalo se mu času, a bylo nádherné dívat se, jak jsou sehraní a jak jim to jde od ruky. A konečně pátý Lev, ano, pátý Lev! Tloukl sice jen špačky, ale, pánové, jak ten to uměl! Tloukl špačky tak, jako jiní roubují ovocné stromky anebo chovají angorské králíky!

Ale jestliže si maminka osvojila časem tu schopnost rozlišovat mezi Lvy podle jistých, sotva znatelných rozdílů, čerpajících z celého spektra tatínkovy povahy, jejich vnější vzhled zůstával trvale nerozlišitelný. Napřed je tedy zkoušela rozdílně oblékat, ale k ničemu to nevedlo, protože si pak ty svršky mezi sebou čiperně prohazovali a maminka pochopila, že to není z jejich strany žádná zlomyslnost vůči ní, ale že jsou prostě taková hravá pakáž. Což její muž ostatně býval (a snad smí doufat, že stále ještě je) také. Takže si nakonec jejich rozlišení vymohla násilím.

Vycházela totiž ze skutečnosti, že jsou to vlastně jenom náhražkovití roboti, a že tedy s nimi může v dobrém úmyslu dělat prakticky cokoli. A pokud vám to přijde přesto trochu drsné, ráda bych vám připomněla, že maminka přece byla drsnice. K jednomu Lvovi tedy přiskočila v dobrém úmyslu zezadu a velkými krejčovskými nůžkami mu ustříhla pravý ušní lalůček. Druhému Lvovi zas ustříhla levý. A třetího a čtvrtého poznamenala tak, že každý z nich na jinou stranu nepatrně kulhal. A pátého Lva pak nebylo třeba označovat nijak, protože jediný z nich byl dostatečně označený právě tím, že nebyl označený.

Ale neuplynul den, drahouškové, aby maminka nemyslela na Lva šestého, anebo přesněji: Lva nultého. Tihle byli přece pouhými kopiemi, na nichž (kromě jejich pracovitosti) bylo sympatické právě jenom to, jak byli až děsivě podobní jejímu muži. A jednoho po druhém vyházela ze své ložnice, když se k ní (i v tom věru naprogramovaní) pokoušeli přilehnout. A po jisté období na ně tvrdě dorážela, rozhodnuta dozvědět se, jak ten její nultý Lev vlastně žije a jak se tam má, ve světě vesmírných chroustů, jak říkála opovržlivě mimozemšťanům, a kdy už se odtamtud zas navrátí. A pět Lvů se zapřísahalo, že nemají ponětí, ale maminka si byla jista, že v hrdlo lžou, ti intergalaktičtí křivopřísežníci, a proto se to z nich pokoušela dostat bičem nebo cukrem, ale ten bič byl, obávám se, častější.

Ale Lvi opravdu o tatínkově současném pobytu nevěděli nic a ani nemohli vědět. A vám snad, pánové, nemusím vysvětlovat, že vstřebali jen tatínkovu minulost, protože to byl také jejich nejvlastnější džob: paměť! A dokázali být až dojemní.

Vzpomenulí tisíce drobností ze života nultého Lva, zvláště pak z jeho mladých let na počátku století, kdy louky ještě pronikavě voněly, všechna okna byla do duše okna a všechny ženy nymfy a všichni muži satyři.

Soužitím s pěti Lvy utekla mamince válka (v níž padli na východní frontě dva Sammleři, jeden náchodský a jeden opočenský) a jednoho dne (14. května 1945) se maminka probudila a našla po všech pěti Lvech jenom jejich svršky. Lvové kamsi zmizeli, ale maminka se tím neznepokojovala vědouc, že je to dobré znamení. A skutečně, do týdne se vrátil nultý Lev, ten jediný pravý Lev jejího života, a vyprávěl podivnou historku o tom, jak se najednou probudil pod starou moruší na zahradě černovického blázince a slunce už stálo v nadhlavníku, a tak vyskočil a spěchal do jídelny, aby nezmeškal ústavní oběd, ale dozvěděl se, že oběd už nebude, protože už před několika dny vzala Rudá armáda blázince útokem a osvobodila všechny bláznů, byl hladov, ale svoboděn a při bližším ohledání terénu zjistil, že se nachází na konci května 1945 a že tady uběhly dva roky od chvíle, kdy usnul pod tou začarovanou moruší, a tak usoudil, že mu tam píchli nějakou spací injekci, která ho připravila o dva roky života, budu je žalovat, Runo, Runičko, tenkrát mi bylo krásných devětašedesát a teď je mi strašlivých jednášedesát!

Tak se to nejspíš odehrálo a tak si představuji tatínkův návrat domů. Ale právě tak si představuji, že tatínek se už nikdy nedozvěděl o mimozemšťanech a taky nic o tom, kde strávil ty dva roky. Jak znám maminku, nijak nespěchala s povídáním o pěti Lvech, odkládala to na klidnější dny, aby si to tatínek pěkně vychutnal, a pak už najednou bylo pozdě. A nejen na povídání o Lvech.

40/ Britové shazují majora Rujbra

Ale teď už je nejvyšší čas začít o majoru Rujbrovi, jehož pravá totožnost byla Stanislav Slanina (jen pro pořádek, jde o téhož Rujbra-Slaninu, který se hned po válce stal vysokým úředníkem ministerstva zahraničí, blízkým spolupracovníkem Jana Masaryka).

Takže v srpnu 1942 shodili Britové majora Rujbra, ale shodili ho (v bouřlivé noci ze 16. na 17. srpna) tak nešikovně, že se vichřice okamžitě zmocnila jeho padáku a hnala ho až nad střed města, kde skončil na věži chrámu svatého Jakuba. A bezmocný (a vztekle se škubající) major čekal, až ho tam ráno uvidí hlídka SS, patrolující policajti anebo němečtí vojáci, kolaboranti a udavači. A pak se už začalo rozednívat.

17. srpna jsem brzy ráno, prakticky ještě za tmy, vyšla z domu, teď už nevím, za čím a proč, ten původní úmysl spláchl pak příliv událostí. A když jsem šla přes Jakubské náměstí, první paprsek slunce zazvonil o špinavou dlažbu, a jen jsem se k němu sklonila, vidím, že to není ani tak paprsek, jako spíš zlaté plnicí pero, jaké anglický premiér Winston Churchill, budoucí nositel Nobelovy ceny za literaturu, rozdával těm nejstatečnějším důstojníkům tajné služby. Zvedla jsem hlavu a uviděla majora Rujbra, z jehož kapsičky plnicí pero zřejmě vyklouzlo. Samozřejmě jsem nevěděla, že je to major Rujbr-Slanina, stejně jako jsem nevěděla nic o zlatém peru, které jsem držela v ruce. Ale když jsem hleděla nahoru, bylo mi jasné, že mám co činit s parašutistou a že je na kostelní věži zavěšen jak kapr na udici.

Vypadalo to beznadějně, protože v téhle chvíli už mohla o parašutistovi vědět spousta lidí. Ale pak mě také napadlo, že když už je zavěšen na kostelní věži, tak pak možná před ním drží nějaký služební anděl paraván, spolehlivě ho chrání před pohledy těch, kteří by ho neměli vidět. Jenže jak dlouho bude anděl ochoten paraván držet? A tak jsem si raději pospíšila.

Zazvonila jsem v novogotické budově naproti kostela, a jen pan farář vystrčil hlavu, ukázala jsem na věž. Pořádko se nám majora sundat a vtáhnout do zvonice a následující dny a týdny prokázaly, že služební anděl opravdu přispěl svou troškou do odbojářského mlýna a paraván držel tak dlouho, dokud jsme neuklidili taky padák a neodstranili z věže všechny stopy parašutistovy přítomnosti.

Major nám už od první chvíle plně důvěřoval, a co měl taky chudák dělat, když jsem byli s panem farářem takový

128 důvěryhodný pár. Ale přesto nám všechno svěřoval dost zdrženlivě a teprve až pod tlakem nezbytnosti. A není divu, vždyť šlo o nejtajnější vojenskou akci druhé světové války a my jsme zrovna nepatřili k těm, o nichž Churchill rozhodl, že mají být aspoň zhruba obeznamenáni.

41/ Akce Winstona Churchilla

Nápad se samozřejmě zrodil v hlavě velkého fabulátora Churchilla. Existuje jediný spolehlivý a rychlý způsob ukončení války, totiž likvidace čelných nacistů, Hitlera, Göringa, Goebbelse, Himmlera a Bormanna. A za tím účelem se měly spojit všechny britské a sovětské zpravodajské a tajné a kontrarozvědné služby v jedinečné akci, jež měla rázem ukončit válku a zároveň prokázat možnosti koordinace protihitlerovských sil nejen na frontách.

Na Vysočině, poblíž Devíti skal, kde v tom čase operovalo několik navzájem znesvářených partyzánských skupin, měli být vysazeni aktéři Churchillovy akce a vůbec si nejsem jista, jestli ku jejímu prospěchu. Ale bouřka chválabohu odnesla letadlo daleko od Vysočiny, a když se pak najednou na okamžik zklidnila, otevřel se i průzor, takový úzký světlík mezi nízko visícími bouřkovými mračny, a z letadla uviděli hustou zeleň, listnáče, jehličnany, veliké habry, vysoké smrky, a tak tam vypustili aktéry, přesvědčení o tom, že jsou poblíž Devíti skal anebo aspoň Žákovy hory. Ale když chtěli vypustit i velitele akce, majora Rujbora, propukla znova bouře v neztenčené síle a odtáhla parašutistu až na kostelní věž (což ovšem posádka letadla netušila a vrátila se po vykonaném díle spokojeně ke svým golfovým jamkám).

A když nám pak major popsal onen obdélník husté zeleně, který uviděli průhledem v bouřkových mračnech a kam vypustili aktéry akce, podívali jsme se s panem farářem na sebe a kývli. A major hořel netrpělivostí, abychom tam hned vyrazili. Ale nechal se nakonec přesvědčit, že je radno počkat až do večerních hodin.

42/ Aktéři

129

Sotva se setmělo, vstoupili jsme s nejvyšší obezřetností do velkého městského parku a přeopatrně jsme postupovali. Teď najednou se ukázalo jako velice prozíravé, že jsem přešla z katalogizace knihovních fondů do Údržby brněnských parků a veřejných zahrad. Byla jsem tady i potmě jako doma, znala každý keř a věděla, kde nejspíš parašutisty hledat, pokud už ovšem nepadli do rukou gestapa a bratranec Günter Sammler jim už nevypaluje cigaretou do zad dobytčí značky.

A pak jsme už uslyšeli jemné zavrčení a do trávy před námi pětkrát cosi napadalo a rozsvítlo se tam pět párů očí. Pan farář Paleček, jehož jediným kontaktem se světem zvířat byl dosud jen vykastrovaný kocour Šalamoun, teď polekaně couvl. Ale major mu stiskl rameno a řekl Nic se nebojte, otče, tohle jsou zvířata s beráncí povahou.

Bůhví, že bych nechtěl pást takové beránky, přiznal se důstojný pán, natahuje dlaně proti půlkruhu sedících vlků.

Však to nikdo po vás nechce, uklidnil ho velitel těch huňatých parašutistů.

Ale to jsem už uhodla, že se to bude chtít po mně. A mé srdce ihned zaplesalo, neboť jsem Brunovou zásluhou žila v lásce a obdivu ke všem živým tvorům, zvláště těm čtyřnohým (někteří šestinozí se mi přece jenom trochu eklovali), ano, pánové, ve františkánském a hinduistickém a buddhistickém obcování se vši boží havěti. A jako na zavolanou vystrčil měsíc svou poďobanou tvář a v jeho pubescentním světle jsme uviděli, jací jsou to přenádherní exempláři, s velkými, hranatými hlavami, jejichž byt i zúžené mordy měly přec jen mohutných čelistí, a jak se na pravé vlky sluší, šikmé oči. Byli to, drahouškové moji, tvorové vtažených boků a na hrdle, šiji, bříše i oháňce kosmaté srsti, v základě šedoplavé a s pestíky pak černavými. A jak tam v půlkruhu seděli a hleděli na nás, měřili bratru sto dvacet centimetrů délky s oháňkami (z toho půlkruhu paprskovitě vystrčenými) pětáctýřicet centimetrovými.

Nemohu popřít, pánové, že našla jsem v těch vlcích okamžitého zalíbení, a tak byla svolna přijmout úkol, který

130 se na mě třeba naválí, ba málem mu vyběhla vstříc s lehounce zjitřenou srstí.

Troufáte si na to? zeptal se mě major Rujbr. Ale bylo zbytečné se ptát, vždyť dokola kol celý sad už fluoreskoval z mého okouzlení. A major Rujbr s farářem Palečkem se po špičkách vytratili.

43/ Život s vlky

A tak jsem tam zůstala jako pastýř stádečka vlků a přesněji řečeno vlkodlaků, jak vám hned vysvětlím, těch milých „wehrwolfů“.

I to byl totiž Churchillův nápad a možná byste řekli i vrtoch a ďábelská ironie: použít na zadávení nacistické Říše právě vlkodlaků, těch německých mytologických zvířátek. Rusky se ovšem vlkodlak řekne **oborotěň**, což je název skrývající i Churchillův záměr: **přivodit prudký obrat!**

Měla jsem vlkodlaky pojmenované podle nacistických předáků, k jejichž likvidaci byli určeni. Tak vlkodlakovi, který měl zadávit Göringa, jsem říkala Heřmane, vlkodlakovi, určenému k likvidaci Bormanna, Martině (a už teď se přiznám, že Martina jsem měla nejraději), vlkodlakovi, co měl prohryznout hrdlo Goebbelsovi, Jožko, vlkodlakovi, vycvičenému na Himmlera, Jindřichu, a vlkodlakovi na Hitlera Áďo. A také vlkodlaci si mě velice rychle oblíbili. Tím spíš, že jsem mluvila rusky, v rodném jazyce vojáků zašitých do těch vlčích kůží. Výcvik si prodělali v Anglii a rusky už na ně nikdo nepromluvil, nepamatovali. Major s nimi komunikoval jen německy, v jazyce jejich budoucích obětí, aby snadněji přivykli prostředí, do něhož budou vysláni. Ostatně, měli přísný zákaz mluvit jakýmkoliv jazykem, výcvikem přijali statut němých zvířat.)

Vojáci, oslovila jsem je hned napoprvé suvorovskou a kutuzovskou ruštinou, během pobytu v tomto brněnském parku budu vaším velitelem a park pak vaším cvičákem a „hodně potu na cvičišti a málo krve na bojišti“ vaším heslem! Chci – pokračovala jsem – abyste pochopili, že jsem vaší plukovní mámou, ale když toho bude

131 zapotřebí, dokážu být i zlou armádní bestií, která z vás zaživa sedře kůži, a запиšte si to do svých ojebaných hlav a chovejte se vždycky tak, jak se sluší na dědice nejlepších tradic ruské armády! A vy pak, Jindřichu a Áďo, vyperte si okamžitě své zavšivené kožichy, smrdíte jak latríny! Pohov, rozchod, volno, kouřit povoleno!

Přes den jak hovádka spali v korunách nejkošatějších stromů a vykazovali obrovskou spací potenci. Během spánku si zřejmě střádali fyzické i psychické síly, nezbytné k uskutečnění tak náročného úkolu. A v noci pak trénovali, udržovali se v kondici, a já tu byla, abych dohlížela na řád a lad a sklad toho tréninku.

Původně měl ten tvrdý trénink (navazující na základní výcvik, který si absolvovali už v Anglii) probíhat na Vysočině, kde bylo za tím účelem zřízeno cvičišť, kdežto tady, v zeleném obdélníku uprostřed Brna, byly podmínky přece jen dost tristní. Přesto si myslím, že jsme trénink nijak nešidili. Nemluvě už o tom, že na Vysočině, jak se už brzo dozvíme, by všechno rychle skončilo katastrofálně (katastrofálně to nakonec skončilo i tady, ale aspoň nám byl dopřán jakýsi odklad).

A teď bych vás poprosila, pánové, abyste si představili, že uskutečnění akce se pořád a stále odkládalo, týden od týdne a měsíc od měsíce, a kdykoliv se major Rujbr objevil, mluvil o dalších a dalších komplikacích ze sovětské strany. Snadněji zlomíme – říkal – Hitlerovu nedůvěru a nasadíme mu do domu atentátníka, než nedůvěru Stalina, který už bohužel začíná celou akci chápat jen jako Churchillovu záminku k infiltraci sovětské rozvědky britskými agenty a už každou chvíli z toho může vyvodit důsledky.

A nekonečné odkládání akce působilo rozkladným, až přímo ničivým způsobem na morálku mých vlčích vojáků (všimněte si, už říkám: *mých*), a tak abych je vůbec udržela v žádoucí kondici po tak dlouhý čas, musela jsem se jim věnovat nejen jako velitelka a cvičitelka. Vždyť v každé z těch kosmatých vlčích kůží byl schován jeden citlivý a někdy se mi zdálo, že až precitlivělý Ivan (Aljoša, Boris, Fjodor, Sergej), a v každém z nich zas ukryto citlivé, až precitlivělé lidské srdce, které také chtělo svoji potravu

132 (a abych nezapomněla, nesmrtelná ruská duše, již bylo zvlášť obtížné nasytit).

Celou noc tvrdě trénovali, až z nich krápal pot, v kalužích pod stromy vydestilovaný do té nejsilnější slivovice (anebo chcete-li vodky), a k ránu si pak naskákali do korun pěti stromů, obstupujících strom šestý, kde jsem se zas usadila já. A znovu apeluju na vaši představivost: tedy pět stromů a uprostřed šestý, z kterého jim vyprávím do usínání pohádku o Ruslanovi a Ludmile, ano, tu samou, kterou mi kdysi vyprávěl do usínání tatínek a která začínala, slyšte, vždycky takto:

U lukomorja dub zeljonyj

zlataja cep na dube tom

i dnjom i nočju kot učonyj

vsjo chodit po cepi krugom...

A jak jsem vyprávěla, slyšela jsem, jak vlkodlaci na stromech kolem postupně usínají, propadají se do spánku (*stále dokolečka chodí učený kocour kolem zeleného dubu a zlatý řetěz vyzvání*), až jsem tam zůstala sama, samotinká, jen se sluncem, nezadržitelně se prodírajícím lesem brněnských komínů, střech a kostelních věží.

44/ Soňo, Soňo, jediná ty moje

Ale sotva se objevily první sluneční paprsky, končila všechna sranda, zlatouškové.

Sotva totiž vyšlo slunko, musela jsem seskočit ze svého stromu a vypálit do města a na obchůzku brněnskými periferiemi. A proč periferiemi, ptáte se? Major Rujbr mě sice zásobil protektorátními potravinovými lístky a protektorátními bankovkami, natištěnými v Anglii, o ty jsem nouzi neměla, o jé, to né, ale při obrovské spotřebě potravin, kterou pět vlků vykazovalo (na rozdíl od maminičinych Lvů, kteří zas nespotřebovali naprosto nic), jsem si netroufala nakupovat jen v jednom jediném krámu, kde bych tak byla nápadná, a nejráději jsem se vypravovala do okrajo-

vých čtvrtí, ale než jsem tam obešla všechny potřebné krámky, bylo začasto poledne. 133

(Och, jak bych bývala tenkrát, před pětapadesáti lety, uvítala nějaký obří supermarket, jaké máte k dispozici vy, pánové, naložila vrchovatý vozík pro vlčí chřtány a pak to jen přeskládala do tašek!)

Potom jsem všechno s vyplazeným jazykem odtahala do parku a plné nákupní tašky rozvěsila do korun stromů a teprve pak jsem si mohla rozestlat na tom svém dubu.

Jak jste si jistě povšimli, zmínila jsem se o maminičinych Lvech a nebyla to, tušíte, zmínka náhodná. Stalo se totiž tohle. Jednou v noci jsem pro změnu udělala to, že jsem sebrala své stádečko vlků (anebo chcete-li, svou jednotku rychlého nasazení) a šla jsem je vyvenčit do města. Pominula jsem se? ptáte se. Anebo snad můj rozum zastřela vlčí mlha? Zapomněla jsem, že stále ještě žijeme pod stanným právem po atentátu na říšského protektora? Ale vůbec ne, pánové! A ráda bych, abyste konečně vzali na vědomí, že stanné právo platilo zrovna tak v městském parku jako na ulicích! Ale podstata vlčího výcviku spočívala právě v tom pohotově reagovat na nebezpečné situace, které se mohly vyskytnout zrovna tak v parku jako na ulici. A mohla bych vám teď dlouze vyprávět (ale nebudu, tolik času nemáme), kolikrát se v noci v parku objevily hlídky SS s vlčáky a jak se s tím mí vlci dokázali se střelbitou lstivostí vypořádat, aniž nás jakkoliv ohrozili. Anebo se stalo, že se na mě někdo nalepil, když jsem šla z nákupu, a sledoval mě až do parku, ale pak už o něm nikdo nikdy neslyšel. A svým způsobem byly tyhle rozkošné bleskové střety součástí tréninku. Slovem, se svými vlky jsem se cítila zcela bezpečná i v nočních protektorátních ulicích.

Sebrala jsem tedy svůj vlčinec a táhli jsme nočními ulicemi. Ale jak si už náhoda s námi pohrává – i když upřímně: nevěřím, že to byla náhoda – na Běhounské (na Rennergasse) jsme potkali stádečko Lvů, které zase šla vyvenčit maminka, riskující totéž co my. Tož přála bych vám vidět, jak vlci ztuhli a jak Lvi ztuhli a jak ta dvě stádečka na sebe z protějších chodníků s potěšením patřila, zatímco my s maminkou jsme si z chodníku na chodník

134 vyměňovaly (a spíš gesty než slovy) srdečné zdravice, zprávy, klepy i drby, ale také recepty na domácí pokrmy, jež mí vlci tak zbožňovali. Však nemyslete si, že jsem neviděla, že vlci by si moc rádi prohlédli Lvy zblízka a že jejich zvědavost byla přímo škubavá. Málem idylka, říkáte? Správně, ale protože nebyl čas idyl, pohnuli jsme se raději dál.

Původní představa Winstona Churchilla byla prý ta, že ve vybraných německých denících se objeví inzerát nabízející *vlkodlaky*, tj. *rasově čisté vlky, spolehlivě německého původu, schopné tak absolutní věrnosti, že její kořeny sahají až kamsi do germánské mytologie*. Inzerující by však striktně trval na tom, že *zájemci o koupi vlků se musí prokázat týmiž rasovými a ideovými kvalitami jak prodávaná zvířata, a pokud se neprokáží, nebudou jim zvířata prodána*.

Anglický premiér prý očekával, že takový důraz na rasovou a ideovou čistotu, provázený navíc i zmínkou o germánské mytologii, probudí zvědavost a vyvolá obdivný respekt nejvyššího velitele SS Heinricha Himmlera, proslulého budováním nacistického kultu a nacistické mytologie v prostorách hradu Wewelsburgu. Himmler se Churchillovi jevil nejpravděpodobnější skulinou, jíž by bylo možno vklouznout do systému. A jakmile si Himmler zakoupí „vlkodlaka“, vše už dál záleží jen na chování zvířete.

Vlk Jindřich, určený pro Himmlera (ve skutečnosti ovšem *staršíj lejtěnant Sergej Antonovič Samčich*), byl vedený k tomu chovat se k Himmlerovi s psovskou oddaností a ke všem ostatním s vlčí hrdostí. A bylo vyloučeno, aby se Himmler tak nádherným a hrdým a přitom bezmezně oddaným zvířetem nepochlubil Hitlerovi, Göringovi, Bormannovi a Goebbelsovi. A bylo nepravděpodobné, aby také oni nezatoužili každý po svém exempláři. A teprve až bude všech pět vlků na svých pěti místech, dostanou signál zadávat záraz svých pánů. A lze předpokládat, že okamžitě po smrti čelných nacistických předáků se vedení zmocní nespokojenci mezi Hitlerovými generály, kteří už od porážky u Stalingradu vědí, že Německo směřuje k děsivé katastrofě, a vyjdou vstříc Spojencům a rázně ukončí válku.

135 Plán byl do detailů vypracován, ale zatím se stále nic nedělo. Inzerát byl už dávno připraven, ale zatím stále ještě nerozhodnuto o jeho otištění. Neshody mezi sovětskou a britskou tajnou službou se totiž stále stupňovaly. Stalina nedůvěra bytněla. Major Rujbr tajně pendloval mezi Londýnem, Moskvou a Berlínem a bombardoval mě šifrovanými vzkazy, že mám být ještě trpělivá.

A tak zatímco maminka žila dál se Lvy, já žila dál s vlky a nejen zimy bývaly obtížné (vlci si vyhrabali zemljanky pod svými stromy a pečlivě za sebou zametali stopy). Jak totiž čas plynul a můj pobyt s vlky se donekonečna protahoval, probudily se ve mně učitelské pudy, jež měla jsem už dávno za pohřbené. A zjistila jsem ke své hrůze, že mě už nespokojuje vlky jen trénovat, tedy přidržovat se jen toho, co už ty bestie stejně dávno uměly (už z výcviku v Británii), a jen to přivádět k děsivé dokonalosti, ale zatoužila jsem náhle i po tom vyučit je i zcela novým dovednostem.

Například zpěvu. Vlčí vojáci, jak už víte, měli přísně zakázáno mluvit jakýmkoliv lidským jazykem, ale po velkém naléhání jsem šifrovanými depešemi vymohla na majoru Rujbrovi výjimku. Vždyť zpívat není totéž co mluvit! Vždyť zpívají i ti, co nemluví: zvířata a hmyz! A tak dříve než jsem jim před spaním odvyprávěla tu uspávací pohádku, museli mi z korun stromů sborově zazpívat. A naučila jsem je za tím účelem ruské i německé, české, moravské i slovenské písničky. A přestože zpívali jen tiše, jak ten jitrní hmyz, neumíte si představit, jak se ten zpěv nesl ranním šíráním na křídlech irkutských, borodinských i zabajkalských mužiků.

Ale ten příliš dlouhý čas mého pobytu s vlky neprobudil bohužel jen mé učitelské pudy, leč i přirozené pudy těch vlčích vojáků. Vždyť nebyli to žádní kastráti, protože eunuši jsou jako vojáci nepoužitelní. Kdesi na počátku jsem řekla majoru Rujbrovi: Jsem navýsost hrdá na poslání, které mi bylo vašim prostřednictvím svěřeno, ale jedno bych si prosím provždy vyhradila – žádné šuky šuky s vašimi vlky. Major Rujbr zrudl, on, důstojník ve službách anglického krále, gentleman, který by ani na mučidlech nezval výraz „šuky šuky“ vůbec do úst a který mně na potkání uctivě líbal ruku a dával mi vždy všemožně najevo,

jak se cítí poctěn každou špetkou mé přítomnosti, mě teď překotně ujišťoval, že vojáci jsou drobeni železné kázní, a že proto vůbec nepřipadá v úvahu, že by mě tímhle způsobem někdy obtěžovali.

Ale gentleman míní a prase v člověku mění. Jak jsem už řekla, nikdo původně nepočítal, že se akce tak dlouho povleče, a proto taky neexistovala žádná bezpečnostní záklopka pro takový případ. A tak jsem se nakonec stala šukací rohožkou celému tomu vlčímu oddílu.

Dohlížela jsem na jejich trénink, krmila je a vykládala jim před spaním pohádky, učila je zpěvu a teď jsem jim začala dělat, pohleďte, i tu šukací rohožku, lehounce nakynutou vojandu, a jedinou útěchou mi bylo, když už teda nade mnou funěly vlčí tlamy, z nichž vyklouzávaly drsné jazyky, křížem krážem mě olizující, zatímco dole, z rozparku vlčí kůže, jak čepel nože vystřelil, však vy už víte kdo (visela jsem hlavou z koruny stromu, přidržována v kyčlích kosmatými kleštěmi těch vlků), nuže, jedinou útěchou a jediným blaženstvím mi bylo, že z vlčích tlam vyklouzávaly nejen drsné jazyky, ale i slova mé milované písničky, šukající zpívali mi vojáci něžným barytonem:

Nedohledné sibiřské jsou pláně
a všude vůkol leží bílý sníh
a v tom sněhu černé letí saně
jako perut' křídel havraních.

Soňo, Soňo, jediná ty moje,
vlas tvůj smolný, oči jako hřích,
panenské to luzné tělo tvoje
líbával já v nocích bezesných.

A z toho služebního šukání se nakonec narodil můj syn, až mě dokonce napadá, že celá ta akce se sovětskými vlkodlaky, plán na likvidaci čelných nacistů, tady byla právě jen kvůli tomu, aby se z ní mohl narodit můj syn. Protože jinak její úspěšnost stála za starou belu.

Synovi chci věnovat samostatné vyprávění a myslím, že o něm ještě hodně uslyšíte, ale zatím to má taky čas, napřed ještě o konci akce.

45/ Panychida za milované vlky

Neshody mezi britskou a sovětskou tajnou službou posléze vyústily v záhubu vlčích těch vojáků. A jen díky tomu, že nebyli k nalezení na Vysočině, kam za nimi sovětská kontrarozvědka vyslala své vrahy, jen díky tomu přežili o nějaký den déle. Ale nakonec je stejně našli i v tom zeleném obdělíku uprostřed Brna, našli a naložili s nimi způsobem, který se dal od nich čekat. Nic o tom způsobu nevíme a můžeme se jen dohadovat.

Když jsem se jednou vrátila ze svých dopoledních nákupů, byli už Jindřich, Martin, Jožka, Heřman a Áďa beze zbytku odklizeni. Čím oklamali jejich profesionální ostražitost a čím přelstili jejich bystré instinkty? Ale možná vůbec ničím. Jak ovce šli ti vlci sami na porážku. A teprve teď, když už je pozdě, najednou vím, čemu jsem je měla místo zpěvu učit!

Za brněnskými střechami, kostelními věžemi a továrními komíny zvolna vychází slunko. Stojíme s majorem sami uprostřed parku, v kruhu mezi pěti košatými stromy, na nichž spávali vlci (a z nichž zpívali své ranní chóry), vidím majora poprvé v uniformě, ale trpí jak pes, že nesmí vystřelit aspoň z pistole k poslední poctě těch pěti statečných vojáků, svých mrtvých mužů, protože tohle už nebyli jen tak nějakí Rusáčci, ale jeho vlastní lidé, kteří by, kdyby jen trochu směli, do písmene splnili svěřený úkol (*nejvýše královsky by si vedli, dožítí se trůnu, a nechť cestou hudba a všechna válečná pompa za ně hlaholně promlouvá*), a tak by jim chtěl vzdát poctu, jakou si zaslouží.

Chvilí jsme tam ještě stáli a pak major zas vlezl do nejbližšího křoví a tam se převlékl a vyšel ven, do protektorátního dne, už zase v tom svém nenápadném, ošuntělém obleku a přes ruku složenou parádní uniformu.

A tak vidíte, seržantko Sammlerová, za pár týdnů skončí válka, přestože jsme se o její konec nijak nezasloužili. Naše akce se ukázala neúspěšnou, ale to vůbec neznamená, že byla zbytečná. Každý tlak proti zlu, i když se nám může zdát, že se minul účinkem, je nakonec užitečný. Je užitečný pro duši národa, nabádal mě a sundával

138 si přitom ze složené uniformy babky, které se na ni ve křoví nalepily.

Tady máte ještě jednu, upozornila jsem ho, babku. A chytila jsem ji jak veš, které jsem tak ráda vybírala z kochu svým vlkům.

Víte, majore, já se vlastně jmenuji Trocká. Ale přes válku jsem odložila to nebezpečné jméno. A teď si ho zas budu moct vytáhnout ze šatníku.

No, na vašem místě bych se raději neunáhloval.

To bych ráda věděla, co tím myslíte? Budem přece žít ve svobodné, demokratické zemi, kde být dcerou ruského emigranta...

Kéž byste se nemýlila, seržantko... Trocká.

Do šesti měsíců opravdu skončila válka a mně se před jejím koncem stačil narodit syn.

Slyšíš, Bruno Mlocku, takže jsem ti povila syna z vlčích vojáků! A pojmenovala ho Martin po svém nejoblíbenějším vlkovi (po vlkovi určeném na zadávení Martina Bormanna), protože bylo naprosto vyloučeno určit, kdo z nich je otcem. Major Rujbr kvalifikoval mé těhotenství jako „pracovní úraz“, ale když jsem vůbec nepomyšlela na potrat, porodila jsem na útraty Jeho Veličenstva v luxusním švýcarském sanatoriu a tam jsem také prožila poslední dny války. Zahleděna na půvabné panoráma Neuchâtelského jezera, na stíny stříbrných smrků sestupující k vodám a na defektní sluneční reostat za štíty Bernských Alp.

46/ Kruh v obilí

Když jsem se vrátila ze Švýcarska (druhý červnový týden v pětačtyřicátém), vrátila jsem se do prázdného bytu s vyloženými dveřmi. Zatmělo se mi před očima. Vzpomněla jsem si na dábelskou vizi nad brněnskými střechami: dlouhý zástup mužů, žen a dětí, uprostřed zástupu tatínek s maminkou a maminka na krku ceduli *Germánská svině!*

Zatímco bratranec Günter, zástupce šéfa brněnského gestapa, jim nepochybně zavčas pláchl, vybíjeli se na bezmocných a nevinných!

Ještě téhož dne jsem zašla za madam Benátky, co mě kdysi učila na klavír. Ale nezastihla jsem ji už mezi živými. Dnes v jejím bytě na Augustinské ulici přebývala její dcera, madam Benátky junior, ostatně jako by jí z oka vypadla, měla stejně dobré srdce jako její matka. Takže jsem u ní nechala svého syna a náruč plínek a pospíšila si do Prahy.

Jak jsem se už, drahouškové, zmínila, major Rujbr (ale teď už pod svým vlastním jménem, tedy Stanislav Slanina) pracoval hned po válce na ministerstvu zahraničí jako blízký spolupracovník Jana Masaryka.

Nemůžu udělat nic, přiznal se Slanina, jedině vás doporučit soudruhu Noskovi z ministerstva vnitra, do jehož kompetence všechny tyto věci spadají. Ale obávám se, že mé doporučení vám spíš ublíží. Přesně tak, mé doporučení vám jedině ublíží.

Hleděla jsem na ministerského úředníka Slaninu a už v něm nepoznávala majora Rujbra, který se ještě docela nedávno odvážně pohyboval mezi nacistickými hrdlořezy. Pochopila jsem, že se musím zařít po svém.

A tak došlo na dosud netknutý podíl na jmění Sammlerových, na bohaté odstupné, které mamince kdysi dávno zaplatil její nejstarší bratr Helmut Sammler, když převzal po rodičích lanškrounský statek. A už jsem se taky zmínila, že rodiče mi ten podíl na Sammlerovic jmění schovávali jako mé věno. A když hned po okupaci Československa vyzvedl tatínek podíl z banky, proměnil ve zlaté cihly a zakopal na tajném místě, takřka uprostřed Brna, totiž na Kraví hoře, na Monte Bú, jak říkají Brňáci, netušil tenkrát, že celý ten zlatý poklad hned po válce investuju do záchrany jeho a mamincina života.

Vykopat poklad jsem se samozřejmě, jak se sluší, vypravila v noci. Ze sklepa jsem vytáhla dvojkolák, naložila ho lopatou, krumpáčem, lucernou a pytlí od brambor. Na Monte Bú jsem snadno našla místo podle plánu, jejíž jsem po celou válku nosila vytetovaný na chodidle, natáhla si zas ponožku, nazula botu a pak už ve světle lucerny vykopala zlaté cihly, zabalila do pytlů, ale vracela se raději jinou cestou, abych nevzbudila pozornost nočního lidu.

Byla jsem připravena bránit ten poklad zuby nehty a s ním i (jak jsem se tenkrát bláhově domnívala) životy

140 svých rodičů. A hned se mi také dostalo příležitosti. Na rohu Běhounské ulice jsem uviděla drbana, ozbrojeného obrovským bajonetem, zavěšeným zvláštním způsobem na hrudi. Už zdálky si mě vyhlížel a teď mi vykročil vstříc. Ale ať už byly jeho úmysly jakékoliv, ať už mě chtěl poškádlit tím bajonetem zavěšeným přes hrud' anebo třeba tím, co skrýval ve špinavých šarovarech, jakmile jsem zvedla hlavu a setkala se s jeho očima, čiperně z toho vycouval, uhnul mi z cesty a ještě dlouho za mnou hleděl, ale nikoli chtivě a žádostivě, kdepak. A když jsem pak šla kolem jedné z nerozbitých výkladních skříní, uviděla jsem tam své oči planoucí ve tmě divokými světly, až jsem se sama polekala, tím spíš nějaký škuban.

Neotálela jsem ani den a s těžkým báglem plným zlatých cihel jsem se znova rozjela do Prahy, ale tentokrát rovnou za komunistickým ministrem vnitra, za soudruhem Noskem.

Ale hned první milicionář, přešlapující s puškou před budovou ministerstva, se podíval přísně na můj batoh. A když ho potěžkal, vyslovil podezření, sundal pušku, opřel mi její ústí do zad a odvedl si mě za roh, do výklenku, a tam opatrně nahlédl do báglu. Ale byl příjemně překvapený. Vytáhl jednu z cihel, chvíli se na ni potěšeně díval a pak si zul botu, vojenskou holínku, a odvinul z nohy dlouhou, špinavou onuci a bosou nohu zasunul zpátky do holínky a zlatou cihlu zabalil jak nemluvně do onuce a s puškou zavěšenou zas na rameni a s cihlou pod paží napochodoval na své místo u paty schodiště a výmluvným gestem mi ukázal na jeho vrchol.

Ale na vrcholu schodiště mě čekal další hlídkující milicionář, s nímž jsem zažila zhruba totéž, a pak ještě s deseti dalšími soudruhy proletáři ve třech předsiňkách, třech předkomnatách a čtyřech předpokojích na cestě k pracovně ministra Noska, takže dvanáct třináctin Sammlerovic zlatého pokladu beznadějně zmizelo ve chřtánu proletariátu.

Se zbytkem, tou poslední, nejmenší a nejošoupanější cihlou jsem konečně vstoupila do ministerské pracovny, pěkně pozdravila a položila zlato na ministrův stůl. Ale soudruh Nosek se ani na cihlu pořádně nepodíval, usmál

se a šel k jedné ze skříní a otevřel ji dokořán a šel ke druhé skříní a otevřel ji dokořán. Obě byly zarovnány zlatými cihlami.

Zlatou cihlou mě, děvenko, neuctíte. Jak račte vidět, náš proletariát dal už pěkně podojit kapitalistické zlaté krávé. Tak kdybyste přinesla voňavou domácí tvarohovou buchtu, řekl mlsně.

Sama jsem voňavou domácí buchtou, opáčila jsem povzbudivě a rozepla si tři horní knoflíčky.

Pokračujte, pokračujte, prosím, soudružko, zatřepal netrpělivě prstíky.

Ale sotva jsme skončili, tak si napřed ten dobrák myslil, že jsem se mu tady naservírovala jako upřímný dárek pracujícího lidu. Takže se zaškaredil, když se dozvěděl, o co mi šlo.

Dáme vám vědět, řekl, ale protože jsem odmítala jen tak odejít, zavolal si nakonec jednoho z těch proletářů, jejichž kordonem jsem prošla, dal mu příslušné pokyny a mně zas najevo, že jsem ho teda zklamala a že jsem mu už z té duše protivná, už vás nemám rád, soudružko.

Z Prahy jsme uháněli terénním gazíkem, proletář měl v přihrádce vedle volantu revolver a zlatou cihlu omotanou do smradlavé onuce. Cestou mi ubalil tlustou, drolivou cigaretu, kterou jsem vděčně přijala, neboť její smradl aspoň překryl zvěřský puch té proletářské onuce. A když jsme pak projížděli lesem, napadlo mě, co se teď může stát. Proletář zabočí mezi stromy, tam zastaví, odvede si mě hloub do lesa a tam dostane slovo *tovarišč Mauzer*. Vždyť jaká jiná cesta mohla vést od komunistického ministra vnitra?

Ale pak se ukázalo, že to byly všechno docela zbytečné obavy. Z proletáře se cestou vyklubal docela obstojný společník a taky ta onuce časem trochu vyčichla, a když jsme potom skutečně odbočili mezi stromy, tak jen proto, aby mi dal vybrat, v kterou stranu lesa si chci odskočit, a sám šel hezky na druhou. A už jsem začínala mít pocit, že všechno dobře dopadne a proletář mě zaveze na nějaký venkovský statek (vzdáleně dokonce připomínající Lanškroun mého dětství), kde budou internováni všichni z „divokých odsunů“, a protože přijedem v podvečer, bu-

1 4 2 de se právě podávat večeře, stoly prostřené pod jabloněmi, německé stařenky a dědoušci zpívající nějaké bavorské odrhovačky, rodiny s malými dětmi, němečtí kluci pobíhající mezi stromy v maskách psů, koček a ovcí, na všechno se snáší mír polí a vinogradů a najdu si tam tatínka a maminku, zvednu je od stolu, ubrouskem jim utřu mastné papule a odvezu si je zas domů.

Ale když jsme konečně dojeli na místo, vidím, že je to obec Pohořelice, kousek za Brnem. Soudruh nechal gazík při kraji pole a vstoupili jsme do obilí. Byl nádherný letní podvečer, cvrčci křičeli jak zběsilí a na obloze stál blízko slunce jasně viditelný měsíc a uprostřed obrovského pohořelického lánu nás čekal veliký kruh, v němž vůbec nic nerostlo, jako kdyby tady nedávno přistál ufonský talíř a zanechal v obilí tohle veliké stigma.

Nesmíte tady kopat a nesmíte tady vztyčovat žádný kříž a nic podobného, nesmíte to místo nijak označit a nesmíte o tom nikomu povídat, řekl proletář a pak se vzdálil a nechal mě tam a slyšela jsem, jak startuje a vrací se ku Praze.

Takže až sem je nahnali a tady je nechali vykopat obrovskou jámu a pak je povraždili, naházeli do jámy, zasyпали a pečlivě ušlapali, dlouho běhali v tom kruhu jak po nějakém dekle a ušlapávali.

Slunce sjelo za obzor, setmělo se, ležela jsem tam na zádech a hleděla do nebe se studenými hvězdami a věděla jsem, že ležím nad obrovskou jámou, do níž jsou nacpány mrtvolý, zaklesnuté do sebe neslušným způsobem, a že takových jam je teď po celé Evropě spousta, od bývalých německých koncentráků, kde kapacita spalovacích pecí nestačila pohltať denní vražednou produkci, přes Maďarsko, Rumunsko, Rakousko, Polsko, Ukrajinu a Rusko až kamsi po Ural. A jak jsem tak dlouho ležela na zádech, ten přímý pohled do očí hvězd mě hypnotizoval a přiváděl do zvláštního stavu. Až jsem se konečně obrátila na bok a stočila do klubíčka a stále víc jsem se svinovala do sebe, takže jsem nakonec byla jak embryo. A jak jsem tam dál ležela a jak se do mě hvězdy dál opíraly, cítila jsem, jak se začínám propadat do té jámy pod sebou a jak mi zároveň cosi z ní běží vstříc, propadala

1 4 3 jsem se blíž přibližující se mamčině děložce, až jsem do ní zase vstoupila a setrvala v ní a skoro vůbec nedýchala a hvězdy dál žhnuly a celou noc se obilím prosmýkávali noční tvorové a věděla jsem, že se zastavují na obvodu kruhu a zvědavě se dívají, tvorové, kteří tady byli odedávna, zvířata, němí svědkové, jež od nepaměti s obdivem a úctou sledují cestu člověka k jeho velikosti, hrdoosti a slávě.

Brzo ráno mě probudila jakási rozjařená parta, šli po cestě kolem obilí a vesele hulákali:

Na tu svatú Katerinu,
katerinskú nedělu,
verbovali šohajička na vojnu...

Vystoupila jsem z kruhu, rozhlédla se, setřepala osiny a už jsem zas spěchala do Brna, za svým synem, vyzvednout si ho od madam Benátky junior. A madam mně k němu přidala ještě i náruč posraných plenek. Protože ať byla jakkoliv dobrého srdce, plínky za mě práť nehodlala.

Ale ještě něco, pánové. Tentýž měsíc se stalo taky to, že si přišli pro tatínka podruhé. A tentokrát už nehledali Němce Sammlera, ale ruského emigranta Trockého. Byli to agenti KGB, kteří s požehnáním českých úřadů sbírali ruské emigranty. Tak jak je předtím sbíralo gestapo.

Nikoho nemůžete zabít dvakrát, upozornila jsem je. Mého tatínka jste už zabili jako Sammlera, takže ho už nemůžete zabít jako Trockého, soudruzi. Uznali to. Nakonec byli v tom punktu docela uznalí.

47/ Domácí učitel

Miláčkové moji drazí, jednou vám z ničeho nic dojde, že to, co žijete, zakoušíte a poznáváte, se jen stále znova vrací a že je to vlastně pořád totéž, jenže se to zjevuje pokaždé v trochu jiných podobách, až to vytváří jakýsi podivný řád, kterému sice nedokážete nikdy porozumět, ne, opravdu, zbytečně se namáháte, ale o to taky nejde, miláčkové, abyste rozuměli, a vlastně jde jen o to, abyste věděli, že řád tady je a nemůžete se mu vymknout. I v mém životě jsou, jak ještě uslyšíte, opakující se situace a opakující se motivy, ale já už dávno vím, že není to opakování, ale zjevení řádu a jeho rytmu. A kromě toho na své dlouhé cestě potkávám stále stejná znamení a jejich zdvojení a zněkolikanásobení mě má právě upozornit, že to jsou znamení. Pozor, holčičko, říkají mi, my ti chceme něco sdělit, něco svěřit a záleží jen na tobě, jestli nám chceš naslouchat.

Když jsem kdysi za, však víte, dost zvláštních okolností dělala domácí učitelku dceři inženýra Tomáše Pařízka (mimochoodem, po válce pana inženýra popravili za jeho sponzoring českému fašistickému hnutí a za horlivou kolaboraci s okupanty, jeho majetek propadl státu a jeho žena, chci říct jeho dcera, vidíte, tohle si budu věčně plést, byla to Sáva, nebo Alžbětka, která se pak provdala za syna zástupce ředitele vlivné vídeňské banky Creditanstalt? po válce tedy Sáva nebo Alžbětka emigrovala i s manželem do Švýcarska a nikdy jsem se s ní už nese-

148 kala, zato pak na konci století s její vnučkou, ale to má zatím čas, ne, miláčkové, o to nepřijdete), když jsem tedy kdysi dělala domácí učitelku dceři nebo ženě inženýra Pařízka, neměla jsem tuchy, že i můj syn bude mít domácího učitele, a stejně nekonvenčního, jako jsem byla já, a možná ještě výstřednějšího, s čím kdo zachází, tím také schází, pánové.

Na konci války, krátce po svém vlasteneckém poslání, jsem povila chlapečka, ale to už víte, a pojmenovala ho Martin po svém nejoblíbenějším vlkovi, ale to už taky víte. A stejně tak víte, že Bruno mi k tomu dal své požehnání a řekl, že nemáme žádné jistoty, že reinkarnacemi doběhne až do své lidské podoby ještě v mém reprodukčním věku, a že tedy nesmím s dětmi čekat až na něho a že každé dítě, ať už je budu mít s kýmkoliv, s láskou přijme za své, a že čím dřív a čím víc, tím lépe, aspoň nám budou roztomilými sluníčky v našich podzimních dnech, až jednou nadejdou. Takže Martina přijal za svého, ale jakmile to jen trochu bylo možné, poslal mu guvernanku.

Martin byl chlapeček neobyčejně milý, ale vlastně jsem si ho, pánové, nikdy moc neužila, protože celé dětství spřáhl právě s tou guvernankou, jíž byl starý, moudrý kapr. Nedomáhala jsem se od sebe odtrhnout, a přestože jsem odedávna mívala až přímo nezřízenou důvěru zvířat, kapr mi ji teda nenabídl, s mým synem si povídal, jen se jim od hub prášilo, ale kdykoliv jsem se objevila poblíž, rychle zmlkal, až mě to uráželo. Ale brzo jsem pochopila, že je to tak v pořádku. Bylo tudíž něco mezi kaprem a mým synem, do čeho ženský nesměly kafrat, jako by normálně bylo mezi mým synem a Brunem, kdyby tu Bruno mohl žít s námi.

A když nadešel čas, rozhodla jsem se, že nebudu Martina posílat do školy. Moc dobře jsem věděla, že školy páchnou školáckou močí, naftalínem školometských ctností a školními kabinety plnými vycpaných zvířat. A kromě toho, v roce 1951, kdy Martin začal být školou povinný, nebyla už školní výuka jen věcí neškodného vzdělávání a všeobecné osvěty, ale také soustředěnou výchovou k lokajské oddanosti myšlenkám socialismu a k vroucí lásce k samodurovi Stalinovi. A tak by si to jistě

prál i Bruno: necht' jen kapr pokračuje v tom, co už rozdělal.

Ale když jsem neposlala svého syna k zápisu do první třídy, pozvala si mě na kobereček sama ředitelka té školy na Jakubském náměstí, kam Martin příslušel, pozvala si mě do ředitelny, usadila do křesla, dala nám přinést kávu a řekla, že je moc ráda, že mě poznává, neboť se vždycky ochotně setkává s rodiči svých žáků a žákyň, vždyť není jen ředitelkou, ale sama také učí, ano, učí občanskou výchovu, protože si ani neumí představit, že by vykonávala jen jakési organizační a administrativní funkce a nebyla v živém kontaktu s žactvem. A odmíčila se a čekala, co na to řeknu, ale neřekla jsem nic. A tak udeřila přímo: Možná to nevíte, ale školní docházka není jen právo, ale zrovna tak i povinnost, kterou prostě musíte respektovat. Váš syn Martin Sammler má tady mezi svými spolužáky své nezadatelné místo a vy mu ho nesmíte upírat. A pak se zvedla a šla k oknu a odtamtud mi po chvíli pokynula, abych se šla na něco podívat.

Vidíte tam toho muže s vozíkem, lopatou a koštětem nasazeným na dlouhé holi? Žije mezi námi a sbírá na lopatu s promínutím psí hovínka a kobylence a zameťá špačky z chodníků, vyprazdňuje odpadové nádoby a tam, kde padne větev přes cestu, musí se shýbnout a zvednout ji.

Obdivuhodný muž, ozvala jsem se konečně. Ale soudružko, rozčílila se ředitelka, opravdu nevím, co na něm vidíte obdivuhodného! Vždyť je to metař! Člověk, který odmítal chodit do školy a teď nic nezná, nic neumí, a tak mu lidská společnost přisoudila to jediné místo, které si opravdu zaslouží, místo odklízeče odpadků!

Ale protože jsem soudružce ředitelce nemohla říct, že vůbec nemusí mít obavy o vzdělání mého syna, neboť ho učí moudrý kapr, raději jsem zase mlčela a ředitelka si nakonec myslela, že mě přesvědčila. Ale když jsem ani pak svého syna nepřihlásila ke školní docházce, zvolilo ředitelství školy už tvrdší postup. Přišla mi úřední výzva, abych syna okamžitě poslala k zápisu, jinak se vystavím stíhání. Ale přestože jsem vůbec nereagovala, vůbec nic se nakonec nestalo.

Byla jsem totiž v Brně jediná cikánka, která odmítala posílat své dítě do školy. A tak můj případ omylem připadl kurátorce nad cikánskými rodinami a poslali za mnou sociální pracovníci, vyzbrojenou dokonce i několika slovy v romštině. Ale když jsem jí otevřela, hleděla na mě zmateně a pak se omluvila, že obtěžuje, ale jestli tu náhodou nevím o nějaké cikánské rodině Sammlerů.

Prosím, neomlouvajte se, řekla jsem jí a pozvala dál. Napřed rozhodně odmítala, ale pak se vyzula, a že teda na chvíli. Z chvíle se nakonec vyklubala celá hodina, během níž jsem jí například vyprávěla o Dürerově Melancholii, jejíž zvětšenou reprodukcí jsem měla na stěně, hned vedle obrazu alpského železničního tunelu v Semmeringu a vedle skupinové fotografie strojívdů s lokomotivou Ajax, nejstarší parní lokomotivou evropského kontinentu. A jednu chvíli, když jsem zmlkla, uslyšely jsme přes zeď z vedlejšího pokoje, jak kapr vyučuje mého syna základy heraldiky. Přes zeď to znělo jen slabounce, jako vzdálené komání pískání, ale i tak jsme porozuměly, když kapr vysvětloval, že v heraldice se orlice a orel zásadně rozlišují tím způsobem, že orel má vždycky dvě hlavy, zatímco orlice jen jednou, takže rakousko-uherské mocnářství mělo ve znaku orla, protože byl dvojhlavý, zatímco Slezsko, ale taky Morava mají ve znaku jen jednohlavou orlici.

To je zajímavé, řekla sociální pracovnice a pro zapamatování si to hned na místě několikrát zopakovala: Takže orlice jednu hlavu a orel dvě hlavy! Orel dvě hlavy a orlice jednu! To by mě nikdy nenapadlo! A s pohledem na Dürerovu Melancholii uzavřela: U vás se člověk dozví takových věcí!

Až na tu cikánskou rodinu Sammlerových. O té vám bohužel nic nepovím. Sama jsem Sammlerová, ale cikánka, jak vidíte, asi ne.

Došlo k omylu, ujišťovala mě pracovnice, ještě jednou se moc omlouvám a už vás nikdo nebude obtěžovat.

A opravdu se dál už nic nedělo. Můj syn vypadl z jejich evidence a o jeho školní docházku se už nikdo nestaral.

Ale to ovšem vůbec neznamená, že bych byla kaprem tak bezmezně nadšena. Přece jen byl studený jak psí ču-

mák a smiřovalo mě s ním především to, že ho poslal Bruno. Ale přiznám se, že když jsem kapra slyšela promlouvat tím jeho nakřáplým a důležitým hlasem čínského mandarina, bála jsem se, že z toho vylitnu z kůže. Ale pak jsem vždycky musela uznat, že kapr Martina opravdu hodně naučí, neboť sám hodně zná. Slyšela jsem například jeho výklad o domorodé kultuře na Celebesu (kapr si už na mě zvykl a už neumikal, když jsem se objevila v místnosti) a musím uznat, že to byl výklad soustavný a důkladný.

Můžete samozřejmě namítnout, že se ho nikdo neprosil, aby věnoval takovou pozornost právě nějaké celebsácké domorodé kultuře, po níž u nás pes neštěkne, ale pak taky musím poctivě dodat, že kapr nezanedbával ani exaktní vědy, jmenovitě matematiku a geometrii. Byla jsem kupříkladu okouzleným svědkem kapřího výkladu Pythagorovy věty. Kapr totiž nepoužil všeobecně známého a na školách předkládaného důkazu Euklidova, ale sáhl po mnohem prostší, uspokojivější a školské veřejnosti přitom zcela neznámé metodě, které by však dle všeho užil i sám Pythagoras.

Původně se samozřejmě vyučovalo v koupelně, v té druhé vlasti vánočních kaprů. Ale pak mi to přece jenom přišlo nedůstojné, a tak jsem kapra přemístila z vany, z níž dosud Martinovi přednášel, do velkého osvětleného akvária, kde jsem vysázela takové vodní rostliny, jakých mohl využít jako učebních pomůcek a sestavovat z nich schémata, obrazce a diagramy, což se také stalo právě při důkazu věty Pythagorovy. Když jsem se jednou vrátila domů, měl už kapr na přední a zadní stěně akvária dva pečlivě sestavené diagramy a právě k nim vedl podrobný výklad.

48/ Důkaz věty Pythagorovy

A jak tedy kapr dokázal, že obsah čtverce nad přeponou pravoúhlého trojúhelníka se rovná součtu obsahů čtverců nad oběma jeho odvěsnami?

Na prvním diagramu (na přední stěně akvária) byl znázorněn čtverec rozdělený dvěma zkříženými kolmicemi na dva rozdílné čtverce (větší a menší) a dva shodné obdel-

152 níky. Shodné obdélníky pak byly úhlopříčkami rozděleny na čtyři shodné pravouhlé trojúhelníky. A tady kapr upozornil na skutečnost, že oba čtverce (větší a menší) se pak jeví jako čtverce nad odvěsnami těchto čtyř trojúhelníků.

Na druhém diagramu (na zadní stěně akvária) byly do téhož původního čtverce umístěny čtyři shodné pravouhlé trojúhelníky, totožné s trojúhelníky z prvního diagramu, a sice tak, že jejich pravé úhly vyplnily rohy čtverce, zatímco jejich přepony byly uvnitř a vytvářely tak ve čtverci další čtverec. A tímto způsobem byl původní čtverec rozdělen na čtyři pravouhlé trojúhelníky a čtverec nad všemi jejich přeponami, přičemž součet čtyř trojúhelníků se rovnal součtu dvou shodných obdélníků z prvního diagramu, a čtverec nad přeponami trojúhelníků se proto zas rovnal součtu obou čtverců (většího i menšího) z prvního diagramu, ano, čtverců nad odvěsnami těchže pravouhlých trojúhelníků!

Musela jsem přiznat, že to byl excelentní výklad! Navíc si člověk všechny shody mohl zkontrolovat průhledem skrze akvárium, průhledem z jednoho diagramu na druhý.

Při jiné příležitosti jsem zastihla kapra, jak vysvětluje mému synovi, že na tomhle světě není spravedlnosti, přestože pokusy o ni tady nesporně odedávna existují. Náhodnému svědkovi se může dokonce zdát, pokračoval kapr, že to platí právě naopak, tedy že pošahanci, ničemové, zloději a vrazi mají na tomto světě vždycky na různých ustláno, zatímco čím poctivější člověk, tím hůř dopadne, jako by sama spravedlnost byla vajíčkem skrývajícím v sobě zárodek zkázy, neboť každý pokus o její nastolení vede ke strašlivým koncům, pokud vůbec někam vede, takže jediná možnost, kterou snad člověk ještě má –

Nerušte se, nerušte se, to mě zajímá, a udělala jsem uklidňující gesto, ale kapr i syn se už po mně otráveně ohlédli. Posadila jsem se do koutěčka jako ta nejstydlivější školačka, ale kapr jako když utne, už z něho nevyšel ani mlask. A nikdy jsem se pak už nedozvěděla právě to, co mě zajímá odedávna, ale nejen mě, nýbrž taky spousty dalších a možná i vás, co já vím.

Přestože si kapr už na mě zvykl a obvykle neumlkal, když jsem se objevila v místnosti, některé věci zůstávaly dál vyhrazeny jen sluchu mého syna.

153

49/ Peklo lásky a ráj neřesti

Říkala jsem vám už o Denisovi? Jestli ne, tak to si poslechněte, to stojí za to. Denis byl ten, co se živil tím, že vyráběl sochy rudoarmejců pro všechna menší česká, moravská a slovenská města. Na rudoarmejce do větších a velkých měst neměl nárok, protože o ty se podělili dva národní umělci. Ale Denis na ně nezhral, vždyť sochat pro menší města je nakonec mnohem větší kšeft, menších měst je mnohem víc. Ale aby si před svým svědomím obhájil tak masovou výrobu, takovou invazi rudoarmejců do našich poklidných městeček, vyráběl je tak, že (a názorně mi to předvedl) z nich stačilo odlámat samopaly a ještě na několika místech cosi odštípnout a byly z nich rázem sochy T. G. Masaryků, prezidentů-Osvoboditelů.

Až jednou padne komunistický režim – sliboval Denis – naložím vercajk, kopnu do káry a pojedu od městečka k městečku a budu proměňovat rudoarmejce v Masaryky a tak hned v mých šlápějích povstane armáda Masaryků, naše mocná domobrana.

Ale v masarykoarmejcích neviděl Denis smysl svého života. Ten totiž nacházel ve své doslova podsvětní tvorbě. Volný čas trávil ve třech navzájem propojených jeskyních Moravského krasu, kde tajně pracoval na mohutné podzemní inscenaci Danteho Božské komedie. Prvá jeskyně představovala Peklo, druhá Očistec a třetí Ráj. Některé postavy, ale i celé pekelné, očistcové i rajske výjevy jen dotvářel z obrovských stalaktitů a stalagmitů a jiné zas sbíječkou vysekával přímo ze stěn jeskyní a jen něco málo vytvářel u sebe v ateliéru a skryté pod divocele vyboulenou plachtou vozil v noci a dole pak rozmísťoval.

O těch třech jeskyních nikdo nevěděl, nebyly propojeny s přístupným jeskynním systémem, jen ponorná Punkva si do nich našla cestu a naplňovala ten prostor nepřetržitým podsvětním šepotem a Denisovy postavy

154 a výjevy slizkým a temným životem. Dovnitř se sestupovalo v místech, kde by to nikdo nečekal, ale Denis mě nepověřil tím, abych vám je teď prozradila.

Jsi jediná, kdo kdy mé dílo viděl, protože vlastně není určeno lidem. Je to můj rozhovor s Pánebohem.

Tož nevím, co měl Denis s Pánebohem, ale mezi postavami blažených a jejich blažitelů, mučených a jejich mučitelů jsem našla i samu sebe. A v souvislosti s tím, jak náš vztah procházel různými obdobími, putovala taky má statue z Ráje do Očistce a nakonec až do Pekla, kde pro ni Denis vymýšlel infernální muka: nechal ji napadnout, zprznit a sežrat divokými vepři, zazdil ji do stropu jeskyně, z něhož bolestně shlíželo jen jedno její oko, zasadil do jejích ledvin strom, který se rozrostl tak rychle, že jeho horní větve vyrážely z jejích úst a očí, vymačkal ji jak zubní pastu na odpudivou hromadu. Pochopila jsem, že Denis používá mé dvojnice, aby na mě činil nátlak, podobně jako se ve vúdú používají malé hliněné figurky.

A pak se to, pánové, stalo. Denis mě pozval na večeři do Grandu. Ale tentokrát dal na náš stůl přinést svícny, a to se podívejme, i stříbrné přibory, ale také květiny ve vázách i v koši. A protože byl ctěný a oblíbený host, personál se přizpůsobil jeho stylu a číšníci a servírky zářili jak šperky a klenoty a všechno kolem nás bylo jedinou a jedinečnou slavností. Nic jsem nenamítala a na nic jsem se nevyptávala a taky Denis dělal jakože nic, ale bylo přece jen znát, že stále ještě není dost obrněn proti mé ledové lhostejnosti.

Když jsme povečeřeli, dal zavolat taxíka a ten nás odvezl k němu domů, do vily v Jiráskově (původně Masarykově) čtvrti. A tady konečně slípka slavnostnosti snesla své vejce, a hned dvě: dva snubní prstýnky.

Vím, koho žádám o ruku, a nic si nenamlouvám. Ale pro mě je důležité být s tebou každý den, probouzet se vedle tebe a vědět, že máme společné jméno. A za to ti můžu nabídnout všechno, čeho se v životě dopracoval pilný výrobce rudoarmejců.

Denisi Kotačko, nikdy by mě nenapadlo, že máš tak kýčovitou duši! Zapomeňme na to, aby ses už zítra nemusel stydět.

Uprostřed noci mě pak cosi probudilo. Šla jsem k oknu, rozhrnula závěs a dívala se na město z prvního poschodí luxusní vily. Tady kdesi měl taky svou první brněnskou vilku inženýr Tomáš Pařízek. A tady sjela Alžbětka na saních pod nákladní auto. Ohlédla jsem se a uviděla Denise, jak si tam spí, v růžových tvářích pokojný výraz sadaře ležícího pod jabloní, jako by ani neprocházel peklem lásky ke mně a jako by celá ta jeho muka byla jen chvílkovým rozmarem špatného trávení. Až se mě to málem dotklo. A pak se znova ozvalo to, co mě probudilo.

Věděla jsem, že v takhle pozdní noční hodinu už neseženu v Brně taxíka, a tak jsem Denise probudila. Zíral, ale má naprostá jistota přemohla veškerý jeho odpor. Ještě nikdy mě nezažil tak neoblomnou a sebejistou.

Co je to za cirkus? vyzvíдалa jsem.

Jak to mám vědět? Nějakej enderáckej. Myslím, že z Lipska nebo z Drážďan.

A znova se ozvalo to táhlé sloní troubení. Ani chvíli jsem nepochybovala, že jsi to ty, Bruno, takhle netrpělivě až vztekle jsi dokázal prosazovat svou touhu jenom ty! A nebylo příznačné, že už podruhé jsi sáhl po zvířeti, které se své lásky zuřivě dotrubovalo?

Přijeli jsme do Židenic, kde cirkus tábořil, jmenoval se *Freundschaft*, a pomalu jsme ho objížďeli, až jsem dala Denisovi znamení, aby zastavil.

A teď se vypař, kamaráde, zmiz, má lásko!

Byla jsem netrpělivá, a proto taky hrubá a nebylo v mých silách něco s tím dělat. A sotva Denis zmizel, sotva jsem uviděla, jak jeho vůz zahýbá do židenických ulic, hbitě jsem se podsmekla do cirkusáckého stanu a octla se tak v plátěné maštali, kde arabští hřebci zatajili dech, když mě ucítili. Opatrně jsem se rozhlédla a vyklouzla zas ven a vydala se kolem klecí cirkusových šelem (tygři vyskočili na nohy jak jeden muž a dvanáct žlutých očí mě žádostivě střežlo) k velkému, bachratému stanu, kde jsem tušila stání slonů.

Ale tos už netroubil, protožeš mě už cítil a začal předstírat, že se nic neděje a vcelku o nic nejde.

Pak jsem vklouzla do sloního stání a všichni sloni zpozorněli. A ty ses horlivě snažil nijak od nich nelišit. Pět

156 slonů, pět sloních mládenců a všichni na chlup stejní. A rázem jsem si připadala jako princezna, co má rozeznat a poznat vyvoleného prince. Ale váhala jsem skutečně jen okamžik a pak jsem se rozběhla a přimáčkla k tvé obrovské noze, kterou jsem sotva stačila obemknout.

Věděla jsem samozřejmě, že ta obrovská noha a ta tlustá a drsná sloní kůže, o níž jsem se teď mlsně třela, že to vůbec nejsi ty, nýbrž že v té hoře sloního masa je jen dočasná skrýš pro tvou duši, možná docela maličkou jak klíště, že se tam jen kdesi vevnitř krčíš, ale protože jsem zatím neměla nejmenší šanci přes tu sloní hradbu mezi námi proniknout, ochotně jsem přijala tvůj chobot jako honorárního konzula tvé duše, a když mě porazil do slámy, cítila jsem stoupající slast, zapovězené ovoce sodomské (zatímco ostatní sloni, oči navrch hlavy, zkoprněle přihlíželi).

Ráno jsme se nemohli rozloučit (ostatní sloni stáli kolem nás ještě opaření studem, červení jak karafiáty, tolik toho za celý život neviděli, jak teď v několika hodinách, a garantuju vám, že zas tak brzo neuvidí) a pak ten obrovský slon přede mnou poklekl řka: Vem si mě za muže, a museli byste ho vidět! Ale tahle selanka neměla dlouhého trvání, protože jemné sloní uši zaslechly, jak na druhém konci cirků vylezl z maringotky sloní drezér a zapálil si svou ranní cigaretu.

Ale dřív než drezér došel ke slonímu stanu a dříve než před ním zašlápl cigaretu, stačila jsem uvolnit Bruna z řetězu a strhli jsme stan a v nastalé panice utekli z areálu cirků a utíkali z města.

Věděli jsme, že musíme jediným směrem, na Vysočinu, do hor. Neběželi jsme samozřejmě po lidských komunikacích, nýbrž napříč přes ně a hnali jsme se tempem spěšného vlaku a jistěže vám nemusím povídat, že jsem seděla Brunovi na hřbetě, a že jakmile jsme dostihli prvních výstupků Vysočiny, bylo nám už hej, protože tady byl pro nás daleko příhodnější manévrovací prostor.

Byly krásné dny ke konci května a tady na Vysočině, kde se jaro vždycky opožďuje, teprve teď propuklo a my se jím opojeně potáceli. Celé dny jsem jezdila na slonovi a v noci slon zas jezdil na mně, bera přitom náramně

ohledy, aby mě neroztrhl, nerozpáral, nenaškubl, nerozklížil, nerozflákl, neroztříštil, nezmoždil a neumenšil a ráno jsem se probouzela celá zabalená do některého z Bruno-
vých flanelových, plandavých uší a slunce nás už tahalo z pelechu a hned jsme vyráželi na další kolébové putování, potkávající jen lesní dělníky, sadaře, horolezce, včelaře a rekreanty Revolučního odborového hnutí, kteří když na nás narazili, neprostopně nás obklopili a Brunovi nezbylo než mocně se nadechnout a chobotem je rozpráshit.

(Ptáte se, jaktože jsme se najednou rozhybali k něčemu tak neobvyklému? Vždyť dosud přece platilo, že jen jednou a **víckrát ne!** Ale jak sami víte, každé pravidlo se časem omrzí a všechno zaznamenává jakýsi vývoj. Ale nakonec to přišlo na stejno. Protože čím víc slastí jsme si teď plnými hrstěmi doprávali, tím horší byl pak ten rozchod.)

Samozřejmě jsme věděli, že náš čas se rychle nachyluje. A nemělo nás tedy překvapit, když opravdu nastal konec. Sám indický ministerský předseda Džáváharlál Néhrú (v duchu svých zásad mírového soužití *pañčášila*) zapůjčil socialistickému Československu několik nejohravnějších slonů. Když je Bruno uviděl, jak se k nám ze čtyř stran přibližují s holemi, bodci, provazy, háky a řetězy, bylo mu jasné, že tohle je konec. Dojemně jsme se rozloučili a jeho dva chápavé prsty na konci chobotu mě láskyplně cvrnkly do ucha, až jsem se se slzami v očích zapotácela. *Mahuti* mě samozřejmě nechali odejít, já jsem je jako kořist nezajímala, ale sotva jsem je se zařatými zuby minula (byli to čokoládoví Indové s bělostnými turbany, kteří se v kraji rosniček a božích muk vyjímali jak bradavice na antických sochách), dala jsem se na zoufalý útěk, abych nemusela být svědkem toho, co teď bude nutně následovat, abych nemusela být svědkem Brunova surového ponížení.

Doma mě už netrpělivě čekali Martin s kaprem. A kapr, sotva mě uviděl ve dveřích, chraplavě vykřikoval: Já před vámi hluboce smekám, paní Soňo, já před vámi hluboce smekám! Surově jsem ho odbyla v obavách, že se mi teď rozpovídá. A zamčela jsem se ve svém pokoji a strávila tam pět nedobytných dní.

Ale abych nezamluvila Denise. Po té noci, kdy mě pozval na večeři do Grandu, pak požádal o ruku a nakonec zavezl do Židenic, k cirkusu *Freundschaft*, po té noci se už nikdy neozval. Vytratil se z mého života, a jak jsem se dozvěděla o něco později, vytratil se jaksi vůbec. Slyšela jsem, že prý snad emigroval a potlouká se někde po světě. Ale jsem si jistá, že kdyby tomu tak bylo, už bychom o něm dneska věděli. Už by totiž postavil v Brazílii pomník nezapomenutelnému prezidentovi Kubitschekovi de Oliveiraovi nebo sochu Niké bezkřídle před operou v Sydney. Anebo naopak zaplevelil černý kontinent sériovými sochami tamějších diktátorů, pomníky živoucí obludnosti. Ale jsem přesvědčená o tom, že tomu tak není. A že bych věděla, kde ho hledat.

Jednoho dne někdo ůkne na náhodném místě kladívkem a v Moravském krasu spadne celá jedna stěna a odkryje vchod do Denisova trojlodí. A ten s kladívkem půjde překvapeně dál a Denise samozřejmě najde v Pekle. Denise najde v Pekle, které si sám postavil, a teď tam žije s mou kamennou dvojnicí, se sochou Soni Trocké, a po stropě spolu tančí valčíky, tanga, polky a sbor obrovských štírů jim do rytmu tleská.

50/ Poselství prezidenta Eisenhowera

Víc než měsíc se mi zdálo, že se něco podivného kolem mě děje, a ten pocit ve mně narůstal, a když jsem se s tím svěřila kolegyni Sylvě, dozvěděla jsem se, že takhle přece ovšem, takhle začíná migréna.

(Až teď si uvědomuju, že v té své poválečné historii jen skáču z jednoho časového úseku do druhého a nenabízím vám možnost se v tom trochu zorientovat. Takže prosím, piše se rok 1957, vloni poslal Chruščov do Budapešti tanky, mému synovi je už dvanáct roků a Rudé právo právě útočí na *Eisenhowerovu doktrínu*, to *hanebné tažení proti táboru míru a socialismu*. Podnik, kde jsem zaměstnaná, se už nejmenuje Údržba brněnských parků a veřejných zahrad, ale Technická a zahradní správa města Brna

a já jsem právě přešla z terénu do administrativy, přestala vysazovat záhony v brněnských parcích a začala sepisovat výsledky plnění plánu vysazování záhonů v brněnských parcích.)

A tak znova: víc než měsíc se mi zdálo, že se něco podivného kolem mě děje, a když jsem se s tím svěřila kolegyni Sylvě, dozvěděla jsem se, že takhle právě začíná migréna.

Téhož dne, když jsem se po rozhovoru se Sylvou vrátila domů a když jsem otvírala, uslyšela jsem zevnitř podivné zvuky, a když jsem otevřela, stál za dveřmi můj syn s jakousi dlouhou dřevěnou pálkou, usmíval se a prosil mě, abych se nepolekala, že tady má návštěvu. Což mě napřed opravdu notně vylekalo, protože nic takového se v Martinově krátké životní kariéře dosud nestalo. Trávil ji zatím beze zbytku s kaprem. Takže jsem pak kvitovala s potěšením, když tou návštěvou byl sympatický mladý muž, držící v ruce druhou a stejně dlouhou dřevěnou pálku.

Trochu jsme si tady zahráli kriket, vysvětlil mi návštěvník, i když samozřejmě přijímám vaši námitku, že nelze hrát kriket jen takhle ve dvou a ještě k tomu v pokoji, ale přesto jsme to zkusili. K mé profesi totiž patří zkoušet všechno i za velice ztížených podmínek. A vzal obě pálky, ze země zvedl míček a poskládal vše do elegantního kufříku.

A teď si už zas běž za kaprem, řekl a přátelsky Martina dloubl. Ten se ale cítil podveden, protože muže s kufříkem považoval dosud za svou návštěvu.

Představil se a políbil mi ruku. Byl americkým agentem (s krycím jménem Robert Lowell) a přiznal se mi, že mě víc než měsíc sledoval, aby si ověřil, jestli jsem v pořádku, než se mnou naváže kontakt.

Ano, úpornost toho sledování dosud cítím po celém těle, mister Lowell, na každém centimetru pokožky. Mělo to u mě charakter počínající migrény.

Omlouval se, že nemohl jinak, protože se napřed musel ujistit, aby neohrozil své poslání. A aby se teď také mně na oplátku dostalo jakýchsi záruk, připomněl akci s vlčími vojáky. Věděla jsem, že do akce byl zasvěcen jen major

160 Rujbr a ten emigroval hned poté, co komunisti zavraždili Jana Masaryka.

Jak se daří majorovi?

Dostal hodnost plukovníka a navrch pěkný ranč v Texasu. Ostatně, moc vás vzpomíná a nechá pěkně pozdravovat.

Dobře, pane Lowelle, a teď to posláni.

Ovšem, posláni. Budu vám tedy tlumočit poselství prezidenta Dwighta Eisenhowera, kterým se obrací k českému národu u vědomí, že mu sice jako šéf generálního štábu americké armády nepomohl po komunistickém puči, že neposlal do Prahy tolik očekávané elitní jednotky, ale že se za to teď omlouvá a posílá svého nejlepšího agenta, aby vyučil lid této krásné země účinné rezistenci vůči silám totalitní represe. A poselství přednesu z paměti, protože nesmím mít u sebe žádné kompromitující písemnosti.

A když jsem pak Robertu Lowellovi servírovala heme-nex, zeptala jsem se: Budete bydlet tady u mě?

Ale kdepak, maličká. Vy jste jen můj první kontakt. Postupně se míním napojit na všechny milé lidi této malé země.

Obávám se, že tak malá zas není, upozornila jsem ho. A ostatně ani já už nejsem tak maličká. A ani lidi tu nejsou tak milí.

Omlouvám se, nemyslel jsem to tak. Chtěl jsem jen říct, že nebudu bydlet u vás, protože budu bydlet v tom – luskl prsty – v kotrmelci. Pak se zamyslel a opravil: Totiž v krmelci! Ta čeština mi ještě občas vyvede ošklivý kousek! Najdu si tu nějaký pěkný krmelec nedaleko Brna, v lesích nad brněnskou přehradou. A to bude nějaký čas má základna. Jak vidíte, chystám se tu přebývat jako klasický agent, ale mé posláni je přitom ryze humánní. Podívejte, nejsem vybaven ničím, co usmrcuje, a pohledte, jsem prodchnut nezměrnou láskou k lidem. Ale teď ještě jeden praktický detail. Musíme se domluvit na nějaké šifře pro případ nouzového kontaktu. Znáte bajku o jednorožci od Jamese Thurbera? To nevadí. Stačí, když si z ní zapamatujete dvě fráze. Když vás někdo osloví větou: *V zahradě je jednorožec*, odpovíte mu: *A žere růže*.

Ale samozřejmě se Robert přece jenom ještě chvíli pozdržel. A byl z toho nakonec celý týden. K velké radosti mého syna, i když se teď o Roberta musel dělit (syn přes den, já na noc).

51/ Konec Barucha Spinozy

A tak jsem si (bohužel až pozdě) uvědomila, že se můj syn dostal do let, kdy už mu nemohl vystačit jenom kapr, byť ten nejmoudřejší, jakého kdy země nosila. Vždycky jsem se snažila oddělit svět svého syna od světa svých milenců. Nechtěla jsem, aby má bezuzdnost, za níž jsem se styděla, poznamenala nějakým způsobem Martinovo dětství a dospívání. Ale musela bych být slepá, abych si nevšimla, že Martin měl odedávna ve zvyku chytat se mých milenců za nohavice, když se náhodou přece jenom kolem něho ohomejtli. A to mi mělo napovědět.

Bruno poslal mému synovi kapra, jehož krev byla studená a oči mrtvě vypoulené. Kapr sice Martina naučil všechno, co sám věděl, napumpoval do něho obrovskou sumu lidského vědění, od prvých poznatků milétské filozofické školy v 6. století před Kristem až po tzv. „nový determinismus“, tedy determinismus zplozený Planckovou kvantovou teorií, tak jak se právě stal předmětem učených sporů na anglických a amerických univerzitách, ale to všechno nebylo to, co teď právě Martin nejvíc potřeboval. Celý ten obrovský a kaprem zprostředkovaný vesmír vědomostí byl naprosto k ničemu, když se neproteploval otcovským dotekem, otcovskou rukou, kterou ale nemohl po Martinovi vztáhnout kapr, i kdyby se rozkrájel. A tu se jako na zavalanou objevil Robert, jehož v zacházení s dospívající mládeží vycvičila YMCA a Setonovi woodcraftři. Robert byl ze všech mých milenců nejbliž mé představě Martinova ideálního otce, když nepočítám Bruna, samozřejmě. Dívala jsem se tedy s láskou na ty hodiny, které Robert trávil s Martinem, i když se třeba někdy protáhly na úkor našich nocí. Ale tím tíživěji na mě padalo vědomí, jak se Martin bude cítit podveden, až agent Lowell definitivně zvedne kotvy. Ale když

162 pak na konci týdne zmizeli náhle oba, cítila jsem se podvedená já.

A napřed jsem tomu prostě nemohla uvěřit. Stála jsem v Martinově pokoji, kde po něm zůstaly jen pantofle pod postelí, stála jsem před akváriem, kde kapr na mě pouličil oči, přežvykoval jak kráva a šlapal vodu. A nikde žádný vzkaz, ani od Roberta, ani od Martina. Pak jsem si samozřejmě vzpomněla, jak mi Robert Lowell vysvětloval, že nesmí po sobě v žádném případě zanechávat vzkazy, ani jiné kompromitující písemnosti.

Řekla jsem něco sprostého a v návalu bezmocného vzteku šla podříznout Barucha Spinozu. Cože, já vám ještě neprozradila, že kapr se jmenoval Spinoza? Ale teď už je stejně pozdě, i kdyby se jmenoval Heidegger nebo Ludwig Wittgenstein. Obrovská suma encyklopedických vědomostí se v několika vteřinách obrátila v cukající se krvavý sliz. Ruce oblepené šupinami jsem si pomalu, velice pomalu otřela do sukně.

A pak jsem kapra osmažila a půlku snědla ještě ten večer a půlku hned příští den ráno. A narvaná kapřím masem, vzala jsem si batoh a stanovou celtu a šla na zastávku tramvaje a odjela na přehradu.

Končilo se právě babí léto a krvavé cáry slunce visely jak prádlo nad přehradním jezerem, na březích se červenalý jeřabiny a ve smaragdové srsti lesů dokola kolem vod se už taky objevily podzimní kapky krve, jako když obrovský bažant s useknutou hlavou vyletí prudce vzhůru a otřepe se nad lesním baldachýnem.

52/ V zahradě jednorožcově

Počítala jsem, pánové, že tady strávím třeba i celý zbytek dovolené, protože budu potřebovat spoustu času, abych se důkladně prohrabala všemi těmi lesy, zrcadlicími se teď přede mnou na hladině jezera. Nevěděla jsem ovšem, kde a jak začít. Kdybych tak mohla nasypat lesy do cedníku a zatřepat jím, aby v něm zůstaly jen všechny krmelce a všechna ta improvizovaná lesní hřiště, na nichž teď Robert Lowell učí mého Martina kriket! Stála jsem

tam s batohem na zádech a hleděla na jezero, po jehož dně jsem kdysi běžela s maminkou, zatímco se nám nad hlavami houfovaly vzduchodě. A to je celý můj život. Stále znova se ocitám na těchže místech, na souřadnicích osudu, které se neustále pohybují jak na hvězdných dráhách v jakémsi Ptolemaiově mobilu. Nu, nadhodila jsem batoh, otočila se zády k přehradě a začala stoupat lesní stezkou.

Po hodinové chůzi mě nahoře čekala vysoká borovice. Odložila jsem batoh ke kmeni stromu a vydrápala se do jeho vrcholu, ale uviděla jen hustý listnatý a jehličnatý kožich, který ležel na všech kopcích kolem a byl podhrnut až kamsi pod obzor. Vypadalo to beznadějně.

Nepočítala jsem samozřejmě s tím, že už v prvních dvou dnech něco najdu. Umínala jsem si postupovat systematicky, i když ve mně převažoval pocit, že bych se měla vykašlat na tuhle německou důkladnost, již jsem zdědila po mamince, a jít jen za hlasem svého srdce, za tím jurodivým křikem po tatínkovi, anebo spíš po dědečkovi a jeho pravoslavných indiánských stopařích.

Samozřejmě jsem nakonec zkusila to i ono, ale i srdce mě vodilo jen po bludných stezkách jak pomínutá vlčice. A když jsem neuspěla ani po třech dnech, propadla jsem už zoufalství. Běhala jsem po lese a volala Martina. A odpovídala mi jen slitovná ozvěna.

Pátý den jsem sáhla po čemsi, co jsem považovala až za opatření krajní nouze. Stále jsem totiž měla na paměti Robertovo: žádné písemné vzkazy! Ale on se vykašlal na mě, proč bych já teď měla dbát na jeho direktivy?

Vylovila jsem tedy z batohu pro ten krajní případ připravené čtvrtky papíru a chodila po lese a rozvěšovala po stromech výzvy: Martine, vrať se! Roberte, vrať, prosím, Martina! A tak se mi taky stalo, že jsem si vzpomněla na konspirační heslo, na němž jsme se s Martinem domluvili, a začala po stromech rozvěšovat tu svoji půlku hesla (odpovídající na vzkaz, že v zahradě je jednorožec): A žere růže.

Ale když jsem toho rozvěsila desítky a jednorožec se stále neozýval a nikde se neobjevil jeho zlatý roh a nikde nezazvonilo jeho zlaté kopyto, nakrkla jsem se strašlivě

a začala tam všet lístky: Žeru růže! Žeru růže! Žeru růže!
A nakonec taky: Sežeru jednorozce!

A podnes jsem přesvědčená o tom, že právě to zoufalství způsobilo zvrát, s jakým jsem, pánové, vůbec nepočítala.

53/ Chci tě, Mlocku!

24. září 1957. Celý den jsem strávila zbytečným hledáním. A právě když jsem se vracela na základnu, ke svému stanu na pasece, prudce se setmělo, jak havraním křídlem zatáhla se obloha. Šla jsem dál potmě a až po chvíli jsem zvažila, že bych se měla raději zastavit a vyčkat. Z toho, jak se obloha zatáhla, to vypadalo, že by mě mohlo ve tmě taky chytit prudký liják anebo i ošklivá bouřka, jiskřící v té huňaté srsti lesa jak kostěný hřeben. Ale ve chvíli, kdy jsem se zastavila, rozsvítlo se přede mnou najednou světlo a vidím, že jsem na počátku dlouhého lesního průseku, cesty běžící lesním koridorem, a po krátkém zaváhání jsem vyrazila za světlem.

A samozřejmě mi ta cesta lesním koridorem cosi připomněla. A nebudete mi věřit, ale napřed jsem si nedokázala vybavit, odkud je mi povědomá (to celodenní pobíhání mě dočista zmátořilo a otupilo), dokud se světlo na konci průseku nepřiblížilo natolik, že jsem už rozeznala pootevřené dveře vedoucí do pokoje s perským kobercem. A to jsem už pochopitelně věděla, k čemu se to hop skok, srnčí bok, k čemu se to blížím. Na koberci už ovšem neležel plyšový medvídek, ani lahvička parfému, jen si račte vzpomenout, obé přece zvedl inženýr Tomáš Pařízek a položil na komodu.

(Drobná odbočka, přátelé. Také jste si všimli, že transcendentno si nás každého pořád ohmatává a dobírá už vyzkoušenými a osvědčenými tykadly? Už kdysi po mně sáhlo průhledem do pokoje, a tak se toho teď drží. Je to z pohodlnosti nebo z čeho, to bych ráda věděla. Může být transcendentno pohodlné, nebo dokonce líné?)

Když jsme se tenkrát (na Podkarpatské Rusi) pokoušeli k pootevřeným dveřím přiblížit, v jistém okamžiku zmizely,

jako by to byl jen optický klam, lesní fata morgána, která je vidět jen v určitých situacích a z určitého úhlu. Čekala jsem tedy, že i teď, jen co udělám další krok, pootevřený pokoj zhasne a zmizí. Ale tentokrát vytrval, přísál se nebo co a zůstával. Až jsem došla až ke dveřím a po jistém otálení, které snad pochopíte, jsem se rozhodla vstoupit dovnitř.

Však tu jsem narazila na cosi, co mi v tom zbraňovalo. Jako by ve futrech těch pootevřených dveří byla vsazena skleněná deska, jako by vchod do místnosti byl zasklený. Ale počkejte, to vůbec není přesné! Na skleněné tabuli jsou totiž vždycky třeba i jen nepatrné šmouhy a jsou v ní zabudovány nepravidelnosti, které náš zrak zaznamená, kdežto tohle byla dokonale průhledná, čirá, naprosto neviditelná deska, na níž nebylo čeho se zrakem zachytit. A nejen zrakem. Já vím, že se to obtížně chápe, ale přestože stála neprostopupně v cestě, byla zároveň nehmatatelná.

Dlaně položené na nehmatatelné, průhledné a čiré desce, dívala jsem se dovnitř na perský koberec. A chvíli se vůbec nic nedělo. Tak naprostá prázdnota, jako by někdo za hrdlo táhl vzhůru archanděla! Nevím, jak dlouho to trvalo, ale pak jsem uviděla nějaký pohyb tam, kde se koberec dotýkal zdi. A vypadalo to, že buď podlaha nedoléhá až úplně ke zdi, anebo tam dokonce vůbec žádná zeď není, ale jen takový nátěr v prázdnu, zeď namalovaná jen tak do vzduchu. A mezi touhle zdí a podlahou se teď začalo cosi vynořovat.

Nevím, odkud vystupovali, ale byli to maminka s tatínkem.

Napřed se vynořily nad kobercem jejich hlavy a pak už i ramena, až jsem uviděla, že se drží za ruce, odkudsi spolu vystupují a drží se přitom za ruce a usmívají se na mě, Lev Trockij a Gudrun Sammlerová. Vystoupili na koberec a šli po něm blíž ke mně (taky jsem se usmívala), až se zastavili v těsné blízkosti toho průhledného, ale neprostopupného, co nás teď oddělovalo.

(Dohodněme se: budeme té neviditelné, ale neprostopupné přepážce záhadné konzistence nakonec přece jenom říkat skleněná deska. Teď, když už víme svoje, na slově nezáleží.)

Myslím, že jsem jim řekla něco na uvítanou a oni taky něco řekli, a viděla jsem, jak se jim pohybují rty, ale neslyšela ani hlásku, neslyšela jsem jiný zvuk než to, jak se v temném lese za mými zády vítr přehrabuje v korunách stromů a jak občas zapraská nějaká větévka.

A pak jsem se celá přimáčkla na skleněnou stěnu a křičela, co nejvíc jsem otvírala ústa, ale nebylo to nic platné, až mně tatínek dal znamení, že tohle prostě nemá cenu. Sáh do náprsní kapsy, něco hledal, vytáhl diář, otevřel ho, opřel o skleněnou stěnu a chvíli cosi psal, pak vytrhl z diáře list, otočil ke mně a přidržel na skleněné tabuli ve výši mých očí: Jsme odděleni neprostupnou stěnou, skrze níž není nic slyšet. Ale dorozumívat se můžeme pomocí lístečků.

Vytáhla jsem z batohu ty čtvrtky papíru, na nichž jsem čmárala vzkazy pro jednorozce, a na jednu z nich napsala: Mami, tati, pěkně vás pozdravuji! Doufám, že užíváte věčné blaženosti, ale pomozte mi prosím najít mého Martínka!

Tatínek udělal uklidňující gesto a napsal na další list z diáře a přidržel na skle: Tak především, není věčné blaženosti. Všechno je jinak. Ale o to teď nejde. Jsme tady proto, abychom ti sdělili, že Martinovi se nic nestalo, ani stát nemůže. Je s agentem Robertem Lowellem, který ho vyučuje svému řemeslu. Jak jsme se informovali, agent Lowell je nejlepší po Jamesi Bondovi.

Netrpělivě jsem šklubla rukou a hned odepsala: Kde je? Kde jsou?

Maminka natáhla ruku a vzala si tatínkův diář a tužku a dlouho cosi psala a pak lístek způsobně olízla a přilepila ve výši mých očí: Vůbec se nemusíš o Martínka bát. Agent Lowell není žádný pedofil, ale pravý gentleman s tím nejlepším vychováním. Ve dvanácti letech už Martin potřebuje otcovskou autoritu a taky někoho, koho by mohl obdivovat. Nemůžeš ho pořád držet doma jak princeznu bukovinskou a sedmihradskou. Bránila bys mu v cestě, po níž jest mu jít. Naše ubohá, zmučená země potřebuje statečné muže, rytíře srdce, kteří se srazí s komunistickou hydrou!

Okamžitě jsem odepsala: Mami, co blbneš! Vždyť Mar-

tínek je ještě děcko! A copak nestačí, že já bojovala s nacismem jako statečná vlčí partyzánka? Vždyť nemáš tušení, co jsem si užila se sovětskými vlkodlaky, co ta boží hovádka se mnou vyváděla!

Ale tatínek mě rázným gestem přerušil a vzal si od maminky svůj diář a napsal: Má nejmilejší Soničko, rozumím, jak ti je! Ale nestačí, že tys bojovala s nacismem. Jestlipak si ještě vzpomínáš, co jsem ti tak často citoval z Nikolaje Berďajeva?

Vztekle jsem naškrábla na lístek a plácla na stěnu: Napleváť na Berďajeva!

Maminka si znova vyprosila od tatínka diář a odepsala mi: Je svět mužů, do něhož jednou všichni chlapci odejdou, a my tomu nemůžeme zabránit, Soničko...

Kmitaly tužky a popsané lístky padaly na zem a vršily se na obou stranách skleněné stěny. Osud Martínka mi byl nade vše, a tak jsem si ani dostatečně neuvědomovala, jak vzácné je to setkání a že se už nebude na tomhle světě nikdy opakovat. A jako vždy při vzrušeném rozhovoru (jako vždy u nás doma v těch dávných časech před válkou a před oběma válkami) jsme pak už používali všech tří jazyků, přebíhali jsme z jednoho do druhého a do třetího, latinka se nám na těch lístcích míchala s azbukou a proplétala s maminčiným švabachem, huhňaly tvrdé a měkké jery, syčelo *scharfes es* a štěbetala česká diakritická znaménka jak vlaštovky na drátech.

Ale naše setkání mělo zřejmě taky svůj přesně vymezený čas, protože tatínek najednou vytáhl své strojuřdčovské cibule, ťukl ukazovákem do ciferníku a napsal na poslední lístek, že na závěr mají pro mě ještě překvapení. A že teď už uvolní místo tomu překvapení.

Drželi se už zase za ruce a odcházeli tím způsobem, že malými krůčky couvali až ke zdi a tam se pak začali zvolna spouštět kamsi mezi zeď a koberec, ale až do poslední chvíle se povzbudivě usmívali, a pak jsem už viděla nad kobercem jen tatínkovu mávající dlaň, ale také ta se nakonec nenávratně ponořila.

Po tatínkově a maminčině odchodu (smím-li to tak nazvat) zavládlo znova v pokoji za skleněnou stěnou nevyřčené prázdno, čehož jsem využila k tomu, že jsem si

168 procvičila vypsanou ruku. Rychle jsem s ní kroužila v zá-
pěstí a pak i v loketním kloubu.

Ale udělala jsem sotva šestadvacet kroužků a to se
už opět začalo mezi zdí a kobercem cosi vynořovat. Ale
tentokrát to byla jen jediná, však nade vše mi drahá
hlava.

Už když se vynořily oči, ucítila jsem jejich mocný zážeh
a mimoděk couvla od skleněné stěny. Z podsvětlního pro-
padliště vystoupal mladý muž v bílém obleku s decentní
kravatou a s kyticí růží. Oblek byl snad trochu zastaralého
stříhu, ale slušel mu ovšem líp než sloní kůže anebo jelení
srst. A tak jsem ho uviděla v jeho lidské podobě. A přes-
tože to bylo vůbec poprvé, ani na okamžik jsem nezapo-
chybovala:

Zdravím tě, můj princi.

A byl snad opravdu trochu podobný korunnímu princi,
arcivévodovi Rudolfovi Habsburskému, jehož tajuplná smrt
na loveckém zámečku Mayerlingu a ve společnosti anděl-
sky krásné baronesy Marie Vetserové rozněčovala kdysi
dávno (velice dávno) mou dětskou obraznost. A znamená
to snad, že Bruno je habsburským levobočkem, nasaze-
ným do rodiny vídeňského dvorního krejčího? Ale to už
ráda přepustím nic nenechavým historikům, protože mě
to zas, upřímně řečeno, tak moc nezajímá. Mě zajímá
Bruno, a ne jeho tajemný původ.

Bruno se uklonil, zlomil v pase dle dávné etikety,
a když došel až ke skleněné tabuli mezi námi, uličnický na
mě zamrkal a vylovil z kapsy kousek leukoplastu a přichytil
na skleněnou tabuli tu svou kyticí růží, takže odteď mezi
námi plála jak monstrance v západu slunka. Načež zas
maličko poodstoupil, vytáhl paklík lístků, obratně promí-
chal jak karty, a to už měl v ruce i plnicí pero.

Ale předběhla jsem ho a napsala na svůj lístek: **Bruno!**

Okamžitě odpověděl lístkem: **Soňo!**

Neváhala jsem a odepsala: **Bruno!**

lhned reagoval: **Soňo!**

Napsala jsem: **Bruno!**

Odepsal: **Soňo!**

Oslovila jsem ho: **Bruno!**

Odpověděl mi: **Soňo!**

A soňováním a brunováním jsme pak strávili spoustu
času, naše jména padala jak okvětní lístky, jak kapky vos-
ku na obou stranách skleněné stěny, ale přitom nám bylo
jasné, že právě času máme pramálo, a že ho tedy musí-
me maximálně využít.

Vždycky jsem si myslela, že takto se uvidíme až úplně
na konci té dlouhé reinkarnační pouti, jíž měl Bruno projít,
než se zas dobere své lidské podoby. Ale to, co nám teď
bylo dopřáno, byl nejspíš jen záblesk snu, špehýrka do
daleké budoucnosti, zlatá mince z dřevé kapsy ráje!
A smysl toho byl samozřejmě i ten, aby mně také Bruno
mohl říct, že se nemusím o Martina bát. Vždyť to on poslal
Martinovi kapra, aby mu tak poskytl vzdělání, o jakém se
hned tak někomu nezdá, vzdělání, jaké si v našem století
směl osvojit už jen filozof Bertrand Russell, třetí hrabě
z Russellů. Ale protože se zároveň suchar, a protože si byl
jistý tím, že v našem století už jen boj za svobodu je tou
pravou výhni, v níž se ještě uková mužné srdce, zkrížil mu
cestu s agentem Lowellem.

Tak jo, přesvědčils mě, Bruno. Ať Lowell vyučí Martina
v tom, v čem kapr už nemohl.

Stáli jsme tam, každý na své straně skleněné stěny
a každý v ruce už jen poslední lístek, poslední kartičku.
A mezi námi plula kytice růží a za mými zády, v temném
lese, se dál vítr přehraboval v korunách stromů a občas
zapraskala nějaká větévka. A tak jsem na svůj poslední
lístek napsala: Chci tě, Bruno, chci tě, Mlocku! A Bruno
na ten svůj: Rozdejme si to, Soničko Trocká, Sammlero-
vá! A odněkud se okamžitě natáhl nasliněný boží prst
a umázl mi léta. Kolik mně to teď bylo? Šestnáct? Šest-
náct a půl? Tak jo, nadzvedla jsem svetr a vyloupla dvě
kúzlátek a přimáčkla na skleněnou stěnu. Leč Bruno zne-
jistěl. Zbaven svých zvířecích atributů, rypáčeků, parůžků,
kopýtek, byl teď najednou plachý a stydlivý a hlavně ne-
šikovný. Chvilí tam stál jak sloup, než svlékl bělostné sako
a pustil k nohám a neobratnými prsty rozšrouboval kra-
vatu. A tu jsem uslyšela, jak se za mými zády zvedá bouře
a pak už její břit v prudkém nárazu čistounce rozřízl a se-
rval ze mě všechny šaty. Ale Bruno ve své skleněné kle-

170 ci, v níž nepohnul se lísteček, mohl spoléhat jen sám na sebe.

Ale snad nečekáte, pánové, že vám to teď všechno popíšu? Ale už vám vidím na očích, že čekáte! No, to snad ne! Tak to se načekáte! Klaním se! Vaše Sonička Trocká-Sammlerová!

54/ Dělnický kádr

Sice jsem vás ošidila a nepověděla vám nic o intimnostech, které jsme s Brunem měli přes neprostupnou skleněnou stěnu, ale snad smím doufat, že se na mě proto nezlíbíte, vždyť pohleďte, příběh už běží dál a už vás zas vyzývám na cestu a jsme teď kdesi na počátku šedesátých let.

Ano. Jednou ráno jsem se probudila, šla do koupelny a vzala do ruky hřebec a najednou ke svému údivu slyším, jak začínám promlouvat naříkavým, kňouravým hlasem a jak vytéká ze mě lítostivý, žalobný monolog jak kdysi dávno z maminky (takže už je to zas tady: to, co žijete, zakoušíte a poznáváte, se jen stále znova vrací a je to pořád totéž, jenže se to pokaždé zjevuje v trochu jiných podobách, až to vytváří jakýsi podivný řád, kterému sice nedokážete nikdy porozumět, ale o to taky nejde, drahouškové a zlatouškové, jde jen o to, abyste věděli, že řád je tady a nemůžete se mu vymknout). Ale jestliže mamčinu žalobnému monologu, mamčině pláčtivé samomluvě naslouchala tenkrát přes devatero hory a devatero lesy milující dcera, mě poslouchal hned za dveřmi udavač.

Dlouho tam stál a snažil se něco pochytit, něčemu z mé samomluvy porozumět, ale když se mu to zřejmě nedařilo, prudce stiskl kliku a hulvátsky vpadl dovnitř předstíraje, že netušil, že jsem v koupelně.

Ale co dělal v mém bytě, co dělal za dveřmi do koupelny jakýsi udavač?

Na počátku padesátých let vypadl, jak si ještě vzpomínáte, můj syn z evidence školského úřadu. A pak jsem nějakým zázrakem vypadla já z evidence Státní bezpečnosti. Ale ten zázrak se v obou případech jmenoval nej-

spíš šlendrián. Slyšela jsem nedávno vyprávět historku o někom, koho přišla zatknout Státní bezpečnost, jenže on si dva dny předtím zlomil nohu, a když u něho nad ránem zazvonili, byl ještě v nemocnici, a tak se s nimi minul a už mu pak dali pokoj. To by se gestapu nemohlo stát. Ale v práci Státní bezpečnosti, řízené ruskými gorilami, se mísil český šlendrián s ruským šlendriánem a vytvořily tak fantastickou kombinaci, která možná leckomu zachránila život.

V létě roku 1945 si přišli pro tatínka agenti KGB, ale když se dozvěděli, že už je po smrti, měla jsem pak nepředstavitelně dlouho pokoj. Ale pak na mě znova padl stín tatínkova jména.

V roce 1960 propustili totiž v Mexiku z vězení vraha, kterého si v roce 1940 najal Stalin na zavraždění Lva Davidoviče Bronštejna Trockého. A jen co tenhle Ramon Mercader (ano, mluvili jsme už o něm) vyšel z vězení, odběhl si do Moskvy pro Leninův řád a hned potom se směl na nějaký čas usadit ve zlaté mátušce Praze. A teprve až v souvislosti s ním si znova vzpomněli na mě, přestože jsem se skrývala pod příjmením Sammlerová. Anebo možná právě proto. A znova se vynořilo to absurdní podezření, že mám cosi společného s tím dávným Stalinovým rivalem. Vrah Trockého se přijel na mě podívat, a aby ve mně mohl identifikovat trockistické rysy, dlouho mě pozoroval skrz průhledné zrcadlo v místnosti, kam si mě zavolali na výslech. Zřetelně jsem ze zrcadla cítila jeho pohled. A přestože se zřejmě ničeho nedobrali, jisté bylo, že jsem v jejich očích dcera ruského emigranta a Němky, a tak mi aspoň nasadili do bytu ne snad šmírující štěnici, ale hned velikého hlídačeho škvora, totiž dělnického kádra.

Ale koukám, pánové, že nejste zas takoví mladíci, abyste nepamatovali, co bejvali takzvaní dělničtí kádři a jak se nesli jak hovna na lopatách, když je strana a vláda vyzvedla rovnou od soustruhů a stoupali k vyšším metám. Karel Skotal přešel z fabriky (z Energetických závodů) přímo do redakce krajského deníku a pravopisné chyby mu opravovali korektoři a psát ho naučili v rychlokašeném kurzu dělnických novinářů. Ale jedno se nemusel učit nikde – drzý a vlezlý byl od přirození.

Krátce poté, co ke mně kádra nastěhovali (záminkou byl můj „nadměr“, bydlela jsem sama v prostorném bytě), vtrhla ke mně i jeho odbarvená štětka a taky mě hned upozornili, že minijou čekat rodinu, takže pochopte, soudružko, že nemůžeme bydlet jenom v jedné místnosti. A tak zabrali celý můj byt a zůstal mi jen kamrlík, který dosud sloužil jako komora. A skotná Skotice mi dávala všemožně najevo, že to já jim tu překážím a to já jsem tu vetřelkyně.

Jedno k druhému a poprvé v životě se mi stalo, že jsem měla pocit, jako bych už navždy ztratila kontakt s Brunem, ale taky se synem, dělnický kádr mě šmíroval a Státní bezpečnost tahala k výslechům, přišla jsem o domov a nezůstalo mi jediné místečko, kam bych se mohla utéct před příkořím světa, a pokud jsem dosud vzdorovala s vědomím, že právě tohle chtějí, vyvolat ve mně pocit marnosti a beznaděje, jednoho dne bohužel padl můj poslední obranný val, neboť, pánové, to byste sami museli zažít, prostě jsem se zvedla a dala si do batohu vše, co se mi tam vešlo z věcí, na nichž mi tedy záleželo, nějaké svoje šaty a nějaké po mamince a v předsíni jsem sundala ze zdi obraz železničního tunelu v alpském Semmeringu, dále skupinovou fotografii s tatínkem před lokomotivou Ajax, nejstarší lokomotivou evropského kontinentu, a Dürerovu Melancholii, všechno jsem to vyndala z ráků a pečlivě srolovala do ruliček a v kamrlíku jsem si klekla na zem a srolovala si jednu bizoní a jednu medvědí kůži z těch, co v den mého narození přivezli pravoslavní indiáni, a dělnickému kádruvi jsem řekla, že odcházím a nechávám jim celý byt, kádra to nepřekvapilo, od začátku počítal s tím, že jednoho dne mě k tomu dožene, popřál mi hodně štěstí a přátelsky se usmál, člověk je musel milovat, tyhle dělnické škvory!

55/ Dobrý den, majore Gagarine!

A když jsem pak vyšla z domu s batohem, v němž jsem měla svá *omnia mea mecum porto*, věděla jsem, že zas jen opakuju tatínkovu cestu, když si před devatenácti lety sbalil všechno, co si směl vzít do transportu, a šel hledat svůj koncentrační tábor.

Bylo prosincové odpoledne roku jednašedesátého, čtrnáct dní do Vánoc. A jestli si ještě trochu vzpomenete, pánové, byla tenkrát zima tak tuhá, že Svratka zamrzla i uprostřed města a kluci, hejna kluků se po ní večer proháněla na bruslích s rozsvícenými baterkami, takže to vypadalo, že se korytem řeky sype barevný svítící písek, a na střeších ležely černé koberce havranů a až na náměstí Svobody se objevila žebravá zvířata, ustupující z okolních lesů promrzlých na kost, a lidé vytáhli odkudsi staré, obrovské zimníky, což byly mnohdy jen přešité rakousko-uherské vojenské zimní mundury.

Vecpala jsem se i s batohem do tramvaje, kde bylo jak ve vyhřáté jeskyni, ale jak se tramvaj vzdalovala střed města, začala se vyprazdňovat, až pak za Žabovřeskami a na cestě do Bystřce nás tam zůstala jenom hrstka a na konečné jsem vystoupila už úplně sama. A kdo by sem teď taky jel, do těch ledových pustin za městem? A taky se už setmělo, a aniž bych pořádně věděla, co mám vlastně v úmyslu a kam jsem se to vypravila a proč, vstoupila jsem teď do té tmy, a jako bych rozhrnovala těžkou sametovou oponu, dlouho jsem se tam motala a klopytala, až se vynořilo hvězdami ozářené jezero Brněnské přehrady. A bylo stejně zamrzlé jak Svratka. Ale všechno nasvědčovalo tomu, že jsem s tím počítala.

I dál jsem totiž pokračovala bez zaváhání. Sundala jsem si batoh, vylovila z něho brusle, nasadila si je na boty, kličkou dotáhla, znova si nahodila batoh a vstoupila na ledovou plochu a hned po prvním nejistém doteku s ledem se po něm rozběhla.

Běžela jsem po přehradním jezeře jak kdysi dávno (no, před jednašedesáti lety) Bruno Mlock po zamrzlém Dunaji za vzdálenými světly Leopoldstadtu. Běžela jsem po jezeře, které mi toho vždycky tolik symbolizovalo, batoh na

174 zádech najednou jak pířko, břehy se rozestupovaly, ledová plocha rozšiřovala a hvězdy bezostyšně plály a v té bílé pustině jako bych pojednou slyšela nějaký zpěv, jako by mi vysoko nad hlavou letěl skřivan jarního oráče, ale pak mi došlo, že takhle přece zpívají mé brusle: kovový smyčec na ledových strunách, a že se ten zvuk odráží od zimní oblohy, a proto ke mně přichází seshora.

A k zážitku hudebnímu se záhy přidružil ještě další. Uviděla jsem totiž cosi pod ledem. A bylo to tak nápadné a tak překvapivé, že jsem okamžitě zpozorněla a zastavila se a stála a pak ještě víc stála a pak dokonce pomaloučku poklekla – a představte si to prosím – s batohem na zádech jsem poklekla a podívala se tím ledem dolů a uviděla hluboko na dně přehradního jezera, ale taky v hlubinách času, uviděla sebe pětiletou, jak tam cupitám vedle maminky a s konvičkou na zabiřačkovou polévku, a omlouvám se, že vám tu scénu stále připomínám, už mi to taky leze krkem, ale asi je svým způsobem klíčová, a pokud je mezi vámi, pánové, psychoanalytik, ale ne, pojďme dál, uviděla jsem samu sebe v tom dalekém a dávno zavátém čase, kdy tady ještě nebyla žádná přehrada, ale jen údolí s vesničkou Kníničky a žlutými domky (teď v té hloubce pod ledem podobnými rozsypaným veverčím zoubkům) a uviděla jsem taky, jak tam teď zvedám hlavu a dívám se nahoru a setkávám se tak se svými očima.

A tak jsme tam na sebe hleděly: já, jednašedesátiletá, klečící na ledě, a já pětiletá, cupitající hluboko po dně.

Opatrně jsem se zvedla, upravila batoh a pokračovala v cestě.

(A jen na okraj a možná pro úplnost dodávám, že ne-daleko místa, kde jsem si klekla, ležela na ledu dámská kabelka s fialovým lemováním a připomnělo mi to vzducholodě, které tudy letěly před šestapadesáti lety, a rozjařenou dámskou a pánskou společnost na jejich palubách. Ale to byla zavádějící vzpomínka, jak ještě uslyšíte.)

Pokračovala jsem v cestě, ale pak mi došlo, že při rychlosti, kterou po ledě uháním (řítíla jsem se jak sobí spřežení), bych se už přece měla blížit ke konci jezera,

175 kdežto vypadalo to, že se břehy stále víc rozestupují a přehradní plocha rozšiřuje a konec je v nedohlednu.

A slyšíte, holoubkové, tak dlouho, neskutečně dlouho mi trvalo, než jsem pochopila, že to, co je teď přede mnou, už není Brněnská přehrada. Bylo to něco mnohem většího než přehradní jezero i něco mnohem většího než jakékoliv jezero, a jen jednou v životě jsem zhlédla tak obrovskou vodní spoustu, a sice když mi byly tři roky a když jsem stanula tváří v tvář moři, Egejskému moři, jen vzpomeňte, holoubkové mí přelétaví, vzpomeňte ostrova Kréty a taky medúz a mořských koníků a zvláště pak vzpomeňte zvědavého oka mořské ryby, ale tohle bylo očividně úplně jiné moře, přehradní jezero se tady rozestupovalo v zamrzlý Severní ledový oceán.

A tak jsem si konečně uvědomila, co se to se mnou děje a kamže to ujřdím.

Dělo se to, že jsem už ztratila chuť žít bez svého syna a bez Bruna a bez rodičů a bez domova, žít dál jako štvaneček v téhle zemi, kterou ovládli lumpové. A právě to mi taky nasadilo na záda batoh a právě to mě vyvedlo z města až k přehradnímu jezeru a právě to mi připnul brusle a postrčilo mě teď vstříc tomu obrovskému oceánu, který se tu objevil jak na štíci zavolání, nehybnému Oceánu smrti, těm hrobovým pustinám, jež se mě už dotýkaly svým ledovým dechem.

Ale když jsem už byla blízko ústí, jímž se tady zamrzlé přehradní jezero definitivně vlévalo do ledového oceánu, uviděla jsem, že tam nehybně stojí něco velikého a bílého. A hádáte správně, zlatouškové, stálo tam pět obrovských bílých slonů a zahrazovali mi cestu do moře, pět sloních mládenců. Ale okamžitě jsem taky uhodla, že to nejsou žádní skuteční bílí sloni, nýbrž jen sloni z ledu a sněhu, že to jsou jen ledové statue, sloní sněhuláci. Ale stejně hbitě jsem taky poznala, že ti sněhovní sloni jsou udělání věrně podle Bruna, byli uplácáni podle Brunovy sloní podoby a měli i jeho rozkošná očiska, vyrobená v těchto případech nejspíš z jakési šibalské ebenovité hmoty, po obou stranách vsazené do ledových hlav.

Jenže byli mnohem větší, než bývají jací sloni, a všech pět mělo varovně zvednuté choboty, jako by mi říkali *Halt*,

176 *halt, děvčaka!* Ale protože byli tak obrovští, nebyl samozřejmě problém projet jim pod nohama a pokračovat dál do moře.

Dojela jsem až k jejich ledovým trupům a vklouzla si pod ně jak pod klenby bílých katedrál. Ale to už mi bylo jasné, co tu dělají. Tak jako kdysi poslal Bruno mému synovi co domácího učitele Barucha Spinozu a později zkřížil jeho cesty s agentem Lowellem, tak teď zas dal na krajní výspě vztyčit tyhle varovné sněhové a ledové sloní piktogramy, které mě měly zastavit v mém zoufalém konání.

Bylo to Brunovo přání a ta jsem vždycky respektovala, ať už šlo o kapra nebo Roberta Lowella. A tak jsem se tedy zas obrátila a jela zas nazpátek, přestože jsem teď cítila tu děsivou únavu, již pozná jen ten, kdo byl už skoro na druhém břehu, až za tím velkým předělem, a kdo se po náhlém rozhodnutí vrací zas zpátky.

A teprve na zpáteční cestě mi došlo, jak dlouhou trasu jsem ujela a z jak obrovské dálky se navracím. Ale zpáteční cestou vás už nebudu unavovat.

Sundala jsem si brusle, nacpala je zas do batohu, vylezla na břeh a vrátila se na konečnou tramvaje a cestou už zahlédla první, vzdálené signály ranního širání (takže mé putování po přehradním jezeře se protáhlo na celičkou noc).

Posadila jsem se do vymrzlého tramvajového vozu a dýchala si do dlaní a dělala si tak to, čemu jsem jako malá holka, když mi bývala zima, říkala ohýnek. Ale dlouho jsem tam nezůstala sama. Přišel za mnou tramvaják s termoskou, nalil mi do kalíšku horkou kávu a vytáhl placku s rumem. Byl to ten nejmlčenlivější mužský mého života, počítám-li těch deset minut, které jsme spolu strávili (do odjezdu tramvaje), taky za svůj život, a to asi jo. Za celou dobu neřekl ani slovo. A když mě napojil kávou s rumem a zahřál mě tak shora, vzal si mě na klín a všemi těmi vrstvami si našel ke mně cestičku a zahřál mě tak ještě zespodu. Za předním sklem vozu rostlo sluneční světlo jak žlutek ve slepici, tiše jsem vzlykla a němý tramvaják si mě sundal z klína, spěšně se pozapínal (už s pohledem na hodinky) a šel zas dopředu, zazvonil a tramvaj se rozjela.

Na zastávce v Komíně a Jundrově jsme začali nabírat první pasažéry, a jak jsme dál pokračovali po té tehdy nejdelší brněnské tramvajové trati (z Bystrce do Řečkovic), jela tramvaj po kolejích jako jezdec v zipu, jenž za námi, **drc**, rozvířal nový den.

177 Vystoupila jsem v Králově Poli a šla nahoru kolem Kociánky. Amplion nad vchodem do Královopolských strojírén vyřval na plný pecky písničku *Dobry den, majore Gagarine* a mezi vánočními výzdobami na stromku před vrátnicí viselo i několik staniolových sputníků a děda Mráz na nástěnce byl navlečený do skafandru kosmonautů a přizdobený nápisem *Úspěchy SSSR ve vesmíru – dárek pracujícím celého světa!* Přicházela jsem s několika posledními ranními opozdilci, vrátný s pistolí na zadku se podezřívavě díval na můj batoh, a jen jsem mu vysvětlila, co chci, ukázal prstem na místo, kam se mám postavit a čekat. Pak zalezl do své kukaně, někam telefonoval, ale stále mě přitom hlídal očima, a když položil sluchátko, kývl na jednoho staršího dělníka, aby mě doprovodil dovnitř.

Během dvou hodin jsem byla přijata jako jeřábnice, vůbec je neodradil můj věk (třetina zaměstnanců všech fabrik byli důchodci), bleskově vyřídili všechny formality, totiž můj převod z administrativy Technické a zahradní správy do fabričného provozu Královopolských strojírén a seznámení s bezpečnostními předpisy a jeřábnický kurz, a pak jsem už dostala klíč od pokoje na ubytovně a měla zas střechu nad hlavou, vlastní cíl mého usilování.

Víš, oni teď strašně potřebují jeřábnice, proto po tobě tak hráblí, vysvětlila mi má spolubydlící Vladka. Dvě jeřábnice rychle po sobě odešly na mateřskou a jedna před včerejškem spáchala sebevraždu. Budeš jezdit s mostákem, s mostovým jeřábem, to je fajn práce, čistounká.

A protože Vladka byla člověk, s kterým teď budu možná léta bydlet, zkusila jsem jí říct něco o sobě, proč jsem se v jednašedesáti rozhodla nastoupit do fabriky a tak vůbec.

To bych do tebe neřekla, že seš tak stará bréca, vypadáš sotva na čtyřicet, fakt. A tos dobrovolně vyklidila byt? A kvůli nějakému hajlíkovi? Ale já ti tady kážu a víš, proč já skončila na ubytovně? Taky jsem utekla. No, byl to

178 lampasák a žila jsem s ním dva roky jak v kasárnách. Když se mu postavil, tak jsem musela hned naklusat, zsalutovat a svlíkat se a on ti mně na to dal časovej limit a stále mi ho zkracoval.

Než mě pustila spát, rozpovídala se ještě o té jeřábnici, co před včerejškem spáchala sebevraždu. Nechala dveře bytu otevřené a na stole dopis. Určitě chtěla, aby ji někdo zkusil zadržet, ale měla smůlu. To fakt neznáš? Vysekáš si díru v ledu a spustíš se tam i s tou sekerou a šok z ledové vody tě tak ochromí, že už nemáš šanci. A taky ta díra za tebou rychle zaroste. To je tuhle zimu v Brně nejoblíbenější sebevražda. Říká se tomu „na rusálku“.

To není na rusálku, ale na Mlocka, opravila jsem ji. Ale dříve než Vladka mohla zareagovat, zeptala jsem se: A nenosila ta jeřábnice takovou kabelku s fialovým lemováním?

Počkej, Soňo, a odkud to víš?

Nevím, jen mě to tak napadlo.

Vladka na mě chvíli nevěřícně hleděla, ale nebyla ten tvor, který by se sužoval nějakým metafyzickým tázáním. Za okamžik už mluvila o něčem jiném. Totiž pořád o tom samém. O nešťastném ženském údělu. A tak jsme se objaly a brečely, řvaly jsme nad tím ženským soužením a nad láskou, která nás ždímá jak hadr. A když jsme skončily, dostala Vladka astmatický záchvat, pustila zapálenou cigaretu a začalo to v ní hrčct a chrčct a rudla a zas bledla a zas rudla a já běhala jak divá po čtyřech a zoufale jsem hledala, kam jí zapadl ten protiastrmatický přístrojek, nakonec jsem ho vytáhla zpod postele, Vladka si cákla do krku a okamžitě si zas zapalovala cigaretu.

Druhého dne ráno jsem už seděla v jeřábnické kabině, vysoko u stropu haly. Most jeřábu se dal do pohybu a důstojně se přibližoval k velké hromadě obrovských přírub, vedle níž stál vazač a dával mi znamení, kde mám spustit hák.

Jako jeřábnice jsem se rychle zaučila, denní i noční směny, přerovnávání materiálu v hale, ale i skládání přímo z vlečky. Sedím na jeřábu a dívám se z haly do noční tmy a k rampě přijíždí vlak s válcovaným profilem a někdo s lucernou stojí na stupátku. Jsem tady docela šťastná,

protože jsou tady jen dělníci a žádný dělnický kádry. Sice si taky závidijou i suchý z nosu a možná se i navzájem udávají, ale ke mně jsou slušní. A každý den se těším, jak si večer zas pobřečím s Vladkou nad tím naším ženským soužením, nad láskou, která nás ždímá jak hadr. A smí vůbec člověk chtít víc?

Zvolna jedu s hákem nahoru, teď maličko doprava a už vidím, že lana jsou zas špatně zavěšený, rychle zastavuju, než se stane neštěstí, kam zas zmizel ten potroblé vazač?

56/ Něco jako kukla

Když mně bylo pětadesát, vypadala jsem stále ještě na čtyřicet, zato Vladka, má spolubydlící, stárla o překot. Když jsem ji na počátku šedesátých let poznala, bylo jí něco málo přes třicet, ale teď už vypadala starší než já. Stále častěji mívala stále delší astmatické záchvaty a stále častěji pobývala v nemocnici. Pak byla krátce v invalidním důchodu a najednou šlus. Nechce se mi o tom povídat. Nikdy bych nevěřila, jak mi může na kamarádce záležet. I když možná jediný, co nás sblížovalo, bylo to brečivý duo, když jsme se držely v náručí a prolévaly vědra slz nad nepomijivým ženským soužením.

Po Vladěčině smrti jsem žila v kamrlíku ubytovny sama. Pak čas oponou trhnul a byl tady osmašedesátý a já měla poprvé po tak dlouhé době pocit, že bych se zas mohla setkat se svým synem. Je mu už třiadvacet, a tak by mě moc zajímalo, jaký teď je a jak vypadá. Ale neobjevovali se ani můj syn, ani Robert Lowell. A bohužel se ukázalo, že měli pravdu, když nijak nespěchali.

Po srpnové invazi, když se sem navlily sovětské tanky, jsem si vzpomněla na maminku, jak se hádala s henleinovci, když naslouchali Hitlerovi a mrskali pravičkami. Od 21. srpna jsem totiž trávila dny a noci na ulicích, nepřetržitě mluvila s ruskými vojáky, dohadovala se s nimi, přesvědčovala je a vysvětlovala jim, ale na rozdíl od většiny národa k nim necítila žádnou nenávisť, protože když jsem s nimi mluvila, jako bych před sebou znova viděla své vlčí vojáky, a tak mi nečinilo potíže utiřit i jejich žádostivost, i když vět-

180 šinou jen tak v průjezdu a na stojáka, ukojila jsem desítky tisíc okupačních vojáků a přitom do nich nepřetržitě mluvila a mluvila a můj hlas se jim tak zakusoval až do duše. Pak jsem se ovšem dozvěděla, že všichni vojáci, které jsem takto zpracovala, tedy první okupační sled, byli rychle vystřídáni druhým okupačním sledem a ten první, mnou obluzený, skončil kdesi na Sibiři, s mým obrázkem hluboko v srdci a infikovaný kontrarevolučními idejemi.

Někdy začátkem září 1969 si pro mě přijeli do fabriky. Právě jsem skládala z rampy obrovské balíky palet a mistr, který mě měl docela rád, řekl těm soudruhům, že ve směně není žádná nadpočetná jeřábnice, která by mě vystřídala, a že ty palety se musí složit, protože už na ně čekají ve výrobě.

Ale moc mi to nepomohlo, protože mě sebrali večer na ubytovně. Odvezli mě do velké estébárny na Leninově ulici a tady už měli na stole rozložený nějaký velký americký barevný magazín a tam mou fotografii ze srpnových dní pod titulkem *Trockého dcera infiltruje Brežněvovy okupační armády*.

Skončil čas, řekl mi jeden z estébáků, kdy jsme s vámi jednali v rukavičkách. Od této chvíle můžete kdykoliv navždycky zmizet a pes po vás neštěkne.

A kočka nezamňouká, dodal druhý estébák.

A kráva nezabučí, trumfl ho zas ten první.

A koza nezamečí, vyřádl se zas ten druhý.

Do ubytovny jsem dostala novou spolubydlící. Moc dobře věděla, proč ji ke mně dali, a činila se, aby si vysloužila, co jí slíbili. A tak mě znova dostali už osvědčeným způsobem. Ale měla jsem už léta požádáno o družstevní byt, zašla jsem si tedy na patřičný referát a zjistila, že stačí složit nastřádanou částku a byt už je k nastěhování. Všechno proběhlo až podezřele hladce.

Družstevní byt byl ovšem v rozestavěném sídlišti, v Bohunicích, nedaleko městské spalovny odpadků a nedaleko kriminálu a čerstvě postaveného blázince a krematoria. Ještě mnohem bezútěšnější čtvrt než Černovice, kde byl blázinec, do něhož za války zašili tatínka. Navíc to bylo sídliště stavěné v duchu i ve jménu obnovované i prohlubované československo-sovětské družby a ulice tady po-

181 jmenovali podle sovětských republik, měst a hrdinů. V blátě a rumišti obrovského staveniště nebylo zatím žádných chodníků a komunikací, ale zato zde už stály sochy sovětských stachanovců a dokonce gigantická socha traktoristy mávajícího beranicí z nadživotního traktoru. (Tady by ses vyřádl, Denisi Kotačko, upřímný pozdrav do Pekla!) Takže zde ubytovali renegátku Trockou. Můj nový byt, buňka, do níž jsem se stěží vlezla, vypadal jak umakartová hrobka a byl stále plný zvuků ze všech okolních buněk. Ale necítila jsem to jako žádnou takovou pohromu, vždyť takhle žily miliony lidí v téhle zemi.

Ale sotva jsem tam bydlela tak čtrnáct dnů a pomaloučku se smířovala s tím, že do svého bytu bych mohla pozvat z Bruna tak právě oknem prostrčený chobot (a tím oknem jsem denně viděla, jak vycházející nebo zapadající slunce mění bezútěšné okolí mého nového domova v rozervané vnitřnosti jatečných zvířat), uslyšela jsem jednou ráno z vedlejšího bytu povědomý hlas a pak už pootevřenými dveřmi uviděla tu krávu, před kterou jsem utekla z ubytovny, uviděla tu krávu ustájenou teď tady a jak tam stěhovákům ukazuje, kam jí mají natahat skříně.

Jestlipak víš, řekla mi hned při nejbližší příležitosti, že ten tvůj byt je tvá kobka, ty seš můj vězeň a já jsem tvůj kápo. A když se budeš řádně chovat, nechám tě v noci spát. Když ne, budeš chcát kriv a srát ježky! Psům psí smrt, poběhlice Trocká!

Chodívala jsem teď často na hlavní nádraží, dívat se na vlaky. Teď, co jsem odešla z Královopolských strojřen, jsem měla spousty času, z něhož jsem nekonečné hodiny strávila na peronech, nespěchala jsem domů. Bylo mi už hodně přes sedmdesát, což by do mě sice nikdo neřekl, ale bezpečně jsem ten věk poznala i podle toho, že jsem už neměla nikoho na světě širém, neměla jsem živáčka, za kterým bych zašla se svým trápením. Připomenete mi mého syna a máte samozřejmě pravdu, až na to, že jsem už nevěřila, že se s ním kdy ještě uvidím, a připomenete mi Bruna, a zase máte pravdu, až na to, že už nedal o sobě nepředstavitelně dlouho vědět.

Když jsem se před patnácti lety pustila na bruslích po přehradním jezeře, táhla mě na dlouhé udici vábnička

smrti, spanilá jízda, která by mě zároveň přiblížila Brunovi a protáhla podsvětím, kde Bruno prodléval mezi jednotlivými reinkarnacemi, v té své čekárně dalších osudů. Ale Bruno mi tuhle možnost zakázal, protože pak by už jeho reinkarnační cesta nedošla nikdy cíle a už bychom se nikdy nesetkali ve své lidské a pozemské podobě. Byla jsem tedy odsouzena k nesmrtelnosti, jak úhoři jsou odsouzeni k dlouhému milostnému putování ze sladkovodních řek až do Sargasového moře v Atlantickém oceánu. Ale chvíli jsem taky, pánové, přemýšlela o možnosti emigrovat do Ameriky, mezi dědečkovy pravoslavné indiány, ale byla tu chválabohu ještě jedna možnost, která se vynořila náhle, aniž bych okamžitě poznala, o co jde a co to obnáší.

Když jsem se vracela ze svých výprav na nádraží, nikdy jsem nešla po třídě Vítězství (čili po Ferdinandově, čili po Hermann-Göring-Strasse, čili po Masarykově), té jsem se oblokem vyhnula. Ale vždycky jsem se tím směrem, směrem k domu, kde jsem se narodila, vždycky jsem se tam podívala. A vždycky přitom můj pohled na okamžik zavadil o dům až na konci třídy Vítězství, o mohutný rožák, který tady stával už od počátku století, i s tou podivnou kopulí, bání vyrůstající ze střechy. A vždycky když jsem pohledem zavadila o ten dům, vzdálený vlastně jen tak čtyřicet metrů od toho, v němž jsem prožila většinu svého života, a vždycky když jsem si všimla té prazvláštní kopule, sedící jak klobouček obryně na temeni toho rohového domu, vždycky mě zamrazilo, ne, tak to není, spíš chci říct, že mě něco vevnitř vždycky zahrálo, jako kdybych do sebe hodila skleničku něčeho hodně ostrého, ano, tak je to, ta kopule mě začala stále víc navštěvovat v myšlenkách, až vstoupila i do mých snů, a já vracějíc se z nádraží otočila jsem se po kopuli a řekla: Kopule, kopule, co po mně chceš? A kopule odpověděla: Přijď a uvidíš!

A tak jsem si znova sbalila své věci a s batohem na zádech, a aniž bych rozuměla tomu, kam jdu a proč, jsem vstoupila do toho obtěžujícího rožáku.

Zkusila jsem si přivolat výtah, ale ten nejedl, a tak jsem začala stoupat poschodí za poschodím, až jsem se

octla před železnými dvířky na půdu. Samozřejmě byly zamčené. A pak jsem už jen překvapeně sledovala, jak sundávám batoh a vytahuju z něho plechovou krabici s tatínkovými klíči, s jeho zámečnickou „první pomocí“, a s jistotou vybírám jeden z nich, zasunuju do zámku železných dvířek a s pocitem, že se klíč zalomí, skřípavě otáčím.

Dveře se otvírají a jsem na půdě a všimněte si, okamžitě zas za sebou zamykám. Hmatám po nějakém vypínači, ale ničeho se nedohmatám. Chvíli tedy čekám, až přivyknou tomu přítmi, ale vypínač pořád nevidět. Před sebou mám temné dřevěné schody do dalšího půdního prostoru. Opatrně se přidržuju zvetšělého zábradlí a stoupám nahoru a znova se octnu před jakýmsi dveřmi a znova mi poslouží kterýsi z tatínkových klíčů a otevřu, vstoupím dovnitř a především za sebou zase zamknu (na dva západy) a znova se rozhlížím. Ale půdní prostor je tady tak zasekán haraburdím, že se nemohu pohnout. Začnu haraburdí kus po kuse rozebírat a prodírám se tím jak loď ledovci, krami a ledovou tříští a zarovnáвам to zas za sebou, likviduju po sobě svou cestu, až konečně narazím na tmavou kopuli, tu, co mě obtěžovala v myšlenkách i ve snech.

(Může se vám teď zdát, že to dělám zbytečně dojímavé, ale mýlíte se, musím vám to vylíčit tak, aby vám neunikl žádný detail, krok za krokem, schod za schodem, a teprve pak smíme zaklepat na dveře pointy a teprve pak můžeme porozumět celku.)

Takže stojím u paty kopule, jejíž korpus hrozivě vyrůstá ze střechy toho mohutného rožáku. Jsou tu, drahouškové, dveře, ale nevidím žádný zámek, žádnou klíčovou díрку, a dokonce ani žádnou kliku. Nejspíš jsou zajištěné zevnitř, tedy petlicí, závorou. Dlouze se rozhlížím, najdu kovovou tyč a dveře vypáčím (uvnitř něco cvakne a spadne na zem) a skloním trochu hlavu a s batohem na zádech a s tyčí v ruce vstoupím dovnitř. Opravdu to byla závora, ale sežraná rzí, takže jsem ji při tom páčení zlomila vejpůl. Někdo ji zapříčil zevnitř už velice dávno, tak dávno, že vzpomínka na to už zatuchla v nevětrané paměti domu.

A řeknu vám to rovnou, miláčkové: kopule byla uvnitř velice zvláštní. Připomínala totiž hudební altánek kdesi na lázeňském korzu. V půlkruhu stály stojany na noty a také židle pro hudebníky. Nikde však ani list z not a vůbec nic, co by mi napovědělo, jaký to byl orchestr a co se tady hrálo. Jen stranou leželo prázdné pouzdro od nějakého většího hudebního nástroje. Violoncella? A když jsem se dotkla stojanu na noty, židle i rozevřeného pouzdra, přesvědčila jsem se, že všechno už pokryla silná vrstva prachu.

Alé počkejte, přátelé, všechno tam bylo sice nápadně ztuhlé a znehybnělé, ale zároveň se zřetelnou stopou dávného pohybu. Hudebníci, kteří tu kdysi hráli, spěchali, když pak odcházeli. A snad přímo utíkali. Dva stojany pokácené, židle překotně odstrkované a na zemi to zapomenuté pouzdro od violoncella. Jenže kudy tak překotně zmizeli, když zevnitř zarýglováno? A zvedla jsem hlavu.

Zvedám hlavu, miláčkové, a dívám se nahoru do kopule. Jsou tam úplně maličká, špinavá okénka, jen takové začazené obdélníčky, kterými přichází skomíravé světlo. A teď, teď to vidím: zřetelný kruh uvnitř kopule. Obruč, závit, nýt? Ne, myslím, že nic takového.

Tatínek mi kdysi vyprávěl, že vlaky, co za starého Rakousko-Uherska projížděly dlouhými a nízkými tunely v Sedmíhradsku, musely být vybaveny speciálními komíny, jejichž horní díly se daly sundat a po projetí tunelem zas nasadit. Taky kopule měla zřejmě horní část sundávací, žádná přiletovaná obruč, žádné závitky nebo nýty, ale jen zúžené místo, v němž horní část přiléhala na spodní a kde zapadaly do sebe.

A jako bych tu scénu viděla: tu noc, kdy jsem se narodila, tedy z 31. prosince 1899 na 1. ledna 1900 (a v mém nedalekém sousedství) tady sedělo, moment, ano, kvinteto, seděli a hráli, no a co tak mohli hrát? Mozarta? A když dohráli, rychle posbírali noty a společným úsilím nadzvedli vrchní část kopule, ale abych nezapomněla, předtím ještě uzavřeli přístup dovnitř závorou, takže nadzvedli ten sundávací poklop kopule (ale teď tam nejspíš strašlivě zafičelo, protože venku byla mrazivá noc) a plně ruce hudebních nástrojů a not a smyčce v zubech vyšplhali se z ko-

pule na střechu a horní část báně, tedy poklop, zas nasadili a vyzkoušeli ještě, jestli opravdu sedí, jestli je všechno tiptop, a pak se velice opatrně pohybovali po zledovatělé střeše, navzájem se opírali a přidržovali, až si tam kdesi připevnili provazový žebřík a hudebník za hudebníkem se pomalu spouštěl do hlubin Ferdinandovy třídy, kterou však zrovna běžely karnevalové masky, ten karnevalový rej vítající nové století, opice, vlci, králové, žebráci, jeleni, sloni, smrtky, smrtky, smrtky, kocouři, kocouři, kocouři, berani, berani, berani, medvědi, medvědi, medvědi, karnevalové maškary s hlavami většími než těla, valily se ulicí, vrážely do sebe a potácely se. Takhle to všechno kdysi bylo. Totiž takhle to mohlo být. Ale taky nemuselo. Ničeho přesného se už nedopátrám. Ale vlastně už na tom nezáleží. Teď je důležité pouze, co bude.

Alé co bude, to jsem věděla náhodou velice přesně: Železnou tyč, s jejíž pomocí jsem se vpáčila do kopule, jsem teď použila místo zlomené závory a znovu tak uzavřela přístup dovnitř. Pak jsem se dočista svlékla a chvíli tam stála ve skomírajícím světle a mrazivé prostoro, než jsem vylovila z batohu mamincino prádlo a maminciny šaty z těch dávných časů na počátku století, postavila se na židli a začala se oblékat a užila si se všemi těmi kanýrkami, volánkami, stuhami a mašličkami a pak jsem se taky těžce a namáhavě navlékala do korzetu s ostrou kosticí a do veliké sukně, naduté a vyztužené do obrovského zvonu. Nevím, jak dlouho mi to oblékání a navlékání trvalo, nesledovala jsem to na hodinkách a vůbec nijak jsem nespěchala. A když jsem byla konečně hotová, zůstala jsem tam ještě stát na židli a zkontrolovala si všechno na sobě malým kulatým zrcátkem, asi jako když si maličkou svíčkou postupně prohlížíte temné prostory nějaké veliké katedrály. A pak jsem se už vydala nahoru.

Navlečena do korzetu a obrovské vyztužené sukně šplhám po stěně kopule přidržujíc se různých drobných výstupků na její spanilé konkávnosti (to koukáte, jak mi to leze!), šplhám, šplhám i s batohem nabitým všemi svými poklady, šplhám jako velký tajnosnubný hmyz, jehož záhadně skryté pohlaví trne teď a ani nedutá, šplhám až do vrcholu kopule a tady si po mnohém převrácení nacházím

186 konečně příhodnou pozici, v které se pak ještě příhodněji zavěsím a začínám se zvolna poddávat tomu, co mě sem vlastně přivedlo a co mě vypudilo až hle do samého vršku, a začínám se (a teď se dívejte, pánové, o to se prosím nepřipravte!) zakuklovat. Z kostice korzetu a z vyztužené obrovské sukně roste tvá kukla, Soňo (a z medvědí a bizoní kůže a ze železničního tunelu v alpském Semmeringu a z lokomotivy Ajax, nejstarší lokomotivy evropského kontinentu, a z Dürerovy Melancholie), až tě celou blánitě obalí a zavine.

Takovou jsem si tedy zvolila emigraci, chlapci moji, a ve chvíli, kdy jsem se zakuklovala do svého zimního spánku, do čehosi jako kukla, jsem ještě neměla představu, jak dlouho ten spánek potrvá. A ještě nějaký čas jsem přes stěnu kukly a přes stěnu kopule slyšela zvuky blízkého hlavního nádraží, úderu nárazníků, ťukání do kolejnic i kol vagonů, houkání lokomotiv, syčení páry a taky nádražní ampliony, hlášení příjezdů a odjezdů vlaků.

A pak se už všechno propadlo do ticha ve dvojitém obalu té obrovské kukly, sedící na střeše rožáku.

Kniha pátá

Pardál

57/ Soňa čili spáň

Soňa Tucková-Saminierová se probudila ve vřecholku kopule, zavěšená v něčím podobném kukle, anebo třeba i v kukle. Ale přestože slyšela zvenku takosi vytrvalé bučení, byla (jakkoli) se ten monotónní a přes dvě izolace vrstvy (kopule a kukly) ceděný zvuky nemohla probudit a že se probudila jen proto, že už nadešel čas jejího probuzení. Správně, čas probuzení. A jen co otavřela oči, vedla sama se sebou následující rozhovor:

„Vstávej, Soňo, ty spáň!“

„A my, kdež dík ne tak dávno m historickým rekonstrukcím umíme dopodrobna slyšet rusky, ad víme, že Soňa známa na spáň, takže Soňa vlastně zvoľak Vstávej, Spáň, ry spáň!“

„A vřechol jak dlouho jsi spala? A pověz mi, jakpak je to bučení venku?“

„No, už brzo se všechno dozvíš. Ale předtím musíš vylezt z kupy z kopule. A nepočítujíš snad, kamarádko, že bys měla vylezt zrovna tak jako ti hudebníci na předáku stoukání páčků a nadzvednutí kópu a šupito přesto vyskočit na střechu a ze střechy se spustit do ulice?“

„A Soňa se přitáhla k jednomu z těch mačkových chlapečků, přiložila k němu oko a uviděla zasněženou a bílou, na níž se točí ledový vítr, zrovna tak jako lonkrát na předáku stoukání. A už horeč do mantrických změnů šatů a pak se opíra lemenem hlavy do temene kopule a náhle do jednoho z výstupků. A lo kopule se nahnala. Tak

Konečně příhodnou pozici, v které se pak závěs a začínám se znovu poddávav
vlastně přivedlo a od ní až odep
a začínám se (a teď se dívají, pá
neprávně) zakuklovat. Z kostice korzetu a z
obrovské sukne roste prá kuka, Soňa (a
z ní kuka a že železného tunelu v
nahu a z lokomotivy Ajax, rejstřík
ho kómpentu, a z Důřerovy Me
níže oba a zavna.

Takovou jsem si tedy zvolila migraci
chvil, kdy jsem se zakuklovala do svého zimního spánku.
do ohně jako kukla, jsem ještě neměla
důlho ten spánek potrvá. A ještě nějaký čas jsem přes
stěnu kukly a přes stěnu kopule slyšela z blízkého
hlavního nádraží: úderý nárazníků, hukání kotevnic i kol
vagonů, houkání lokomotiv, syčení páry a taký nárazní
ampióny, hlášení příjezdů a odjezdů vlaků.

A pak se tiž všechno propadlo do ticha ve dvořem
obdu té obrovské kukly, sedící na sítěse rožáku.

57/ Soňa čili spáč

Soňa Trocká-Sammlerová se probudila ve vrcholu kopule, zavěšená v něčem podobném kukle, anebo chcete-li kokonu. Ale přestože slyšela zvenku jakési vytrvalé hučení, bylo jí jasné, že ten monotónní a přes dvě izolační vrstvy (kopuli a kuklu) ceděný zvuk jí nemohl probudit a že se probudila jen proto, že už nadešel čas jejího probuzení. Správně, čas probuzení! A jen co otevřela oči, vedla sama se sebou následující rozhovor:

Vstávej, Soňo, ty spáči!

(A my, kteří díky ne tak dávným historickým okolnostem umíme docela slušně rusky, teď víme, že Soňa znamená spáč, takže Soňa vlastně zvolala: Vstávej, Spáči, ty spáči!)

A vůbec, jak dlouho jsi spala? A pověz mi, copak je to hučení venku?

No, už brzo se všechno dozvíš! Ale napřed musíš vylézt z kukly i z kopule! A nepochybuješ snad, kamarádko, že bys měla vylézt zrovna tak jako ti hudebníci na počátku století: pěkně si nadzvednout kopuli a šupito presto vyskočit na střechu a ze střechy se spustit do ulice!

A Soňa se přitáhla k jednomu z těch maličkých okének, přiložila k němu oko a uviděla zasněženou střechu, na níž se točil ledový vítr, zrovna tak jako tenkrát na počátku století. A už honem do maminčiných zimních šatů a pak se opřela temenem hlavy do temene kopule a nohama do jednoho z výstupků. Ale kopule se nehnula. Tak-

190 že co s tím? Ale protože vlastně ani neměla možnost to vzdát, opírala se dál a tak dlouho a tak vytrvale, až si konečně všimla, že se opírá zbytečně, protože v temeni kopule je něco podobného klíčové dírce. Vytáhla z batohu tatínkovo zámečnické náčiní a z něho obrovský svazek pakličů a pakličků a pohrála si se zámekem a znova se opřela a kopule se odklápí a ledový vítr vtrhne dovnitř a hlučně zavře pouzdro od violoncella. Rychle si poskládá věci do nerozlučného batohu, vydrápe se na nevlídnou střechu a kopuli za sebou pečlivě zamkne, protože si nemůže být jista, kdy ji zas bude potřebovat.

A jak tam teď stojí na střeše (v mamčiných zimních šatech z počátku století, na zádech batoh a v ruce tatínkův svazek pakličů), podívá se konečně dolů a čeká, že tam uvidí karnevalový rej (tak si vysvětluje to vytrvalé hučení a opravdu, je tam nahlučeno lidí a něco s nimi zmítá nahoru a dolů jako v karnevalu), a v tu samou chvíli někdo dole zvedne hlavu a ukáže na ni a na její svazek pakličů a všichni okamžitě loví z kapes svoje klíče a zvedají je a usmívají se na Soňu a začínají s klíči zvonit: Už je to tady! Už je to tady!

58/ Kratochvilný klobouk

Od prvního okamžiku, co vyprávím Nesmrtelný příběh, se chystám a taky těším (upřímně těším), až se ujmu sám slova, protože onen způsob, kdy mluvím jenom prostřednictvím své postavy (Soni) mi zas tak docela nesejde. Moc rád se aspoň nehýtkem zúčastním. A tak mávám teď na vás svým kratochvilným kloboukem.

Až teprve na počátku devadesátých let, poté co definitivně padla vláda strachu, promluvila má máti o tom, o čem po celý život mlčela. A to, o čem nikdy dřív nemluvila, se týkalo jejích rodičů. Ti byli v červnu 1945, v „divokém odsunu“ Němců, odvelečeni do jednoho ze sběrných táborů, odkud měli pokračovat dál do Německa. V poslední chvíli zasáhl můj otec, využil svých partyzánských konexí a dědeček s babičkou se směli vrátit. V táboře onemocněli tyfem anebo snad paratyfem, ale vylízali se

191 z toho a po několika letech jim bylo vráceno československé státní občanství a směli dál žít.

Má babička z matčiny strany byla Němka, jmenovala se Emilie Hübllová, ale mluvila stejně dobře česky jako německy a mou máti vychovávala jako Češku. Byla ovšem ze sudetoněmecké rodiny Hüblů, těch Hüblů, co jim patřil velký statek a polnosti a lesy na Lanškrounsku. A protože se lanškrounský statek nesměl dělit, zdědil ho babiččin nejstarší bratr a všem svým sourozencům dal peníze v hotovosti, vyplatil je, a kromě toho jim každý měsíc posílal z Lanškrouna potravinové koše. Za peníze v hotovosti si babička koupila dům v Zastávce u Brna a tam pak žila s dědečkem, než se přestěhovali do Střelic a odtud do Brna. V Zastávce a ve Střelicích bydleli také z toho důvodu, že to tenkrát bývala „železničářská městečka“. Dědeček byl totiž strojuvůdce.

Dědeček nebyl Němec, ale Ukrajinec (jeho prarodiče přišli odněkud z ukrajinsko-polského pomezí) a jmenoval se František Žyla, ale během německé okupace přijal německé jméno své ženy, aby se tak vyhnul nebezpečí transportu do koncentračního tábora.

Mně bylo v těch dnech po válce pět roků (a pět měsíců), nevěděl jsem, co se děje, a běhal jsem s ostatními kluky po ulicích, tloukli jsme do hrců a poklic a vyřvávali: Bum bum na vrata, Germáni jsou prasata! A kdyby mi tehdy někdo vysvětlil, že jsem zčásti taky Němec (že nejsem jenom Kratochvil po otci, ale po babičce z matčiny strany taky Hübl), dostal bych nejspíš dětský hysterický záchvat a spadl s pěnou u huby na zem a mlátil kolem sebe a kopal.

Když jsem byl o něco starší, sám jsem se dobral toho, že babička je Němka (promluvila někdy na mou máti německy, přestože ta jí to výslovně zakázala), měl jsem ji silně nerad a říkal jí „malý Hitler“. Kolik nenávisť se tenkrát vešlo do mého dětského srdíčka, Bůh mi to odpusť. Moc jsem si tenkrát přál nelišit se od svých spolužáků.

Když mi bylo jedenáct roků, emigroval můj otec a dědeček Ukrajinec převzal jeho otcovskou roli. V té době jsem věděl všechno o lokomotivách, směl jsem si prohlédnout velké lokomotivní depo v Horních Heršpicích

192 a poprvé jsem slyšel o Terstu, o přístavním městě, do něhož dědeček kdysi dávno jezdil jako strojevodce po takzvané *Sídbánce*, Jižní státní dráze Vídeň – Terst.

Ale v tom samém čase se mi taky jednou zdál dlouhý sen o tom, že se dědeček oženil s mou máti a že na tu svatbu přijeli kozáci z jakéhosi sovětského filmu, který tenkrát zrovna běžel v kinech. Nebyl to vůbec příjemný sen, divoká a hlučná svatba, jíž jsem se bál. Po probuzení jsem samozřejmě věděl, že dědeček si nemůže vzít moji máti, protože je to vlastně jeho dcera, nemůže si vzít svou dceru, ale přesto jsem se pak ještě dlouho děsil představy, že by se teď, když už nežijeme s otcem, mohlo najednou stát, že bych se místo Kratochvil začal jmenovat Žyla. K tomu jménu jsem cítil až štítivý odpor. Rozčilovala mě jeho podivnost, jinakost (ypsilon po měkké souhláscel) a vnímal jsem ji jako provokativní ošklivost. Na štítku na našich dveřích bylo teď pod *Kratochvilovi* také *Žylovi* (nejspíš i z toho důvodu, aby bylo všem jasné, že v tom prostorném bytě žijí dvě rodiny, držitelé takzvaných nadměrných bytů byli v té době podezřelí). Každý, kdo se u našich dveří zastavil, musel se nad tím druhým jménem pozastavit. A cítil jsem, jak na mě padá stín dědečkova divného jména.

59/ Vzkříšení Lazara

Kde jsme skončili? Když se Soňa ve své kukle (přilepené jak sršní hnízdo ve vrcholu kopule) probudila, byl už konec roku 1989 a proměnil se čas. Jako by čas (svět) spal v té kukle, a ne Soňa. Proměnil se čas a Soňa se tak octla v úplně jiné době, než v které usínala.

Ale probudila se taky do několika svízelů. Už zase neměla kde bydlet. Přišla nejen o byt po rodičích (který zůstal dál v držení „dělnického kádra“), ale během doby, kdy spala (třináct roků, od zimy 1976 do zimy 1989), také o družstevní byt v bohunickém sídlišti. A bydlet v kopuli rohového domu na Masarykově ulici (ano, už ji zas přejmenovali, ze třídy Vítězství zpět na Masarykovu) nepřipadalo v úvahu, protože kdyby tam denně chodila přes půd-

193 ní prostory, rychle by jí to někdo zatrhl. A Bůh, který jí dal svízele, nedal jí bohužel křídla, aby si do kopule nalétávala. Ale nenechal ji zas tak úplně ve štychu. Už počátkem roku 1990 poslal Soně do Brna hned celou svou armádu, totiž Armádu spásy. A Soňa s úlevou shledala, že je to pro ni nejpohodlnější řešení a že teď, ve svých devadesáti, už nemá vůbec nic proti pohodlnosti. Žila v domě Armády spásy (na dohled velkého městského parku) tak trochu jako bezdomovec a trochu jako ženská na výpomoc v kuchyni. A možná by tam uvízla na delší čas, kdyby se na konci třetího týdne pobytu nesetkala s někým, kdo zas přehodil výhybku na trati jejího osudu.

Sbírala v jídelně útulku špinavé talíře, když uslyšela něco povědomého, totiž ruštinu, přesněji řečeno Rusa, který se pokoušel mluvit česky. To setkání se odehrálo v onom krátkém mezičase, kdy nás teprve opouštěly ruské okupační armády a ruská mafie, jež pak vojsko vystřídala, si k nám teprve hledala cestu. Ten člověk se jmenoval Jevfimij Andrejevič Nikon, nebyl okupant ani mafián a do Armády spásy se vypravil lovit duše, ovečky do svého stáde.

Jevfimij Nikon se živil žebrotou a založil za tím účelem prosperující družstvo. Ale žebrota nebyla vlastním posláním družstva. Ve skutečnosti šlo o náboženskou obec, anebo chcete-li sektu.

Máte štěstí, Soničko, vysvětloval Nikon, právě se totiž uvolnilo místo. A uprázdněným místem minil kovový kontejner na odpadky, šoupnutý do křoví v parku pod chrámem svatého Petra a Pavla, na terasách pod Petrovem. Kontejner byl vystlán látkami (balíky odpadu z brněnských textilních fabrik), takže v té kovové obludě bylo docela příjemné a teplé lůžko.

A jak se uvolnilo místo?

Eh, řekl Nikon a proplétal si prsty a lámal si je s tak hlasitým praskáním v kloubech, že kdyby stálo někde poblíž nějaké koňské spřežení, dozajista by se splášlo. Eh, jak bych vám to pověděl? Však jednoho se nemusíte obávat, vaše čest zůstane netknuta, protože zesnulá byla jenom žena. Nikdy bych vás nestrčil do kontejneru po mužským. A kontejner jsme po nebožce čerstvě vystlali.

Družstvo, kterému Nikon říkal ovčinec, pozůstávalo z vousatých žebráků a jednoho žebravého chlapce. A když pak Soňa obešla celý ovčinec, pečlivě spočítala všechny kontejnery v křovi.

Je nás dvanáct, tvrdil Nikon, a ta číslice, jak tušíte, Soňo, vůbec není náhodná.

Kontejnerů je třináct, opravila ho. Apoštolů bylo dvanáct a třináctý byl Kristus. Smím vědět, kdo je tu za Krista?

Soňa trávila s Nikonem spoustu času povídáním. Večer sedával na jejím kontejneru a naslouchal, co mu Soňa z kontejneru vypráví o svém dědovi a jeho pravoslavných indiánech (popravdě řečeno, musela si vymýšlet, protože o americkém dědovi nevěděla, ani co by za nehet vešlo, a za celý Sonin život nedal o sobě vědět), a Nikon zas Soně do kontejneru povídal o svém pravoslavném poslání.

Ale stojí přece psáno, že dva Římy padly, třetí stojí a čtvrtého Říma nebude.

Ne, ne, milá Soňo, to už dávno neplatí. Bude přesně tolik Římů, kolik jich máme zapotřebí! Stále je třeba začínat znovu! A Moskva je ještě na dlouhý čas moc špatné místo. Pravoslavná církev je tam teď prošpikovaná papeženci, kalvinisty, luterány, židy, muslimy a buddhisty. Moskva už dávno není svatým Římem! Je třeba začínat pořád znovu! Tady – a otec Nikon ukázal na světla města, rozsvícená dole pod terasami – se už brzo počne nový Řím a sem budou směřovat ukazováčky proroků a karavany poutníků.

A jak to s tím počínáním Nikon míní, se ukázalo v předvečer velkého pravoslavného svátku Vzkříšení Lazara. Park pod papeženským chrámem svatého Petra a Pavla se zazelenal, všechno se topilo v opojných vůních a také v kontejnerech žebráckého družstva bylo radost i plesání, na garmošku vyhrávání, ale když se pak Soňa v noci probudila, čekal ji šok. Totiž probudilo ji, jak někdo otvíral její kontejner, někdo, kdo dobře věděl, jak se zevnitř zamknutý zvenku rozlouskne. Ale ve chvíli, kdy se pokusil vklouznout dovnitř, držela už Soňa v pravé ruce taťínkovu loveckou dýku (tu, kterou vlastnil co člen Dobrovolné

myslivecké korporace Předlitavska, ale kterou nikdy nepoužil) a v levé rozsvícenou baterku.

Honem si zas natáhněte kalhoty, otče Nikone! Budu počítat zvolna do pěti a pak budete o pýchu svého mužství kratší!

Chtěl jsem vás požádat, Soničko, abyste se neukvapovala a vyslechla mě. Vzpomínáte si ještě, jak jste se mě ptala, proč je tady třináct kontejnerů, když bylo přece dvanáct apoštolů? A jestli jsem vám tenkrát zůstal dlužen odpověď, tak jen proto, abych vám ji teď mohl předložit na stříbrném podnose. Z vás se totiž narodí nový Kristus a lidstvo tak dostane novou šanci! Budete novou bohodíčkou a začne zas všechno znovu! Věčný koloběh lásky a vzkříšení! Bude přesně tolik Kristů, kolik jich bude lidstvo potřebovat...

...dva, tři čtyři, otče Nikone! Já vím, že na to nevypadám, ale mohla bych být klidně vaší prabábou. Vlastně byste se měl stydět tasit něco takového na svoji prababičku...

Ale dříve než Nikon stačil odpovědět, ozval se ohlušující řev, do nočního parku vtrhla tlupa skinů vyzbrojených železnými tyčemi a okamžitě se vrhli na kontejnery a mlátili do nich a křičeli: Židi raus! Cikáni do plynu! Žebráci do plynu! Nikon už neměl čas vlítnout do kalhot a tak, jak byl, vyřít se bránit svůj ovčinec a svým bohatýrským kyjem srovnal holé lebky na jednu skučící hromadu. Pak si vlezl do svého kontejneru a taky trochu skučel, nedá se říct, že ne, a natíral si zduřelý, bolestivý kyj pravoslavnými vonnými mastmi.

Příští den byl ten velký pravoslavný svátek (Vzkříšení Lazara), a tak nikdo z ovčince nemusel na své žebrácké posty, celý den se převalovali a otec Nikon se vylízal ze svých ran a večer si pak vzpomněl, že od někoho slyšel, že dnes mají v Domě umění přednášet nějakí Američané, i posbíral ovčinec a táhli tam.

Přednáška v Domě umění se jmenovala Poslední dnové totalit a američtí novináři tam promítali filmy, které natočili v těch pohnutých listopadových a prosincových dnech v Praze, Berlíně a Bukurešti. Vstup byl volný, ale to nebyl jediný důvod, proč o přednášku takový zájem. Zatím ještě stále lidé chtěli porozumět tomu, co se vlastně stalo, a ještě stále chtěli stále znova vidět ty dojemné scény, které už brzo ztuhnou do sentimentálního dějinného patosu, hodného malůvek na ozdobné hrnečky. Nikonovo žebračké družstvo přišlo pozdě, než se vyhrabalo ze svých kontejnerů, přednáška už začala, ale protože družstvo použilo Nikonových žebračkových grifů a sehrálo průvod malomocných, zvoneček na začátku, zvoneček na konci a ve tvářích děs potulných chovanců leproserií, ihned se vytvořil široký koridor, kterým mohli ubožáci projít až na ta nejlepší místa s výhledem na plátno, na němž právě běžel film o pádu berlínské zdi.

Nebylo pochyb, že se to natáčelo z vrtulníku a pravděpodobně několika kamerami a z několika vrtulníků, které se houpaly a otáčely, nalétávaly na detaily a zase stoupaly nahoru. A jen co si Nikonův ovčinec bezostyšně urval nejlepší divácká místa, už s otevřenými hubami sledoval, jak se dva zástupy, vyzbrojené krompáči, rýči, sochory, lopatami, motykami, pajsry, ale i sbíječkami, vrhají s bejčí zběsilostí na zeď mezi sebou, totiž vlastně na dvě zdi, oddělené cézurou, a kdykoliv se jednomu zástupu podařilo na své straně vyloupnout nějaký větší kus zdi, už řval nadšením a dav na druhé straně se k tomu řevu hned přidal a taky vrtulník se okamžitě nadšeně zhoupnul, až se Soně zvedl žaludek, ale pak už začala dýchat rytmem těch dvou beranidel, všichni v sále dýchali rytmem beranidel, zaráz se hlasitě nadechli a zaráz zas hlasitě vydechli a drželi tempo s těmi na plátně.

Otec Nikon to dost dlouho se zájmem sledoval, ale pak použil dalšího ze svých žebračkových grifů, z těch, kterými držel své družstvo nad vodou. V okamžiku největšího diváckého vypětí, kdy sál v Domě umění už beze zbytku splyval a dýchal s davy bourajícími berlínskou zeď, uplatnil otec

Nikon břichomluvecký trik a promluvil rusky ze stropu a vyzval přítomné, aby si okamžitě lehli mezi lavice, tvářemi k zemi a nohama *požalujsta* k centru atomového výbuchu! Všichni vzhlednou zděšeně ke stropu a už mají cukání podlehnout instrukcím z dávného výcviku v socialistické civilní obraně, ale v té samé chvíli davy na plátně odhazují krompáče, sochory i sbíječky a s hlasitým křupáním se vlastními zuby zakusují do zbytků zdi, a ten osvobodivý křupot přivráťí zas diváky zpátky k plátnu, kde končí film totálním rozhodáním zdi a na lidi objímající se po kolena v drti a jemném prachu se snáší sněhové pápěří, až se celé plátno zahalí do sněhové chumelenice a promítač oznamuje, že po Německu, zimní pohádce, bude teď následovat Rumunsko, krvavá draculská báchorka, ale napřed si, dámy a pánové, dopřejme krátké přestávky.

Zhasíná plátno a rozsvěcují se světla a lidé se zvedají ze svých míst a spěchají si zakouřit dolů do haly, ale Soňa spěchá k otci Nikonovi (bezpečně poznala ten hlas ze stropu) a bolestivě ho kopne do holeně. Ale když pak zvedne hlavu, aby se ujistila, že se mu dostalo lekce (tak vida, pořád v ní žije učitelka s rákoskou při ruce), najednou se jí Nikonova tvář rozmázne a do pópředí vystoupí jiná, vynoří se tvář z pozadí, ze skupinky amerických novinářů, a to se už jejich oči setkají a dlouho na sebe němě hledí a pak konečně Martin šťastně vykřikne: V zahradě je jednorozec, mami! A Soňa blaženě zasténá: A žere růže, můj synu!

61/ Rozhovor syna s matkou aneb Pomocníci

Nejmilovanější maminko, skvoste nebeský, řekl Martin, kdybych ti měl vyprávět o všem, co jsem prožil za ta léta, co jsme se neviděli, vždyť odcházel jsem na konci padesátých let a teď máme devadesátá! Totiž odcházel, vůbec neodcházel, byli jsme s agentem Lowellem jen tady koulinek, vlastně jsme nevytáhli paty, ale nemohli jsme se k tobě hlásit.

Chápu. A můžeš mi dnes už něco povědět o svém poslání?

Maminko má nejdrahocennější, záře má polární, to víš, že můžu a rád. Ale zhruba ti to už tenkrát vyjevil agent Lowell. Existovalo několik způsobů, kterými Spojené státy zaštiťovaly demokracii a svobodu ve světě, jak je odedávna jejich nezadatelnou povinností. Od všemožných diplomatických interpelací přes rozsáhlou hospodářskou pomoc a velkorysé investice, ale i nejrůznější hospodářské nátlaky, embargo a blokády až po účast amerických jednotek v akcích OSN. Dále následovala celá dlouhá série prostředků tajných a supertajných. A my jsme, maminko, s agentem Lowellem vykonávali tajné, nenásilné humanitní poslání. Naším úkolem bylo učit lidi schopnosti odolávat totalitnímu nátlaku. A to se myslím nakonec ukázalo jako to nejdůležitější a nejúčinnější.

Takže máte přímou zásluhu na tom, že padly komunistické režimy? Rozdmýchávali jste ohniska vnitřního odporu?

Ale proboha, mami! Totiž nevím, jak naši kolegové v jiných zemích, v takovém Rusku, Německu, Rumunsku nebo Albánii. Ale u nás jsme vlastně neměli lidi čemu učit. Jak řekl agent Lowell, tady už lidi všechno moc dobře znali a my jsme se naopak učili od nich.

Tak počkej, počkej, Martínku, chceš tím snad říct, že jste tady byli zbyteční? Žes ode mě odešel pro nic za nic?

Ale tak tomu samozřejmě není. Naše poslání se jen vnitřně proměnilo. Rozhodně se nedá říct, že jsme tady byli zbyteční. No, víš, pokusím se ti to vysvětlit na takovém názorném příkladu. Dnes už ti to můžu svěřit. Za totality jsme totiž pravidelně chodívali za jedním disidentem, za spisovatelem Ludvíkem Vaculíkem, který má v Dobřichovicích zahradu. Ale Vaculíka jsme opravdu nemuseli ničemu učit, naopak, to on učil agenta Lowella a mě seřezávat štěpy, roubovat višně už narašenými rouby na podnož ve stejném stupni rozpuku, ale taky ošetřovat stromy tím nejmodernějším způsobem, totiž nijak, žádným postřikem, ale prostě jen motýlky obaleče po celý rok zašlapávat, když při ranním kosení malátně vzlétali zpod nohou. A taky nás samozřejmě učil vytrvale, plynule a ele-

gantně kosit. Jo, a abych nezapomněl – klátit ořechy. A jednou nás při té práci zastihl Vaculíkův přítel, z vězení právě propuštěný dramatik Václav Havel, a s plachým úsměvem se chvíli díval, jak už zručně roubojeme. A pak oslovil agenta Lowella:

Nezlobte se prosím, mister Lowell, ale už dávno jsem se vás chtěl, hm, zeptat, to vaše jméno je vaše skutečné jméno, anebo jenom jméno, kterého, hm, používáte při akci?

Jenom jméno, které používám při akci.

Myslel jsem si to, hm. A nezlobte se prosím, ale má to jméno něco společného s americkým básníkem Robertem Lowellem?

Dá se říct, že hodně společného. Tak jako se válečné křížníky pojmenovávaly po významných historických osobnostech, tak se my agenti s humanitním posláním pojmenováváme po významných amerických básnících, kteří pak dokonce přebírají jakýsi duchovní patronát nad naší akcí.

Tomu jsem, věřte mi prosím, nesmírně rád, odpověděl Václav Havel, protože právě toho básníka si, hm, velice vážím. A příznám se vám, že znám dokonce, hm, z paměti jednu jeho báseň, ale bohužel ne snad přímo v originále, ale jenom, hm, v překladu.

Smím vás požádat, abyste mi ji přednesl? zeptal se Lowell.

Hm, nejsem žádný recitátor, mám četné nedostatky v artikulaci a rozhodně té básni ublížím, ale také jsem si vědom toho, že když jsem to už tady takhle jaksi uvedl, nemohu se, hm, už z toho nikterak vyzout.

A Václav Havel se postavil pod Vaculíkovu croncelskou jablona a lehounce se, hm, uklonil:

Robert Lowell

Slova pro morče zvané Buchta

Poslední dobou mi nezhásejí v předsíni, abych se nebálo, ale já se tmy nebojím, buď pochválen šíp letící od stěny k oknu...

Bylo mi dáno k životu pět let a světlo – Heidegger řekl, že zbylý čas je extáze...

Můj život je krátký, ale nemám strach, můj těžký dech zní jako suchá kůže. Prý Buchta! To sedne. Užilo jsem si své. Namalují mě jako Cromwella, s každou bradavicí: malý mop s boulí, oči tak vystouplé, že bezduché. Když na mě skákali synové, mělo jsem hroší kůži. Jedlo jsem, množilo se, pak jenom jedlo, můj život byl v zenitu za vlády Lyndona Johnsona... Bůh zvážil mou špatnou libru a shledal ji lehkou.

A to je vlastně všechno, co jsem ti chtěl, mami, říct. To nádherné letní odpoledne v zahradě v Dobřichovicích a ten způsob, jak jsme tam spolu vedli řeč, a vůbec, jak jsme si tam všichni vedli. Ti lidé opravdu vůbec nepotřebovali, aby je nějakí agenti něčemu učili, a v oficiální historii také o nás nebude ani čárka. Vždyť my jsme jen pomáhali Vaculíkovi roubovat višně, kosit trávu a klátit ořechy. Byli jsme jen takovými směšnými pomocníky. Ale přesto jsme tam, troufám si tvrdit, nebyli zbyteční. Bez naší přítomnosti by se totiž ta nesnesitelná tíha existence disentu změnila v neúnosné břemeno. Ale naší zásluhou se na okamžik směla proměnit jen tak v klukovskou hru. Bůh nám určil strašlivý lidský úděl, ale zároveň nám dal dar hravosti a ta neznevažuje vážnost, jen nám skýtá šanci na chvíli se z její tíhy vyvléci. Naše století bylo, mami, děsivé, ale jednou, z velkého odstupu, z něho bude jenom veliký karneval. A pak my, směšní pomocníci, dojdeme svatosti.

62/ Pokračování rozhovoru syna s matkou aneb Otázka paternity

Syn s matkou jdou večerním městem z Malinovského náměstí po Divadelní ulici směrem k nádraží a jsou tak zaujati rozhovorem a omámeni opojnou jarní vůní Brna (jsou jak dvě včelky bloudící v obrovském zkamenělém květu růže), až vrážejí do lidí a nabalují se do hloučků a zas se z nich namáhavě vyprošťují.

Vlastně nevím, kdo je tvým otcem, a chápej, synu, že se mi to dost obtížně vyslovuje.

Martin byl očividně v rozpacích, cosi zablekotal a snažil se z toho rozhovoru nějak vysmeknout. Ale matka ho už držela pevně za křídlo: Ne, ne, tohle je věc, kterou ti už dávno dlužím a kterou ti musím vysvětlit. Jen rozuměj, hledám slova. A po váhavé chvilce: Víš, nebyl to ani tak jeden otec, bylo jich víc zaráz.

Chceš říct, že byla znásilněna? zeptal se odhodlaně, ale hned se kousl do jazyka.

Kdepak znásilněna, synu, to byla, abych tak řekla, má služební povinnost. No, jedna ze služebních povinností. Ale lhala bych, kdybych nepřiznala, že jsem všech pět měla docela ráda.

Hleděl na ni a pak rychle sklopil hlavu a mimoděk, aniž si to uvědomil, otevřel dlaň a prohlížel si svých pět prstů.

Jak vidím, tak ti to budu muset sakumprásk všechno povykládat. A tak se rozpovídala o majoru Rujbrovi a velkém vlasteneckém posláni, do něhož ji zatáhl. A taky o tom, jak bylo náročné udržet si těch pět vlčích vojáků dost daleko od těla. Takže teď holt docela dobře nevím, kterej z těch pěti Rusáčků, božích vojáků, kterej tě má na svědomí.

Víš, to bych do tebe, mami, nikdy...

Neřekl? zeptala se Soňa.

A oba vyprskli smíchy.

Šli po dlouhé tramvajové refýži. Napravo byla na domovním rožáku kopule, v níž ještě nedávno snila Soňa svůj dlouhý snový seriál.

Jsem tedy vedlejším produktem atentátu připravovaného na Hitlera, Bormanna, Göringa a Goebbelse.

Zapomněls na Himmlera, miláčku. Na toho se často zapomíná, protože on ti to byl na pohled jenom takovej šedivej ouřada. Ale vůbec ne menší svině. A ještě něco, nejsi žádným vedlejším, ale nakonec tím jediným, zato však královským plodem akce.

A tak jsem byl stvořen v jedné akci, povzdechl si Martin, a předurčen pro další.

Z refýže odbočili k terasám na Petrov a začali vystupovat kolem Padovce nahoru do parku.

Ale to je bohužel pravda, pomyslela si Soňa, oba jsme do roztrhání těla sloužili vlasti. Já s agentem Rujbrem, Martin s agentem Lowellem.

A octlí se v teritoriu Nikonova ovčince. Soňa otvírá svůj kontejner a Martin překvapeně nahlíží. Uvnitř je místo odpadků drátěnka a na ní madračka, deka, polštářek s vyšitým líbajícím se párkem holoubků a dvoje rozevřené noviny: *Moskovskije novosti* a *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.

Proboha, mami, jak to žiješ? A co se vlastně stalo s naším bytem na Masarykově? Hledal jsem tě tam.

A našels tam soudruha Skotala, dělnického kádra...

Odmítl mi vysvětlit, jak se tam vzal, a tvrdil, že o tobě v životě neslyšel.

To bych se divila, kdyby tvrdil něco jinýho. A povyprávěla mu o tom, jak přišla o byt na Masarykově.

Ale to dáme zas do pořádku.

To sotva. Odešla jsem dobrovolně.

Jestli tomu říkáš dobrovolně...

No, jak bych ti to vysvětlila? Vždyť to já jsem tady vetřelkyně. Zatímco lid této země spořádaně budoval socialismus, já prospala třináct roků, zapředená jako nějaký pitomý hmyz v takovém kokonu kdesi na půdě. Vlastně v kokonový emigraci. A tak nemám teď nárok nic chtít.

Takže jinak, mami. Mám dost peněz na to, abych ti mohl koupit v Brně nový kvartýr a aby sis mohla žít ze slušný renty.

Ty už zas někam spěcháš, vid, Martine? Jen mě tady maličko zabezpečit a prásknout zas do koní, že je to tak?

Ale, mami, vyučil jsem se řemeslu, a tak se sluší ho teď vykonávat.

Můj Bože, synu, to zní tak dojemně. A kde budete tentokrát s agentem Lowellem roubovat višně, kosit trávu a klátit vořechy? A možná taky pást kozy?

Jak zajisté tušíš, jest mi o tom pomlčet. I před vlastní matkou.

Budu teď jmenovat různé země světa, hezky podle abecedy a pomalu jednu za druhou a ty neříkej nic, jen se mi přitom dívej pěkně do očí... Takže jedem, chlapče, Albánie, Angola... Napadlo tě vůbec, že už je mi devadesát

a že to už je ta věková hranice, za níž už matky smí vědět o synech naprosto všechno? Vždyť až se příště setkáme, mohu už taky být docela klidně mrtvá...

Mami, prosím, nevydírej, nevydírej...

Čína, vidím, že to bude Čína, povzdechla si Soňa Trocká-Sammlerová. Jako kdybys nevěděl, že v Číně lidský život nemá cenu ani zrnka rýže. A vesmír je tam, synu, našlapaný do jediného kachního vajíčka, a to vajíčko je přitom ještě záprtek. Ale stejně bys šel, i kdybych ti to zakázala. Tak běž, klidně si sbal kufrы a zvedej kotvy! To už je povinností matek posílat své syny na smrt...

Mami, prosím, nebuď hysterická...

Doufám, že mi aspoň pošleš pohlednici s džunkou nebo pagodou, i když upřímně řečeno, kdybych si měla vybrat, chtěla bych nejraději džunku na jezeře při západu slunce.

Slibuji: bude to džunka na jezeře při západu slunce.

Ale koupit v Brně, teď v prvním půlroce kapitalismu, pěkný kvartýr, to zas nebylo jen tak. Nic ještě nefungovalo, z mršiny socialismu nevyrostla ještě kvetoucí kapitalistická zahrada a byty se prodávaly jen na černém trhu a za obskurních podmínek. Martin splášil nakonec cosi v sídlišti Lesná, což bylo sice sídliště panelákové, ale velkoryse založené a ještě pořád utopené v zeleni a ve srovnání se sídlištěm bohunickým stavěné ještě pro lidi, a ne pro reálněsocialistické králíky.

Byt byl v šestém poschodí, s balkonem a vyhlídkou na hlučnou Okružní ulici. Ale na druhé straně tady nechyběl ani každodenní kontakt s přírodou. Uprostřed sídliště je totiž lesopark (říká se mu Rokle), kde žijí spousty veverek, které v dopoledních hodinách, kdy většina obyvatel paneláků je mimo dům, podnikají rušné nájezdy na balkony a slídí, co by tam mohlo být k snědku, anebo dokonce i k odnesení. Soňa závistivě pozorovala, jak se s elegancí vysokohrazdářek přemísťovaly po vnějších okenních parapetech, vysoko nad propastmi ulic, a jak proklouzávaly z balkonu na balkon a na každém z nich stačily v několika okamžicích nadzvednout pokličky kastrůlků, otevřít a zas zavřít papírové krabice a provést celkovou rekognoskaci terénu a nezanechat po sobě stopy. Vždycky jim něco

podstrčila, ano, podstrojovala jim, aby si je tak naklonila, a ve chvíli, kdy stála u prosklených dveří na balkon a ve-verky, nakládající právě některý z jejich láskyplných dávků, blýskly po ní očima, cítila vždycky pokušení nějakou z nich vážně oslovit a pokusit se jejich prostřednictvím vy-pátrat, kde je teď konec Brunovi, co je s ním, v jakém stádu se teď pase a jaké dráčky či parůžky si teď někde brousí.

Vidíte, o Brunovi nepadlo v rozhovoru s Martinem slo-vo, a přitom je nám jasné, že právě o něm se mělo mluvit (o kom jiném, když ne o něm?), ale nemluvalo. Nějak se Soničce do toho tématu pořád nechtělo.

63/ Let, myšlenko, na zlatých křídlech

Ale teď už zas vrhněme vyprávění kousek dopředu. Je druhá polovina devadesátých let, a hned upřesněme: rok 1996, na jaře proběhly volby, které otřásl dosud pevným postavením české pravicové koalice, a první stávky napo-věděly, že už možná končí období sociálního smíru, Soňa se už dávno zabydlela v bytě na Lesné a Martinovou zá-sluhou dostává každý měsíc ze švýcarského konta tisíc marek a to je na naše poměry slušný peníz, přicestovala i slíbená pohlednice s džunkou na jezeře při západu slun-ka, ale žádné bližší informace, nic o tom (což vím jenom já a teď i vy), že Martin s Lowellem nejsou přímo v cent-rální Číně, nýbrž v Čínou okupovaném Tibetu, kde převle-čení za buddhistické mnichy kosí právě – vytrvale a ply-nule, jak je to Vaculík učil – louku na horských pastvinách, u nás se zatím stále častěji objevují v novinách zprávy o výskytu velkých kočkovitých šelem na různých místech republiky, nejčastěji však v severních Čechách, píše se o pardálovi, jaguárovi nebo snad pumě, ale zároveň se okamžitě ozývají zoologické zahrady, že z jejich klece vů-bec nic neuteklo a ani, Bůh nám buď svědkem, utéct ne-mohlo, a někdo si to dává dohromady se zprávami o vlčích, kteří teď najednou trhají ovce v dosud pokojných

beskydských lesích (posílá nám snad Apokalypsa ve vel-kých kočkovitých šelmách a vlčích první své výhružné emisary?), a pak televize, která nám už léta představuje anglického spisovatele a vědce Arthura Clarka, jenž se na stará kolena usadil na Srí Lance a věnuje se teď průzku-mu různých záhad světa, uvede i jeho čerstvou a znepo-kojivou zprávu o velkém pardálovi, co se v devadesátých letech potlouká v blízkosti městských aglomerací. A ani Clarke nezná žádné vysvětlení, ale Soňa ví svoje.

Může se samozřejmě mýlit, ale nezapomínejme, že má ten zvláštní cich na Bruna, na jeho nadcházející, narůsta-jící, krouživou blízkost. Je jí ovšem už šestadevadesát a všechny její smysly mají už jistě plné právo selhávat. Ale Soňa věří, rozhodla se silou mocí věřit, že tohle není ten případ, že tohle není případ selhání. A konec konců, jak dlouho se už Bruno neozval? A není už tedy zrovna nej-vyšší čas, aby dal zase o sobě vědět?

Minulo studené léto, nastoupil předčasný podzim a už v první polovině listopadu se protrhla šedivá obloha a vy-sypala se první sněhová nadílka. Soňa jede domů, vystu-puje na konečné tramvaje a napřed uvidí pohádkově bílou stráň, a teprve když se k ní přiblíží, poleká ji řetízek stop běžící úprkem nahoru. Takhle všem na očích! Ale zároveň ji ta opovázlivost mocně dojíhá. Právě v ní bezpečně po-znává Bruna. A vzápětí dostane příležitost přesvědčit se, že kdyby náhodou netrefila domů, stačí se po těch sto-pách pustit, stačí se jich držet a za pár minut už stojí před dveřmi paneláku, zatímco Bruno, jak vidět z několikaná-sobných kruhů obtáčejících domovní blok, tady už nějaký čas s mručením obíhá dokolečka nemoha se dočkat její-ho příchodu.

Napřed přece jenom půjdu zamést ty stopy, navrhla Soňa, když ho v šestém poschodí pouštěla do bytu. Ale Bruno jen kývl směrem k oknu. Venku se královsky rozsněžilo a chomáče sněhových vloček se už pilně kladly do jeho stop.

Lásko souživá, věnečku z býlí, rosničko z louží, če-lenko z hvězd, cestičko cest. Ze všech zvířat, jejichž ků-žemi už Bruno prošel, byl tohle nepochybně tvor, který svou přiměřenou velikostí, ušlechtilými pohyby, ale i mi-

206 lostnou vybaveností aspoň trochu odpovídal Sonině představě o jejím nesmrtelném milenci. Nic z něho zas tak moc nepřechuovalo jako z jelena či ze slona a na rozdíl od šimpaze byl v něm přece i kousek milenecké důstojnosti. Poprvé to vypadalo na poklidné a dlouhé soužití, nezneklidňované povykáním lovců s holemi, bodci, provazy, háky a řetězy. Poprvé to vypadalo na pravidelné manželské sbydlování, jak tomu soužití říkala kdysi biblickým jazykem Gudrun Sammlerová. Cestičko cest, rosníčko z hvězd.

S velkým zalíbením lehával pod radiátorem u okna a odtamtud ji dokázal celé večery líně pozorovat. Ale čas dozrál už i na odvážnější činy. Nakonec totiž upadla v pokušení představit soužití s Brunem sousedům na sídlišti. A napřed tedy aspoň těm z protějšího paneláku, jehož okna hleděla do jejich oken. A jak už jí ta pýcha na Bruna stoupala do hlavy, přistavila k oknu stolec a u toho pak večer sedávali za hustou záclonou jak promítacím plátnem, na něž dopadaly jejich stíny, ten pardálí pak upravený tak, že Bruno byl navlečený do županu a zvířecí tlamu si obratně stínil rukou, v níž držel veliký čibuk, všelijak valašsky vyřezávaný.

A stalo se pak (skoro se to stydím povídat), že to už hnali tak daleko (Sonina kormutlivá pýcha to zahнала tak daleko), že se spolu nejdnou vypravili i ven. To když padla večerní mlha, či ta ranní se ještě neráčila zvednout, tak dostatečně vzdáleni od lidí, až tam, pohledte, na čáře obzoru, jen zvolna a důstojně se pohybují, zavěšení do sebe, Bruno jak strašák v obrovském kabátě, ale zato slušivém klobouku.

A pak se už tak rozhýčkali a zpovykali, že si dokonce troufli do Janáčkova divadla, na operu Nabucco, jejíž obdivuhodné soprány, basy a tenory už nějaký čas rozplaměňovaly srdce Brňáků.

Přišli až na nejposlednější chvíli a jak stíny proklouzli uvaděčce pod rukama, samozřejmě neodložili v šatně (Soňa s dojetím sledovala, jak Bruno během představení drží svůj velký kabát v náručí jak obtloustlé robě) a měli místa hned na kraji řady, aby se mohli zas zavčas vytrátit. A jakkoliv stržení melodramatickým příběhem národa

207 bouřícího se proti cizácké tyranii, nezapomínali přitom, že se musí zdejchnout bohužel ještě dřív, než opera skončí. Ale všechno dopadlo trochu jinak.

Verdiho hudba dala v Sonině duši vzklíčit napřed jen tenkým a bledničkovitým bylinkám vzpomínek na dětství, které však už v druhém dějství zhoustly do zavilého podrostu, jenž v dějství třetím zaplevelil Soninu obraznost vzpomínkami tak nebývalé síly a krásy (byla znovu malou holčičkou a seděla před klavírem u madam Benátky, té upřímné ctitelky italské opery, která své žáky učila nejen hrát na klimpr, ale také zpívat, a ve Verdiho a Pucciniho mateřštině), že když sbor na jevišti zapěl dojemnou píseň touhy po vlasti *Leť, myšlenko, na zlatých křídlech*, vztyčila se Soňa jak somnambulka a k Brunovu zděšení se přidala ke sboru a vířiskavým hlasem zazpívala tu píseň italsky: *Va, pensiero, sull'ali dorate*, a všichni se hned ohlíželi jejím směrem, a přestože Soňa po Brunově kopanci okamžitě zmikla, už bylo pozdě, nenapravitelně pozdě, už se jejich směrem rozběhly uvaděčky. A když se pak rychle zvedli z plyšových sedaček a plížili se podél řady ven, Bruno se obtížně zapletl do svého velkého kabátu, a přestože byl sám pružný, měkký a dalo by se říct přímo hedvábný, způsobil úděsný rámus tím, že když sebou švihl a svištěl po svém pardálím kožichu, podrazil tak nohy jedné z uvaděček, a ta už nedopadla pružně a hedvábně, nýbrž zahřmotila jak pytel brambor. A lidi začali syčet a otáčeli se po nich, ale uvaděčka už zahlédla z bezprostřední blízkosti Brunovy veliké žluté oči a pardálí zuby a zaječela jak siréna a dva diváci okamžitě vyskočili a běželi jí na pomoc. Bruno hbitě odhodil kabát a nechal ho za sebou na hromádce jak dinosauří lejno, do něhož se okamžitě zabořili jeho pronásledovatelé, a díky své černé srsti byl teď v přítmi prakticky neviditelný a nabídl Soně, aby mu nasedla na hřbet, a uháněl s ní k východu.

Ale jestliže byl teď Bruno takřka neviditelný, nebyla bohužel neviditelná Soňa a ve své večerní róbě se stříbrným krumplováním přímo svítila. A jak teď ujžděla na takřka neviditelném Brunovi a házela sebou, jak Bruno nadskačkoval, a jak tak divoce rajtovala, vypadalo to jako cosi hodně obscénního a někdo hned vykřikl *Fuj!* a zatímco na jevišti boj za svobodu dosáhl vítězného vrcholu a trest bo-

208 Ží padl na tyrana, publikum už mělo jinou kořist, rázem se obrátilo zády k Nabuccovi a řítilo se všemi východy z hlediště, aby si Soňu s Brunem nadběhlo.

Pryč s Klausem! vykřikl kdosi a davem to zatřepalo jakobínským hněvem a diváci, nadusání revolučním patosem z Nabucca, hnali se jak na kolečkových bruslích. Soňa s Brunem proklouzli kolem šaten, ale dav vykazoval přímo fantastickou mrštnost, vybičován teď revolučním operním finále, které se přes jeho hřbety přelilo dokořán otevřenými dveřmi do parkoviště před divadlem a promáčklo tam střechu rakouskému autobusu. Soňa ujížděla na Brunovi po schodech k východu, ale lidi už jim byli v patách a Bruno srazil kohosi ve dveřích a vyrazil ven a tam se bez váhání vydrápal po zdi nahoru a Soňa na jeho hřbetě vyjela jak výtahem až na střechu divadla, zatímco dav se srotil před vchodem a lačně se rozhlížel. Bruno se na to shora díval a pravil: Ba, unikli jsme o fous, ti by nás rozsápali jak norníci jezevce!

A teprve když se neukojený dav vracel zas do foyer pro své svrchníky a kabáty, sklouzl Bruno se Soňou ze střechy a Soňa šla hned na zastávku tramvaje a Bruno zas upaloval po vlastních drže se v přítmí a ve stínu. A jen Soňa vystoupila na konečné a pustila se do svahu k panelákům, uslyšela už z veliké dálky, jak Bruno netrpělivě odfrkává před dveřmi.

A tak se napříště už zřekli divadel a až na tuhle újmu žili pokojně dál a chvílemi snad už měli i pocit, že jim nic nechybí do štěstí a že Brunova lidská podoba není zas něčím tak podstatným, bez čeho by se neminuli. Ale to byl právě fatální omyl. Takže jednoho dne Bruno zas zmizel, jak se objevil.

64/ Hrdý bastard

Můj dědeček z matčiny strany byl vnukem ukrajinského pravoslavného biskupa odkudsi z ukrajinsko-polského pomezí, pravoslavného biskupa, který se jednoho dne zvedl s celou svou rodinou a přestěhoval do Prahy. Proč to udělal, nevím. A vůbec o něm nevím nic bližšího, v ro-

209 dinném archivu se nic nezachovalo (dědeček za heydrichiády raději všechno spálil a měl nejspíš pravdu, protože poté, co se parašutisti ukryli v pravoslavném kostele, vrhlo se gestapo na zbytky pravoslavné církve u nás). Z dědečkova křestního listu vím až o jeho otci. Jmenoval se Stepan Žyla a svého syna naučil sice ukrajinsky, ale v životě jsem z dědečkových úst neslyšel jedinou ukrajinskou větu. A neviděl jsem u něho žádnou ukrajinskou knihu. Ale ruských si hned po válce několik sehnal. Četl česky, německy a rusky. Vzpomínám si, že přečetl obrovské hromady knih (babička nečetla vůbec).

Otcovým odchodem do emigrace po komunistickém puči a soužitím s matčinými rodiči jsme postupně přestávali být Kratochvilovi a měnili se v Žylovy a Hüblový. Napřed jsem se tomu bránil, napřed jsem si to ošklivil. Mezi mnou a babičkou zůstal tak navždy odstup, k němuž také přispěla její evangelická přísnost (byla katolička, ale podržela si cosi po svých německých evangelických předcích), zato ukrajinský dědeček mi nakonec začal být stále bližší.

Jako zámečnický tovaryš zvandroval kdysi celou Evropu a jako strojuvůdce pak sjezdil kdejakou trať. A co nezvandroval ve skutečnosti, zvandroval později (vzdálen už ruchem výtopen a železničních tratí) v knihách.

V čase, kdy jsme po otcově emigraci bydleli v bytě na Běhounské ulici (Brno, Běhounská 3, IV. poschodí) a stále víc se kolem nás stahovala mračna, oddělující nás od okolního světa, začal jsem žít v dědečkově světě, o němž si dnes myslím, že se v něm jeho vlastní dobrodružný život prolнул s postavami z té spousty knih, co později přečetl, ale taky s ukrajinskými, ruskými, českými a německými pohádkami z jeho dětství a všechno to stvořilo tak zvláštní faunu, jejíž tvorové se neustále pohybovali kdesi na pomezí lidského a zvířecího a přesmykávali ze zvířat do lidí a z lidí do zvířat a mrtví tam obcovali s živými. Ale nesmíte si představovat, že to snad byl svět děsu a hrůzy. Byli to všechno tvorové domáctí a bytosti hravé, láskyplné.

Násilně vytržený ze skutečnosti svých vrstevníků (mezi něž jsem se napřed tak horlivě pokoušel vetřít!), žil jsem v dědečkově světě. Nevstoupil jsem do něho rád, dlouho

210 se mi protivil, ale jakmile jsem ho už jednou přijal, pochopil jsem, že odtamtud už cesta nevede (navždy jsem uvězněný v jeho pokojíku za modře zatřeným oknem do chodby, mezi žarámovanými fotografiemi starých lokomotiv a železničních tunelů a mezi hromadami knih, rozsypaných ve vazbách, knih, v nichž se míchají stránky potištěné švabachem se stránkami s latinkou a azbukou, a čas je tady přítomen v cvakání časového spínače, v neustálém zhasínání a rozsvěcování žárovky na chodbě za oknem).

Dnes už vím, že nejsem jen kříženec Čechů, Němců a Ukrajinců, ale také vlků, pardálů, šimpanzů a zparchantělých bájných bytostí a že budu teď už navždy na straně bastardů a vyděděnců, těch, které váš svět nikdy nepřijme.]

65/ Alžbětka semper viva

Jedno jsem vám zapomněl říct. Když totiž začala Soňa na Martinův příkaz dostávat ze Švýcarska peníze, byla to hned napoprvé mnohem větší částka, zřejmě aby si mohla zařídit byt, snad dvacet tisíc marek, teď nevím přesně, ale zato vím docela bezpečně, že sebrala ty peníze a hned s nimi utíkala za Nikonovým žebračským družstvem. Peníze sice přijali, ale v žádném případě neuvažovali o odchodu ze svých kontejnerů, jen si je teď nechali vyčalounit a vypolstrovat a zavedli si tam elektrické vytápění a samozřejmě kabelovou televizi. A do kontejneru po Soně si už Nikon usadil další *bohorodičku*.

Ale než budem Soňu dál sledovat, přece jenom bych zopakoval, co už dávno víte anebo aspoň tušíte: Sonini rodiče byli sice katolíci, ale šlo nejspíš o jakýsi kompromis, tedy o něco mezi *ruskou* pravoslavnou liturgickou pompou (extází, hostinou smyslů) a *německou* protestantskou strohostí (přísným duchovním řádem). A jako při každém kompromisu charakterizovala tu volbu také jistá rozumová vlažnost, jež vždy ochromuje víru. Takže Lev, Gudrun a Soňa Tročtí sice světili svátky a starali se (pokud na to stačili) o spásu svých duší, ale jejich skutečné nábožné zanícení bylo kdesi jinde. A proto taky v tomhle

románě neprosmejčíme zas tak moc brněnských kostelů. Ale těch, do nichž jsme už vešli, těch se budeme držet. A teď už zas nadchází čas, abychom znova vstoupili do chrámu, v němž jsme už kdysi pobýli, ale mezitím uběhlo tolik let, že si můžeme promnout oči, jako kdybychom tam vstupovali poprvé.

Napřed tedy vystoupíme po schodech a octneme se na terase se sochami světců a pohledem na celé Dominikánské náměstí, proměněné bohužel na velké parkoviště. A dveře chrámu svatého Michala jsou pootevřené, a tak vklouzneme dovnitř, ale nebude nám dopřáno rozhlédnout se po velkolepé barokní prostora, neboť okamžitě narazíme na Soňu. Stojí tam, postává a možná, že se chce zas otočit a zmizet, vždyť neví, proč sem vlastně přišla, není přece neděle ani žádný svátek, ale to už kazatel (vstoupili jsme právě do kázání) pozvedne hlas a právě říká:

Praví-li apoštol Pavel, že není-li vzkříšení z mrtvých, vzkříšení každého z nás, pak ani Kristus nevstal z mrtvých, znamená to také, že nevstávají-li mrtví, marné je moje tady kázání a marná je i vaše víra. Tak slyšte, drazí věřící, ten nejzákladnější článek víry, bez něhož jsme jen nejubožejší ze všech lidí! Kristus vstal z mrtvých i jako předchůdce všech, kdo už zesnuli! Neboť jako v Adamovi všichni umírají, tak v Kristu budou všichni oživeni. Generace za generací, pokolení za pokolením nepřicházejí a neodcházejí jen za tím účelem, aby zas uvolnily místa dalším, a my jsme tady nikoli proto, aby se v těch nesčíslných zástupech jen na okamžik objevila naše tvář a zas navždy zmizela –

(Ale tady najednou uprostřed řeči kazatel zmlká a my překvapeně hledíme, co se to s ním stalo a kam se to dívá. Ale jistě, dívá se na Soňu, na tvář, která se mu najednou vynořila pod kazatelnou. Dívá se na Soňu a pak, snad aby ji nezaplašil, rychle sklopí zrak. Ale zároveň tiskne nějaký knoflík na pultíku před sebou a teprve potom pokračuje v kázání.)

– jsme tady nikoli proto, aby se naše tvář jen na okamžik vynořila, jen na zlomek časů vyplula na světlo boží, nýbrž aby vše, co nám náleží, tedy i naše tělesná schrán-

212 ka, ta utkaná z látky časnosti, aby vše bylo jednou vyzvednuto až k nesmrtelnosti, protože i s tou boží programátor počítal.

Ale to už ke kazatelně spěchá kostelník, zastaví se pod ní, ale kněz mu naznačuje, aby vystoupil k němu nahoru. A tam mu ukáže na Soňu a něco rychle říká, a přestože se snaží, aby nevzbudil pozornost, všichni se už začínají otáčet Soniným směrem. A když pak Soňa vidí, že kostelník jde k ní (na stříšce kazatelny svítí bílé maso ráje, pod kazatelnou se jak dehet vaří barokní černí pekla a mučenci pekla vztahují k blažencům ráje začouzené končetiny), probudí to v ní dávnou vzpomínku a naskočí jí dávný obrázek (všechno se jen pořád znova opakuje, každý lidský život má jen omezený počet situací, které stále variuje!) a rozhodne se, že raději rychle zmizí, ale to už je pozdě, mladý kostelník s mohutným zrzavým plnovousem a brejličkami-lennonkami už stojí před ní, Soňa chce couvnout, ale není kam, lidi se za ní neprostopupně semkli, ale kostelník se vlídně usmívá, usmívá se, co nejvlídněji umí, až ten jeho plnovous vypadá jak hnízdo moudivláčka, ale to už taky z masitého východu z hnízda vyletí kostelníkova otázka: Nejmenujete se náhodou Soňa Trocká? A teď by z toho ještě mohla vycouvat, kdyby zapřela své jméno, ale ani se o to nepokusí.

Poznáváte se? ptá se kněz a Soňa vidí samu sebe, snad pětadvacetiletou. Vždyť je to fotografie někdy z těch časů, kdy dělala guvernanku u inženýra Pařízka, a už si nevzpomíná, při jaké příležitosti se tam fotografovali, ale nejspíš musela nějaká příležitost být, jenže ji zapoměla, a je tam ve společnosti Sávy Pařízkové a možná jen krátce předtím, než se Sáva dočista proměnila ve svou dceru, v Alžbětku.

Hned po sametové revoluci, vysvětluje kněz, se na mě obrátila jedna velká švýcarská drůbežářská firma a nabídla mi pěknou částku na opravy kostela, když jim pomůžu někoho vyhledat. Vůbec se mi to nezamlouvalo, nejsem konec konců Phil Marlowe, ale pak přijela frau Hoffmann osobně, manželka majitele té drůbežářské firmy, mluvila velice dobře česky a už na první pohled to byla tahle žena (kněz položil prst na fotografii), co tam sedí vedle vás. Tu

213 fotografii mám samozřejmě od ní. A tak mě zajímala vlastně už jen jediná věc: proč byste se měla objevit právě tady u nás v kostele? A paní Hoffmannová mi řekla, že kdysi hodně dávno se v našem kostele cosi odehrálo a vy jste byla při tom.

Za dva měsíce poté, co Soňa nechala knězi svou adresu, tedy v květnu 1997, přijela paní Hoffmannová ze Švýcarska a navštívila ji. Ta podobnost byla tak nápadná, až se Soni sevřelo srdce. Ale nebyla to samozřejmě Sáva-Alžbětka z té dávné fotografie. Jmenovala se Angelika. Bylo jít tak pětadvacet, šestadvacet, tedy asi tolik, co Soni v těch dávných časech.

Babička mi o vás tak často povídala, že jste vlastně, paní Trocká, odedávna součástí mého života. Pokoušela jsem se s vámi už dávno zkontaktovat, ale když jsem vám napsala na adresu, kterou mám od babičky, dopis se vrátil, že už tam nebydlíte. Za komunistů, to chápete, vás už nemělo smysl dál hledat, ale hned v devadesátých letech jsem to zkusila znova. Vzpomněla jsem si totiž, jak mi babička vyprávěla, že poprvé jste se setkaly právě v kostele svatého Michala. Byla si jistá tím, že jednoho dne se tam zas objevíte.

A řekla vám babička, zeptala se Soňa, za jakých okolností jsme se tam setkaly?

Jak bych mohla nevědět, kývla smutně paní Hoffmannová. Babička tam byla celá v černém a jakýsi kněz, chudáček, vyletěl do stropu jak zátka ze šampaňského. Ale dost, nechme starých historek, chci vám, paní Trocká, něco navrhnout. Jedte s námi prosím do Rouchova a tam bych si vás dovolila pozvat na oběd a po obědě, budete-li chtít, se s námi podíváte na drůbežárnu, kterou tam chce můj muž koupit. A dál se pak uvidí.

Angeliku Hoffmannovou neprovázela na cestě do Česka její muž, ale inženýr Peter Moritz, náměstek ředitele té velké švýcarské drůbežářské firmy, a výprava přitom měla dva účely a opravdu těžko říct, který byl ten hlavní, jestli Angeličino setkání se Soňou, anebo Moritzova prohlídka rouchovské drůbežárny, o jejíž koupi Hoffmannova firma uvažovala. Ať tak či onak, ten druhý účel nám poslouží jen jako kulisa Sonina rozhovoru s Angelikou.

Takže jedou do Rouchova a inženýr Moritz sedí za volantem, šťastný, že konečně uhnuli z dálnice. Jedou kve-
tující alejí, po poklidné cestě a Angelika vypráví Soně (ješ-
tě si netykají, ale už se oslovují křestními jmény) o tom, jak
babička v závěru života vzpomínala jenom na ni, byla jste,
paní Soňo, tím jediným tématem, které ji ještě zajímalo.
Dožila svůj vzrušující a bouřlivý život jistá si tím, že všech-
no důležité a podstatné, co v něm kdy potřebovala, zís-
kala právě od vás, z vaší trpělivé školní výuky, a na léta,
kdy jste pobývala v rodině Pařízků, vzpomínala s takovou
něhou, že jí stačila zasytit i celé mé dětství, jež by jinak
bylo pusté a siré, jak už se tak stává v rodinách bohatců.

(Zrekapitulujme: Sáva proměněná v Alžbětku se pro-
vdala za syna zástupce ředitele vlivné vídeňské banky
Creditanstalt Wolfganga Mona a po popravě kolaboranta
inženýra Tomáše Pařízka emigrovali do Švýcarska, kde
měli dceru Evu, jež se pak provdala za Švýcara Uwe Win-
berga, velkokavárníka v Curychu, a měla s ním dceru
Angeliku, provdanou za drůbežáře Hoffmanna. Alžbětko
byla tedy, jak už víme, Angeličinou babičkou. A s tím by-
chom zatím mohli vystačit.)

Jediný hotel v Rouchově stojí na náměstí T. G. Masa-
ryka (nedávno ještě náměstí Družby) a jmenuje se U Pa-
racelsa (slavný lékař, filozof a alchymista Theophrastus
Paracelsus strávil v roce 1537 osm požehnaných měsíců
na rouchovském zámku), a když jde Soňa v hotelu na
toaletu, objeví tam v tmavém koutě před WC olejomalbu
náměstí, v jehož centru stojí na vysokém soklu socha rudo-
armejce se samopalem. Na náměstí T. G. Masaryka
není dnes ovšem po rudoarmejci ani vidu, vytrhli ho jak
zub i s tím vysokým podstavcem, a přitom bylo možné
samopalčička několika údery kladívkem předělat na Tatič-
ka Tégémáčka, byl z Denisových androgynů, masaryko-
armejců, jenže to tajemství si vzal Denis Kotačka s sebou
do Pekla (kde dnes má se Soninou kamennou replikou
celé stádečko kamenných škvřnat, rozlézajících se kra-
sovým podzemím). Ale zatímco sametová revoluce ne-
milosrdně zatočila s Kotačkovou sochou, přišlo jí přece
jen líto vyhodit také olejomalbu náměstí s rudoarmejcem,
dítko nějakého místního Mistra, a tak ji jenom přemís-

tila z čestného místa v restauraci do tmavého kouta
k záchodům.

Soňa s Angelikou a inženýrem Moritzem sedí u okna
s výhledem na náměstí (a na díru po vytrženém samo-
palčičkovi) a číšník, jen co uvidí rozevřený *Neue Zürcher
Zeitung* (v němž si Moritz právě čte podrobný komentář
k čerstvě uzavřené dohodě mezi NATO a Ruskem), odlepí
se od hracích automatů a přinese jídelní lístky, vložené
do sametových desek s obrázkem Paracelsových křivulí.
V nabídce převažují produkty místní drůbežárny, což An-
gelika s Moritzem okamžitě zavrhnou a zůstanou raději
u falešné svíčkové a Soňa se k nim přidá. A zatímco če-
kají, než jim to číšník přinese, venku za velkým restaurač-
ním oknem je líná neděle 18. května 1997 a po pustém
náměstí loudavě kráčejí dvě želvovinové kočky, zapřede-
né do nactiurhačného hovoru.

Vaše rodinná historie je nepředstavitelně zamotaná,
rozpovídá se Soňa už před aperitivem, protože vaše ba-
bička, Pánbůh jí dej věčnou slávu, byla zároveň dcerou
i ženou inženýra Tomáše Pařízka. Tedy upřesněme to, na-
před ženou a později pak dcerou.

I to mi babička pověděla, kývne Angelika, ale správně
jste ovšem upřesnila, že nešlo o žádný incest, protože in-
ženýr Pařízek se samozřejmě neoženil se svou dcerou, ale
žena se mu za zvláštních okolností stala dcerou.

Ano, kývne teď zas Soňa, a upřímně řečeno, kdyby se
inženýr Tomáš Pařízek oženil se svou dcerou, byla by to
historie docela fádni ve srovnání s tou, již jsem se stala
svědkem. Ale ta i ona, obě mají své kořeny v hlubokých
propastech lidských duší, které nám psychoanalytickými
žebříky zpřístupnil až doktor Freud.

A doktor Carl Gustav Jung, spěchá dodat Angelika
Hoffmannová, už roduvěrná Švýcarka.

Jistě, souhlasí Soňa, oba slavní doktoři. A pak prudce
odbočí: A jestlipak vám, Angeliko, babička prozradila, že
se nápadně podobáte nejen jí, ale především té skutečné
Alžbětce, skutečné dceři inženýra Pařízka, uložené do
hrobu, který už dnes neexistuje. Když v polovině padesá-
tých let likvidovali ten hřbitůvek uprostřed města, byl už
inženýr Pařízek dávno mrtev, vaše babička se svým mu-

216 žem už dávno ve Švýcarsku a vy, můj anděli, vy ještě na houbách. Ale bohužel se už nikdy nedovím, co tam našli, když hrob otevřeli, a jestli tam nebyla jen prázdná vzduchová bublina.

Inženýr Peter Moritz, který nerozumí česky ani slovo a jemuž to štěbetání Soni s Angelikou zní jak hlasy ptáků v koruně staré švýcarské hrušně, si dále čte ve švýcarských novinách a právě si prohlíží fotografii, na níž bývalý zairský diktátor Mobutu Sese Seko ve své leopardí čepici nasedá rychle do vozu, který ho odváží z dosahu povstalců v zemi, již jeho autoritativní vláda dovedla k totální devastaci a chudobě.

Po obědě a po skleničce moravského vína a po šálku kávy (příčemž dále pokračuje Sonin rozhovor s Angelikou, ale postupně se začíná přesouvat jinam, a teď se zas už Angelika vyptává Soni na její životní osudy) a ještě dřív, než se všichni vypraví prohlédnout si místní drůbežárnu, vysloví inženýr Moritz jisté pochyby, jichž se právě dobral nad svými novinami: Vůbec si nejsem jist, jestli děláme dobře, že se teď o tu drůbežárnu zajímáme. Klausův hospodářský zázrak se s odpuštěním začíná posírat, levičáci už tady všude práskají bičem a vláda se chová jak zpanikařené stádo. Obávám se, že se tu zas všechno na čas propadne do socialistického blbounství. (Což Soně připomene, že ji nedávno kdosi z okruhu bývalé ruské emigrace upozornil, že Otec Nikon je ve skutečnosti agent ruské rozvědky a má tady od počátku jediné pověření: hledat všemožné cesty, jak zkomplikovat vstup České republiky do NATO, takže celá ta náboženská sekta, celý Nikonův ovčinec, je jen kamuflážní tyátr, vycházející z obecných primitivních představ o ruské religióznosti jako takovém svérázném folkloru.)

Cestou míjejí renesanční zámek, na jehož věži zůstal ještě stín po velké rudé hvězdě, dále mercedes projíždí podél zpustlého zámeckého parku a hned za ním ještě zpustlejšího židovského hřbitova, kde jsou hebrejské desky stále ještě pokáceny, jako když se někdo prudce zvedne od karetní partičky, a pak už sjíždějí k ošklivému sídlišti, podobnému stádu krabů, zvolna slézajících po svahu za pachem shnilého masa, věrně zde imitovaným puchem

drůbežárny. Drůbežárna je umístěna v objektech někdejšího cukrovaru, jimž dodnes vévodí už bezprizorný tovární komín. Chvilí čekají před železnými vraty, na nichž žlutě svítí logo drůbežárny, průřez velkým, nejspíš pštrosím vejcem.

Inženýr Moritz dlouho opakovaně tiskne klakson (všemu zde vládne zmrtvělé nedělní vedro), až se konečně vrata s pekelným hřmotem otvírají, a Angelika se vyklání z okénka a vysvětluje tomu, co jim otevřel, že přijeli ze Švýcarska, z Curychu, prohlédnout si drůbežárnu. Chlapek se dává na zběsilý úprk a vltne do jedné z budov a je slyšet jeho křik: Jsou tady ti Švýcaři, co nás budou kupovat, ti Hoffmanni! A vevnitř okamžitě propukne zmatek, který nakonec vyplivne ven kohosi, kdo vypadá, jako by ho to vyplivlo rovnou z nedělní vany, má ještě mokré vlasy, v chůzi si dopíná kalhoty, svede zápas s vlastními kšandami a představí se jim jako inženýr Miloš Slezina, vedoucí provozu, a je to už na první pohled takový bolestínský týpek s dvěma stříbrnými náušnicemi v levém uchu.

Začala jste o Brunovi, paní Soňo, o Brunovi Mlockovi, připomene Angelika, zatímco je inženýr Slezina provází drůbežárnou (viditelně se už třepe na tu koupí jak slepice na sopel), a Angelika překládá inženýru Moritzovi, co říká inženýr Slezina, a inženýru Slezinovi, co říká inženýr Moritz, a Soňa je jí nápomocna všude tam, kde se čeština Alžbětčiny vnučky dostane do úzkých. A zároveň obě pokračují ve své dámské jízdě:

A tak se můj ztracený Bruno stále znova vrací, ale zatím vždy jen ve zvířecích podobách.

Mám tomu rozumět tak, paní Soňo, že děláte sex se zvířátky?

Snad jsem vás nepohoršila, anděli? Vždyť Ovidius Naso sepsal nejen Umění milovat, ale taky Proměny, které jsou snad i o tomhle. Ale ve skutečnosti je to samozřejmě tak, že si s Brunem stále uvědomujeme, že do těch zvířátek je jen navlečený jak ruka do rukavice.

Inženýr Slezina, který na rozdíl od inženýra Moritze rozumí každému slovu štěbetajících dam, na ně teď vytřeštěně hledí, ale ne dlouho, protože to už mu Angelika pře-

2 1 8 kládá otázku a výzvu inženýra Moritze: Opravdu máte jen tři haly rychlovýkrmu? Ale my jich budem do začátku potřebovat třicet!

Bohužel se už nemáme kam rozšiřovat, je tady to sídliště.

Jen buďte velkorysejší, lidé jsou přestěhovatelní! Postavíme tady halu na hale!

Nemylte se, paní Soňo, já se nepohoršuju, vždyť já vám závidím! Jak nádherné: stát se obětí náruživosti šelem!

Až na to, že to většinou vůbec nebyly šelmy. Jednou byl Bruno například i šimpanzem.

Opravdu, šimpanzem? ptá se okouzlená Angelika.

Ale to už vstupují do předsíňky první haly rychlovýkrmu. Vítá je kuřecí křik tak hustý a kuřecí smrad tak hlasitý, že Soňa se v tom potácí jak bóje v mořském proudu. Zato Angelika s Moritzem kráčejí jistou nohou, neboť pokud jde o Moritze, je smrad a křik brojlerů součástí jeho profesionálního vybavení, a pokud o manželku švýcarského drůbežáře, patří zas ten křik a smrad k jejímu „rodinnému stříbru“.

A kdy ta Brunova cesta zvířecími proměnami, kdy asi skončí, paní Soňo? Kdy si už padnete do svých lidských náručí?

To kdybych věděla, zlato! Nekoukejte na mě tak, Angeliko, já fakticky nevím! Kruci, ta kuřata tak řvou! A Soňa se nadechne, aby je překřičela: Jediné, co vím bezpečně (a ještě jednou se nadechne) ... co bezpečně vím, je, že mě ta cesta... Brunovými reinkarnacemi ... zavede až do příštího tisíciletí! Mám tam totiž navíc ještě předat ... poselství nejmoudřejších lidí z devatenáctého století!

Jaké poselství?! křičí Angelika.

To je ta sviíze! ječí Soňa. Poselství jsem převzala na palubě vzducholodi! Když mi bylo pět roků! A co v něm je... co v něm je... se dozvím, teprve až ho budu zas předávat v roce 2005! Jakémusi pětiletému frackovi! Až do té doby je poselství ve mně... zamknuto na paterý zámeček!!

Dámy, dámy, postupujem, postupujem! křičí taky inženýr Moritz, zatímco inženýr Slezina už přidržuje dveře, odělující předsíňku od vlastní haly. Ještě se všichni ohléd-

nou po pytlech s granulovaným krmivem, vyrobeným z jakési rybí moučky a navršeným až do stropu předsíňky, a taky po tlusté krmičce, jejíž vzhled napovídá, že si navykla ujídat brojlerům z talíře, a že jak tam tak ztlusta sedí, občas jí ruka zajede do nějakého pytle a s hekáním se plnými hrstěmi láduje. Když je zrovna poblíž inženýr Slezina, tak jí vždycky sekne přes pařát, ale neřest je už tak hluboce zakořeněna, že by jí musel ruce na cirkulárce odkrouhat.

Sotva naše družinka vstoupí do haly rychlovýkrmu, dojde k mitchel-leibnitzovu efektu, křik a smrad se totiž zde, v samém jejich zdroji, překvapivě ztlumí. Na zemi leží dlouhá plechová krmítka, neustále dosypávaná granulemi, korýtky nepřetržitě protéká voda a od stropu bez přestávky svítí zářivky. Krmí se totiž ve dne v noci, vykrmování brojleři neznají odpočinku a jsou nadaní nesmrtelnou žravostí.

Zatím, milá Angeliko, ani nevím, co v tom poselství těch nejmoudřejších vůbec je, ale mohu se samozřejmě domyslet. Možná zas jen další lidožravá utopie. Ale třeba jim křivdím. Možná je tam konečně ten čistý pramen lidštiny, řeči, kterou se dosud lidi ani lidstvo nedokázalo oslovit...

Halou se prochází po betonových chodničcích, z obou stran chráněných spolehlivým, ocelovým pletivem. Za ním je pak strašlivé kuřecí to zmitání, jateční brojleři se tlačí jeden přes druhého, neurvale po sobě šlapou, padají do krmítek a nepřetržitě ječí, ječí, i když se cpou granulemi, takže se každou chvíli některý z nich udává.

Za každou halou je nakládací rampa, vysvětluje Slezina Moritzovi a Angelika překládá, a pak už Slezina otvírá zadní vrata, osvobodivě je rozrazí a vycházejí na rampu, k níž se při odvozu brojlerů přistavuje speciální nákladák, nacvakovaný dlouhými brojleřimi klecemi.

Tak tohle, mlaskne Moritz, taky odpadne! Brojlerů nebude třeba nikam odvážet, jejich jateční zpracování pořídíme na místě. A inženýr Moritz ráznými pohyby zakreslí do vzduchu haly na jateční zpracování.

Po prohlídce drůbežárny pozve Slezina své milé hosty na malé občerstvení, jež mezitím připravila jeho žena.

220 Všichni sedí v obývacím pokoji, jehož stěny jsou oblepeny fotografickými tapetami, evokujícími čaj o páté kdesi na střeše světa: ze stěn na ně hledí vrcholky himálajských velikánů, Mount Everest, Kančendženga, Makalu, Anna-púrna, Dhaulágiri, Nanga Parbat, a Soňa pociťuje lehkou závrať z těch mrazivých výšin, v nichž se teď uvelebili. Podává se moravský jablečný štrůdl, inženýrova manželka je obskakuje a oba inženýři se dostávají k oblíbenému tématu všech drůbežářů, totiž k Japončikům. Angelika se Soňou jim zas tlumočí a zároveň simultánně pokračují ve svém vlastním navýsost zajímavém rozhovoru.

Směla bych vás o něco požádat, paní Soňo? Nechtěla byste dělat guvernanku mé dceři? Guvernanku a domácí učitelku?

Ach, vy máte dceru? podivuje se Soňa tomu, že dosud nepřišla na dceru řeč.

Ach, nemám, usmívá se Angelika, ale co není, může být. My už to ve Švýcarsku umíme přesně načasovat. Chlapečka nebo holčičku, není nic snazšího, den a hodinu, six, five, four, three, two, one, prásk!

Byl jsem vloni s cestovní kanceláří CEDOKAPS čili Cesty do kapsy v Tokiu a tam jsem si samozřejmě nenechal ujít exkurzi do velké japonské drůbežárny a na vlastní oči jsem viděl ty fantastické Japončiky, jak sedí u drůbeží linky – vypráví inženýr Slezina – a jediným dotekem rozliší u čerstvě narozených kuřátek budoucí kohoutky od budoucích slepiček. A budoucí slepičky pošlou dál a budoucím kohoutkům zakrotit krčkem, jako když se otáčí žlutým knoflíčkem, a hodí je na běžící pás s odpadky.

A tady Angelika vysvětlí Soně, že celý vtip je v tom, že vykrmovat na brojlery se dají pouze slepičky. Kohoutci jsou v tomhle ohledu k ničemu, a tak jde o to hned na začátku slepičky a kohoutky rozlišit, aby se neplýtkalo krmivem. A rozlišit u čerstvě narozených kuřátek dokážou hbitě právě jen Japončici. A je to zvláštní dar, talent a hřívna těch pozoruhodných lidiček ze země vycházejícího slunce.

My v Curychu – říká inženýr Moritz – zaměstnáváme celé stádečko těch šikovných Japončiků a jsou skutečným požehnáním do domu. Však sem taky nějaké časem vyexpedujeme.

Ale proč vám to říkám, paní Soňo? ptá se Angelika. A hned si taky odpoví: Má nabídka míří totiž ještě dál a ještě výš. A teď mě prosím dobře poslouvejte. Tohle se už totiž dá se značnou přesností a spolehlivostí zařídít: Budu tedy mít dceru, bude se jmenovat Alžbětka a narodí se v noci z 31. prosince 1999 na 1. ledna 2000. Už mi rozumíte? A vy si pak jako guvernanka Alžbětku vychováte až do její způsobilosti převzít od vás v roce 2005 to nesmrtelné poselství těch nejmoudřejších lidiček.

Mluvíte samozřejmě o Japončících! vpadne nadšeně inženýr Slezina, ale Angelika ho sjede mrazivým pohledem a mluví dál k Soně a tak přesvědčivě, jako by ta dosud nepočatá Alžbětka měla být slavnostním dortem k oslavě nástupu třetího tisíciletí, dortem, který Angelika už brzo voňavě upeče tam dole, v té své přenosné troubě.

Ale milá Soňo, přijďte co nejdříve, ať se stačíte ve Švýcarsku zabydlet, než se mi Alžbětka narodí! Milá Soňo, přijďte ihned! Správně, přijďte ihned!

A potom se už naše povedené trio, inženýr Peter Moritz, Soňa Trocká-Sammlerová a Angelika Hoffmannová, vrací zas zpět do Brna. Vyřídili vše, co potřebovali (každý ovšem na jiné úrovni, Moritz například Slezinovi zatím nic neslibil, kdepak, a teprve se uvidí, jestli kdy vůbec), a teď už uhánějí po silnici a taky přitom trochu páchnou rybí moučkou, brojleřím granulovaným krmivem. A letní den pozvolna zhasíná a vychládá a po předním skle už stéká studená sluneční slina, ale v srdcích Angeliky a Soni už nikdy nevyhasne oheň, který si tam dnešním dnem zažehly.

66/ Dovětek

Několik dnů po návštěvě Angeliky, tak neuvěřitelně podobné Alžbětce mých dávných let, jsem se rozhodla, pánové. Výhodně jsem prodala byt na Lesné a získaný obnos proměnila na marky, franky a dolary a vypravila se, miláckové, na cestu do Curychu. Ale nezvolila jsem, holoubkové, letadlo, ani žádný přímý vlak, nýbrž okružní

2 2 2 cestu po Evropě, ano, drahouškové a zlatouškové, k tátníkově počtě jsem zvolila dlouhou vyhlídkovou jízdu po evropských železnicích, abych tak ozkusila transevropské elektrické, motorové i turbínové expresy, ale taky otlučené soupravy na neduživých a nebezpečných tratích kdesi v Rumunsku a Albánii. A ta cesta trvala, chocholouškové moji, týdný, vlastně celý červen toho roku 1997, měsíc, kdy jsem vůbec neopouštěla železniční tratě a nádraží, jen přesedala z vlaku na vlak a projížděla idylickými kraji, kde v poledním žáru už stálo dozrávající obilí, a údolními mohutných řek, nad nimiž se však zvedaly kopce osázené zámky i hradními zříceninami, a jindy zas cítila takovou blízkost moře, až jsem se osypala šupinami, a z toho zas na dosah mýjela alpské vrcholy a v noci se probouzela a škvírou mezi roletou a oknem spacího vagonu viděla světla obrovských měst, protažená rychlostí expresu do ocasu komety, ale příští noc zas už jen osamělá světélka, rozhozená do karpatských pralesů, ale také jsem v těch vlcích přejížděla přes stále ještě zřetelné švy mezi někdejší východním a někdejší západním světem, přes křečové žíly, které se už nikdy nezatáhnou, a uviděla jsem kraje tak vyprahlé a zbědované, jako kdyby si Apokalypsa na nich už vyzkoušela své kobylky, ohně a padající hvězdy, kroužila jsem po těch tratích jak v nekonečně se opakujícím snu, jak v otáčejícím se průvodu masek i odkudsi důvěrně známých tváří, ale někdy se taky stalo, že jsem přestala sledovat krajinu za okny a sáhla po knize, co jsem si vzala na cestu, po povídkách Karen Blixenové, a nalistovala tu, kterou jsem si už stačila zamilovat, *Nesmrtelný příběh*.

Takže měsíc trvalo to bezcílné putování, kdy byla v kontaktu jen s průvodčími, vlakovými stevardy a náhodnými spolucestujícími. A pak se ještě zajela podívat k Neuchâtelskému jezeru, na sanatorium, kde před dvaapadesáti lety prožila konec války a kde porodila Martina. Ale odtamtud už poslala telegram do Curychu. A v Curychu na nádraží ji očekávala Angelika Hoffmannová s inženýrem Peterem Moritzem. S Angelikou se Soňa objala, políbily se a s inženýrem Moritzem si přátelsky potřásla rukou. A teď už jen hořela zvědavostí setkat se konečně

i s Angeličiným mužem. A když pak projížděli po nábřeží Curyšského jezera, netušili ještě, že v jeho vodách (a v těle obrovského kytovce) se už netrpělivě převaluje Bruno Mlock.

Ale to už je začátek dalšího příběhu.

Příběhu, v němž Soňa s Brunem překročí rozhraní země a vod, ale také hranici příštího tisíciletí, za níž se pak znova narodí Alžbětka a Soňa bude znova její guvernankou, aby jí jednou mohla předat poselství nejmoudřejších z lidí a naplnilo se tak vše (anebo skoro vše), co bylo v našem století tak tragicky zmařeno. A Bruno se konečně probudí do své lidské podoby a z Tibetu přijede Martin a zúčastní se i s agentem Lowellem Soniny a Brunovy svatby ve vídeňském domě svatého Štěpána, svatby, jež pak zaplaví celou Vídeň opilými svatebčany, kteří se pohrnou a poválí ulicemi a budou vrčet, štěkat, mňoukat, chrochtat, řehtat, hýkat, mečet a kokrhat a bučet.

Ano, to všechno si možná jednou přečtete v nějakém dalším příběhu. Ale ten náš právě skončil.

DOPSÁNO NA SVATÉHO PROKOPA, KRÁTCE PŘED PRVÝM NÁPOREM
STOLETÝCH A TISÍCILETÝCH VOD

2 2 3